

MEVLÂNÂ
CELÂLEDDİN

MEKTUPLAR

Türkiyeye çeviren

ve

hazırlayan

Abdülbâki GÖLPINALI

INKILÂP ve AKA KİTABEVLERİ
İstanbul, Ankara Caddesi, No. 66

S U N U Ş

Mevlânâ Celîledîn Mubâzamedîn mektuplarını Türkeye çevirmek, böylece Mevlânâ zincirine bir halka daha eklemek üyettece düşünce akıllarına gelen ilk şey, doğultar taraftan sorulan ilk soru şun oldu:

Çeyrekten de bu mektuplar, Mevlânâ Celîledîn'in midir?

Bu soruyu cevaplandırmak, mektupları Türkeye çevirmeye, ondan sonra da bunları incelemeye, eleştirmeye bağlaydı. Mektupların Türkeye çevrilmesi az bir zamanda bitti. Bu çalışma sırasında mektuplarda dikkatlenilerek çeken noktaları not ettik. Çeyrelden sonra aadının süren çalışma başladı. Bu mektupların içinde üç istisna Mevlânâ'ya âid olmadıkları gördük. Bunların bir, VIII. mektuptur. Meveddîn Atabek'e yazılan ve onun mektubuna cevap olan bu mektubu yazan, mahabatına, «Selâmınuz, Allah gülsüniz dâim olsun, Şerîfîze İsmâîlîler katın, Haavetî Hudâvendğâr'a bildirdim; pek sevindiler, selâmı, duâlar etmediler -> diyor; görmeyi, görülmeyi pek arzuladığını bildiriyor. Aynı mektupta, Mevlânâ'nın bir gazalinden üç beyit, «Netekim demâttir» kaydıyla alınmış. Açık arlaşıyor ki bu mektup, Mevlânâ'nın değildir; her halde onun emriyle, fakat bir başkası tarafından yazılmıştır. Zâhî üslup da Mevlânâ'nın üslubuna benzemiyor. Yazanın, Sultan Velid olması, akla gelen ilk ihtimâldir. «Selâmınuz bahama bildirdim» dememesi, onun yazdığına şüpheye düşürmez. Sultan Velid'in, bahasına karşı beslediği derin ve içli saygı, ona, bahası hakkında ancak böyle söz söyletir. Aynı zamanda bu mektup, Mevlânâ'ya, daha üslubunda «Hudâvendğâr» denildiği de hiçe bildiriyor. Bu mektubu İerde bir kere daha ele alacağız. İkinci mektup, LIV. mektuptur. Bu da Meveddîn'in mektubuna yazılan bir karşılıktır. Meveddîn'in mektubunun Mevlânâ'ya sunulduğundan, Meveddîn'in esenlikte bulunması, yokluğu, görüp gözetmesi yüzünden de, Mevlânâ'nın pek sevindiğinden bahsediliyor. Açıkça arlaşıyor ki bu mektup da Mevlânâ'nın emriyle yazılan bir cevaptır ve önce bu mektubu yazan da her halde Sultan Velid'dir. Bahâeddîn adı birisiyle gönderilen LXXVI. mektup da Mevlânâ'nın elamaz. Çünki Bahâeddîn, mahabatına, «Mevlânâ'nın yakularından, hüsnelerinden» diye takdim edilmekte. Bu Bahâeddîn, Sultan Velid de olmaz. Sultan Velid olsaydı, «yakularından» demeseydi, bir başka tarafa takdim edilirdi. Şunu Meveddîn'in, Sultan Velid'i isnaması, pek de düşündürmese; bu bakımdan böyle bir kayda hiç de önem yoktu. Bu üç mektuptan başka mektupların hiçbirinde, bu çeşit bir kayıt bulunmadığından, onları Mevlânâ tarafından yazıldığına, yazdırıldığına hükmetmek gerekiyor.

En mektupları, Mevlânâ'ya âidiyetî bakımdaki düşüncelerimiz şöylece sıralayabiliriz:

1) Elitideki nüshalar arasında, mektup sayım bakımından ayrıktılar var; fakat mevzu mektupların hiçbirinde bir ayrıktı, bir ayrıktık yok.

2) Elitideki nüshalardan bir, İerde tavşinî yapılmıştı; ancak da arzu-
ducağı gibi XIII-XIV. yüzyıla ait. Kâğıt, o devrin kâğıdı; yazı ve imzâ bas-

likleri o devrin. Bu nüshayla Mevlânâ'nın yaşadığı devir arasında, ya pek az bir zaman vardır; yahut da bu nüsha, Mevlânâ'nın hayatında yazılmıştır. Bâzi mektupların bulunmaması, ikinci ihtimâli kuvvetlendiriyor. Yenikapı Mevlevihânesine vakfedildiğine göre sanırız ki I. Ebûbekir Çelebi'nin İstanbul'a sürülmesinden (sürülüşü ve vefatı. 1048 h. 1638) sonra dergâhtan çıkarılan ve satılmak üzere İstanbul'a getirilen kitaplardır. Herhalde bir Mevlevînin eline geçmiş, götürüp Yenikapı Dergâhına vermiştir.

3) Konya Müzesinde 79 No. da kayıtlı bulunan ve tercememize esas olan nüshayı yazan, Seyyid Burhâneddîn Muhakkık-ı Tirmizî'nin, Mevlânâ'nın, Çelebi Husameddîn'in elyazılarını bulmuş, hattâ Tebrizli Şemseddin hayatattayken yazılan «Makaalât» ı görmüş, bu nüshadan bir parçayı yazmış, mecmuayı 752 yılıyla 755 yılı arasında (1351-1354) bitirmiştir. Mektuplara numara koyması, istinsah ederken unuttuğu yerleri kenarlara yazması, bâzi yerleri gene kenarlarda düzeltmesi, bu mektupları asıllarından, yahut asıllarından yazılmış nüshalardan yazdığına delâlet eder.

Bütün bunlar, mektupların Mevlânâ'ya âid olduğuna dair karinelere, beyyinelere, mektupların Mevlânâ'ya âid olduğunu gösteren en ehemmiyetli delilse, bizzat mektuplardır, mektupların muhtevalarıdır.

Her şeyden önce şunu söyleyelim :

Mevlânâ'nın bütün eserleri bir tümdür. Hiçbir eserinde, bir başka eserindeki fikrini nakzetmez Mevlânâ. Bu da, eserlerini oluş devresinde değil, olgunluk devresini idrâk ettikten sonra verdiğini gösterir. Dîvânındaki bâzi şiirler, bu kaideye uymuyabilir; fakat bu istisnâ, hükmümüzü bozamaz. Mevlânâ'nın «Fihî mâ-fih» deki bir sohbetinin hulâsasını, yahut daha geniş izahını «Mesnevî» de, «Mesnevî» deki bir hikâyesinin hulâsasını sohbetlerinden birinde, dîvânındaki beyitleri, rubâileri, telmihleri, fikirleri «Mesnevî» de ve sohbetlerinde bulabiliriz. Hattâ babasının «Maârif» inde, müşridi Seyyid Burhâneddîn'in eserlerinde bulunan beyitler, anlatılan hikâyeler, Mevlânâ'da, hem de bol-bol yer alır. Senâi ve Attâr'a pek düşkün olduğumuz Mevlânâ'nın eserlerinde, bu şâirlerin şiirleri ve düşünceleri görülür. Şems'in «Makaalât»ındaki hikâyelere, sevdiği, okuduğu Arap şâirlerinin şiirlerine, eserlerinde sık sık rastlanır. Mektuplar da bu kaidenin içine girmektedir. Bu husûsu, birkaç örnekle aydınlatalım :

III. mektupta, bir avuç buğdayın ambardan, bir demet gülün gül bahçesinden örnek olduğunu, ambarın pazara, gül bahçesinin şehre götürülebileceğini, sözgelemi olarak söyler. «Fihî mâ-fih» te, 7. Bölümde, herşeyin, gerektiği kadar verildiğini anlatırken getirdiği örnekler, hemen hemen, bu mektuptaki örneklerin aynıdır (Türkçeye tercememiz; Fihî mâ-fih; İst. Remzî Kitabevi — 1959, s. 24).

X. mektupta Necmeddîn İbni Hurrem Çavuş'tan bahsedilmektedir. Bu zâtı «Fihî mâ-fih» te de buluyoruz ve bir aralık Şeyh Salâhaddîn'in aleyhinde bulunduğunu anlıyoruz (27. Bölüm, s. 81). Aynı mektupta, II. Halife Ömer'in zamanında, Medine'deki yangın anlatılır; Ömer'in, ateşi sadakayla söndürün dediği hikâye edilir. Aynı olay, «Mesnevî» nin I. cildinde hikâye edilmektedir (Kasf-âl Abyât'lı Mesnevî, İnan-1299, s. 96).

XIX. mektupta, namazın süretinden söz edilmekte, öni, sonu olduğu bildirilmekte. «Fihî mâ-fih» te, 3. Bölümde (s. 9-10), 8. Bölümde (s. 26-28), 44. Bölümde (s. 150), aynı bahis aynı tarzda geçer. Aynı mektupta, Tanrı'nın, erenler-

den birine, «Sıfatlarımı çık, görün» dediği anlatılır. Bu bahis, «Fihî mâ-fih» te, 17. Bölümde aynen vardır (s. 68). «Mesnevî» de de aynı hitap, Şeyh Serrezi'ye dir (c. V, s. 508). Eflâki, «Manâkıb-âl Ârifin» de, bu sözü, Siryanos'a söyler (Tahsin Yazıcı basımı, c. I; T.T.K. yayını. Ankara — 1959, s. 257). Gene bu mektupta, bir toplunun, şeyhe uymayıp namaza kalktıkları, yalnız iki kişinin şeyhe uydugu, bir dervişin de namaza kalkanların arkalarını kalktıkları, mecmuayı 752 yılıyla 755 yılı arasında (1351-1354) bitirmiştir. Mektuplara numara koyması, istinsah ederken unuttuğu yerleri kenarlara yazması, bâzi yerleri gene kenarlarda düzeltmesi, bu mektupları asıllarından, yahut asıllarından yazılmış nüshalardan yazdığına delâlet eder.

XXVII. mektupta İsa'nın, öfkeyi yenmek hakkındaki sözlerini, Seyyid Burhâneddîn'in «Maârif» inde (s. 3) ve «Fihî mâ-fih» in 67. Bölümünde buluruz (s. 202).

XXXIX. mektupta devirden bahsedilir. Aynı bahis, «Fihî mâ-fih» te geçer (26. Bölüm, s. 100). «Mesnevî» de de birçok yerde, bilhassa III. ciltte (s. 218, satır. 11-13; 295, s. 27-29); V. ciltte (s. 449, satır. 14-15) anlatılır.

XLVII. mektupta, H. Ali'nin, «Rabbimi, kurduğum şeyleri...» diye anılan sözü, «Mesnevî» nin III. cildinde de anılır (s. 310).

LXV. mektupta, Mecnûn'un Leylâ'yı görmeye gidişi ve arapça beyit, «Fihî mâ-fih» in 4. Bölümünde de aynen geçmektedir (s. 14. Açılama'ya da bakınız; s. 244).

LXXI. mektupta adlarını andığı kitapları, «Fihî mâ-fih» te, bir sohbetinde de anar (26. Bölüm; s. 96).

XCII. mektupta, kölenin mescide grip çıkmaması, efendisine, bırakıyorlar beni demesi, «Fihî mâ-fih» in 26. Bölümünde (s. 96) ve «Mesnevî» nin III. cildinde hikâye edilir (s. 273).

C. mektupta Hârût'ta Mârût anılır. «Mesnevî» de, I. ve III. ciltlerde bu iki meleğin hikâyesi anlatılır (s. 87-88, 211-212).

★

Bunlardan başka, Eflâki'de geçen birçok olaylara, bu mektuplarda rastlarız. Meselâ, Sultan Veled'e, zevcesi ve Salâhaddîn'in kızı Fâtıma Hâtûn'un hatırasına riâyet etmesi için yazılmış olan VI. mektup, «Menâkıb-âl Ârifin» de, baş tarafından pekaz yeri yazılmamak üzere, aynen vardır (Tahsin Yazıcı basımı; c. II,

tıpta bir şiiriyed olduğu hüdüden barın olsoak. Zâriyye bân kimseler kon-
muşlar; verdikleri şükranın güfârliriniñ iliyör Mevlânâ. Bir hanımın ziyey-
dâr olması, bir şiiriyede peyşâk olması, gerçekten de pek önemli (Mevlânâ Celâ-
leddin adı kitabımızın, öñelme kısmında, «Mevlânâ ve kadınıñı bahlâne; III.
basım, İst. İktidâp Kitâbevi — 1919; s. 211-212 — Mevlânâ'dan sonra Mevlevîlik
adlı kitabımızda, «Mevlevîlikte kadının mevki bahlâne bakımı; İst. İktidâp
Kitâbevi — 1933; s. 275-287). LXVI. mektup da, «esendiler cîvendü arıyından
geken, pâlâşap buyıs bir hanıma yazılmaq; CXXCVIII. mektup da, gene bir hanı-
ma, geçmiş olam demek için gönderilmiş.

LXXX. mektuptan anlıyoruz ki Celâli Husameddîn'in adınlarını vâli inçit-
miş, Celâli Husameddîn, Konya'dan gitmeyê bile kurması; hem de birkaç kere,
[bitmiş] bu iş de, Ziyâleddin Vezir tekâsü deleysoyledir.

XCV. mektup, üçilerden ve kendü meşurplarından Şemseddin adlı birsin-
den, Sivas idârisbaşının para istediğini, vergi aldığıñı bildiriyor; bunun önüne
geçilmesini reuâ ediyer. XVII. mektup, Kemâleddin adlı bir yokseñden vergi alın-
maması reuâsıyla yazılmış. XLII. mektup, Nigollardan katar istediklerini bildir-
yor; buna engel olmasınıñ iliyer. XXVI. mektupta, dâimî Şihâbeddîn'in
baştan affedilmesini reuâ ediyer.

LXXXIX., CXXX. ve CXXXI. mektuplar, Celâli Husameddîn'e yazılmış. Bu-
hanıma CXXXI. mektupta hastalığından, bilâhâliğinden bahsediyor. Bu mektup,
samimîlik, belâğat; kelîp sözlüğü bakımından çöş bir mektup.

LVIII. mektupta, H. Şahammed arıyından birisini tavsiye ederken seyidiler
hakkındañık büyük arıymanı görüyörüs. «Memerü deñik bir hikâyede de bu işten
sevğil arıyan görmekteyiz (s. II, s. 153).

★

Mektuplarda, Mevlânâ'nın büyüklere karşı gösterdiği gerçek büyüklüğüñü,
listün keretî mevkiñi, aynı zamanda şükâgan buyıma, gönül şehrîğine, yüze der-
manına, nihiyet ıssâsına, yokseñlara karşı duyduğu derin sevğil, başlığın, ku-
surlarına karşı gösterdiği ıssâsa mü'âzahıya; hâsıl bütün cepheside Mevlânâ-
yı, Mevlânâ'nın Mevlânâlığını görürüz. Meselâ II. İsâeddin Kerkükvân'a yazdığı
mektupta, kendisi bir babadır, pâlâşapna bir oğul; hem de öñide, tasvîlye, eñ-
genmeye mahûb bir oğul. Ona habıca üçüñler veric, onun işeñli eder Mevlânâ.
Ona karşı beslediği sevğil, ondan üstün bir mekâm sını olarak, onu sadece
sevğiyerek, ona öñüller verecek bildirir. Çünkü Mevlânâ'ya göre pâşâşâhlık, gö-
ñül saltanatıdır. Sultan Velede, sezeretinin batırma rûyet etmesi için yazdığı
VI. mektupta pâşâşâh, gönül saltığı, Kuyucu Salâhaddindir. Bu iki mektubun
karşılaştırılması, Husameddîn'e yazdığı mektupların olumsuz, enaruz ikî fikrol-
manın gerçek olduğunu gün gibi meydana kor. XXIV. mektuptan, emriyet, ber-
hazğı birçok için ziyâretin, kerâhine ne kadar ağır geldiğini, LX. mektuptan da,
herhangi bir isteğ, bir âletü diye geliremediğini anlıyoruz.

★

Mevlânâ'nın, Senâî (şim. 335 b. 1130-1131) ve Atikâr (şim. 627 b. 1125-
1129) pek fazla meşğul olduğuna, onlardan bahsettiğini, Mevlânâ dostlarının,

«Memerü» den önce Senâî'nin eserlerini okuduklarını biliyoruz (Misalîkibâl Âf-
fir'in İndeksinde Senâî ve Atikâr maddelerine b.).

Mevlânâ, Senâî'nin, «Neyle yoldan kalırsan, ister köfür olsun o şür, ister
İman; bırak onu; sevğiliden neyle usul dâğılırsan, ister çirkin olsun o beşerî,
ister güzel; vsureç ondan» meñindeñik,

هر چه راه و مکانی دلخواهت بود
هر چه دوست و دروغی جز درشت ارغش بود

beytini (Dîvân; Müderris Radzef basımı; Teheran — 1929; s. 46), «Memerü» nin
I. cildine, Hakim Senâî'nin adını da anarak alır (s. 46).

«Naalınmak için gül gibi bir yüz gerek; değil mi ki öyle bir yüzdün yok; bürü
kötü buyan çevresinde dolmuş. Güzel oluyun yüze naalınmak çirkindir; gör-
müyen gönen arınması güç birseydir» meñindeñik,

کاروانی بناید همچ بود
زشت باطنی ناز با جوان
چون ندیدی اگر در زلفی گل
صحت آید چشم نازیا بود

beytlerini (Dîvân, s. 67), aynı elde almıştır (s. 53). Senâî'nin, «Can ülkesinde,
dünya göñüne iş buyması güler var; rûh yoluna iniler var, gülsür var; yüksür
dağlar, yayılır var» meñindeñik,

آسمان است دولت است
دره راج نوب و لاله است
کاروانی آسمان جهان
کو بهای بد و مغرور است

beytlerini, «Memerü» nin birinci cildine, gene Senâî'nin olduğuna şükâlamak
kuvve alır (s. 53. Bu beytler, Hadîka veninde etrâkka benzer Radzef hazıma-
da bulamadık). «Fihî mü'âş» te de 62. Bölümde, bu iki beytin birinciñi geçic
(s. 192). Senâî'nin, «Hadîka» daki, «Herün beytin, beyt değil, öñided; hemün
alayın, alay değil birsey öñretmek» meñindeñik.

بیت من بیت توست
بزل من دل زشت توست

beyti, «Memerü» nin V. cildine almıştır (s. 498). «Memerü» de, bunlardan başka,
iki beyit daha var ki, «Memerü» veninde değil, «Hadîka» veninde. Fakat bunları
«Hadîka» da bulamadık (s. V, s. 543; VI, s. 578).

Mevlânâ, «Hadîka» daki, «Süñler, bir salukta iki bayramı birden ederler;
Şemsöçkerse sineği emirler, kadîl baline getirirler» meñindeñik,

صوفی در دلدی دیکت
حکیم در لکس قدیکت

beytin (s. 166), bir gazâline meñlik beyit olarak almıştır (İst. Univ. Farsça yay.

334; 644. a). Mevlânâ'nın, «Sevgili ölümlü, devlete erdi; yasadıkça da hep böyle olsun; küfrü, üsüden imân oldu; öldükçe de, hep böyle olsun» mahlûkâtı başlıyan gazeli (S. b), Senâî'nin,

معنوق بمانند تا باد عقیق باد
گوشن بر ایاق من تا باد عقیق باد

matlûk'ın gazeline naziredir (s. 612-613). Mevlânâ, bu gazelin matlû' beytini ayrı ayrı almış, yalnız sondeki «bîde» kelimesini «bîdî» ya çevirmiş ve «ü bîd çünin bâde» sözüni redif olarak kullanmıştır. Bu beytin, «Mecâlisü Şeb'â» da da görülmüş, aynı beytin, XII. yüzyılda, Şahabeddin İbni Aliyy-ül Zâhiriyy-ül Samâriyyânî'nin yazdığı «Sîradü'l-Nâmâ» de de bulduğumuz söylenmiştir (Ahmet Ateş basımı; İst. Univ. Şarkiyat Enstitüsü yayını, Makûrî Mat. 1948; s. 197. Mevlânâ Celâleddin'in III. basımına h. s. 351-352). Mevlânâ'nın

بیشتر آریسته چه ازین راه سینه
چه در لکمنی من تهم چند قوی و صی

gazeli (648. b), Senâî'nin,

آفریندی باد چه ازین راه سینه
فون تو کمنی من تهم چند قوی و صی

gazeline, aynı vezinde, aynı kafiye de bir naziredir (s. 744). Mevlânâ'nın,

دلم شرب سبیل و فزایات و کافری
مکت فقه راست و فقه دراز و اری

gazeli (113. a) Senâî'nin,

ای کتب و نوب و نماز و فزایات و کافری
مکت که باشت من فقه دراز و اری

gazeline (s. 492),

ای وصل تو باند کانی بیز نویسم ما جودانی

gazeli (308. a-b), Senâî'nin,

ای چشم و چون آنکیزی ای سینه و نوح آسمانی

gazeline (s. 757-758),

با دلگرمی و اوجین تا بخت من حسین

gazeli (298. b),

تو بخت عشق و با دینی تو رنگ برقی و حور صی

gazeline naziredir (s. 729),

Mevlânâ'nın, «Bîdî Hoca Senâî Hâfî dedi; büyleme Hocanın hükmü, küyük bir iş değil. Samancıpuk değil ki o, bir yer kapı, güttürü; su değil ki o, dondu, buz kesti diyelim. Tarak değil ki bir saç belye kurusun; tohum değil ki yer, sığın, üldürme em. Şu toprak yer yüzünde bir altın maddeniydi o; İki dünyâyı da bir arpa tinesine ayırdı o. Toprak bedeni fırlattı, altı toprağa; canı aklı çekti, göklere götürdü. » mevlânâ'daki çok güzel gazeli (586. a), Senâî'nin,

مردانی که با ناز و
دانی که ای بی با زاد
از منکی با منکی هست باز
فون ان فو او ز کایه است فو
کالی خاکت با در سوره سا
زین کون من که تو کون فو

kıtasından müherremdir (s. 774).

*

Atâr'ın, «A gazeli, sen nefis sâhibisin; toprak içinde kan yiyedir; ama gönlü sâhibi, sebir bile yese, o sehir bul olur mevlânâ'daki,

تو صفتی ای خانی میان خاکت فون مجور
که صفت اول اگر زهری خود را می انگین با من

beyli (Divan; Sâid Nefîsi basımı; Tebrâz — 1319 s. 197). «Mesnevi» nin, I. cildine alınmıştır (s. 63). «Senâî için şarap baramdır; bîze bellî şaraptan başka şarab içmeyiz» mevlânâ'daki,

ان کی که تو بخون دوست مای تو بزم جز صی

beyli (s. 334). «Mesnevi» nin VI. cildinde geçer (s. 564). «Ask devleti, hünerdir ancak; gönlü ferahlığından, hüküyetine başka hüner değildir» mevlânâ'daki gazeli (60. b), Atâr'ın,

سخت عشق و صاف نیست عشق در به استخوان نیست

gazline nazirdir (s. 72). Bu gâzideki,

شوق و حسرت که گفت شای و در دو روز نیست

beyit de Mevlânâ tarafından söylenmiştir.

*

Bu örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Ancak bu örneklerle Mevlânâ'nın, Senâî ve Attâr'ı taklid ettiği, onların mazmunlarını, onların veht ve kadriyelerini, onların rediflerini almakla yetinen bir mânevî olduğunu söylemek gibi bir gaflete düşmemizimiz de bilhassa kaçınılmazdır. Hiçbir şâir, hiçbir âlimin, hiçbir mütefekkir yoktur ki kendisinin önceki şâirlerin, filozofların, mütefekkirlerinin sözlerinden, doktrinlerinden, fikirlerinden faydalanmasın. Yapıcı kudret, kârunu hâmile, yapıcıyı kasbîyyet; o sözleri, o doktrinleri, o fikirleri, kendi katkılı âzelliklerle yap-yeni bir bîde, yeniden yapar, yeniden kurar, kendi şahsiyetiyle yapar; yapışık çayın ıhtiyacıtarından aldığı ilhamla kendi yapıcı kasbîyyetini bileştirir; düşüncelere yeni bir vâzhe verir; yeni sözler eder; yeni hamkeler yaratır; her-diki hamkeleri hasatlar; onları bu verir... dehlâ da sanırım ki budur. İlhamını, tabii istisna kudretinin olan dâimr bile, daha önce kurmuşuz düşüncelerden, daha önce düşünmüşüz şâirlerden faydalanır; çevrelerini, zamanlarına, geliştiği yerlere göre onları bir ayıklamaya uğratır; onları okentiller katar. Ahd-î Cedîd, H. İbâ'ya, se-câsâları boşa çıkarmak için derül, tamamlamak için gel'düml söylemiştir (Mâtî; V. Kap; 27-28). H. Muhammed, «Ben, şâhîkân en gâselîrül temâzenemak için gönderildi» buyurmuştur (Câmî'l-âl Sâciy; Meisr; Al-Mâhibâd-âl Hayriyya — 133, c. I, s. 86).

Mevlânâ, kendinden önceki bütün şâirleri okumuş, bütün mütefekkirleri incelemiştir; onların söz ustalarını, kendî söz ustalarının potasında eritemiştir; onların düşüncelerini, kendî yaratıcı düşüncesine miyâ yapmıştır; kendîsinden önceki şâirleri, kendî meşrebine uygun olanlarımdan faydalanmış, onların anlayışlarını, kendî anlayışında yapmıştır. Ondaiki söz ustalarını, ondaiki bir ka-may peşîl ve de'şîk anlatış kasbîyyetini, ondaiki gâzî, hâmis kudretini, onda-ki hatîr dâimrîyî bile, hiçbir şâirde, hiçbir şâide görmüşüz; bulamıyoruz. Osun tasarrufu verildiği yünürne, hiçbir şâide yok (Mevlânâ Celâledüddin adlı eserimizde, ilâkî kâzınadır. «Mevlânâ'nın tasarrufu» bölümüyle; s. 168-180; Üçüncü kısmına; s. 191-217 ve Dördüncü kısmına bakınız; s. 249-267). Burada şunu da söyleyelim: Çiçene-çiçene çengel sakama önen,

عقار روح و حسرتی دو روز نیست
مازانی سانی و عقار

beyit, Mevlânâ'nın değildir. Bu beyit, Sultan Velâ'dindir, Dîvân'da,

عقار روح و حسرتی دو روز نیست
عقار سانی و عقار

yânî, «Attâr rûht; Senâî, gûzûlün ühî gûzûlî bile. Senâî'yle Attâr'ın kökle olarış gâzîde» tasarrufudur ve bu beyit irâd edâmlerinin düşüncesinin tasarrufunda Mîde eder (Dr. F. Nâîlî Uluk hacını; İst. 1941, s. 277; Beyit, 5790).

Mevlânâ, Senâî'ye, Attâr'a karşı büyük bir saygı göstermekle beraber, «Senâî ve Attâr, çok şu erkelerdir ama ayrılıkta çok bahsediler; bizim şükrümüz bu kasıma âlîti» diyerek onlarla kendi re'şîmî ve bu ne'şîden doğan sözlerin de-gerini kıyaslamaktan da çekinmemişiz (Mâhîkib - al Ârifîn, I, s. 23).

Bizim, Mevlânâ'nın şâirleriyle Senâî'nin, Attâr'ın şâirlerini karşılaştırarakla mukadimr, Mevlânâ'nın mektuplarında da, «Mevlevî si ve «Dîvân» gibi, Senâî ve Attâr'ın şâirlerini, sıras gelince, münaşebet düğüğe, hem de uk-nuk irâd ettiğiyle söylemiş bir hazîrîk yapmışız.

Mevlânâ'nın II, III, V, XIX, XXI, XXIV. (bunlar iki yerde); XXX, LIII, LXXI, LXXXIV, CII, ve CXXXII. mektuplarında, Senâî'nin «Hadîkât-ül Haykâs»ından beyitler vardır. XXX, XXXVIII, XLII. (bunlar iki yerde), LXXXIX, «CI, CII, CXVIII, CXXIV, CXXXVI ve CXXXVII. mektuplarında, Senâî'nin düşününr beyitlere rastlamışız. XXXVII. mektupta da Attâr'ın bir beyit hamr. Celâledüddin ki mektupların üçüncü de, sobbetlerinde müpedilmesinden may-dana gelen «Fihl mü-fih» le ilâimî bir eser olan «Mevlevî» ün ve dîvânındaki, çoğu irtilen ve bir münaşebette söylenen şâirlerin üçüncüsün şâiridir.

Mevlânâ, mektuplarında, yalnu Senâî ve Attâr'ın şâirlerini almamıştır. Bütün Arap ve İras edebîyyatını, hem de bütün ilâellikleriyle bilen bu büyük bilgün müfrazında, birçok şâirlerin şâirleri vardır. Münaşebet düğüğe bunları hatır; yarar ve yararır. Ezîkî, onun, Mutenabbih'ye (Ölm. 354 h. 999) düşkünlükünü bilhassa kaydedir (II, s. 612). I, VI, (bu mek. da iki yerde), XXII ve XLVII. mektuplarda, bu şâirin beyitleri geçmektedir. XII. mektupta, Şems'in sevdiği, övdüğü Şihâbedüddin Şihâbedüddin Makûfû'n (387 h. 1191) bir beyit var (Devlânâ Celâledüddin' b. s. 581. XL. mektupta Abul-Alâ'ül Muxar'âm (449 h. 1057), I. mektupta Tarâş'ın (529), LV. mektupta Şâhîb İbn Abbâd'ın (385 h. 995) beyitlerini görmekteyiz. CXXI. mektupta İbnül-Kâfi (584) bir beyitinden almışız bir söz, CI. mektupta Şems'in «Makâşîh»ında geçen bir beyit, CXXII. mektupta «Şehâdâ» den iki beyit var.

*

Bütün bunlardan başka, mektuplardaki üstü, Mevlânâ'nın «Fihl mü-fih» de-ki düşününr şâiridir. Bunlardaki hitâplar müdâsâk, dil, tam bir kasıma dîr diy; tam bir hatîk tasarrufudur. Mevlânâ, sobbetlerinde aldışı gîh mektuplarında da bir iç ile alır; ona dîr örnekler verir; ona uyun kıyetler, hadîsler, ımların şâirlerle uzalar; hâşâyekere temâs eder; eskî erkelerr anar. Sobbetlerinde aldışı gîh mektuplarında da frekâlede bir samimîyî, ühî bir hıyreçin, içli bir estîye-79, İsmâdünr bir fîde, sarımsına bir İsmâsîn çy olan kudretli bir mantık vardır.

*

Mevlânâ nasıl düşüncesinde, yazışmasında, hatîk şâirinde hıyre, bu mektuplar-da da ayte hürdür. Hitâb ettiği şâir, tasarrufun İsmâsîne uyup denmesî inâ kal-delerine şâirîrâk bîhîk emar. İçinden nasıl gılyırına öyle hitâb eder. Mektup-larda, bu tasarrufdaki hitâplarda bile tekmîk uyuz.

muhtaka üâ kâal rabbîbâ, lâi - bâstet, lâcâbeti - endü, Hudûy - tem, din - perver, Fâsâsâid - ser, Hadîcetiñ - devrân, Meryemâ - zamân - vâsıfları sıralanmışta (CXXXIX).

Devrindeki âdete göre Mevlânâ'nın mektuplarında kullandığı üslûp sözler, «ısrarla üslûp kılıfı, beline - diline inmes (XX), «uluğ kutluğ» (XXVI), «beline - diline ölmek» (XXXI), «kutluğ uluğ» (LXVI), «uluğ kutluğ alpa» (XCVI), «uluğ kutluğ, diline - beline alpa» (CT), «uluğ alpa» (CXXV) gibi sözlerdir.

★

Bir de ükrûb bakımından, andığımız kitaplardan sonra, hicri 767 de (1366), Tebriz'de tamamlanan ve daha fazla detü hikelerindeki işli esadının gösteren «Düstür - al Kâilî il ta'yîn - al Mesûlîyy - var. Şems - al Muvâzily - al Nahvîvânî diye tanınan Muhammed İbnî Hîdûşîk tarafından Şeyh Uveys Bahâdur İbn (137 - 776 b. 1396 - 1374) adına yazılmış olan bu kitapta, biruz daha yeni ve yarıdışı üslûpe işli ölmekle beraber, gene o devrin ve o devrinin eyvâli çağların işli kaldıkları tesbîh edilmiştir. İsmâilî, Kâfirîli Kılıbâhânesinde, 1341 no. da, 79E hicride (1395 - 1396) bitmiş edilmis bir nüshan mevcuttur. Kitapta salâtin hâ - tûrlarına (33. s), vezîrlere (E1, b - 62, a), kâzâî - kadîm (64, b - 66, a), kâdîrlara (68, a - b), saltanat nâîrlatine (66, a), mektuplarına nasîh hitâb edileceği, nasîh dâî edileceği gösterilmektedir. Mevlânâ'nın mektuplarında, bu çeşit hitaplara hiç rastlanmaz.

★

Görülüyor ki Mevlânâ, mektuplarında hikâz kitaplarında teqrîhî kaldıkları, işli zarîfletine uymuyor. Bilece anda, «hâsımsı, kılıfık yerli öpevek...» mekânındaki, «bende, zemânî übdüyyet mübâsed u ez fânî...» gibi sözler hiç yok (Kavîd - al Rasûl; s. 79).

Mevlânâ, hitâplarında, mevlî ve memûriyet adları misternî, mahâbâshân şâhîkına, insanına, insanlara kasrı gösterdiği hâldi, yaptığı hayra, onun rûhî hâdîrlerine göre, bangî sözler söylüyor, o vâsıfları yazıyor.

Mektupların bir kısmı, kendisine gönderilen mektuplara cevap, içlerinde bir tânet, ga'vî mektup değil, Basîtan nasîdek tarâfîm îbâret; muhtâb da yok. Herhâlde böylece yazılabermiş bir münevverde (XIII). Bir tânet, büğîlerden bîcîm, sâîhî erkân ve şerâfîm, iki - üç satıra bîdîrîmî celâmına kasrîk olarak yazmış. Geçmiş, hâl ve gelecek çağdan îbâret, bir satırık nasîmî bile ekömrü kalışın, parça - bûşak akâl levhine yazılmış olduğına bîde bîsîremîmî diyen Mevlânâ; hiç tuzuk akâl levhine yazılmış olan hâller, iki - üç satıra sîdar mı? (L)

Konuştuğı gibi söylüyor, söylemiş gibi yazan Mevlânâ'nın mektupları içinde, yalnız bir tânet, Hâc - el Cihan adlı birî ve serîm bir sâîs yazdığı mektup, nasîd müsevce'î yazılmış. Cümlelerin kusa ölmekle beraber müsevce' olma ve bîlîm mektuplarının içinde bir tek bu mektubun bu işlevi yazdığı, hatırlama şunu getiriyor:

Herhâlde Hâc - el Cihan denen bu sâî, müsevce' konuşmaya, müsevce' yazmaya mecazî bir sâî ve Mevlânâ, sevdiği bu sâî, onun dîvânî, onun isteğîne uyup kılıbî eîh.

Onun mektupların bîmen hepî, ya bîrîsîlî işlevi, ya bir işli görülmüşü rekâ, yahut da bir işlevî detâlet de'ayusîyle yazılmış; çoğu da öden gönderilmiş.

★

Eîhâk, Mevlânâ'nın, grekkîli zaman mektup yazıp gönderdiğini, çeşitli olaylar delâletleriyle anlatır:

1 Kağ dökmeş bîsîsîmî başlızınmaz için Pervâne'ye mektup yollar. Pervâne, bu der, kan bîkîlyeş; başka peye bîremene. Mevlânâ, Pervâne'îmî, bu sîsîmî muhterî mektubu getiren adamı, işli ya der; sîdî kanîya, Asrîlî'nî işli derer; kan dökmeş de ne yapar? Pervâne, bu sîmîmî pek başlızır; kan dîvânîmî bulma nazları ölmekle rîzâ eder; adam kârişür (I, s. 155).

2 Semeddîn Veleddî Mîlîerrîs rîzîyet eder: Konya'da korkmuş bir işli, olur. Konyâlılar, Sultan Veleddî yalvarıdır; Mevlânâ'nın Pervâne'ye bir mektup yazıp şefaattî bulunmasını rica etmesîli isterler. Sultan Veleddî, işli Mevlânâ'ya bîdîrî. Mevlânâ, bir mektup yazıp yollar. Pervâne mektubu almış işpûş apar, olur; Konyâlıların dîkîlelerini yerine getirir (s. 217).

3 Borçlu birî Mevlânâ'ya grîr; ya devîrle ölmî yazılarının başlızınmaz, yahut muhterî verîmesî için Pervâne'ye bir mektup yazmasını dîler. Mevlânâ, bir «sâîs mektubu yazıp adamın eline verir. Pervâne, mektubu okuyunca bu iş der; dîvânî işli bir iş. Adam Mevlânâ'ya grîp bu sâîs söyletince, Mevlânâ, dîvânî (devîr), Süleymân'ın (Mînevveddîn Süleyman Pervâne) hükûmindedir; Süleyman, dîvânî (devîrî) hükûmende değîl mevlânîde bir mektup yazıp grîr, o adamı yollar. Pervâne, mektubu okuyunca, adamın grîmî devîcî boğîrlarını başlızlar (s. 217 - 223).

4 Salâhîddînî Mâleddî, Mevlânâ'ya mürid olduğum grîr, görüm ki, Pervâne'ye ve başka beylere bîrgünde an - emîk mektup gönderdi; yakışılma, işlevîci olanlara devîletine dermân oldu; hiçîr işlevî de reddedilmeli der (s. 236).

5 Sîpehâllârîmî Cemâleddîn, bir beyâledem rîzîyet eder; dermî ki: Mevlânâ, Celîl Hâssâneddîn'e bir mektup yazdır; benîmle ve dostımdan birkaç kılıya Kayserî'ye, Pervâne'ye göndermek istedî. Mektubu sarğımdan aramısa kaydım; bama bîrşey sorarsa ne diyerim değîm. Mevlânâ, ren aşım aş boyurdı; ne söyleyeneceş bile söyledî. Öyle de oldu; Pervâne, dîvânîmî seçerî yerine getirîr (s. 402 - 404).

6 Sultan Veleddî, zevceşîmî hatırmı rîzîyet için gönderdiği mektupla (VI), arâmîmîdî kurgunış grîderîmî için yazıp Cemâleddînî Kammerî ile gönderdiği (LVI) ve Salâhîddînî basîlanınca yazıp yoldığı mektup da (II, s. 729 - 730), daha önce de söyledîğîmîz gibi «Manîkub - el Arîmî» de kayıtlıdır.

7 Ayvân Eîhâk, «Dîvân - Keşîr» de de bulmam ve Mevlânâ tarafından Şems'e gönderîlme değîr memzâm mektubu, «keche - asîbî» dan sîmî, kılıbâna devîretmişîr (II, s. 701 - 702). Bu mektupların dîdîlîmîzî Sîpehâllâr'da da mektup grîr (s. 174).

★

Şunuza ki Mevlânâ'nın mektupları, bunlardan îbâret değîldir; çînkî bunların bîmen hepî, bir iş, bir işlevî için yazılmış mektuplar. Hepsinde de Mevlânâ'nın

insan, kasavvulü dâhicîni, dânyâ gürûbî, pîrd-pîrd görûnîyor ama, orun, dost-ların ahvâline, kendî hâllerine âit mektuplara, sorulan sorulara verdiği cevap-ları da vardı etnici. Sonra, eldeki mektupların bir kısmı, gelen mektuplara cevap-ları da vardı etnici. Sonra, eldeki mektupların bir kısmı, gelen mektuplara cevap-ları da vardı etnici. Sonra, eldeki mektupların bir kısmı, gelen mektuplara cevap-ları da vardı etnici.

Mektupların iki üçünde imza var ki bunları notla bildirelim. Hiçbirinde tarih yok; bu bakımdan mektupları, yazılı serasa göre düşünür, bence im-kânı yok. İçinde lâzîmî bir olayın sözü geçmezki, belki bir anıya konabilir. Fak-let herhangî bir iş için yazılanların tertiplenmiş imkânıdır. Ancak şunu da un-utmayalım ki, mektuplarda, gene de niçin bir kere yok değil. Onları toplayınca, konu bakımından birbirine uygun olanları, birbirini tamamlayıcıları, bir araya getirmeye çalışacağız. Meselâ, I mektupta Hurretmeşâh Necmeddin'den baharâdî-mekte, Sâhib Fâhreddin'e yazılan X mektupta aynı sâtin, Hurret Çavuşoğlu Necmeddin'in avrâî anlatılmaktadır. VIII mektup, devletîlerin yolaçtığından, ge-lişmelerinden bahsedilmektedir; XI mektupta, gene aynı şeyin sözü edilmektedir. XV mektup, Seyfeddin'in öğrencilerinin, babalarını bakımdaki ricâlarını söz getirmeye, XVI mektup, öğrencilerin şikâyetlerini bildirmeye, Çelebi Husameddin'in yazılan CXXX ve CXXXI mektupları, birbirî ardınca sırası alınmış. LXXX mektup Fâhreddin adlı bir sâtin, kuzârdâçlıları mîrânı bakından, LXXXIII mektup, gene Fâhreddin'in, hakkını verilmesi için yazılmış. Feridun'ya gönderilen, Nizamed-din için yazılan mektuplar, âdetâ sırasızları gibî.

Mevlânâ'nın mektuplarının metnî, Dr. M. Feridun Nâfîs Uluk tarafından, 1934-1932 yılında, Sebât Basımında bastırılmıştır [*]. Bu basım, ne yazık ki pek hatâlıdır. 42 mektupları serâsı basılmıştır, aynı mektup serâsını (s. 47. Üçüncü satırda, yeni bir mektup başlanmaktadır). 48 mektupta aynı yanlış tek-rarlanmıştır (s. 47. Üçüncü satırda, yeni bir mektup başlanmaktadır). 119 mek-

[*] Soldan; Velâd Çelebi İzbâdâk'ın ünlüye dört şahîfeli bir örneği; Dr. M. F. N. Uluk'un, «Mevlânâ'nın mektupları ve Anadolu Selçukluları tarihî bakı-mından değerli bazıları ünlüye dört şahîfeli basarâ. Sağdan; Velâd Çelebi'nin üçgüçer şahîfeli farâca dâstârî, serâi taahhî işin üzerine alan Üsküdar Mevlevîhânâsının serâi ve Üsküdar Selmâ Ağa Külliyyâsının memuru rah-metli Ahmed Ramazân'ın yarım şahîfeli farâca yazısı; rahmetli Husayn Dâzî'nin iki şahîfeli tahtârî. İst. Univ. K. Farâca yazmaları, 43. no. da kayıtlı nitâhâdîk farâca serâsı yazısı (s. 1). Mektuplar (s. 3-148), Lâhika (EKÂK'deki bir mektup (s. 149) Sultanet-Ülemâ'nın bir mektubuna (EKÂK'den, s. 150), Ulu Ârif Çelebi oğlu Kuntz Âdil Çelebi'nin oğlu Burhâneddin Çelebi'nin, Edirne'den Niğde'ye şeyh olarak gönderdiği Ahi Mahmut oğlu Ahi Ahmed'in oğlu Hacı İbrahim'e verdiği icâzet-nâmâ (s. 154. Bu icâzet-nâmâ, Selâm Ağa Külliyyâsınınca, Nûr Bîstâ kitâpları arasında, 122 no. da kayıtlı bulunmuş ve Pir Muhammed İrfî Han Ya'kub İrfî Mîrân-âl Niğîlî tarafından 878 hicrîde yazılmış olan «Al Rumân-âl Resâil den alınmıştır»). Yazılı-doğru cevvelî (s. 151-167), İndekâ (s. 167-173), Kâğı (s. 173-174).

tır olarak gösterilen mektubun serâsı, bu mektupları serâsı mektubun başlan-gıç nitâhâdîk birleşimîyle (s. 124, 148. sahîfede, 144 mektup olarak gösterilen mektup, EKÂK'den alınmıştır; fakat EKÂK'de bu baş tarafı bulunmayan bu mektup, kitâptaki VI mektuplar (s. 11-12). Böylece, bu basımında, Sultanet-Ülemâ'ya âit bir mektup ve Burhâneddin Çelebi'nin verdiği icâzet-nâmâden başka, «Lâhika» dedi mektupta beraber, Mevlânâ'ya âid 145 mektup vardır.

Rahmetli M. Şerefeddin Yalılıkaya, bu kitâba, «Tâhîr ve İnkârî» adlı bir mektupla eylemiştir, mektupların muhtevillerine, pek kısa özetlerle bildirmiş-tir. Ancak Şerefeddin Yalılıkaya da, kitâptaki mektup sayısını insanın, daha doğrusu mektupları bir yazıyla karşılayamayacağını. Bu yüzden de verdiği bil-gi, hiçbir fayda sağlayamazdır. Şerefeddin Yalılıkaya'nın, bu kitâba, kitâptaki sayıyı şahîfeli yazısı-doğru cevvelîde bulunmuş ve bes şahîfeli tutan bir değri-yahşî cevvelî kâğıdında bildirelim (Türkiyat Mecmûası; c. VI. bd. Burhâneddin Mat. 1926-1928; s. 323-342).

Mevlânâ'nın mektupları, İsmâ'îl, Feridun Nâfîs Uluk'un basımı esas tutu-larak bastırılmıştır [*]. Kitâbın ömsûlünde, Mevlânâ Çelebeddin'in hayatından hab-edilmektedir; fakat bu yazı, İsmî bir değer taşımaz. Hatîkâ,

امروز ششمین چو روزان خرابات
امروز نهمین سر زاهد و مباحات

matlûbiyle hüsnün ve içinde «Velâd» mahânâ da geçen şîr bile Mevlânâ'nın sa-natıdır (**). Önsözde de, Avrupa'da ve Türkiye'de, hemencecik başka ve doğru bir nüsha bulunmadığından, Uluk basımının, olduğu gibi esas tutulduğu bild-irilmektedir; bu bakımdan da, aynı yazıların, bir kere daha tekrarlanmasıdır. Bu kitâptaki bir tek yanlış var; o da mektupların, kitâblara yazıldığına araştırılmış ol-masıdır. Fakat bu iş de tam basarâlı değildir.

Mevlânâ Çelebeddin Muhammed'in mektuplarını ünlüye çeviren elinde bulunan yazmalar şunlardır:

1) Süleymanîye Külliyyâsına mâlik Nâfir Paşa kitâpları arasında, 1065 no. da kayıtlı nüsha.

Yeniçari Mevlevîhânâsına vakfedilmiş bulunan ve ahırk, filiznâsi kâğıda yazılmış olan bu nüsha, mekûlîp Selâk meşâyih yazmıştıca da ketohed'ânâ

tur. «ع . ve «ح» har, XIII-XIV. yüzyıl karakterleri taşın «و» harın üstünde nokta vardır. «ک» har, bazı kere «ق» ile, bazı kere «ج» ile yazılmıştır. 27X17,5 etrâfında

[*] Mektûbât-ı Mevlânâ Çelebeddin-î Rûmî, en rûye nüshâ-i çapı İstanbul'da mekâdîme ve hâvâfî ve ta'likâat. Be kâğıdı Yusuf Cemâdî pâze; Gulistanı Hü-seyn-î Emin. Buhârâ-ı Mathûkât-ı Akâd; Tebrân — 1325-1326, 394 sahîfe. Mekâdî-me (Tebrân Herâdîd, 1336; s. 3-32), Mektuplar (s. 33-275), Tavâzîl. Esmâ-âl ricikî ve-âz nîkîlî ve-âz hâid (s. 274-289), İndekâ (s. 290-303), Cevvelî mekûb u hatâ (s. 304).

[**] Bu şîr «Dîvân-ı Süllân Velâd» de var (s. 101).

olan yazı kısmı, sahifelerin 18x15 san. yerini kaplayan bir nüshada, başlık olmayan sahifelerde 26, bün de 27 satır vardır. Ayetler, sürer sarfın yazılmıyor. Mehtapların başlarında, «Allahı Muafetülâh şivâsı» başlığı yoktur. Nüsha, 82 yapraklıdır. Kenarları, senaradan ve çok güzel bir tülâkle hâşiyeler yazılmıştır. yaprakları, kenarları, senaradan ve çok güzel bir tülâkle hâşiyeler yazılmıştır. Mehtap olarak şâik. Bir kısmında bün şigalları lâhûdîr ki bunları almazdır. Mehtap 55. a dayna ligat laşları var. Ayta Kütüphanede, Seyyid Ali Nakşiy Dede'nin (ölm. 1219 b. 1894) ve «Mevlânâ Abdülâzîz» mühteremî Seyyid Nûsret Abdülâhî Dede'nin (1226 b. 1811) elyazmalarını «Defterü Devlânî» a ve «Mevlânâ» teremesine bakılır; bu hâşiyeler, hüsnün de elyasasıdır.

Bu nüshadaki mehtaplar, hîndîki CXXXIX. mehtapın sonundak ve aynı tertiple mevcuttur.

5) İstanbul Ünivârsitesi Kütüphanesinin farca yazmaları arasında 26 no. da kayışlı, kenarı cevvelî meşin ve müklîpli cîllâmî mecmûdâ bulunan ve mecmûdânın 45. b-55. a yaprakların kaplayan nüsha. Bu nüsha aynı Nâfîs Paşa nüshasından istîmah edilmiştir. Kenardaki hâşiyeler bile yazılmıştır. 10x35 eb'î. İhtidâ bulunan ve yazı kısmı, yaprakların 12x12.5 kısmına kaplayan, sahife kenarlarına kurulan cevvelî cîllâmî olan ve güzel bir tülâkle yazılan bu nüshanın her sahifesinde 27 satır vardır. Mecmûdâdaki ilk kitap, Mevlânâ'nın «Meclisü Seb'ân» şifur. İlk sahife alın cevvelî ve rûkûko teşhîhlerdir. Keşehesi aynı şifur:

روشن و صحیح شرح مقدمه کتابی حلالی زین آقا یحییٰ تمام مکتوبات
مولانا مولانا محمد علی الدین دینی قدس سره است
مجلس آجین این صحیفه شرح تفسیر و روایت عتد در کلامه جناب
مولانا جلال الدین الله الله الله بلطف الحق والبرین یوسف قزق
آقشویق من تلمیذ حسن فری آقشویق
فرو الله لها ولوالدها ولجميع
المؤمنین فی سنة خمس
وسبعین ومائین
والف من حجرت
من لد الخیر
والشرف

Gözlüğüdür ki Akşehîrî, Mevlevî Yusuf İzzet tarafından 1275 hîrâde (1866) istîmah edilmiştir.

3) Ayta Kütüphanesinde, farca yazmaları arasında, 702 no. da kayışlı bulunan ve «Meclisü Seb'ân» yı da ihtivâ eden mecmûdâdaki nüsha. Buhârî'nin Abdülâzîz tarafından 1284 hîrâde (1867) istîmah edilmiştir. Tülâkle ve âyetlerle sürer sarfın yazılması bulunsa, kenarı çıpuk cevvelî müklîpli bir cîllâmî cîllâmî olan

bu nüshanın keşehesi bile aynı 28 no. b nüshadan kopya edilmiştir. Bu bakımdan, faydalanmadığımız bu nüshayı fazla tasvif etmeyi ihtisâsına gürşörürs.

4) Gene aynı Kütüphanesinde, farca yazmaları, 41 no. da kayışlı, müklîpli meşin cîllâmî cîllâmî nüsha. 24x36.5 eb'î'dir. Yazı kısmı, yaprakların 12x12 kısmına kaplar. Her sahifede 27 satır vardır. Tülâkle yazılmıştır. Keşehesi şifur. 27 yapraklıdır. Bün yerleri ve «Şîr» şîrleri sarfın yazılmıştır. İç kapakta, yâni 1. a. da, «Hüsn Hakkı» ve «Abûşîr Hakkı» mühteremî ve «Şîrîb ve müklîb» in nüshâ mühteremî tülâkî eyâletî Kenya hâli — Şerîf Mustafa Paşadan Hüsn Hakkı — 21 L. 27. yazıdır ve

Mağza Kar'an'dır kıldâza Mesnevîi Ma'nevî
Yahî Be nazmetmiş İmâ Hazretî Muallıfı Rûm
Şemsî-ı şîrî gürmek istersen İhtivâs kıl san
Eylestin şîrak dîlde hâkemetü Muallıfı Rûm

kişîsî yazdır. Sahifelerin kenarları hüsnün ve alın cevvelî. 122 mehtapın ihtivâ eden ve her mehtapın başında, «Allahı Muafetülâh şivâsı» başlığı bulunan bu nüsha, XVI-XVII. yüzyıl karakterlerini taşımaktadır.

İ. b. de, yedî satırlık bir sanas yazıdır. Nüshayı yazan, bu şîrleri kendî mi yazmış, yoksa bir yerde mi bulmuş da kopya etmiştir? Bu takdirde kimindir bu yazı? Meşîh Çelebî Hüsnüeddîn'in, yahut Sultan Vele'dîn ösîldîrî mi? Bu hususlarda kesin bir şey söylememize imkân yok. Ancak biz, gene de bu sanas yazısının ihtivâsını veriyoruz:

«Bahmîs ve rahîm Allah âdîyle. Çeşitli faydaları ve kemâları kavriyan, ipe-kinde çeşitli faydalar ve kemâlar bulunan bu yâce mehtaplar, bu yâceki vesî. İhtivâ, yazılı günderilmiş olan bu nüsha, bu yâceki yazılan, gerçekle gerçekleştirilen cîllâmî olan büyüklerimizin müklîpli olan, sarfın bulunması ve sarfın şîbîbî bulunan peygamberlerimizin hâşiyelerini okuyabilen, duâlere ve şîrleri âdîr emîleri âdîr yazan, millet, Hak ve Din Çelebî Mevlânâ'nın, coşup dalga-dalga köpüren denizlerinin apaydın, estiz incileridir. Allah kullarının şîrleri bil de kullansa, inciler saçan mühterem şîrleriyle, her ân, her zaman kaleim dîlâne âdîr, o çağlarda bulunan ve u tapusu gerçekleştiren, uygun bir insanla mühterem olan, kendisini seven büyükleri, kible ve kin bulunaklığıyla bulunması olan günderilen sarfın gelmişse, şîrce, de gerçekleştiren yazan, günderilirdi. Onların herbîr de, o mehtapları okumak yücelikle yüceltirler, mehtaplık bayruca uyup İhtivâs kıl.

Bu nüshada, hîndîki II, CVI, CXI, CXVIII, CXXIII, CXXVI, CXXVIII, CXXIX, CXXX, CXXXI, CXXXII, CXXXIII, CXXXIV, CXXXV, CXXXVI, ve CXXXVII. mehtaplar yok. Sen mehtap, hîndîki CXXXVIII. mehtap şîrak İhtivâs 122 mehtap var. Bün mehtaplarda başlık, mehtapın ilk şîrinden sanas gelmiş.

5) Ayta Kütüphanesinde, farca yazmaları arasında, 1286 no. da kayışlı olan bir nüsha daha var. 12.5x34 eb'î'dir. İhtidâ bulunan, yazı kısmı kaplayan ve sarfın yazılması olan bu nüshanın keşehesi, hatîsî imelîlik ile bün bile yok. Her sahifede 27 satır var. Bün, bu nüsha da XVI-XVII. yüzyıl âdî. Hîndîki 126. mehtap, sen mehtap olmak İhtivâs ancak otuz kadar mehtap var. 27 yaprak olan bu nüshanın başında, «Üsâsınların kâşa, olgunların meşîhî, şîrleri Allah'ın har-emeti olan, kâşemet günâredek hâli ve şîrî olgun, Çelebî İhtivâsınla gerçek,

İlahî ve Mevlânî tasavvufunun yücelti, ma'nevî yoldaki güçlükleri aşma, pîşah-
larcağı safâları aşılıp aşılan erdemler gördük; Allah sırtını buldum; Din ve Hak Cihâd'ını bulduğundan buharan «Kılıb-ül Tarasul İli - Yaza'ud İli-Ta-
fahid'ün» mevlânîde arappa bir yön var. Görülüyor ki mektuplara, bir de öd
verdim; mektuplar, ayrı bir kitap sayılmasın. Bu arappa sîmî ürküğe, «Dünya'da
alde etmiş ve ilâhî olan gönderilmiş mektuplar» taranda çevrilebilir.

6) Konya Müzesi'nde, 70 no. da kayıtlı, yeni bir ciltle ciltlenmiş nüsha, Cİ-
daye 35,5x18 ebadında bulmuş, yüz kırık, sahifelerinde 23,5x16 kütümü kaplı-
yan bir mecmuâsın I. b - 33. b sayraklarında, Sütlân-Ülemâ'nın «Madrûs» in-
den bir parça, 26. b - 88. a sayraklarında, Mevlânî'nün mektupları, 88. b - 107. a
da «Mevlânî-Şeb'â», 107. b - 110. a da Mevlânî'nün sadet, 110. b - 148. b de
Seyyid Burhâneddîn'in «Makâsât» 1, 158. b - 171. a da Tebrîzî Şemseddîn'in
«Makâsât» in den bir kısm, 147. a - 171. b de Sütlân-Ülemâ'nın «Madrûs» in-
den bir kısım var. «Mevlânî-Şeb'â» nun tamamı, 753 Kâbulîhürrem ilk gün-
lerinde (1352) yapıldığı kayıtlı bulduğumuz göre mektuplar, bu tarihden önce
yazılmıştır. Mecmuâyı yapan Seyyid Burhâneddîn'in, Mevlânî'nün, Çelebi Husk
medî'nin şyanlarından yazmış yazıları, Tarhalli Celâleddin Yâsed ad'ı bir
can dostunda bulmuş, onları da, 754 Zilhicce'nin sonlarında (1353 sene) me-
muâyâ ilâhî etmiştir (118. a, 173. a), Şems'ın «Makâsât» nun bir kısmını ilâhî
eden yazılarının başında, «Allah bereketli, kârlıkla dâim etsin. cümletü in-
şâna göre bu kumm. Şems'ın hayatında, yâni 645 Şeb'â'dan önce (1347) yazmış
bir nüshadan intisâh edilmiştir. Sütlân-Ülemâ'nın «Madrûs» in den alınan
parçanın sonunda da, 155 Muharrem'in sonlarında (1354) yapıldığı kaydedil-
miş. Anlaşıyor ki mecmuâyı, 753 ten önce başlanmış (1351), 755 de (1354) bit-
tirilmiş. Bu yıllarda, gelebilmiş mekumunda, Mevlânî'nün tozun Ulu Arif Ce-
lebrî'nin oğlı Emir Âdîm Çelebi vardır (Mevlânî'dan sonra Mevlâyî'nî; a. 153).
Mevlânî'nün göçmesiyle bu yıllar arasında yarım yüzyıldan daha fazla bir zaman
var. Ancak mecmuâyı dâimâlıyınca, Mevlânî'nün, Çelebi Huskmedî'nin, hatî
Seyyid Burhâneddîn'in şyanlarından yazmış yazıları, onların şyanlarından bu-
dunu dışlandıracak olur, mektupların çoğunu, kenarlarına ebced harfleriyle nu-
maralar koyduğu, yazmış yazdığı yerleri kenarlarına döşetmiş, yazdıkları unu-
maları yerleri ilâhî etmiş nazım- dâkibe almışsa, bundaki da anılarından, yahut an-
larından yazılmış bir şey birkaç nüshadan intisâh ettiği sonucuna vardır. Bir
terecümünde, bu nüshayı, esas nüsha kabul etmiş (Daha etrafı tayıf için «Fid-
mâ-İla» tercememizin «Sana» yazmış okuyunuz; a. XVII-XIX).

Mektupları nasıl hazırladığımız, nasıl işlediğimiz de biraz anlatalım;

Teremede, anılarına sadıklağı göstermeye, aklı belâba rüyeye çok önem ver-
dik. Nüsha farıkları vaza, bu farıkları, mektupların bulduğuna nüshaları, mek-
tuplarında geçen arappa kısımları, arappa olan mektupları, mektupların eklenen mâ-
ğyeleri not olarak gösterdik. Mevlânî geçen âyetleri, ayrı bir bölüm olarak ek-
lemeyi uygun bulmadık. Çünkü, âyetleri, geçtikleri mektuplarda bulmuş, güç ola-
caktı. Bu yüzden, her mektupta geçen âyetleri, ayrı mektupta, not olarak yaz-
dık. Elinizdeki nüshaların beşinden faydalanmış olduğumuz için kısıtlıma tâbi ol-
muş bulunuyoruz; ancak Nâfiz Paşa nüshasının, «N» âyetleriyle gösterdik. İst-
anbul Üniversitesi nüshalarına, «İst. Univ. K.» işaretleri koyduk. Bu nüshalar,
birkaç ilâhî olduğundan, hangi nüsha olduğuna, numarasını vererek belirttik.
Mevlânî'de geçen hadîsleri, şu kısıtlı nüshaların, atasözlere, ilâhî gerekten te-
dâviri, adları, olayları, ayrı-ayrı bölümlerde, alfabetik bir tertiple sıraladık.

her hadîs, her sözün, her lâhın yanına hangi mektupta geçiyorsa, o mektubun
numarasını koyduk.

Elini pek fazla çabakıran, yoran şey, mektupların kütünlere yazıldığı, mek-
tup- larında adları geçen kişilerle kütünlere olduğuna bulmak oldu. Evvelce de arzettiği-
miz gibi İnan bulduğunda, bu iş ele almışsa, fakat nüshaların hazırlanmışlığı, Bîa,
bu işin üstüne daha fazla düşmüş, Bihassa Tabî'nün Yaza'ud büyük bir üslûbda
hazırladığı «Menâkıb-ül Ârifîn» mevlânî, imdadımıza yetişti, Elinin erdiği, gö-
rüşümüzde yetmiş kadar bu iş de başardık, ayrı bir bölüm olarak ve gene alf-
betik bir tertiple kütüba ekledik; mektuplarını numarasını da, küllî-şimî an-
latılan şahsın adının yanına koyduk. Bunun şunu da silyetdim:

Mevlânî'nün mektuplarında, mübâtilerinin adları, birkaç lâmed müteemmâ,
her beşerîmüştür. Kümlere yazıldığı haklarındağı ilâhî da birkaç mekûba mü-
hâsur. Bir-iki mektupta «Fâilâddîn» dromîk ad sashması. Ad, berhâle mü-
veddeye yektü; ilâhîmâ eden, «Fâilâddîn» deyiş göçü. Yalnız LXX mektupta
ad, sanrı ki mahsus göstermiş. Çünkü bu mekûban mübâtiler, Mevlânî taran-
dında pek şâdetle kumuyor; yazdığı geçmez anlatılıyor. Bu yüzden de adının
şaklanmasını edibe ayrıntı bulmuş olacağız. Bir de adlarda, «Necmedîn, Mec-
dedîn, Ekmelâddîn» tarımı kabul edilmiştir silyetdim. Bu adlar, ürküğe büyü
silyetir; «Necmedîn, Mecdedîn, Ekmelâddîn» dromîk bir.

Bir, şahısları bulmaktan, hâli tercemelerini vermekten daha fazla yoran, me-
tunlerde geçen arappa, fazla beyitlerin kümlere lid olduğuna bulmak oldu. Me-
nevî taranda ve «Hadîka» vuzunda olan beyitleri bulabilmek için «Hadîka» yı
kaç kez bastım sonradan devrettik; «Divân» Kâbir-i, Senâ' ve Atâr'ın şyanla-
rına kaç kez karıştırdık; daha başka şyanları, kitapları kaç kez taradık; şim-
di, bir hâle umutluk bütme. Arappa beyitlerde Prof. Ahmed Ates de yardım etti
kâr. Hem ösa, hem «Menâkıb» in metnini hazırlayan Tabî'nün Yaza'ud teşekkül-
ler ederiz.

En büyük yazdığımız Mevlânî ağıdır; bulduğuna, bu işle başardı bir
eder mevlânî gridi sanrı. Bulduğumuz beyitler de, ayrı bir bölüm olarak
yazdık; okuyunca, bulduğuna, künâ olduğuna, yazılarını yazıyor. Bise bildik-
lerine daha çok merakını olarız; çünkü, sanrı olarız, adlarını da şikâretle sanrak
ilâhî başında kaydedmiş, numarasını taranmış olarız. Yazın mektuplarını
değil, Mevlânî'nün bütün eserlerinin metinlerini de, ilmi bir şekilde vermek is-
teriz; fakat bu iş, bakkî olarak hiçbir kütüphaneye yazılmıyor; Madîr Vekîlî,
şimî, yahni herhangi bir müessesenin, bu işi ve işini işle ele almışsa candan-
günlüden ederiz.

İşle, Mevlânî ağıyla, onun ne'esyyle «Mevlânî'nün Mektupları» da, Mevlânî-
yı sevenciler, hüglî dostlarına, İrfan erdâna, ürküğe, Mevlânî'nün etile ş-
nâdın dermek, bu işle, varlığını değil, Mevlânî'da yokluğuna müddet; oku-
yabilir hoş görülecek.

İstanbul; 9. Sıdar 1362

11.VII.1962

Bende; bendeğin Mevlânî
Ahdîdâğı GOSPİNARLI

Hişk ve Necmedî destisâcinin yüzüyle, ma'nevî yoldaşı güçlükleri aşan, pîşah-
larcağı adıylaşıp ağırlıyıp anlatan erdemler pîşahı; Allah sırtın buldusu; Dîn ve Hak Cella'lâhın işkârinin buldusu «Kılıb-ül Tarasul İbî - Tavassul İbî Ta-
fedül'ün» mevlânâ arapça bir yan var. Görülür ki mektuplara, bir de ad
vermiş; mektuplar, ayrı bir kâğıt sarılmış. Bu arapça sözlü türkçeye, «Uslâhâ
sâde emtîye vezile olan gönderilmiş mektuplar» tarzında çevrilebilir.

6) Konya Mînesinde, 70 no. da kayıtlı, yeni bir cümle edilemiş mîşâ, Cİ
aybı 35,5x18 ebadında bulunan, yarı kâğıt, sahifeler 22,5x16 kısmını kaplı
yan bu mecmûasını 1. b - 11. b yapraklarında, Sütlüel-Ulemâ'nun «Mâdrîs» in-
den bir parça, 26. b - 88. a yapraklarında, Mevlânâ'nun mektupları, 88. b - 107. a
da «Mecîlâd Seb'a», 107. b - 110. a da Mevlânâ'nun sofer, 110. b - 148. h de
Seyyid Burhâneddîn'e «Mâkâsîd» a. 105. b - 171. a da Tebrîzî Şemseddîn'in
«Mâkâsîd», inden bir kısm, 107. a - 171. b de Sütlüel - Ulemâ'nun «Mâdrîs» in-
den bir kısm var. «Mecîlâd Seb'a» nun sonunda, 753 Kâbilülkurûm ilk gün-
lerinde (1253) yapıldığı kayıtlı bulundukları göze mektuplar, bu târîhten de önce
yazılmıştır. Mecmûayı yapan, Seyyid Burhâneddîn'in, Mevlânâ'nun, Çelebî Husk
mevlânâ'nın şîyârisinde yazdığı yazıları, Tarhall Cella'dîn Yâsuf ad'lı bir
can dostunda bulmuş, onun da, 754 Zihhâccâsin sonlarında (1254 senâ) me-
mûaya hâve etmiştir (110. a, 173. a), Şems'in «Mâkâsîd» nun bir kısmını ilâhâ
eden yazılarını başında, «Alîbâ berâketid, kârlâra dâim etid» cümlede yazmış-
ına gör bu kısm, Şems'in hayâtında, yâni 645 Şebâatından önce (1247) yazmış
bir nüshadan tutulmuş edilmştir. Sütlüel-Ulemâ'nun «Mâdrîs» inden alınan
parçanın sonunda da, 755 Mîsharvermiş sonlarında (1254) yapıldığı kaydedil-
miş. Anlaşıyor ki mecmûayı, 753 ten önce başlanmış (1251), 755 te (1254) bit-
tirilmiş. Bu yıllarda, gelebilmiş mecmûasında, Mevlânâ'nun tevâzu Ula Arif
Câfîrînin oğlu Emîr Âdîb Cella'î varır (Mevlânâ'dan sonras Mevlâyîkî; a. 105).
Mevlânâ'nun göçmesiyle bu yıllar arasında yarım yüzyıldan daha fazla bir zaman
var. Ancak mecmûayı düzenleyen, Mevlânâ'nun, Çelebî Huskmeddîn'in, hatâ
Seyyid Burhâneddîn'in şîyârisinde yazılmış yazıları, onların şîyâris'lerini bu-
dunu düşündürecek olur, mektupların çoğunu, kâsârlarına ebedî bahçeleriyle
nâzarlar koyduğu, yazılı yazılı yerleri kenarlarına dâiretîği, yazıların üstüne
alınan yerleri ilâhâ etmiş nazarettikâle almış, bunları da asıldırında, yâni asıl-
dırından yazılmış bir vesfî birkaç nüshadan tutulmuş etmiş sonrasını vardır. Bir,
tercemânâde, bu mîşâyâ, esas nüshâ kabûl etmiş (Daha emtîye tavvîf için «Fâh
mâ-îfâ» tercemânâde «Sems» yazmış okuyunuz; a. XVII-XIX).

Mektupları nasıl hazırladığımız, nasıl işledikimiz de biraz anlatılmı;

Tercemâne, aslılarına sadıkla göstermiş, asıl kelîbâ rûyete çok önem ver-
dik. Nüshâ farkları varsa, bu farkları, mektupların bulundukları nüshâları, mek-
tuplarda geçen arapça kısımları, arapça olan mektupları, mektupların eklenen mâ-
ğyeleri not olarak gösterdik. Metinde geçen âyetler, ayrı bir bölüm olarak ek
lemeyi uygun bulmadık. Çünkü, âyetleri, geçtikleri mektuplarda bulmuş, güç ola-
caktı. Bu yüzden, her mektupta geçen âyetleri, ayrı mektupta, not olarak yaz-
dık. Elinizdeki nüshâların bapsinden faydalanmışlığımız içle kâalıtma lâkârlâ-
rına hüsn girmemiş; ancak Nâfîs Paşa nüshâsını, «N» işaretiyle gösterdik. İs-
tanbul Üniversitesi nüshâlarını, «İst. Üniv. K.» işaretiyle koyduk. Bu nüshâlar,
birkaç ilâhâ edildükünde, hangi mîşâyâ okutulmuş, numarasını vererek belirttik.
Mîşâlerinde geçen hadîsleri, şu kâilârin sadârlarını, asâkârlarını, isâbî gerekçen ter-
cimleri, adları, okuyarı, ayrı-ayrı mîşâlerde, alfabetik bir tertîple sıraladık.

her hadîsin, her sözlün, her lâhân yazına hangi mektupta geçiyorsa, o mektubun
numarasını koyduk.

Bir pek fazla şahısları, yaran sey, mektuplarını kâsârlere yazıldığını, mektup-
larda adları geçen kâsârların isimleri olduğunu bulmuş oldu. Evvelce de arzettiği-
miz gibi İsmâ bulundukları, bu iş de almışsa, isâbî nüshâları bazarılabilmek. Bâ,
bu işin üstüne daha fazla işledik. Bîhâssa Tahsîn Yazâr'ın büyük bir üslûbâde
hazırladığı «Menâkib-ül Arifîm» metni, inidârlarına yetmiş, Elinizin erdîği, gâ-
mûsâna yetmiş kadar bu iş de hazırduk, ayrı bir bölüm olarak ve gene alf-
betik bir tertîple kâsârlâ eddik; mektuplarını numaralarından da, kâilâ-âmân
sârları şahsın adını yazına koyduk. Burada şun da söyleyelim :

Mevlânâ'nun mektuplarında, mîşâbârların adları, birkaç lânesel mîşâde,
hep belirtmişler. Kâsârlere yazıldığı bulundukları İhtîlâf da birkaç mekânda mîşâ-
hasır. Bir - iki mektupta «Fâilâmedîn» isimli, ad asılmamış. Ad, herhâlde mîşâ-
veddele yaktı; lâsârlâ eden, «Fâilâmedîn» deydî geçti. Yâni LXX mektupta
ad, sanrı ki mahsus girmemiş. Çünkü bu mekânda şâhâtab, Mevlânâ tar-
fâsâde pek âdetle konmuş; yapıldığı geçir anlatılıyor. Bu yüzden de adını
sâkâlmamışa edibe ayrı bulmuş olacaklar. Bir de adları, «Necmedîn, Mec-
dedîn, Ekmâdedîn» tarzını kabûl edilmiş söyleyelim. Bu adlar, türkçede böylâ
söylenir; «Necmedîn, Mecdedîn, Ekmâdedîn» dermeyiz bîâ.

Bîâ, şahısları bulmakta, hâî tercemânârlarını vermekten daha fazla yaran, me-
tînlere geçen arapça, fâsâpe beyitlerin kâsârlere lîd olduğunu bulmuş oldu. Me-
tîni tarzında ve «Hadîkâ» tarzında olan beyitleri bulabilmek için «Hadîkâ» yı
kaç kere bastırın sonradan devrettik; «Dîvân» Kâbir-i, Senâf ve Atâr'ın şîyârisi-
nâ kaç kere karıştırdık; daha başka şîyârları, kâsârları kaç kere taradık; şî-
dâ, bir bîâ unuttuk bîâta. Arapça beyitlerde Prof. Ahmed Aşef de yardım etti
biz. İsmâ esa, hem «Menâkib» in metnini hazırlayan Tahsîn Yazâr'ya teşekkür-
ler ederiz.

En büyük yardımıcazı Mevlânâ aktırdı; buldukları, bu işle bîârları bir
eğer mevlânâ grîdî yazmış. Bulamadığımız beyitleri de, ayrı bir bölüm olarak
yazdık; okuyulara, buldularına, kâilân olduğuna, yazılarını yazıyor. Bîâe hâidî-
lerine daha çok merhamet oluruz; çünkü, mevlânâ şîyâri, adlarını da şîyârların nazarettikâle
kâilân hastada kaybetmiş, neokommuş taraslanmış oluruz. Yazarı mektupların
değil, Mevlânâ'nun bîâsîne eserlerinin metinlerini de, ilmi bir şekilde vermek iş-
leriz; fakat bu iş, bîâk olarak hiçbir kâilârlâne yazılmayca; Mâsîfî Vekîlî.
İsmâ, yâni herhangî bir mîşâsârlarını, bu mîşâ ve isâbî lîd ele almışsın esâdân-
gînlâsâde ederiz.

İşle, Mevlânâ mîşâyâ, esas nüshâyile «Mevlânâ'nın Mektupları» da, Mevlânâ'yı
sevenciler, bîlgi dostlarına, İrfân erbâbına, türkçülere, Mevlânâ'nın etyle su-
nuşû dermek, bu işle, varlığını değil, Mevlânâ'da yokluğunu mîşâle; oku-
yular her görümler.

İstanbul; 8. Sûdar 1302

11.VII.1962

Bende; bulduğuna; Mevlânâ
Abdullah GÖSPARLI

Rahmân ve Rahîm Allâh adıyla ve onunla yardım dileris (1).

Yaratıp olgunlaştıran yüce Tanrı, kullarından bir kuluma, boyuna arka olmak, lütufta bulunmak, yardım etmek, devlet ve kutuluk vermek dilerse, ona, şükretmeye başarı verir. Oylesine ki o kula, yüz kez azlık erişse, bir kez de o kul, bir tatlılık elde etse, o, bir tatlılığı, yüz kez, yüz çeşit sözele, yüz yerde, yüz durakta açar, söyler de, o yüz amrı bir kez bile açıp söylemez; ancak din dostlarından ayrılmak acıma söyler; çünkü din dostlarının ayrılığından ferah etmek, tesbîhtir; Kur'an okumaktır; esenlik onlara, peygamberlerin sünnetidir. Esenlik ona, Eyyup uğradığı belâdeki büyüklüğü daymaya bile hiçbir günün dayanamayacağı kadar zahmetler içindeydi; bütün bunlarla beraber onsekiz yıl içinde, dilinden Tanrı şükürünü düğürmedi. Ama din dostusun, yâni dinde onunla derdest, solukdas; olan ayâlinin ayrılığına düşünce, «Hana zarar erişti» diye ferahda başladı (2). Din dostunun kadrim, din eri bilir. Din dostlarının kadrim, tadım öğrenmek isteyen; bütün, adâlet ise, devleti dindar, Tanrı'dan korkan, kerem şahid, beylerin cam, padişahlarla sultanların yakını olan pek aziz emir, oğlum N e e m e d d i n 'den öğrensin. Dindarlığı, gerçekliği, temizliği, tam insanı o denli yayılmıştır ki övülmesine hâcet yok. Hak da bilir ve tenkik eder ki o aziz oğul, bu uzun yolculukta nasıl garipse, kendi şehrinde, yakınlarının arasında, adamlarının içinde de gariptir. Tanrı da bilir ya, bu baba, önce gelen sultanlarla sonra gelenler arasında est az bulunsa, adâlet, ihsan denizi, âhar - sarayında rahmet Mebdî'el olan, mankabeleleri her yana yayılan, herkesçe duyulan, bu yâlden de söylenmesi, anlatılması gerekmeyen, âlemi bezeyen padişahan devletinin başlangıcındanberi candan, gönülden, hem de diliyerek, istiyerek, içinden galerek, garersiz olarak, salt Allah rızasıyçin devletinin sürüp gitmesine duâodur; Rahmân'ın gayretinden korkuyorum; yoksa devletine yakışır bânî sözlerle onu över, bu sözlerle deliller de getirirdim. Allah saltanatını ebedî kılsın, gecelerle gündüzler yenilendikçe devleti de yenilensin.

(1) «Ve onunla yardım dileris cümlesi, Kur'an yazmasında var.

(2) Âyet. XXI, 83.

Görünüşle yanmasında değişim ama, bütün tapınmada bulunanların, soluktan sağa muhtâc oldukları, yardım diledikleri, dileklerini sundukları, isteklerini bildirdikleri tapıda, onun devletin sürüp gümeye etan, esenlik versin, peygamberiğin en yüksek makamına şahid olsun. Bu dostluğu, sevgiyi bildiririm de, Allah ona rahmet etsin, esenlik versin, peygamberiğin en yüksek makamına şahid olsun. Bu dostluğu, sevgiyi bildiririm de, Allah ona rahmet etsin, esenlik versin, peygamberiğin en yüksek makamına şahid olsun. Bu dostluğu, sevgiyi bildiririm de, Allah ona rahmet etsin, esenlik versin, peygamberiğin en yüksek makamına şahid olsun.

**Büyük büyük insanlar, çeşit çeşit âşiklardır;
En ubuları, en yüceleri, sevgilisi en ulu, en yüce olanıdır.**

Gündüz kuru, gece kuyupandan üstündür, işin karanlıktan üstün olduğu gibi. Çünkü gündüz kuru, güneşin ışığına âşıktır; gece kuyupan karanlığa âşıktır. Bu mes'elenin anlatılması da pek uzun sürer; dah, kökü pek çoktur. Allah güzelliklerini genşletsin, kendisine âit bir ruhla güçlendirsin, kuvvetlendirsin sâî.

Âlem padişahının ikbalî ateşinin ve devletinin yüceliğini, üstün olacağını; Allah hükümünü yürütsün; gün doğduka, kuzulucağı geldik-

çe yüceldüke yücelsin; hükümünün yürüyeceğini, buyruğunun tutulacağını yormuştum; bu yuruşunun bir sebebi de şuydu ki, yardımım güneş, kendi kulu olan aziz oğlumuz, beylerin can ve üstünü, Necmeddin'i fazla ıttı; kulu gönül, hem hüküm divânında, taht besameğinde, hem hüm ve rahmet tapısında onu kendine daha artık yaklaştırdı; yıldız, Allah'ın devlet, oğumluk ve dileklerinin elde edilmiş bakımından bütün saltanalar üstün ettiği sultanımızın devlet güneşinden boyuna ışıksansa. Hatta bu sözlerin de yeri mi? Zâti âlem padişahının bütün buyrukları, bütün düşünceleri, soluğu soluğuna, kuzulucağı, mutludur, devlete, ikbal ile ulaşmayı kolaylaştırır. Çünkü kulbu gönül, sayfları, mazlûmları gözetmededir; gözleri, yardım isteyenlere, muhtaçlara çevrilmiştir. Bu yüzden de, «Kim bir iyilik ederse, bir iyilik ederek gelse» âyetinin yardım götü, onun devletini gözetmededir (3).

Kulu götünü bütün sultanlardan alsın da, ulu, yüce sultanlar sultanına versin, bu bağılaşığı da günden güne artırsın diye bu müddet içinde, bütün bu murâda ermeyişler, Tanrı gayretiyle devlete yol buldu. Hak Hzretli, dünya mülküne beğirdi; padişah karşısına çırpak anıyon da padişah, vekâletinin sıyrılmı görülm; boyunu, düğününü tikindirdiç sulara yıka, âkı da bu padişah, daha devletin başlangıcında semin yokluğuna gördün; görüm de kulu gününü tüm den buze versin, böylece de iki âlemde de saltanat, başkalarından daha fazla artırsın, ebedi olsun; başka padişahlar, semin yokluğunu, devletlerinin sonunda gördüler; seminle aşk oyununa giriştiklerine, sana gönlü verdiklerine pişman oldular dedi. «Ve kim Allah'a dayanırsa o, yeter ona.» (4)

Bu mektubun her satırında bir işaret var; anlatmak gerek ki yalnız görünüşe bakılsın, az karşık anlayışla tevâle kalkışmasın. Fakat sözü uzatmak ayıbından korkuyorum da açaık anlatmam; Allah'tan dileyorum. Gerçekten de ödür duaları kabûl eden, özü doğruların dualarını mahkûl ediyen (5).

(3) Âyet. V. 160, (4) LXV. 3.

(5) N. mûhasında, «Öyle olsun ey âlemlerin rabbi, anlatmaya âlemin yü rabbel âlemleri Hzretli; var. İst. Univ. K. mûhaslarının beşinci de bu özetli ihtiva ediyor.

Ululandıka ululanan, mülk sen yüce padişah, birisine dünyâ mülkünü verir; başma yücedik tacını kor; saltanat tahtına oturur onu. Ülkeleri, şehirleri onun buyruğuna râmeder; başçekenlerin gonülleriñi, kendileri istesseler de, istemeseler de ona bağlar; hazmeleri, askerleri, onun dileklerine feda eder; o da hamelerin lütfıyla, askerlerin kabrinde, kendi padişahlığını isteyenlere bağışlarda bulunur; münberin üstünde, hutbeye adını okutur; gülmüş, alınmış bütün paralara adını, dem-tünde, hutbeye adını okutur; gülmüş, alınmış bütün paralara adını, dem-tünde, hutbeye adını okutur. Fakat pek az bir zaman içinde, Se'na'na ön olmayan mü-gasım bastırır. Fakat pek az bir zaman içinde, Se'na'na ön olmayan mü-gasım bastırır. Fakat pek az bir zaman içinde, Se'na'na ön olmayan mü-gasım bastırır. Fakat pek az bir zaman içinde, Se'na'na ön olmayan mü-gasım bastırır. Fakat pek az bir zaman içinde, Se'na'na ön olmayan mü-gasım bastırır.

Aziz oğlumuz Sa'dreddin'e lütuflar buyrulmuş; öğrendik, şükürler ettik; umarız ki gecikmes. «Geciktirmede, hayır için âfetler vardır, geciktirme. Namazın vakti geçmeden kühn, tez olun.» Nâilper, nerden verelim, nasıl edelim derler.

Ustan, aşkür seni; oraya varınca,
Zâti o, bâddiliyle sana söyledim mi, dediğini yap.

(8) Bâzı mübaharada N. müşahede yanısı olarak şühdü ile yazılmış. Halbuki bu söz, XVII. yüzyılın 12. yüzyıldan itibaren bir sözdür İst. Üniv. K. de 28, 45, 793 No. larında kayıtlı mübaharada doğrudur.

Kendisine düşman olan, canının, imânının düşmanı bulanan, engel-lik eden, perde kesilen nefsinin, oğullarının çaresine, yüce çift reşçe boyanıp bulur da Hak ehlinin, iyi kulların, Tanrı'nın âzâdelerinin çaresini bulamaz. Hani Tanrı da onların işlerini, Tanrı'ya sevme dâvasına kalkışan, Kur'an, evrad okuyan kişilerin ellerine vermiştir ya; bu da onların sınamak içindir. Münâfiklar «Dileseydi Allah doyururdu onu, biz mi doyurabiliriz» dediler (7). Tanrı'nın az kulları oldukları dâvasına girişirler de, Tanrı'nın, işlerini görmeyi kendilerine havale ettiği has kulların işlerini başaramazlar Gene Tanrı onlara cevap verir de buyurur ki: «Göklerin hazineleri de Allah'ındır, yer yüzünün hazineleri de, ama münâfiklar bilmiyorlar.» (8). Bilmezler ki bu, onları sınamak içindir. Çünkü bu kulların râslığı, bizim râslığımızdır; kendi râslığımızı, onların râslıklarında gözlemledik. Dâzenlerle yedi kat göğe aşsan râslığımızı bulamazsın; İtilis gibi kalır durağında kalakalırım. Kendi havana, kendi bevesine uyup gontül alçaklığı; etsen de, tâ öklü-sün, bahçin sırtına insan, gene râslığımızı bulamazsın. Tanrı, «Yeri-me sığamadım, göğüme sığamadım da ancak ve ancak mü'min kulma-mın gönlüne sığdım» der. Yani kendi râslığını, onların râslığına verdim; onların râslığını ara. Çünkü akıllı, devletli, o kişidir ki her-şeyi, henüz koduşum yerde arar.

Erlerden gönül işle, bilgizden lîf,
Sedften keci işle, ceylândan misk;

Geri kalan mülumdur; açpık meydandadır. Allah için olsun, Al-lah için olsun, Allah için, bu iş, nâilperlere havale edilmesin.

Arsların boyunları, başlarına gelen işleri,
Kendileri yaptılar da, o yüzden kalınlış,

III

Bize ayrık yolunu gösteren Tanrı,
Umarım ki kavuşup buluşma yolunu da kolaylaştırır.

Uluandıkça uluansın, lütufları birbirini arıması gelen Tanrı da tanaktır, bilir. «Tanık olarak Allah yeter.» (9) «Ea büyük tanıklık hangisidir? De ki: Allah gerçek tanıktır.» (10). İnanımları müddetlerin övün-
cü, üstün kişilerle fayda verenlerin baş taca, hünerler isası, erenlerin arkadaşı, gizlenmiş eren, maddenin cevheri, yemiyaların en aydın, ulu kişilerin övündükleri aziz oğul C e m a l e d d i n 'in yüzü; görünüşü kul-
lu olan, kuthuluktan haberi veren, terlemiş, sırrı yüce, gönlü ferahlık veren hayâli; gece-gündüz gusulmızın övündedir. Yüce Allah, onu, can-
güsü açık oluş ve tam insan mertebelerinin en yücemesine ulaştırırsın; Tanrı'ya seven kulların çoğundan da üstün etsin. O azizin sohbetin-
deki tathakkık gerçeklik, unuduş tozunun esmesiyle, zamanın geçme-
siyle, ayrığın uzamasıyla, hayâlini gösden, gönülden yok edecek gibi
değildir ki. O azizin meleklerde bulunan hayranı, urun bir zamanla unutup gitme hükümlünü bozar gider. Bütün bunlarla beraber ölecek susuşluğu, darslanamayacak istek açığı, düşünülüp hayâledeşi yoluyla
vefâ göstermekle, gözü önüne getirilip gamsız edilmekle doymuyor; râm olmuyor buna. Doestlarla toplanışımız hiçbir topluluk, hiçbir meclis
yok ki oğlunuzun da bulunmasını istemiyelim. Uluandıkça ululan-
sın, ayrılıp dağılanları bir araya tophıyandan, bereketleri indirennden, hâcetleri yerine getirennden umarız ki uzak değil, pek yakın bir zaman-
da engelleri ortadan kaldırır da B e l k i y a 'ın tabii, İ d r i a 'ın cismi gibi, «Göktenli yunus açmadan getiririm sana» (11); «Söz budur aneak,
emzimiz âyledir; bir şeyin olmasını diledik mi, ol deriz, bemen olde-
rir» (12) hükümlerince güzel, hoş sebepleri bir araya getirir de susu-
muş gönlere, oğlunuzun yüzüyle suvarız, sevindirir, ıstır. Gerçekten de
özün, buna gücü yeter; dağıy kabul etmek de ona lâyektir.

(9) XLVIII, 28.

(10) Kâimlerdeki bütün mûahalarda, VI. sûre olan «An'âm» sûresinin 19. âyetinden alınmış olan bu söz, yanlıştir. Bize doğruların teremesini yaptık.

(11) XXXVII, 46.

(12) XXXVI. sûresin 82. âyetidir, metinde yanlıştir, şüpheli yok ki bu yanlıştir, mekruhuzun kopya edenlere âittir.

Yıyacak - içecekten, parandan - puldan eksilen, aleyhimize olmadı; oğlunuza gereken şeylerse çevremizde toplanımlara harcasızda. Uma-
rız ki geciktirmesler. Allah'ın rahmeti ve esenlik ona, P e y g m b e r
demistir ki: «Gerçekten de zamanın içinde, Allah'ın emetleri var-
dır; kendinize gelin de onlara karşı durun» Gerçeğe erenler katında bu
esentiler, din kardeşlerinin soluklarıdır. Çünkü onlar, öbür din kardeş-
lerinden ileriye varınırlardır. Onların solukları, onların bakışları, on-
lara karışıp onlarla uzlaşma esentileridir; vergiler, başlıklar elde etmek-
tir; Tanrı'nın başlıklarını aşır elbiseselerdir. Bunlar ganimet sayılması
gereken şeylerdir. Bunlardan başlıklarını mühlissememek, bunları ga-
nimet bilgin ta kendisidir.

Sarhoş olduğun yerden başka yere ayağını atma;
Nerde şarab içtiysen başını oraya koy.

*

Sarhoşlar selâm ediyorslar sana.

Binlerce kişi olan o sarhoşlar, bir tek kişidir. Sana da esenlik, diye
selâm alınsa gelinendir; usaktan söylemen, yazman değil. Hattâ bir
evde olmak suretiyle buluşmamız bile yeter balmamak, hattâ bir göm-
lek içinde bulunmayı bile yeter saymamak gerek; çünkü bu yeter bu-
luş, pişmanlık verir. Doestları bir araya tophıyan, arkadaşlarını anları-
na dâsene soksan, gamları tasaları gidenen, ayrılığı ortadan süren, yer-
le göğün izini düşen; uluandıkça uluansın; yaradıp öğünleştiren Tan-
rı bilir, tanaktır; «Bölen, tanıklık eden Allah da yeter.» (13). Mümkün
olsaydı, bu müddet içinde elimize bir fırsat geçseydi, kaleme gelmiyen
engeller çıkmazaydı, ayağın, pek kuvvetli bağlarla bağlanmazaydı ..

Müderislerin ve müddetlerin övündükleri, en fazla bilgin, en çok
sâadet isası, en büyük, en kalın, en yüce olan ve Tanrı'dan en çok kor-
kan, ondan en artık çekinen, en üstün, en aydın, imamların ulusu, im-
metin ışığı, melek huyulu, soyu - sopu tertemiz, parlak yıldız, aydın dol-
unay, daha da geri kalan, doğuştan sâhibolduğu lâkasları, övülecek
sıfatları bulmasın en aziz kardeşin aydın gönülü de bilir ya; Allah, yüce-
liğini, üstünlüğünü, beşarısını, en güzel sünnetler yoluna gitmeyi gös-
termesini, halkı irâkdeyemesini dâimî etsin; yaptığı iyilikleri, övülecek
ileri kabul buyursun, kusurlarından geçsin; ona keremlerini, kerâmet-
lerini saçsın. Evet; estirgemeyi âdet edinmiş, cömertliği iç, vefâyı dış
elbise olarak giyinmiş olan kalın, hayırlar düşünzen aydın gönülünde de

(13) XLVIII, 28.

bilir ki yüce Tanrı, birşeyi hapsedti mi ne engeller, ne ayakbağlar; meydana geliriz, onu bir yere nasıl bağlar. Öylesine bir bağdır bu ki, ne demirdendir, ne tahtadan, ne mermerdendir, ne prangadan. Rûhânî bağlardır onlar. Demir bağlardan kurtulmak, Türk (14) memurdan kaçıp kurtulmak mümkündür de o rûhânî bağlardan kurtulmanın imkânı yoktur. «Şüphe yok ki biz, boynularına lâleler vurduk.» (15). Bu lâleler rûhânîdir; ahi da kasırdır, kaderdir. Halkın yükeek bölüğünden de boymundadır, sağlık bölüğünden de; hiç kimse, takdire aykırı bir adım bile atamaz. İşte, bu kardeşinin önüne de böylesine engeller çıkmasıydı size gelecekti, Yüz kere de kurdum, sebarınışğundan, sizi üledişğinden, ayrılığın uzun sürmesi yüzünden haber bile yollamadan, mektup bile yazmadan kalkayım, kendim oraya geleyim dedim.

Siz öylesine üledim ki, kuştan daha tez uçar, gelirim size;
Ama kanadı kesik kuş nasıl uçabilir ki?

Kâlemle anlatılmıyacak, dile söylenemeyecek bir derecede olan vefâmdan, kardeşliğinizden, güzel dostluğunuzdan, bise olan bağlanışınızdan umudumuz var; bu dostluk, çok eski bir bilginleyle, aynı cinsten oluş dolayısıyla daha da pekişmiştir; çünkü «Canlar, bülük bülük erdülür» buyrulmuştur.

Asıl bakımından benim canımla senin canın birdir;
Benimle senin meydana olanımız, benimle senin gırlı olanımızdır.

Benim, senin demem de bamlık olur ya;
Benimle senin aramızdan benlik, senlik kalktı gitti.

Avâm, bunu te'vîl yoluyla, benzetiş yoluyla anlar. Fakat te'vîl yoluyla anlamak, yok - yoksul sâfilî, yareduştan deriş olan kardeşimsin yüce canından uzak olan bir iştir. Ne kadar mümkünsen, başkası ilgilerini mühimseniyerek, fayda gelececek yerleri bile yok bilerek, geçiktirmeyi, birşeyler ummasını bir yana bırakarak kendinize vestle ettiğiniz topluluğun, hayranına karşılık kendilerinden mükâfat beklediğiniz taifenin düşünmesini bakın; o tepaya borç verin. Çünkü «Kim Allah'a borç verirse» (16) buyrulmuştur; bu yana günderin de yüce Hak, fazlasıyla, hem de kat - kat fazlasıyla, daha helâli, daha temizini size lûtfetsin. «Gerçekten de Allah, dilediğini sayısız olarak rızıklandırır.» (16) «Kim Allah'a dayanarsa o, yeter ona.» (17) BİR de şunu bilin ki: «Top-

(14) Buradaki «Türk» sözüyle Moğollar kasdedilmektedir.

(15) XXXVI, 8. (16) II, 265. (17) EL, 37. (18) LXXV, 3.

luluk rahmettir, ayrılık azap.» Hele bizim ayrılığımız başka ayrılıklarla kıyaslanamaz.

Fark vardır esandan kopup gelen aşkla,
İple bedene bağlanan sevgi arasında.

Allah için olsun, Allah için olsun, Allah için, bu mektuptan sonra, bir kere daha mektup yazmaya muhtaç olmeyin bizi de yerle gök çihilin sevkinu bulun.

Birleik imâm, Hakk'î dileyen mûcâhid, çok azız kardeş SİRÂ-
e eddin, Allah onun da, onu sevenlerin de muratlarını versin; kardeşinin haberlerini, eserlerini gece - gündüz, gündenden - gelenden arar durur. Herkese de, ne kadar mümkünsen o kadar gayret etsin, bu raya gelsin, teşvik edin; onun yerine başkasını koymamıza imkân yok; söyleyin diye ismarıçla bulunmadadır. Şimdiyedek sevgisini hiç azaltmamıştır; yeniden yeniyse selâmlar yollar; yüce himmetine uy da herşey bir yana bırak der; çünkü onların hepsinin de yerine konacak karşılığı vardır; yalnız geriye kalan ömür içinde kavuşup bulunmayı bir yana bırakma.

Bir soluk, kendini mahrem sevgiliyle bulursun,
Ömründe o zaman bulmuş olursun nasibini.
Sakın yitirme o zamanı;
Çünkü öylesine bir zamanı bir daha az bulursun.

Fakryhlerden, dervişlerden dostların hepsi de ölemişlerdir; yüce tepenin kükten yağacak yağmuru beklediği gibi beklemekteyler. Çünkü tepenin, dereden yardım gördüğü yoktur ki; ona yardım göktendir. Yüce Allah izin verirse, en çabuk zamanda, en kutlu bir halde kavuşur, buluruz. Öyle olsun ey âlemlerin rabbi.

Korem hazinesinde ganimetler var, rızıklar var; ama sen, orda yalnız başına birşey elde etmeyi çalısan da eline geçmez. Biz de burda, seniz, ne kadar istersiz istiyelim, bulamayız. Notekim çıkmak demirî, yalnız olarak, taşsız ne kadar sallarsa sallansın, kıvılcım çıkarmaz. Tas da demirsiz oldu mu böyledir. Her ikisi de, yansak kovmuş gene böyle. Uçlu de olsa, fakat demirî taş çıkacak, kavı taçı üstüne koyacak ve tutacak el olmadı mı, gene kıvılcım çıkmas; çünkü «Topluluk rahmettir.» Bu sâfilî bir benzetiş bilemeyin; gerçeğin ta kendisi bilin; rabbe dayanarak buna göre hareket edin. Suyu başa döksen baş yarılmaz. Toprağı başa saçsan gene baş yarılmaz. Ama suyu toprağa kırıp balçık yapsan da kurumuş balçığı başa atsan, baş yarılır. «Önce arkadaş, sonra yol. Önce konuş, sonra ev.» «Kursunla kemellenmiş bir di-

var gibi, Allah yolunda saf kârup savaşıyorlar.» (18) Ceylesine birbirlerine bittirmişler ki kurşunla kenetlenmiş davası donmuşlar. Birbirlerine pek sıkı bittişliklerinden, aralarından yol bile geçemiyor; çelik mih bile bir düzenele aralarına girmeye yol bulamıyor. Yardım elde etmek, üst olmak, böylesine birtleşmiş bağı. Dostların ayrı-ayrı şehirlerde, birbirlerinden ayrı oluşmalarına, ondan sonra da yardım umuşlarının mânâsı yok. «Sanki ekilmiş bir tane ki filiz vermeye» Bayuruyor (19). Demek ki iyiliklerin, boşlukların bir araya toplanması, bittip boy atmanın şartı. Çünkü o tozayı, o yere, o havada, fakat yalnız olarak ekersen, o çeşit bitmez. Buna benzer şeyler, buna ait tazuklar yazılsa tomarların sığınmaz. «De ki: deniz mürekkebe olsa.» (20) Ayetinin sonunadek. Bu hususta azıcık düşünsen, bu az düşünüşle çok şey anlarsın; su, çoğuna dell olur. Ambarıdan, bir avuç buğdaydan; gül bahçesinden, bir demet gülden başka birşey nümune olarak bir yere götürülemez. Ne amber, nümune olarak pazara götürülebilir, ne gül bahçesi, nümune olarak şehre getirilebilir. Allah, ona da, bize de, istediklerimiz neyle gerçekleşecekse, işlerimiz neyle düzene girecekse, onu ilhâm etsin, bildirsin; öyle olsun ey âlemlerin rabbi.

IV

Allah, birbirimise kavuşturmuş; aramızdan uzaklığı kaldırmış; odur kapıları açan, sebepleri meydana getiren. Allah, öcü doğru, gönül aydın, rûhânî hünerler ise, gönül geniş, kadri yüce, âlimlerle âriflerin övündükleri azıcık oğul Haik'ın, Dâimî Salâh'ın, en iyi kazaçılarda, en yüce derecelerde yüceliğini lûtfuyla, cömertliğiyle dâimî etsin; dostlarının dercelerini yükselten Tanrı, onun tertemiz rûhunu da en yüce mertebelerde gendirsin. Ocul doğru habandan selâmınlar, duâlar. Bütünen bir şeydir bu ki, yaratıkların besleyip büyüten, tertibe edip olgunlaştıran Tanrı'nın kısmeti, yüce takdiri, dostların, birbirlerini sevenlerin bir arada bulunmalarına, deniz dalgalarının sâhib çekilmesine benzetmişdir. Gerçekten de bir baksan, görürsün ki her iki halde de onlar, en-âm bakımından bir aradadırlar. Hastâ her halde de beraberdir onlar. Netekum dalgalar, sâlibta da, çekiliste de, birtleşmede de, ayrılmada da; her iki halde denizde, denizdeki hallerini en iyi, en olgun bir hale getirmişlerdir. Savaşınların da saldıkları, geri çekilişleri, onların hallerini, üstünlük elde etmek, yardım elde etmek için en düzgün, en olgun bir hale kor. Görünüşte biri saldırırmış, öbürü çekilmiş. Ama bu iki hal, anlam bakımından birbirine aykırı değildir.

Eşek satanlar gibi. biri öbürüyle savaşır;

Ama iyice bakarsan görürsün ki ikil de bir işte birtleşmiştir.

Bütün bunlarla bersaber, mutlak olarak herşeye güçlü yeten, güçlüne - kudretine tar sınırlı olmayan, güçlü - kudreti, bir sıfatı değil, bütün sıfatları, bütün halleri kavrayan Tanrı, dostları görünüşte de, iygünde de bir araya toplanmış; bu mânevî dileği, yalnız görünüşte bir araya gelmeye bırakmasın da görünüşte de, anlam âleminde de onları bir araya getirsin. Böylece de ne görünüşte, ayrıklıktan ağlasınlar, ne iygünde, dileği yitirme yüzünden ağlasınlar. Güç - kudret pek büyüktür. Lûtfu, rahmeti, başışa dâir ne dersin, ondan da ileridir, ondan da artık. Denizden süzet, darıca yerden değil.

Oğlunuzun sâhibi ayrılığı yılları aşmış. Oğulluk lûtfundan beklediğimizi şu: Çetin hâllere, istenilmeyecek şeylere uğrasa bile geri dönüp bu yana gelmeye çalışsın; çünkü ayrılıkta bir kez imzalanmış dâim, bir yıla bedeldir. Tatlı, güzel bir hale gelir de kendisini armağan getirirse pek makbule geçecek, pek hoş olacak. Yüce Allah dilerse, izin verirse

bu gelişen faydalarını örtecek, unutturacak engeller, bağlar da meydana çıkmaz.

Sevenlerin canları bekleyip duruyor. Umarız ki vakit geçmeden yüzsüz görürler, sözlünü duyarlar, senle konuşurlar, maali - menendi olmayan güzelim seslerinden faydalanırlar, feyizler elde ederek sevinirler; «Şüphesiz yok ki son varılacak tapı, rabbinin tapısadır» (21) dursun - nadek azalmadan boyuna yükselsin feyzi; ebedi olarak günlü genişlesin.

V

Allah muradına erirtirsin, gönlünü genişletsin, söz görmekle, sizinle buluşmakla onun da gönlünü şıklandırırsın, bizi de gözlendürsün; gönlümüzün önlüğünden de eksik olmasın. İhsan esa, eşek temiz, himmetli yüce, bilgiler elde etmiye yönelmiş, üstünlükler elde etmiye dönmüş emir oğlu emir Zahireddin, pek yalvardı, pek ısrak etti; babasının, du-acasının süzün tapınmada şefaatte bulunmasını diledi. Ama oğlumun; Allah yüceliğini dâim etsin; rızakımlar çeken erik bedenini özmek, usendirmek için de uzun yazmadım; umarım ki babasının şefaatı makbûl olur. Söz pek ölemiş; bu babasının iradına, yardımına muhtâc olmus. Ahlâtlarda bulunuyor; canını, malını size fedâ edeceğini, hiç esirgemeyeceğini söylüyor. Babasının işi - gücü de zâtil bu duâ.

Müşâ'nan anaşım ben; padişabandan,
Çocuğuma verdüğün sâdân değerini istiyorum

Vesselâm.

VI

Düşmanın, onları çarparak çetin, arslan gibi güçlü - kuvvetli
cizelerini tavşanın dışı yavrularına döndürmesinden çekin-
mezler mi?
İstâmlenden çıkan bazı kişiler, savaşta nasıl okla yere yığılını
görürler de ibret almazlar mı?
Atları, torbaları, insan kellelerinin tepelerine asılmadıkça sa-
man yememeyi âdet edinmiş;
Sular, şakayık çiçeklerinin arasından görünen yeşillik gibi
kanlı bulamadıkça da su içmez o atlar.

Allah korusun, saklasın - beklesin; hayırdan, kulluktan ayrıma-
sın; dâim övüncü, müderrislerin rûha aziz oğul, bu babasının, ne gece,
ne gündüz; ne ondan ayrıyken, ne bulduğu vakit, onun hakkında hayır
duşkı bıraktığına şükran. Ama bu selâkta, hayretli yaradandan verdiği
hayret yüzünden öyle bir haldeyim ki selâm alacak tâkâtım bile yok.
Öyle bir Tamir'dir o ki, selâm veremler, ona; esenlik veren sensin, esen-
lik senden ey vehimlerin göldü dayandı, acze düşüp kalakaldığı sâ, esenlik,
döner, sana varır diye selâm verirler. Kulbudur, yâcedir şâni.
Beni hiçbir şeyle imkânyedemiyen bu halde bile, esirgemenin olgun-
luğu, fazlalığı, çoşup köpürüşü, sevgimin aşırı oluşu yüzünden yazıyo-
rum. Öyle bir esirgeyim, öyle bir sevgi ki bu, dâim halinde de, dâimden
sonra da bitmiyor, yatmıyor. «Noolarda toplamam bilseydi rabbimin
ne yüken yarıkadığını ben!» (22) Beni öldürdüler, kesildiler de gene
öğüt vermekten vazgeçmedin; diriyken de öğüt verdin, ölüyken de.
Çünkü sen öğütçüsün, öğüt alın değil. Öğütten, sevgiden bitmiş, geliş-
miş birisin; sevgi, sonradan başlanan, eklenen bir şey değil sana. Bu
esirgemenin taşkınlığı yüzünden, gönülsüz, elisiz bir haldeyken; ne aklı
başında, ne sarhoş, ne var, ne yok... İşte öyle bir halde (23); bizim de

(22) XXXVI, 31.

(23) Süleymânî'nin kızı Fâtıma Hâtî'nin hatırasına rîyaset stresi için yazdığı ve Fâtıma Hâtî'nin sevdiği Sultan Velâ'de yazılmış olan mektubun, buradan sonra kadere olan kısmı, sondan bazı yerler müstesna, aynı «Menâkıb - ul Ârifîne» de var (Tahsin Yaman basımı; T. T. Kurumu Yayın. C. II, Ankara 1961, s. 752-754. İst. Univ. K. Farsça yaz. No. 1231, 141. b; T. Y. terc. Ârifîler Mevâhibi; II, Ankara — Mecidi Basımevi; 1954, s. 176-180 Abdülkâfi Çolpanlı; Mevâlik Cihâddin; III. basım; İst. İnkâp Kitabevi; 1959; s. 1111).

gönülümün, gönlümün işi, aydınlığı olan, âlemin de gönülünün, gözünün işi bulunan ve bugün «Zekeriyâ'yı onun hizmetine mevr etti» âyetinde (24) bildirildiği gibi siz oğlumuzun nikâhında, eil altında olan, büyük bir emsala olarak size emânet edilen padişahımız kızının hatırasına riâyet etmeniz için şu birkaç satır yazıldı, Umarız, sizden şunu bekleriz ki âzârların temellerine atıp vurup bir an, bir söhâb, ne bilerek, ne yanlış olarak onu imletmek bir harekette bulunmazsınız; görüp gözetme ödevini bırakmazsınız da onların hatırasına bu bir serretmek vefâsızlıkta bulunduğunuzda dair bir şey gelmez, kaderlenmezler. Zâil onlar, sesseiler bile, yaradılışlarının temizliği, padişah kızı oluşları yüzünden miras yoluyla elde ettikleri gibi doğuştan da şahîboddıkları satır sebebiyle hiçbir söz söylemezler.

**Kaz yavrusa, dün bile doğmuş olsa,
Denizin suyu, gene göğsüne gelir onun.**

Ama Tanrı'nın rûhânî kullarının gözetmelerinden, tanık olmalarından, gözetmelerinden sakın; çünkü onların tertemiz soylarını koruyun, bu rûhânîlerdir. «Soylarına -soylarına da onlara katarını» buyurmuştur (25). Allah, Allah, Allah, Allah, Allah, Allah, Allah, Allah, Allah için, şu baharın yüzünü, kendi yüzünü, bütün soyumuzun -soyumuzun²⁷ yüzlerini akretmek istersen, onun hatırasına azıs, ama pek azla tut; onu, can ve gönül tuzakıyla avlamak için her günü, ilk gün, her geceyi gendek (26) genceci say. Hem de av oldu sazma; av olmağa ihtiyâcı da yoktur onun. Bu, görüldüğü kapalıların yolu-yordamıdır; bunlar hakkında, «Dünyâ yasayıpınun dağılınını hâkîrler» denmiştir (27). Onlarımsa ekle-yecek mayaları yoktur. Esel yardım, onların kapılarını, dvarlarını açtımın, oralara güzel kokular salmasını; imkân yok... esel yardım, bu samsan çok üstündür. «Andolsun Tin'e, Zeytûn'a, Târ-ı Sînâ'ya.» (28). Bu and, sansız şeyleredir; sebebi de birgün, onların, o azizlerin ayakları, oralara basmıştır; öylesine bir mertebeye gelmişlerdir ki, azizler ki, hani bir gün Yâ Allı buyurmuştur Peygamber, çiğnerimi yeriyânde emekliyor görsen ne yaparsın? Allı, bu so-ruya cevap veremem ey Allah elçisi demıştır; ancak gös çukuruma yardım olarak ona başışlarını; yüreğimin içine sokurum onu; bunları yapmaktır beraber gene de suçlulardan, kusurlulardan sayarım kendimi. Bunun usulüne Peygamber; Allah'ın rahmeti ve esenlik onu; Fâtîma bedenimin hâr parçasıdır buyurmuştur; evlâdımız, çiğnerimizimiz parçalarıdır; yeryüzünde yürüyen eifer -pâreletimizdir. Andolsun Allah'a

ki ondan başka yoktur yapacak, hiçbir söz söylememiş, imâ, işâret, dokundurma yolu bir haber göndermemiştir. Üstelik güzel geçimin, eriliğin, gönül alıcılığın, son dereceye görüp gözetmen yüzünden şükürler ediyor; birbirî ardınca duâlar ediyor; yüzlerce memnunluklarını bildiriyor. Ancak birkaç gündür, sözsüz, işâretsiz, can âleminden sesler duyuyorum; sâret-âleminin ötesinde olan âlemden, sâretsiz bir ses, can-kulağıma geliyor, yaradıyor beni. Bilmiyorum, olan bir hal mi anlatıyor bana, yoksa peşin, yahut veresiye bir imtihan meâil mi bu? Her hususta Allah onu, «Düğümlere üfören kadınların serinden» (29), hâl ve meâl bakımından tuzakların âfetlerinden korusun. M u h a m m e d -in hakkıyın, hayrî şahâbe olan Sahâbesinin, hayrî soyunun -soyunuzun hakkıyın.

O canları indirmek, bir can, yüz can, bin can imâ etmek değildir.

**Canın da vazgeçmek güç değildir, elhandan da;
Güc olan, senin elvarından ayrılmaktır.
Bu ayrılış, âşâğın kederler içinde sevgililerden ayrılışı değil;
Bu ayrılık, insan bedenden ayrılışı.**

**Ben zâti bilirim, sen yanlış bir iş yaparsan;
Ama âşkaların gönülleri, kötü düşüncele olur.**

Bu usulünü de gizli tutmanı, hiç kimseye söylememeni dilerim. Bu mektuptaki sözlerde bir sır var; öbür sözler, onu tanımayan âzâler. Bu düğünlerden kaçıp kurtulmanın çaresi de var, hem de hatırimde ama, yazmaya imkân yok. Bunu korur, kimseye söylemezsen, ne yapacağına, ne olacağına bilirim ben; o korumamasın, o söylememenin bereketi öylesinde, bilmediği o gizli kalan şey de oğluma mâlûm olur, daha başka birçok şeyler de. «Bildiyini tutana Allah, bilmediği bilgiyi de miras olarak verir.» Bu, tehlikelerle dolu olan pusu yerinde ebedi olarak uyanık bulmasını; öyle olsun ey âlemelerin rabbi. «Onlar severler onu; o da onları sever» (30) tapını, kimi severse, en az kusurunun bile yüzbinlerce karşılığını verir; en önemlisi kusurunu yüzbinlerce günah yasar; ama başkaları, dağlar kadar günah işlese, kusurlarına bakmaz onları. Kimin beşim ovaya saldırsa, bil ki bu, yatsençilik delîlidir. Bu söz, Yoksullar Pâdişahı'ndan armağandır; Allah kadrimin ulusan.

(24) III, 27. (25) I, 21. (26) «Gendek» aslı böyle, türkçe geçiyor.

(27) XXX, 7. (28) XCV, 1-2.

(29) CXXIII, 4. (30) V, 54.

VII

«Okellerini yemenler, insanların suçlarını bağışlayıcılar; Allah ih-sanda bulunmaları sever.» (31) Allah, büyük bağışlanmalarda bulunmaya pek büyük ve güzel huyları elde etmeye başları versin; Zâti onlar, bunları elde etmeye, bu huyları sâhib olanlara kazandırmaya iyyâkîrlir. Gözle-rin şuğu, müderrislerin övülmü olan, yokulları düşüp kalkan aziz öğ-lumunun, hâlini-batırım sormada, selâm göndermede babasının kustu-ru varsa ve topluluğun teace bağdan şehre göçüşi yüzünden, gönlünde bir kargınlık olduysa, umarız ki bu istenmeyen şeylere güzel huyları, se-vimil yaradılışı tahammül eder, bizî başlıklar; teace şehre gelir; şehre-kutlulukla, sevinçle göçer de herkes de arık, aykırı davranışların ha-reketleri yüzünden, aziz gönlünde bir kargınlık, bir gücenme kalmadığı-nu iyice anlar. Yüce Allah dilerse, bebân da, gene memnûn olur, pek büyük sevinçlere kavuşur; eski başlıklarını, eski ihşanları kat kat artar.

Yeni dostların pek yüce, pek ulu ama,
Eski dostların da unutmaz.
Yeni dostun tekse, eski dostun da ev halkındandır.
Sana karşı beslediğimiz sevgiyi, duyduğumuz özlemi an;

Kızlarına set; onlar gerçekten de küçüktür.

O aziz öğlumunun herşeyi iyiden iyiyeye anlayan sâkina güzel kâle-mânz ki teace buraya gelmesinde, aziz öğullarının, talebesinin, bilgi öğ-renenlerin başlarına gölge salmasında pek çok iyilikler vardır; bunları etrafına yememiyorum. Kötü sözler söyleyenlerin ağızlarını bağlamak, dilazınlarını boğmak, teselli bulmak, halkın kinmasına son vermek, söylece bir yalınza kalmak, yalınzlıkta huzursuz dalmak; orda oturmak-tan, halktan ayrı kalmaktan kat kat iyidir. Baş işlerinden yüzüstü ka-lanlar da kat kat düzeldir. «Sakantılarını bir tek sakantı yapmanın, öbür sakantılarını Allah güderir.» «Olmasını istemediğiniz nice şeyler vardır ki onlar hayırdır size. Olmasını dilediğiniz, sevdiğiniz nice şeyler de vardır ki onlar şerdir size.» (32) «Cennet, tiksindirilen şeylerle çevrilmiş-tir; cehennem, ölenen, üstüne düşülen şeylerle.»

Ben köhî iş işleyeyim, kargılık olarak sen de köhîlikte bulunamaz;
Fekî, seninle benim aramda ne fark var? Söyle.

Allah için olsun, Allah için, çabuk, pek çabuk, bu çağrılara, yuva-sından uçan doğan gibi, yaydan fırlayan ok gibi, şenli bir gövülle, güler bir yüzle karşılık ver. «Topluluk rahmettir.» Bu rahmet, insanlardan gizli olmasaydı, onu anmak, faydasız, abes olardı; Mustafa'nın şâ-nı yücedir bundan.

Bir de aşklar, bitkiler toplumu, canlılar toplumundan aşâder. Canlılar toplumu, insan toplumundan aşâder hoşluk, uzlaşma bakımın-dan. İnsan toplumu da, aynı derdi taşıyan dostlar toplumundan aşâder. Bir kişi, yalnız bir yerde, dostlarla uzlaşsa, derdesti çoğalır. «Yalınlık, köhî arkadaştan hayırdır; hayır arkadaşta, yalınzlıkta hayırdır.» Bu arık kişileri, gam şâhliğinden, ayrılık vesveselerinden kurtar, âzâd et. «Kim bir kişiyi diriltirse, bütün insanlar diriltmiş gibidir.» (33).

Bir hür kişiyi, Nûfuma kendine kul etmen,
Binlerce kul âzâd etmenden daha iyâdir.

Öğlumun ebedi olarak başlıklarda bulunsun, başlıkların, tertemiz olsun; öyle olsun ey âlemilerin rabbi; Allah'ın rahmeti, iyi işlerde imâm olan, keremlere, kerâmetlere dânen veren Mustafa'ya, bütün soyuna - sopuna, Sahâbesine, Ehl-i Beytine.

Yei beni size götürmeydi,
Yellerin eteklerine sarılırdım,
Söz öylesine âzâdım ki, kuşun daha tez uçar-gelirim size;
Ama kanadı kesik kuş, nasıl uçabilir? (34).

(33) V, 22. (34) Bu iki beyit, yalnız İst. Üniv. K. Farsça Y. 45 de var.

VIII

Beylerin övünü, padişahlarla sultanların yakını, adâlet ısı bilgin, melek huylu, dünya yöresinin övündüğü, âlemin tek eri, zamâned eşi bulunmayan, soyu-sopu belli ve temiz, bahçular başıbaşıyan, etlaçık, Müslümanlığın da yüceliği, Müslümanların da, doğru yol ve zaman insan ehliline yardımcı.. daha gizli nice lâkapları olsa, fakat açıklanmaktan uhu ve yüce bulunan, devlet ve Dîn Mecid'inin tapısından, muştuluk veren, gönülün, insan esenliğini artıran kutuluk mektubu, kullukla, zevinçe geldi, yetişi; Allah yüceliğini dâimî etsin, düşmanının burununa yerlere sürtsün; sonunu hayırlı etsin; en kolay yolu kolaylaştırın onu; güçlükten ayırın, korusun onu. Yüzerce kez gülerimizi aydınlandı. Sevgiyi artıran, gamı yakup yandıran, canı aydınlatan o güzel, o hoş, gönüller alan, köçüklere iktisatında bulunan, kardeşliğimizi bildiren sözlere, yüzlerce rûhânî gül bahçelerinin kapılarını açtı, Allah devletini dâimî etsin, dileğine tümünden erdirsin, dostlarına yardım eylesin; S ü l e y m a n 'ın kuşdili, kulaklara, güzel işlenmiş altın kuppeler başıbaşı; âkıl - fikre, gözlerin alabildiğine seyredeceği bir kapı açtı.

Bir mektup geldi ki satırları, sanki
Memeceri yenil serleşmiş kızların boyunlarından güğüslerine sarkan
izel gerdanlıklar.

Susamaş kişiye yağmur suyundan daha tatlı,
Kuzeyden esip gelen yellerden daha ferahlatıcı.

Bütün varlığını, «Sesi övmeye gücüm yok; sen, kendin nasıl övüldüğün öylesin» dediği gibi, şüküründen âciz olduğu, sınıflarının sonu bulunmayan Tanrı'ya, kula ne kadar mîmâkîlse o kadar şükürler ettik. Ax da, Allah katında çoktur; tümü anlaşılmıyan şeyin, tümü de bırakılmaz ya. Hamdolsün Allah'ın lûtfuna ki hakkı ehline ulaştırdı.

Sevgili bezendi, devlete eristi; Yaşadıkça da böyle olsun hep.
Küfrü, tümünden imâe oldu; oldukça da böyle olsun hep.
Perperişan olan mülk, seytanın şomluğundan perişan olmasın;
Gene S ü l e y m a n 'ın eline geçti; oldukça da böyle olsun hep.

Bu muştuluğun sonları da, gittikçe muştuluklara eş olsun, çoğaldıkça çoğalsın diye Fâtihalar okundu; bu bahâ tahâ, boyuna dinin, devle-

tin iyiliğini isteyenlerin ellerinde kalması için Âyetü'l-Kürsîler (35) okundu. Yeryüzünde, doğularda, batılarda, o devleti sevenlerin, o kutuluk havasına uyanların yalnızken, yahut toplulukta ettikleri duaları makbul olsun. Hakk'ın lûtfu, sonsuz olarak duaları kabul edici de âmin desin; kabul etsin. Bu hususta dua etmek için minnete, ısmarcıca ne hâcet var? Kimde bir parçacık unanıklık varsa, bilir ki, o devlete dua etmek, bir bakımdan değil, birçok bakımdan, kendisine dua etmektir. Bir bakımı şu ki: Gerçek gücüle hepimiz, bir kişiyiz. «Yasadığımız da, diriltiğimiziz de, ancak bir kişinin yaradılması, diriltiğimizi gibidir.» (36) Kim daha ilerdeyse, bu birliği o, daha arık anlar. Hâsılı, tümü de gerçekleri, gösteriş değil. Hepsi de bahşır, savaş değil. Yarattı öğünlaştıran yüce Tanrı, o müjdeyi, en büyük müjdenin öncüsü yapın. Çünkü âlemdaki bütün müjdeler, o müjdenin aydınlığıyla hoştur; o en büyük müjdenin ışığı, onun parıltısı olmasaydı, dünyada hiçbir muştuluğun tadı-tusu kalmasdı; hepsi de toprak tadında, o tadında olurdu. Başışın ışığı, zamana buğday veren; dâmana yıldız veren; toprağa insan güzelliği veren; kendisiyle buluşup kavuşma muştuluğu gömeşinin ışığına, şu parça - buçuk enamlar dileklerine, isteklerine kavuşma muştuluğu küldü; o ışığı, o muştuluğun tadını - tuzunu verdi. Böylece de akıl başında olmalarını bunu yeter bulmalarını, bu dileklerin aşımı, bu isteklerin sonsuz olan mîdenini dilemelerini, asıl maksatlarına ulaşmayı istemelerini sağladı; bu parça - buçuklardan o temellere varmalarını, onları bulmalarını, bu gelip geçici dileklerden, o gerçeğe ulaşmalarını dileti.

Herkes, büyükleri bir dile, bir lûgatle över, sevgisini gösterir. Her toplumun bir başka dili vardır, bir başka lûgati. Ermeni, ermeni dilince, ermeni terimleriyle över; dili türkçe olan türkçe. Görünüşün ötesinde de, dillerde çeşitli lûgatler var. Arapça söylyen biri, arapça söylyen bir başkasının dilini, lûgatlerindeki ayrılık, her ikisinin kullandığı lûgatlerin ayrılığı yüzünden, yâz terceman olsa gene anlayamaz. Ama Türk, arapçayı tercemanla anlayabilir. «Hiçbir şey yoktur ki, O'na hamederek, O'nun noksan sıfatlarından arı olduğunu söylemesin; fakat siz, onların tesbihini anlayamazsınız.» (37).

Mühârek gönülün boyuna, gizli - açık, cana canlar katın, gönüller alan, usak görünem, fakat yakında olan, var olduğu halde yok, bilipkin yad görülen, insanın geçliğini arttırmak kadar neş'elî, yasayıp istikâke ışılan, sonu bulunmayan gül bahçesini seyre dâimî. «Nerde olur-

susuz olun, onun bulduğuna yana döndürün yüzlerinizi.» (38).

Belârumun, Allah gölgesini dâimi etsin, Hazret-i Hüdâvendîgâr'a bildirdim; pek sevindi, memnûn oldu; selâmı var, duâsı var. Boyuna selâm buluşmayı, yüzünüzü görmeyi istiyor; hayır-duâlar ediyor; yüce Allah katında makbûl olsun (39).

Tanrı kabul etsin, küçük - büyük şehâben hepsi, beş vakit namazdan sonra, üç temsilîyle duâ ediyorlar; âlemlere tam faydalı olan devletimizin kat kat artmasını dilemekteler. Devletimizin azizlerinin, ulularının dönelip gelmeleri kutlu olsun; Müslümanların emniliğe artmalarına, aman bulmalarına sebep olsun. Yoksulların, arda kalan Müslümanların esenliği için yolculuk zahmetini çektiler; işsiz duraklarda konakladılar; yabancılarla görüşüp konuşmaya tahammül gösterdiler. Bunları da verimli kılsın; karşılık olarak bağışlarda bulunsun; bütün mü'minlerin şükretmek başarısını elde etmesine sebep etsin bu çabımayı.

Bu seferin kutluluğu, yabancıların gönüllerine de Müslümanlık sevgisinin tohumunu ektin; bu çalışmanın meyvaları, o yabancıları, ebedî bilgelığe, mü'minleri, şükretmek aydınlığına çeksin. Bu çalışmak, «Yedi başak bitiren, her başağında yüz buğday olan tobuma benzer; Allah, dilediğine kat kat da artırır» âyetine uymada (40). Büyüklerin, bu gidip gelmelerin, fitneyi gidermek için olmasın dilerim. Umarım ki yaratıp olgunlaştıran yüce Tanrı, bu bahâneyle yabancıların gönüllerinde, bu gerçek dinin sevgisini, coşkunluğunu belirtir. Hani o bedevî Arap da kurbasını suyla doldurmak, yemek dışlarını sulamak için koşa koşa o kuyuya gitti de Allah'ın takdiriyle bir Peygamber'i, bir Peygamber Oğlanı'nu o karanlık kuyudan çekti, çıkardı; sonra da o Peygamber, padişahlık tahtına çıktı, oturdu. «Kul tedbirde bulunsun; Allah da takdir eder.» Netekim demiştir:

Yahut susuz bir bedevî, kuyuya bir kövsallar;
Kevada, şekerli suya deşğine benzer bir güzel bulur.
Yahut ateş arıyan Mûsâ, bir açaca döndürür yüzünü;
Ateş gölgesine gelir; yüzlerce sabab bulur, yüzlerce seber çağına kavuşur.

Yahut da Süleyman gibi balığın karnını yarar;
Balığın karnında o altın yüzüğü bulur (41).

(38) II, 64. (39) Hazret-i Hüdâvendîgâr, Mevlânâ'dır. Bu bakımdan mektup Mevlânâ'nın değildir; Sultan Velâdî'nin suzudur.

(40) II, 261. (41) Mevlânâ'nın üç beytini, «Netekim demiştir» kaydıyla alıyor; böylece bu mektubun Mevlânâ'ya ait olmadığını ilhamî bir delil veriyor.

Her işte, adanın dileğinin üstünde yüzbinlerce faydalar vardır. Tanrı dileğiyle; Tanrı, adaman dileğini, o faydaların burununa, bir burunduruk gibi talar da çeker o faydaları. Allah, olacak bir işi yerine getirmek üzere bunu böyle yaptı.» (42). «Onun katındadır gayb anabâtırları, ondan başka kimse bilmez.» (43).

IX

Zamanın Âsâf'ı, vaktin Nizâmülmülk'ü, en fazîl edâlet işi bulunan, en bilgin ve en üstün zat olup Mubâmmed çarıkına arka kesilen, bir tek Tanrı'nun yakınlığına ulaşan, edâleti aydınlatan, himmetleri yüce olan pek büyük vezir, Sâhib-i A'zam, padişahların sultanların babası: Din ve devlet Meccid'in günleri, yılları, boyuna en üstün işleri yapmaya, en güzel hayırları elde etmeye, ululuk ismi Tanrı'nun râsûlünü kazanmaya başarılı geçsin; Allah yücelliğini dâimi etsin. Çünkü «Hâşim kimseden, bir nimete mülkiyetlenmeyi dilemez; yapışın ancak yücelerden yüce rabbinin râsûlî için yapar.» (44) Her zaman, her işi böyle olsun, bu çeşit işlere dalsın; devletinin dostları sevinsin; tapusunun düşmanları kahrolsun. Ululandıktanca ululansın, yaratıp olgunlaştıran Tanrı, önünde de, sonunda da onu korusun, görüp gözet-sün, yardımını olsun, suçlarını yarlıgasın, Muhammed ve soyu-sopu hakkeyçin.

Öz doğruluğuyla, severek, bülîyerek selâm ve duâlar ederiz. «Yüzlerinde secde beliretilmiş var» âyetine (45) uyan, mâbûdu ululama, elden geldiği kadar kullukta bulunma ıskıları bitiren, göreni sevindiren, neş'esi artıran kutlu, güzel yüzünüzü görmeyi de pek arzuladık; ululandıktanca ululansın, yaratıp olgunlaştıran, «Kardeşlerdir, tahtlar üstünde karşı karşıya otururlar» âyetinde (46) bildirdiken ebedî bulunmayı da hakkımızda kolaylaştıran, hasretsiz, Gerçekten de bildiği şeyi güçlü yeter, duâyı kabul etmek ve acımak da ona yaraşır.

Gelen, giden sâhî açar açmaz, size şükretmekte, boyuna, arda arduca şel övmekte. Bundan da inancım tam bir inanca varıyor ki, Allah'ın emrini ululama, râsûlünü kazanmaya çalışıyoruzuz; eâtî Allah emrini ululama demek olan Allah'ın yaratıklarını esirgemeye cubahlıyoruzuz; buna çok düşkünlünüz. Allah rahmet etsin, esenlik

(42) VIII, 42, 64. (43) VI, 56.

(44) XCII, 19—21. (45) XLVIII, 20. (46) XV, 47.

versin. Peygamber, balk, Allah'ın ayâtüdür; insanların Allah'a en sevgili, en aziz, Hak katında en uluz olanı, ayâtine en faydalı olanıdır buyurmuştur.

Allah işlerini düşünse soksun, testi doğru, insanı usı oğlum Nizâm eddin, özlü doğru düşününce çok eski bir öğüttür. Ubaldınca ula-lansın, insanlara müstahak olmadan nâmetler veres, ihâşına ün bu-lunmuşun yâce Tanrı, birçok rızâsâhârları ancak elde edilebilen hayırları, yaradılıştan vermiştir ona. Kazancı, malını mülkünü Tanrı yoksullarına harcar; bedeniyle, canıyla yoksullara sonsuz dostluklar gösterir, sonsuz yardımlar eder; Allah kabûl etsin.

Allah iki dünyada da pek büyük ecir versin, Sâhib-i Âzam'ın yok-sulları besleyip gelişirmesinden, küçüklere lûtfetmesinden beklenen şey, lûtf, rahmet ve pâdişahlık gölgesini, onun halâline salmak, ona gölgesi altına almaktır. Çünkü birçok bakımdan pek büyük rızâsâhârlardan dolayı büyük bir sevap elde edecek, güzel bir dille övülecektir. Bu yardım, en büyük hayırlardan olacak, diğer hayırlardan büsbütün başka sayılacaktır; çünkü gerçek yoksullara yapılmış olacaktır. Vâc-dunuz, ihâşınız dâimî olsun; öyle olsun ey âlemlerin rabbî.

X

Bugün Müslümanların sığındığı sâit olan İslâmın yardımcıları, hayır-ları, ululukları yayan vezirler pâdişâhın râyî, rabbânî işinin fevziyle kuvvetlensin. Selâm ve dâimî okunda; elimize ulaşsın da teşekkül ederiz. Lûtf buyurdığınızın herşeyin karşılığı, din gününün sâhibi kat kat versin. Haberlerde vardır; esenlik ona, *Yusuf-ı Sıddîk*, onları yü oruç tuttu; geceleri yazını yere koymadı. Din ve peygamberlik mülkî de senin oldu; dünya da sana tapardı; artık düşünmek vak-ti; bunca mücâhede-den sonra esenleş; «Gerçekten de nefsinin hakkı var sende» dediler. *Yusuf*, bütün kardeşlerini, peygamberlik elbisesi gi-yinmiş görmedikçe esenleşmem; *Yusuf* gölgede otursun, kardeşleri, yoksulluk güneşinin altında kalsınlar; hâşâ dedi. Onlar da, kardeşlik vefâsını, pek de okadar yerine getirmemişlerdi hâsi dediler. O, ben de-di; onlara da kardeşlik etmeyi, pâdişahlık etmeyi öğreteceğim, başka-larına da.

Allah, onu da genişliğe çıkarsın, Müslümanları da; Hurrem Çavuşçulu, aziz oğlumuz Necmeddin'in hâli arz edilmişti. Lûtfatlar buyur-dunuz, vaatler ettiniz; belki daha vakti gelmemiştir. Ancak düşünüz,

vezirler pâdişâhın; Allah yüceliğini artırsın; kurtlu çalışmasıyla âlem pâdişâhının, onun suçundan geçeceğini umuyor, bunu istiyoruz; Allah saltanatını ebedî etsin. «Rabbânîs, nefsinize zâmetlik» (37) deyip du-ruyor. Sâden istemiyelim de kimden istiyelim? Bugün hayırlar yay-maya çalışan, Müslümanlardan belâları gideren, Sâhib-i Âzam'ın râyîdir, karârdir; güç-kuvvet bulsun, ümitsun, beşarlı olsun. Bâliyon, karışık bir zamandaysa; meşgulünüz. Ama fîne âteşini de hayır suyundan başka birşey söndürmes. «Hastalarımızı sadakayla tedavi edin.» Allah rızâ olsun, Ömer'in zamanında, bir kasabaya âteş düş-müştü. Yangın devam ediyordu; şehir halkı da su çekmeye koyulmuştu. Mü'minler emiri Ömer, Allah rızâ olsun, dedi ki: Sadaka vermeye konulmuş; bu âteşi söndükalar söndürür. Rahmeti, herne varlık âlemine gelmişleri bile kavırsın, onlara bile acıyan vezirler pâdişâhın şâ-nına da bu, daha artık yaraşır. Beşarınız, kat kat artınsın.

XI

Gayb âleminin fütûhâh, gökten verilen başlıklar; iki dünyanın dev-leti, masûmların imdadına yetişen, yoksullara yardımcı olan, Allah'ın emrini ululuyan, Allah vâdini gerçekliyen, Allah'ın lûtfatlarını anan, Allah'ın nimetlerine şükreden, aman dileyenlere sığınak, gama düşen-lere barınak olan, herşeye yeten rahmet gölgesi kesilen, mülkün dâimî, iki devlet usı, iki tağımın kazancı, emirler, uhular pâdişâhın devlet tapasına kökünü seçilsen. Müslümanlığın düşünse girmesi, imân ehlinin amana kavuşması, emniyet bulması, âfetlerin, fitnelerin giderilmesi için yolculuğa düşürörsünüz, oturuyorsunuz, gidiyorsunuz, dönüyorsunuz; bütün bu sıkıntılara düşmeleriniz makbûl olsun, hayırlı olsun.

Ayrılık vehminin, ayrılık hayâlinin gelemyeceği, usanc korkusu-nun, köbüllük sararının uğranyıyacağı, huy aykurluğunun bozmayacağı, ayrılık kargaşasının ölemiyeceği, zamâne düzeninin yot bulamayacağı, ayrılık buluşmayı arzuluyoruz. O İbvan-ı Safâ'nın, o vefâlı arkadaş-lar meclisinin toplandığı sarayın perdesine, ölmüşlük, ebedilik yası-yla, bu, öylesine bir kavuşup buluşma ki artık bundan böyle ayrılık yok; «Bu, öylesine bir yapışık ki arında ölmek yok; ölmek öylesine bo-ğazlandı ki artık kırılmaz» (38) yazsı yazılsın. O güzel hayıta, o te-miz yaradılışa zâtila böyle bir kavuşup buluşmayı, Tanrı kolaylaştırın, Tanrı hamriksen inşaâlahu teâlâ.

Görünüşte per-perişânım; anlatsam, ahvâlim, edebî aşar. Allah onlara kuvvet versin, yardım etsin; devlet büyüklerinin tapalarına varıp onlara rahmet vermiyorum; onlardan usak duruyorum ama, gönlüm, işlemler çekmede. Onları sevmedeyim, hem de gönülden, ihlâsla sevmedeyim. Görünüşteki mühimsememek, öel doğru gönülümüze belandırmazsa diye mektubumu da, bir dakıcınla gönderiyorum; örtüm kabûl edilsin.

XII

Aşk ubı, sürgünel az, huyları güzel, âdetleri övülesi, gönüü açık, kadri yüce, yeryüzünde Allah yardımı, sayıflarla düşkünlere sığınış olın, Taarı'nın ebedî ihlâsıyla kuvvetlenmiş, dâimî devlete erişmiş bulunan emirler pâduşâhının, âhret saltanatına bir vesile olan dünyâ saltanatını, noksan sıfatlardan arı olan, şâns üstün bulunan yüce Allah, noksanı bir hâle getirsin; Allah, kınanmaktan korunmuş dâimî devlete uluğunu sonsuz etsin. Kendisine, bu dakıcudan seçkiler, duâlar, «Nice yüzler, oğün, parı-parı parlar; güler, sevinir» âyetiyle (49) övülen yücelerden olan kutlu yâsinümü görmeyi, görtüpüp buluşmayı arzulamaktayım. Nispetlerinize teşekkürler etmekteyim. Sonsuz keremünüz, ihlâsınız anıp durmaktayım. Allah kabûl etsin; ihlâs usuna verdiği en güzel karşılığın versin ona. «Gerçekten de Allah, serre kadar bile sulmetmez; yapılan iş, güzelse sevâbını kat-kat artırır; kendî katından pek büyük ceir verir.» (56).

Öalemimiz, sevgimiz, gönüllerimizin ulaşması mükâdarına mektup yazmak gerekseydi, bu dakıcudan, o nispetler usuna, o ihlâs ve kerem usuna hergün usun bir mektup yazması lâzımdı; ama akıl, beşâretimize, üstüne düşünme kapısının açılmasına felâh vermiyör. «Sevgi gizlememesi, değil mi ki bir defnedir sevgi; definenin de gizli kalması elbette daha doğru.»

Aşk, gönüldeki sır, nasıl gizli kalabilir ki,
Ama sevginin gizlenmesi, onları real - rüsvây ediyor.

☆

Aşk, gönüldeki sır, nasıl gizli kalabilir ki,
Günden yüze bakan binlerce görüş usı var.

«Gönülden gönüle pencere var.» Dâimî ölsün bu sevgi. Çünkü, «Yüce Allah'a en sevgili olan, Allah katında en üstün olan şey, yüce Allah için birisini sevmektir.» Yapmışınız hayırlar yüzünden bu bucağa, amandayız; hayırsız olanlar da, emniyetle yüce işlere, o âyede koyulmuşlardır. Bütün bunların sevâbı da o, âlemin tek erine âittir. Âdetlerin en hayırlısı, dinin harâmını korumak, Müslümanların oturdukları yerleri görüp göstermektir. Allah onu kuvvetlendirsin, güzelsin; örtün ve hayırlı işler görmekten alıkoymasın.

Mektubuma getiren Babâeddin, Allah güzelliğini arttırsın, bîmetinize yönelmiştir. Allah rahmet etsin, esenlik versin; Peygamber, «Kim, işi darma-dığın olan birisinin işini düzene sokarsa, Allah da onun işini düzene sokar» demiştir. Umarız ki inâyet görtüyle görürüz de şükrederek, lütfunuzu anarak döner; böylece de bütün muhtaçlar, güzel övüşünüzle koyular; yüce Allah dilerse, siz de pek çok sevâp elde edersiniz.

XIII

Anaların ışığı, şükredenlerin başta, nefis bimeğini gezdiren, sukun şamarını ortadan kaldıran, kurtuluş, murâda eriş mirâsının mirâsını, âdâletlik yolunu yurdudnen. Allah'ın teslim olan, Allah'ın dayanış, pislik âbisesini çıkarın, sığınacak en hayırlı cadırın direklerini diken, medâmet gününden önce vefâ ve doğruluk usı olan, utanıp çekizme mâdeni, gösteriş söküüp atan, bîlip tanayış muştuluğuna dileyip istiyen. Allah ihlâsı sarılan, Allah'ın lütfuna dayanış, peygamberlerin sünnetlerinin yolunu tutan, erenler boğuşüne yardım eden, suçları, güzel övüşlerle yok etmek istiyen, boşgunları asaltmayı dileyen, iyi işleri çoğaltmayı istiyen. nefisini, Allah'ın hükümlerine yönelten, Allah kullarına hayrı zahire kılan, kasıyın râm olan, râmâlıkta ayak dileyen. Allah'ın vadedtiği şeyle gönüü yatışın, Allah'ın emcortliliğine inşınıp dayanış, Mevâ'ın nispetlerine güvenen, üstün, yüce kişilerle başında bulunan, suçları örtüp bağışlayan, kardeşlerin ihtiyâçlarını gideren, dönüü aşâlık huylardan arıtan, cefâ göre de gerçek olan, vefâda ayak dileyen, ziyetli kaldıran, başış bol olan, şâkiyeti terkeden, Hakk'ın ulaşın, doğruluğa eş olan, en güzel huylarla yaradılmış, en kutlu bir düşünce hâkeldilmiş bulunan, yaşayış zevherlerinin en güzeli, belâlar zahirlerinin panzehiri, akıllar aşıcunun meyvası olan, uygunsuz, yersiz şeyleri yakıp yandıran, ululuk, büyüklük huylarının usı, eski sevgi âhdinin koruyucusu, devletlerin başta olan, usun işlerini kesen, duy-

gularını yeden, ulaşıma yolunu yayan, hâl bineği kesilen, en artık anlaşıp, Tanrı'ya enişle eş - dost olan, düşülmüşte en doğru karara varan, insanlık şüphanen olan süçsüleri ortadan kaldıran, şeytan adamların kökünü kazıyan, dünyadan uzak, Mevlâ'ya yakın olan, nefsini, dileklerinden, hâcetlerinden kurtaran, yüzünü rabbine döndüren, kendi gücünden - kuvvetinden sıyrılan, Allah'ın lûtfuna, keremine yapışan, hü-yü övülen, Hakk'ın mahbûl olan, kurtuluş, murada eriş mühliryle mühlirlenen, kurtuluş, murada eriş bineğine binen, âhireti dileyen, en güzel kulluk etme yolunu tutan vesvelâm (51).

XIV

Hakimlerin pâdişahu, yaşayış mükoeharierinin en temizi, en aydın, beidlar zehirlerinin pazehiri, akıllar aşıcının meyvası, boş şeyler gâlelerini kökünden çıkarıp atan, güzel, övülmeye değer haylar ıssı, dilemiş istenen mertebelere ulaşmış olan, gerçekleri râkı eden, tem innaç kaynağı kesilen, Tanrı'dan çekilip sakınan, susuzlara taposı, en hayırlı su içecek yer bulanan, dilâşinceleri yüce, ulular ulusu, Hakk'ın ve D İ n i n E k m e F i n i n selâmları geldi, erişti, Allah, o ruh huzurunun, o fetihler anahtarının üstünlüğünü, büyüklüğünü, yakınlığını, başına dâimî etsin, başışlarda bulunana verdiği en hayırlı karşılığı versin. O selâmlar, selâm gönderenin keremine, üstünlüğüne benziyordu; uluların, büyüklüğünün şeklindeydi; yüceliğiyle, soyunun - sopesinin temilliğiyle eçdi. O selâmlardan, biz, sevgi kokusunu aldık; sevgideki öz doğruluğuna duyduk. Karşılığında şükürler ettik, dualar ettik.

Atları her seven, binel sayılmaz;
Her at koşurana süvari denmez.

Hâmdolsun Allaha ki, ona üstünlük özelliği verdi; herkesten iletire geçirek kuvvetlendirdi onu; yücelik elbisesine bürüdü; hayrını, üstünlüğünü çoğalttı; söz bakımından da hayırlara yönettii ona, iş bakımından da, Hayecanımız, şevkinizi artırdı; kat - kat faaliyetirdi.

Muradına erdirilsydim,
Ona olan öslemimden, ben de uçan
güvercinle şğardım.

(51) Bu yazı sırasıdır.

Biz de selâmlar, dualar ederiz. İnsanın ösümü rahata kavuşturun, ulaşmasını öğünleştirin, akıl bakımından mevkiini yüceltin, insanlarını andırıp ömrüne ömitir kulan o saız yüzü görmeyi pek arzuldük; susadık âdeta; o yüzü görmek, pek büyük nimetlere, pek büyük ihşanlara mâli olmakla bir bence, hattâ daha da üstün; sızi görmek, bütün bunları elde etmeye sebep; bunu böyle bilin. Ümarın ki en kutlu bir zamanda buluşup görüşmemiz müyesser olur; sebepleri hazırlansın.

XV

Yakınlaşın, bulutlardan yağın yağmardan fazla kâsürür insanı
Şehirillere, yağmurlardan daha fazla başışlar başışlar, faydalar
verir.

Çalışmak, eserler meydana getirmek, yücelmek için yaşı;
Çünkü bunların alans, sen yaşadıkça yücedir, başkaları elde
etmez onları.

Allah onu, en büyük gerçeğe ulaştırın; başarılar versin; yardım etsin ona, Allah, duadan başka bir şey vermemiş ki bana. Bereket başışlanmasını diler, kâbulümü isterim. Allah duyar da, kabul eder de. Temiz olan duaları, öden edilen duaları kabul eder eîbet.

Şimdiok, Allah İksine de esenlik versin; Emir Aîm Seyfeddin Hamamın oğulları, Hakk'ın mahbûl olan, güzel hayırlara sâhib bulunan size, babalarına İtin vermemiş için bir şey yazmamı istediiler. O da, İzzinde baraya gelir, görüşüp konuşurlar, gönülleri yutur. Bu mektubu, en iyi, en uygun bir zamanda size sunacaklar; yüce Allah dilerse, o muhtaçların İhtiyaçları da böylece giderilir - şşder. Allah yüceliğinizi dâimî etsin.

Bir de mâlumunuz olsun ki, bu yıl, şeyhlerin efendisi, zamânın Cüneyd'i, vaktin Bâyesd'i, kalblerin emini, gerçeklere ulaşmas, Hak ve D İ n i n H a s â m'ı, Allah bereketini dâimî etsin; yakılmış olan baş durvarını onartma için çok zahmet çekti, çok masraf etti. Biz de bilirsiniz ki şşelim, onun masraflarına karşı, bir yardımında bulunmanıza teklifmizdir. Büyüklük burada yoktur; sizin yüce gönülünüz de bilirim ki, bu dâlcının gönüyle dert ortağdır.

Çamın, çama karaymız, birleşmiştir;
Seni inciten herşey, beni de incitir.

Bu birlik çoğalsın; maksadımız mâlûm. •Kendinizi için önceden ne

hayırda bulursanız, onu, Tanrı katında bulursunuz (52).» «Sizden ne bir karşılık dilerler, ne bir şükür (53).» Sen bize, geçmişlik zamanında güzellikle, çetinlik çağında da silâhsiz, mal-mülksüz.

XVI

Kendi gücünden-kuvvetinden çekinen, Allah hürfuna, ihsânına sarılan, kurtuluş, muradına eriş müâhriyle mühürlenmiş, kurtuluş bî-neğine bîznmiş olan, âhuret yardımı, yüce konakları dileyen, adaletle, ihsânla eş-doet, gerçeklikle, tam inanca arkadaş, Hak katında makbûl, halk katında övülmüş bulunan emirler pâdişâhu Dîn ve devletin M n - i n 'inin adaletini Allah artırdıkça artırsın. Allah, yüceliğini dâimi etsin; tâatinde ölümlü doğru kâlsın; sevincilere, iyiliklere ulaşırsın; iki dünyâda da kısmetini çoğaltsın; iki konakta da ona yücelikler versin; keremler, kerâmetler elde ettirsin. Selâmdan, daşdan sonra, ıpkılar bahçesi olan, gönlere temâsikler veren, gösleri aydınlatan, mahabûnu sevindiren yüksünâzî görmeyi pek arzuluyuşundur. Allah, siz, sevinç için bir düsenç, nîmet için de tamamlayıcı kâlsın.

Yanımda değilsin ama, boyuna seni amadayım, benimlesin sen.
Gönlüm görüyor seni, gözümden kayboldun da.

Göz, sevdiğini, gördüğünü yitirebilir;
Can gözâlyse, gördüğünü boyuna görür - durur.

Şimdi, bu mektubun yazılmasına sebep, sadâdedilmiş kal olan Seyfeddîn'in azîz oğullarıyla yakınlardır. Onu başbaşladım; sizin başbaşlama, yarılığa eîbenseniz göyümdü. Soyu-sopu, oğulları indirirdi; yeniden yaşayışa ulaştılar. Rukûda, sevede, namâslarda, yalnız buldukların zaman, her an o nîmete şükrediyorlar; devletinize de duâ ediyorlar; edocekler de. Kulağa, aklı gezen pâdişâhlara îsyak lûtfunuz, o sonsuz, sırsız ihsânınız; gösleleriyle de görmek istiyorlar. «İnsancıyor musun dedi; evet, insanıyorum ama gönülüm, tümünden insanca kavuşup yatışın dedi.» Onlar da Halîl gibi «Göster bana, ölüyü nasıl diriltir-

(52) II Süresin 118. ve LXXIII. Süresin 20. âyetlerinde geçen «Vemâ takadimâ il ezrafakum min hayrin tecâzûhu indâllâh, yenisî olarak, «Vemâ tafâzû min hayrin yazılmış. Şâphe yok ki bu yazıt, Mevânî'ye değil, mektubu yazdırdığı kişiye, yahut itihâsî edenlere aittir. (53) LXXVI, 2.

sin?» diye nâralar atıyorlar (54). O herkesi kavrayıp kucaklayan keremini, «bertemiz bir ağaç gibi» (55) âfetler güneşinin saldırılarına siper oldu da yaratıklar, sizin gösünüzde o saldırılardan esenlik buldu; karşılık olarak Allah, hayırlar versün size. Balık gibi çırpınan bu zağfırların, keremimizden dilekleri şu: Suyun emiri, emirdikten bir an bile ayrılmaması; acısın, esirgeyis suyunu gene bu yana akıtın; sonsuz bir sevip işlenmiş olur. «Yeryüzündekine set, gökyüzündeki de acısın sana.» Ehedî olarak, dünyadaki arıklarla güçlü-kuvvetlilerin yardımına erişin. «Ama yetimi kahretme; senden isteyeni geri çevirme (56).» Allahın rahmeti M n h a m m e d'e, soyuna, dîminden bulunan ter-temiz kişilere. «Allah, en hayırlı koruyandır ve odur acıyanların en acıyanı (57).»

XVII

Başşlar, nîmetler ıssı olan, ihsânlarda, keremlerde bulunan, «kâfirilere karşı çetindir onlar, arâklarında merhametliler» (58) diye övülenlerden olan, mazîmları besleyip yetiştiren, acze düşenlerin yardımına koşan dânder emir, Dîn ve devletin Me o d'ına, kutlu emrî boyunca, «Cinleri de ancak kullukta bulunsunlar diye yarattım, insanları da (59).» Âyeti mucîbince bütün kütubukların sermayesi olan îbâdetle, hayırlarda, îfâatte bulunmak hususunda başarılar versün, kolaylıklar ihsân etsin. Yüceliği dâimi olsun. Yüce Allah, bütün işlerinde, sözlerinde, hallerinde onu doğru yola götürsün; gerçeğe ulaşırsın; başarı versin; kuvvetlendirsin M u h a m m e d hakkıyçın, soyu-sopu hakkıyçın.

Yerine getirilmesi gerekli olan selâmdan, daşdan sonra şunu bildirtiriz: Kutlu yüzündü görmeye dâsemiziz, sonsuzdur. Allah bîzî, «ahâfâda karşı-karşıya oturan kardeşler» den etsin (60). Selâmına, mektubumu size sunan Kemâleddin, Allah kütubluğuna olgunlaştıran; bu düşünün özü doğru oğullarındandır. Kullukta bulunmakta evrîd okunmakla, âhuretli düşünmekle oyalanmışlardır. Şâphe yok ki bu yüzden, kasınca düşünmeyî, hursla çılmayı gevşetti; malca çok ziyane uğradı, borçlandı, syâll de kalabekti. Umarım ki herkesce konan vergiden onu başbaşlarsınız, çünkü yâk yerden harâç alınmaz. Veriyi başbaşlarsınız o da devletinize duâ etmeye koyular; bu dusmâz de sonsuz bir lûtfu bulunmuş olursunuz, geçmişteki sayısız lûtfunuzun bu lûfat da katılmış olur. Dâimi olarak ihsânın bulunmazını dilertim.

(54) II, 568. (55) XIV, 24. (56) XCI, 9-10. (57) XII, 64. (58) XLVIII, 22. (59) LI, 56. (60) XV, 47.

XVIII

Emirlerle has kulların beyi, -grecem pek az bir kısmında uyular;
 seherlerde yarığanma dilerler (61)» bölüğünden meslûm olanların imdadına yetişen, himmetli yüce, anlayış güzel, anılmakta gerçek olan, «Allahın ışığıyla bakıp gören», uluğ kutluğ (62), zamanede işi az bulamur, kerem ve ihşân ise: Nâib B-e-y'in kutlu günleri, kutlulukla, devletle geçsin, «kolaylastırınız artık kolay olanı ona» âyetinde (63) bildirilen ibâdet kolaylığı başarısına erişsin; güçlüğü düşmekten korusun onu; Allah yücelliğini de dâimi etsin. Boyuna, dostları yardım bulsun, düşmanları kahrolsun, hayırlı kulluklarda bulunsun. Gerçeklikle, temizlikle yolbadığını selâmlar eriyor, dualarının duyuyorum. Soluktan soluğa da kullulukta buluşmayı arzulesam, arıp duruyor. Allah bizi, «tahtlarda karşı-karşıya oturan kardeşler» deş etsin (64). Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

Mektubu getiren Şemseddin Muhammed, Cemâled-din'in oğludur; benim de aata, özü gerçek oğlumdur. Pek yoksul, elinde -avucunda hiçbir şey yok. Babası Cemâled-din Emir Ahmed, Allah rahmet etsin, küçüklüğünden beri oğlumda, bu duâcının yemünden ayrılmış. Güzel hayırlardan umarım ki, «insanların hayırlısı, insanlara faydalı olanıdır» mücibince pâdişahlık buyurarsanız; ona büyük bir iş verirsiniz; onu da kullarınız arasına kabarsınız. Böylece kadri yücelir; kendi cinsinden olanlara karşı övünür; düşüncesiz kalmaz da devletinize dufya koyulur. Ebedi olarak yaratıkların imdadına koymanız dilerim. Duâcınız, size karşı minnet duygusuyla duyguilanacak; bu lütufunuz da geçmişteki hadise lütufuflara eklenmiş olacaktır.

XIX

Emirler pâdişahın, yakın kullar efendisinin, Allahın emrini ula hisyan gölgesini Allah dâimi etsin; yücelliğini Allah dâimi etsin. Selâm ve dualarınız ulaştı; fakat o bir katrecek suyla balem susuzluğumuz, bilsüzdün arth; hac ystgmedi. Allah bizi, «tahtlarda karşı-karşıya

(61) LI, 17, 18. (62) «Uluğ kutluğ» böyle, türkçe olarak geçecek. (63) XCII, 7 (64) XV, 47.

oturan kardeşler» den etsin (65). «Yüce Allah, Musâ'ya, Yâ Musâ dedi; beni kapında görsey, ne yaparsın? Musâ, Yârubbî dedi, sen bundan münemehtsin. Allah, yâ Musâ dedi, kapında, kullarından birini gördün mü, bana ne yapabilirsen ona da onu yap. Çünkü ben, kullarım arasında seçmişimdir onu; ışığıyla sızmışımdır onu; dirlik benim dirilmişimdir omı. - Size arzelmışim; namaz, üstün bir kulluktur ama, namazın canı, namazın selâmı, namazın süretinden daha üstündür. Nitekim insanın canı da, süretinden daha üstündür. Çünkü süret kalmaz; adanın canıysa kalır. Namazın süreti de kalmaz; namazın selâmı, namazın canı kalır. Nitekim buyurmuştu: «Öyle kişilerdir ki namazlarında dâimdir onlar (66)». Bunun için de Şeyh'in hikâyesi söylenmiştir hanı. O topluluk, Şeyh'i ululamayı bıraktılar da, sen dediler, akşam namazını kılmazsan, biz kalkar, kılarız. Bu sözlü dilleriyle söylemediler ama, şeyhlerin anlayışları, dille söylemeye hâcet bırakmaz ki. -Gerçekten de onlar, gönüllerin casuslarıdır; gönüllerinize girerler; gizledikleriniz şeylerden, dilediklerini çıkarırlar. onlarla oturduysanız, gerçeklikle oturun.» «Kim Allahla oturmak isterse, tasavvuf ehliyle otursun.»

Sen, toplulmdan birini görürsen, varlığından anmıştı;
 Seninle toprak üstündedir ama, göklerden de yücedir o.

Görünüşte yeryüzindedir ama,
 Anlamı, yedinci kat göktedir.

Namazın süretini fakıy bildirir; özü tekbirdir, sonu selâm. Namazın canını da fakıy bildirir; çünkü «namaz, Allahın başkasının bilmeyeceği bir halde Allah'la birleşmektir.» Namazın süretinin çarta, temizliktir; bu da yarım batman suyla olur. Namazın canının çartıysa, kırk yıl en büyük savaşta bulunmak, gördü, gönülü kazan etmek, yediyüz karanlık perdeden geçmek, kendi yaşayışından, varlığından ölmek, Hakk'ın dirliğiyle dirilmek, Hakk'ın varlığıyla var olmaktır.

Pâdişahlar gibi tabii geçip oturamayorsan,
 Çadır kurarak gibi pâdişahın çadırının direğine yapıs.

Değil mi ki pâdişah değilsin, kul ol;
 Değil mi ki peygamber değilsin, ümmetten ol.

Ummetten ol da, «soylarını da onlara kilitlik (67)» bölüğüne gir. Kulbuğunun süretine mağrur olur, azar da vaktinin kutuplarından, gönülün, rûhın mahremi olanlardan yüz çevirir, onlara aldırış etmessen, kendini namazda, yâsinü kibleye döndürmüş sanırsın ama, gerçekte, o dervişin gördüğü gibi olursun. O derviş, insanın da, ona uyanların da kibleyi arkalarında bıraktıklarını, Şeyh'in tapısında oturan iki kişiyimse, yüzlerini kibleye yönelmiş bulduklarını gördü. Böylece yüce Hak, Ebâ-Yezid'e Allah sırrını kulaşın, «Benim sıfatlarımla çık, görün halka; seni gören, beni görsün; seni dileyen, beni dilesin» buyurdu. Böylece de o sâsin sonu yoktur, yaratıp olgunlaştıran yüce Tanrı, tertemiz sırrını; sıbın da imânın da, namâzinin de, bu imânın süretinden, bu namâzin süretinden ötede bulunan ezamı, hakikatini anlatsın size. Gerçekten de doğru yolu gösteren, başarı veren odur.

Özül doğru öğütümüz Nizâm ed-din hakkında, Allah işlerini düzene soksan, hayırî vâcdilerde bulunmuşsunuz; ihâsında, yardımında bulunacağınız da haber göndermişsiniz; pek memnun olduk; hayır duaları ettik. İnsanların tamamlanmasına gönlümü, kulaşımı dikmişim. Çünkü «hayırî bir işi tamamlamak, o işe başlamaktan hayırlıdır. Namâza niyet etmek, tekbir getirmek, iyidir ama, rükûları, secdeleri, oturmaları yapıp namâzı tamamlamak, daha hoştur; daha güzeldir. İyilik, iyi niyet, yeni Aya benzer; onu tamamlamaksa, yeni Ayın dolması olusuz gibeldir. Yüce Hak, görünen, görünmeyiş yolkesenlerden korusun siz. Allah rezil-rüsvây etsin, alçaltın onları, kimsenin iyiliğini istemes onlar; herkeş, kendileri gibi tepe-tâkık olmuş, umutsuz kalmış gözme isterler.

Tabiatında gevşeklik, halsizlik olan kişi,

Hilç kimsenin sağ- esen olmasını istemez.

Yeni vâli, içinden çıkarılmış eski vâliyle dansırsa, onu, yapacağı işlerde öyle bir hâle sokar ki, sonunda kendisi gibi onu da içinden atırsın. Cihâlî şeytanlar, şeytan sıfatlı insanlar, işlerinden alınmış vâlilerdir, hasetçilerdir; hayır yolunu, yüzlerce söz sopeasıyla insanlara kesenlerdir. İnsanların gönüllerini, hayra karşı soğuturlar.

Haset dilî esiret oldu mu,

Yusuf bîle olmasın eçrîlik yüzünden değerine karşılık bir kelen bezi bulursun.

Onlardan sakınmaz; Tanrıya sığınmaz; iyiden iyiyeye işe sarfın da hayır tohumu ekin, hem de filâletmeden; ekilmemiş buğdayla dolu ambar, insanın ölümünden arda kalır.

Ecel, adama verilen şeyi almadan,

Verilmesi gereken her şeyi vermek gerek.

Umarız ki bu hayır, öbür hayırlardan ayrılmazsınız; bu hayır, öbür hayırlardan ayrı bilirsiniz. Çünkü üstünlük bakımından soven ekmeğe, safran ekmeğe benzemez. Bilen, bilerek ihâsında bulunmaz, ne yaptıklarını, şüphesiz olarak, iki gönüllü olmaksızın bilen, giden, nereye gittiğini bilen ihâsın ise; kişilerden olmanızı, ebedî olarak başlıyızda bulunmanızı dilerim. Allah başarı versin; güç-kuvvet ihâsın etsin; hayırlarda sayışınız diretsin; lütfiyle, keremiyle kötülüklerden korusun. O, soyanların en artık acıyandır. Rahmet M u h a m m e d'e, tertemiz soyma, soptma, perîet işi olmayan, olan bütün peygamberlere. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbî.

XX

Bilgin, adâlet işi, savaş aralını, orduların öncüsü, savaşçıların övüncü, uğurlu uluğ kullağ beline- dâline inanç (68), Tanrıdan korkan, Rabbânî himmetli, büyük, ulu Emir Sıphâsâr, müslümanların yardımcı, Allah yüceliğini dikmiş etsin, düşmanını alçaltıp yüzüstü süründürsün; Dinin, devletin Ş u e e r'i, ululuk ve büyüklük işi Tanrının tapısında makbul olsun, hayırları kabul edilsin. «Malikânın Allah uğrunda harekâyanlar, bir tohumu benzerler ki yedi başak bitirir; her başakta da yüz buğday vardır. Allah, dilemediğinin malını- mülkünü kat kat artırır (69)» Seâkılarının, dualarının okudum. Görüşmeyi arzuluyoruz. Yüce ve noksan sıfatlardan arı olan Allah da bilir ki bu duâcunun ödemî, kat-kat, binlerce kez daha artıktır. Yaratıp olgunlaştıran yüce Tanrı, dağlanları bir araya toğuşandır; uluları diriltendir; duaları kabul edendir; hâcetleri revâ edendir. Üstün olduğuna olsun, ululandığına ululansın; bu duâcıyla güzel, yüce buluşmanız bir sebep yandır; işleri tez gönderir; gerçekten de duaları kabul edendir o.

(68) Burada geçen âyetler, tirkçe olarak kullaşmıştır. (29) II, 44.

Hakkıya ederler; Sultan Mahmud, Allah ruhunu kutulasın, Hind savaşı'nda pek çetin bir boğsuna uğradı. Hind ordusu, pek kalabalıktı. Sultan Mahmud'un ordusu, candan el yumasıtu. O umutsuzluk hâlinde Sultan Mahmud, Tanrıya secede etti. Tanrıım dedi; seninle ahdim olsun; bise yardım edersen (70), bu umutsuz halden lütfeder, bizi kurtarırsın, ne ganîmet elde edersem, hepsini yok-sullara sadaka olarak vereyim. Yalvardı, yakardı; duâları duyan da duâsına kabul etti. Yardım yeli estî. Hind ordusunun gönlüne pek büyük bir korku düştü; boğsuna uğradı. Hind ordusundan pek büyük bir ganîmet elde edildi. Hiçbir savaşta elde edilemiyen hazineler, atlar, kullar ele geçti. Pâdişah, hiç el atmıyın dedi, ben adadım bunları. Asker, ordu pek muhtaç; ağır savaşlara girdi; yoksullara vermeyi adadıysın, bunlar da yoksul; ordu yok - yoksul bir hâle geldi diye feryâd etti. O kaçar yalvardılar ki Pâdişah, bu da bir hayır diye vesveseye düştü; gönlüne bir ikiliktir, geldi; tevîl yoluna sepi. Derken ansızın çoksun bir fakıyr geçti; ama Allahın, Rabbin fakıyrlerinden, etmek fakıyri değil. Pâdişah, şunu çağırın dedi. Fakıyr gelince adadım anlattı ona. Derviş dedi ki: Bir kez daha Hakk'a muhtâc olmanıyacaksın, onların dediğini yap; ama bunun gibi gene ona muhtâc olacaksın bu ân düşün, adâğından dönme. Bu duâcı da, neden bu satırlar, kalemine geldi, bilmiyor. Ancak şunu biliyorum ki yazılanlar, yerinde yazılmıştır. «Ey inananlar, ahidleriniz, sözcükleriniz vefâ edin (71).»

Ecel, adama verilen şeyi almadan,
Verilmesi gereken her şeyi vermek gerek.

Çünkü ölen hiçbir kimse yoktur ki ölümler yüzünden hasrete düşsün. Herkes, ölmenden kaçan fırsat yüzünden hasret çekmez. Filân şeyi ne diye yapmadım der. Duâcı, size gönderilecek, bundan daha iyi bir öğüt bulamadı. Umarım ki kabul edersiniz, Ebedî olarak başarılar elde edin, kuvvetler bulun vesselâm.

(70) Konya mülahazasında buradan başlayıp LXXX mektupta işlevet edilen yere kadar yoktur. Ortadan bazı yaprakların kopup yitildiği anlaşılmıyor.

(71) V, L.

XXI

Özül doğru, işlerin sonlarını görmek isteyen, gönüllerin ışığı, gerçeği ayırdeden, sansızında doğruya varan, anlayışı doğru olan, nefesini şehvetlerden ayırın, kalbi temiz, hayrı yerine koyan, Rabden çekinen, nefesini soruya çeken anız öğütümüz, dünyâyı ahrete vermiş. Din ve devlet Aleminin çeşit çeşit güzel, essiz ve ince gerçek şeyleri ihtiyâk eden yüce mektûba geldi; okundu. Allah yüceliklerini dâimî etsin. Konusu, tümünden ör doğruluğuydu; sevgiydi; gönül uyanıklığıydı, sonu görüştü; ahreti isteyişti. Onun da, bütün dileyenlerin de, Allaha kavuşma lurası, şevkini Allah artırsın, Selâm, duâ ederiz; «Yüzlerinde secede belirtleri var (72)» diye övülenlerden olan sis öğlümüzün kutlu yüztünü görmeyi pek üsedik. Yüce Hak, en kutlu çağda, en güzel anda faydalar veren, şefaatler kılan gerçek buluşmayı bise müyesser etsin, sebeplerini hazırlasın.

Ahrete olan şevkiniz, ebedî kâinâtın dileyişiniz, melekelerle nit ilhamun, pâdişahlar pâdişahların yardımınan, gökten gelen lâtûm ta kendisidir. Allah dilerse de günden güne artar; gerçek sabaha döner. Hocbir şöphe yoktur ki bu âlem, tümünden bir yükük yerdür; ama onda bir define vardır. Akıllı kişi, yükük yerde öğlenmez; yükük yere şük olan şu kuzgunlara uymaz; aldandı. «Geceğin bir kısmıyla gün ortasında-o defineyi arar (73).

Zahmet mükâdân yücelikler elde edersin;
Yücelik dileyen geçeleri uyanık olur.
Yücelik elde etmek istiyor, sonra da geç uyuyorsun;
İnciler elde etmek isteyen, denize dalır.

☆

Ecel, adama verilen şeyi almadan,
Verilmesi gereken her şeyi vermek gerek.

☆

Lânetlenmiş şeytanın arlandığı toprağı,
Sen, peşenle din gibi yakaladın.
Marûba başbaş kuzulağı yiyenin,

Öpmeyle, kucaklamayla ne iş var; bunlar için gam mu yer?

Allah onu kuvvetlendirsin; pekiştirsin; başarı versin ona. Artırdıklarımı iyi kişiler etsin; sözlünü geçirsin; bayrakların kabul etsin; rızın olsun ondan; onu da rızın etsin; hayrı eksik olmasın.

Şu iki - üç gün, dünyada dâriyken,
A günlü, ekmün bedemideyken yazıktır;
Aşkız yasama ki ölü olmyasın;
Aşkla öl ki dâri olasın.

-Ebedî kalan temiz işler (74)- aşktır. Dünya samana benzey; aşk buğdaya. Ecel doğmuş samana alır, götürür; bir tek saman bile kalmaz. -İşklerin, önderinde yürür (75)- Ebedî olarak sonu görür o; niyyet etliğin şeyi tut; onda ayak dîre; dostları da bu yola yönelir; öğüt ver, yardım et. Çünkü iş budur, geri kalma, pişmanlıktır. Dünya mülkû dâvula benzey; yaratıklar, onun sesine hayrân olurlar; başına toplansınlar. Omuzsa içi boştur; onda hiçbir iç yağ yoktur; hiçbir faydası dokunmaz. Ne müflû güzel kokular satan aşkın tablasını bulana; dünya mülkû dâvuluna karşı da günlü soğuyasın.

Dünya mülkû, baştan - başa, insanın başına baş ağrısından başka bir şey getirmeye;
A aklı kit, başında bu kadar baş ağrısın çekme.
Güneşle Ay'ı tîc edinip başına vurmasın bile,
Ömür sona erince bir kerpiçe baş koyarsaksın.

Ebedî olarak uyanık olun; böyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

XVII

Devlet güneş, emirler pâdişaha, Rabbânî Emir, anısı büyük, dü-yüncesi güzel, emîn ve kutlu kişilerin gupta ettikleri er, yoksulların işi, âdâlet ismi büyük bilgin, her yerde tanınmış, Horasan'la Irak'ın övünce, iki devlet ismi, iki kutluluk ehli; âdâlet yayan, mazlumı besleyip yetiştiren, âdâti ihsân olan, sonu düştünen, şehirlilerin ummanı, kul-ların sîğneşi olan, yoksullara insanın Hak ve Dîn'im Tâ'â'ı, -insan-

ları bağışlayanları, ihsânda bulunanları Allah sever (76)- Allah yücelt-gini dâimî etsin; düşmanın barmuzu yerlere sürtsün; kendisini kuvvetlendirsin; yardım etsin ona. -Kolay şeyi kolaylaştırın; zor şeyden koru-sun onu (77)- İnsanın ölünde de, ardında koruyular var; Allah'ın emriyle onu korurlar, gösterirler (78)- âyetinde bildirilen melekler, o devlete göçlü - beğli olunsunlar. Selâm ve duâdan sonra kutlu yüzümleri görmeyi, sizinle görüşmeyi pek istiyoruz, böylece bilin. Nimet verene şükür, vâcibtir ama, lütfanuz, gönümlüzel alınmaz, emarı aşb; şükürün-den şelcis. Bu yüzden ululuk ismi Tanrının sonus karşılık veris, kerem buyuruş hazinesine havle ediyoruz. -Yapılan iş, güzel bir hıyarsa, onu kat - kat artırır; yapana da katından pek büyük ecir verir (79)-

Allah işlerini düzene soksun, övü doğru, inanc ismi anız oğlumuz N i - s â m e d i n, bu dâucının oğludur. Bu dâucıya evlâtlık haklarını yerine getirmişti; çok hizmet etmişti; canıyla oynanmıştı. Küçüklüğünden-beri rabbânî fakirlerin kapısında, mal da nedir ki, canını vermişti. Çünkü fakirlerin kulluğunda bitmiş, gelişmişti; bu hâl, ona eklenme, başlanma değildi.

Benim nefsimi her gürme; sevgili semsin;
Herkes, kendi cinsinden olanı sever.

☆

Kuş, kendi cinsine uçar, gider;
Güvercin güvercinle; doğan, doğana.

İnsanın gölgesinden sormaya hâcet yok; kimlerle düşüp kalkıyor, onlara bakınsınlar. Maldan sormaya, nereden ele geçirdin demiye hâcet yok; nereye harcıyor, ona bakmak gerek. Emirler pâdişahınan, Allah yüceltildiğini artırsın, oğlumuz N i s â m e d d i n hakkındaki her lütfu, her keremi, her pâdişahlığı, önden sonadek, hepâl, bu dâucıya yapılmıştır. Yoksullar hakkındaki bu lütuflar, makbul olsun, karşılığın bulasınız. Çünkü onun mal - mülkû, canı, bedeni, küçüklüğünden şimdidek, fakirlerine vakfedilmiştir. Hatta bu mektubu yazmak, doğru da değildi. Övü doğru duşer, bizzat gelip kendi ağzıyla söylemeyi isterdim; fakat, -inanın, Allah işiyle bakar- hadistince yüce gönülünüzün rabbânî an-layışına güvencim var. Allah dilerse bizzat gelip zahmet vermesine hâ-cet kalmaz. Anlam bakımından sâti tapmazdayım, çünkü devletinizin düşüne bel bağlamışım. Çeşitli ziyânlar, sımkıklar, edereğiniz sefâ-tler, ödeyeceğiniz haklar yüzünden geçer - gider. Utanmakla beraber,

arıkların korunması, hayır ehlinin hoş görmesi gerektir. Bu kez de pâdîşahlık buyurmanın çabıdır; çünkü bu gemi, o kerem N m b' unun korunması olmadıkça tufanın girdabından kurtulamayacak.

Sen verisen, bu fidanı sen dikmişsin;
Algalırsan, boy atıran senin gene.

«Ey inananlar, Allah'a yardım ederseniz, o da yardım eder size (80).» Zatı emirlerin pâdîşahu, bu sınavın ustasıdır. Yüce Hak, tez hesap görür, tez karşılık verir. Hiçbir kimse bu yolda ziyan etmemiştir; eñmes de. Umarım ki pâdîşahçasına, sultançasına, uhluşuna layık olarak bu sefer de yardım gülgösesini, oğlunuz N i s â m e d d i n 'in üstüne salarsa da bu ağır yükün altından çıkar. «Ey inananlar, size, size kurtaracak bir alış-verişe kulunuz olayım mı? (81).» Hele bu hayır, başın hayirlara bennemez; nefis ve beden yoksullarına ihtisanda bulunmakla gönel ve hakikat ehleden olan yoksullara ihtisanda bulunmak arasında, yedinci kat yerle, yedinci kat gök kadar fark var. Bilirsiniz ki, kendisi, şeyhler pâdîşahu, zamânın Cüneyd'i, kâlblerin emini, gerçeklerin güneş, hidâyet imâmı Din ve Hakk'ın Husâm'ının yakınıdır, o soya karışmıştır; Allah ona uzun bir ömrü versin de Arifleri faydalandırsın. Allah için olsun, Allah için, bu ihtisân, öbür ihtisânlardan saymayın. «Sürme çekmek, sürmeli göz işi olmaya benzemez.»

Nerede o göz ki inciyi saman çöpünden ayırdetisin;
Yahut ak doğanı, sinekten ayırsın.

Bir yayı elde edenlerin, onu kurtmaları, tam farsdır. Böylece de «Senden, senin perdeni açtık (82).» diye anlaşılan esel gününde pişmanlık olmaz Allah dilerse. O devlet gücü, ebedî olarak, doğru yolu göstermişliğiyle, başarı elde edilmişliğiyle sürmelensin; böyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

«Dostlarım, kubbelerimin altındadır; benden başka kimse bilmez onları.» Altı yüz yıl kulluk eden, Â d e m 'in öcünü, mayasını tanımadı. Kerametler işi zâhid, yâni B â d r o ğ l u B e l ' a m , M u s â ' n o n öcünü, mayasını tanımadı; çünkü bir yay elde etmişti; kurmadıydı; sorumlu oldu; sorumlu oluncu da, «Hastalanmışım, ne diye dolaşıp bâlâmi - baktırma sormadın» sarı, ne işler etti. Bu tanıklıklarda, bu dâcımın, emirler pâdîşahım esirgemekten, Hakk'ı gözetmekten başka bir

şey gösettiği yok. Benim kullarıma bilig gösterim; dostluk edin bu âlemde; bunu keramet sayın da, onların devlet günü gelince, bu dünyadan ibâret olan «kim kendisini, ber şeyini Allah'a vermiş» devri geçip ardından, «Allah da lûtfuna, keremini ona vermiş» devri gelince pişman olmasın, hasret çekmeyin. Şu iki günlük yalan dünyâda, iki günlük pâdîşahlığın bile gerekli işleri, bu kadar tehlikeli olursa, bu kadar önemli bulunursa elbette gerçek âlemi isteyenlerin işleri - güçleri, girişcekleri savaş, bundan daha az tehlikeli, bundan daha az önemli olmaz. Gizliydi, tanıyamadık diye öahr getirirler sana faydasız. Hele garissiz tanıklar, tanıklık ettikten, bu, odur dedikten sonra.

XXIII

Büyük bir adâlet işi büyük bilgin, iki devlet, iki kutluk işi, adâleti düşeyen, mazlûmu yetiştirip geliştiren, ihtisân âdet edinmiş, sonu düşünür, yoksullara yardımcı, bilginleri yetiştirir, Müslümanlarla Müslümanlığın kuvvet olan, pâdîşahlarla sultanlara yardım eden ulular ulusu emir, İstifâ Dâvâsının sâhibi kutlu devlet ve Din'in Celâl'inin; Allah yüceliğini dâimi etsin; dâimâsının burnunu yerlere sırtırsın; onu kurvetlendirsin; yardım etsin ona; «kolay şeyi kolaylaştırın ona güç şeyden korusun onu (83).» Kutluk ve devlet sâhibini, kem göz âkşâmından korusun, göçsüzü, bekçisi olsun onun. O devleti sevenler, yardım gösterirler; gösleri aydın olsun onların; o devletin dâimâsını kâhrolsun. Ujulandıkça ulusalım, yaratıp olgunlaştıran Tanrı, gece-gündüz korusun onu, yardım etsin, hayirlarına karşılık, fazlasıyla mü-kâfat versin ona.

Belim ve dağdan sonra, size kavuşmak yüceliğine ermeyi, o güzel yüzü görmeyi o kadar istiyordum ki, ölememin sınırı yok, yüce Tanrı, buluşmaya bir sebep yaratsın; tezdîr, duâları duyar, kabûl eder o.

Aziz devletinizi dileyenlerden, size sevenlerden, nimetlerinize şük-redece, lûtfunuza, ihtisânınıza yayan, ösel doğru, insan işi, oğlunuz N i s â m e d d i n , âdetiniz olan, dâimâ edegeldiğiniz yardımı, ihtisân, Lutfu umarak tapınma geliyor. «İçilecek tatlı suyun başı, kalabalık olur.» Pek çok sarar, ziyân sebepleri, bir-biri ardınca geldi; uygunsuz hâller kolunu - karnadını kırdı. Yüce Allah için, Allah râhlığını elde etmek için, küçüklere iltifât etmek, kulları yetiştirip geliştirmek âdetinize uyar da yardımda bulunursanız; umarım bunu. Acımsız, esirgenecek

bir hâle düştü. Onu bu smik hâle düşüren sebeplerden biri de emirler efendisi, askerlerin yücesi devlet ve DİN NÂRİNİN mâbîlerinin, ondan on iki bin (dirhem, dinar?) almalarıdır; ancak geri kalan elinde kalmıştır. Umursam ki elini genişletirsiniz de, hukukunu diriltmiş olursunuz. «KİM bîrisini diriltirse, bütün insanları diriltmiş gibidir.» «Acı yer yüzündekine, acısın gökyüzündeki sana.»

Göstereceğiniz her padişahlık, her lütuf, herpekte, bu dışarıya gösterilmiş demektir; beni minnet altına almış olursunuz. Duâcumun bir malı - mülkü olmaydı satardı; boçlarını öderdi. Fakat eskidenberi aramızdaki hukuk, bema hâcet bırakılmıyacaktır. Allah'a hamdolsun ki, büyüklerden dilek dilemek, övünülecek şeylerdendir. Allah size yardım etsin; kuvvetlendirisin sıdı; sonunuzu da hayır etsin.

**Aşk eblâni aşırılamak, keremendirdir;
Aşk ümmetî, ümmetlerin en arıdır.**

«Ben, smik günüllerdeyim; o çreşit gülül ismi olanlarda arayın, isteyin beni.» Artık geri kalanı, aydın yüce re'yiniz, yazılmadan da okur, anlar. «Sakın insanın kişînin anlayışından; çünkü o, Allahı işığıyla bakar, görür.» Böylece bu lütfunuz, önceki lütuflara eklenir. Allah için, Allah için, Allah için, umudunuz vardır ki tapırsanız, mürâdına erişmeden dönmeyiz. «Abhâdîn'ân'a'das ile küy yok.» Sizden de birşey olmazsa, ancak ebedî gıma düşüldür. Mâzûmların yardımına erişişiniz; böyle olsun ey Memlethin Rabbî.

XXIV

Gülerin işığı, oğulların övünücü arzı oğul; Allah korusun, katından bir ruhla onu kuvvetlendirisin. Babandan selâm ve duâdan sonra şunu bil ki, evinden dışarda gelemeyen, o arıkların günüllerini almaman yüzünden incinmiyorum; sıkıntılar içindedim. Onlar, hertaâlde Tanrı emnettirdir sana. Allah için olsun, Allah için, babanın gönlünü râm etmek istersen evini unutma, evindekilere, bir seker yurdu olan o güzel hıyula şekerler aşç da, onun şikârü, bana da ulaşsın.

**A dost, başkalarının derilerine dermansız;
Ama sıra, bizim derdimize gelince bunalmış kalıyorsun.**

Yabancıyı kandırabilen, kemâlî kulumu da kandırabilir.

**Tutayım ki derde koyacak melhemim yok;
Yoksa bile yabancıktan işlevim; yalan söylemeyi de mi bilmezsin?**

Gelip geçici vefâsız dünyânın havasına kapılmak, erikten ıyırılıp dostların günüllerini yaralamaya değmez. Allah dilerse oğlumun gövdenin aldında perdesi pek çabuk kalkar da anlar. Çünkü at koşturduğun, atına sakatlığın yerde görünen, serâptır; su değil, Semn gibi çökmüş, o yuna at koşturdular. Vardıkları zaman, gördüler ki orada su yok. Binek de susuzluktan, bunalmaktan, oğlumundan ve bütün oğullarından uzakta belâk oldu - gitti; süvârî de. Anladı ki önceden, Basra'ya kalmadan dizgin kasmak gerekmiş. Fakat bunu bilselerdi, bütün ahmaklar, dizgin kassarlardı. Yapma, yapma, yapma, yapma, yapma vesselâen.

**Kuşcağız, yemin peşine düşer ama, yüzünde
Özüne, ardına, sağına, soluna bakar.**

**Gönlüne, o yaardan köşü düşünceler gelir;
Çünkü can kırgın, olmak kaygısından daha artıktır.**

Vallahî o atın fıskını, bu eyere değmez.

**Bir aşkıyoluna, görgünüm içine almışsan da,
Kimi can diyersen ona, kimi dost.**

Hâhik oğlumuzun erliğinden, helâkâdeliğinden, insanlığından umduğumuz, devletinin, kuthalığının hayır-duâsına koyulmuş olan günüllerini yaralamamasıdır; bunu bekleriz ondan. Bu arık, yüce Allah esenlik versin, on kez, Emir Seyfeddin'e, adamlarına gitti; pebuğuktaki elini göğsüne koydu. Oysa ki bu, benim âdetim değildi, seni esirgemek için kullandım buna. Şimdi, şu anda sana bu iş, bir oyuncağın görünebilir ama, kendi havasına uyup yapmadan bu işi. Rüyalar görmüştüm, gayb âleminden işaretler gelmişti. Böylece üstü örtülü söylüyorum ve yazıyıyorum; Allah için olsun, Allah için olsun, Allah için, evinden, tophuluğundan ayrılsın; böyle mi oluyor, böyle mi diye beni kayıplara, içkilere düşürme. Onların akılları, senin akılsın çelik - çamağdır; onların dilediği gibi oynarın; pek kolaydır sana bu. Havada uçmazı kuşu bile avlamayı gücün yeter de, terbiye edilmiş güvercini korumayı gücün yetmez.

Saçu budur ki, seninle biliş olmuştur.

☆

Ey beulm diriyl üldürüm, silâyü ziyâret edenim.

Bırak da babamın gönü, mektup yazmaktan, mektup yazmayı düşünenekten vâsteğün; mektup yazacağı yerde hayır-duânla oyalansın.

Toz yatışınca görürsün sen;

Altındaki at mıdır, eşek mi?

☆

Ecel adama verilen şeyi almadan,

Verilmesî gereken berşeyi vermek gerek.

Esenlik ona, Tanrı başarısı, yüceliği ona.

XXV

Şüphesiz ki Allah, çekinenlerle beraberdir, inşânda bulunanlarla beraber (85). Ulular ulusu Emir Tanrıdan korkan, hayrı iş-güc edinen, düşüncesiz temis olan, şüpheli şeylerden sakınan, kullukta bulunan, âhireti dileyen, yüce mülkât ussı, Allah buyruklarını uluayan, Allahın buyruk sıvarlarını koruyan, işleri güzel, sözleri güzel, âlemdeki Emirlerin övüncü, devlet ve Dînin Nûru'nun yüce meclisinin yosucu, düzeni, esî güç bulunur hayırlarla, esdine güç rastlanır güzel işlerle, Tanrıyı ulalamadaki ineciklerle, sınıra sığınmaz yıllarca, durdukları dursun. Bu özü doğru dulucunun bol - bol sülâm ve duâsun, saâfles yenilindikçe, çağlar, bir-biri ardınca gelip geçtikçe kabûl etsin; •Yüzerinde seade belâtileri görünür (86). Âyetinde bildirilen yüzlerden olan yüz-nüzlü görmeyi öledüğümü, sizinle buluşmayı pek arzulaşğım da bilin. Hayırlı buluşmalar nasîb olsun.

Allah işlerini düzene soksun, özü doğru oğlumuz Nizâmeddin pek çok, çeşitli sıyanlara girmişdir. Bütün dostların gönülleri yaradır, o yana yönelmiştir. Dostluğumuzdan, küçüklere lûtfumuzdan, inşâ-nımızdan umulan, âdetinin olduğu gibi gene lûtufta bulunmamız, elimiz tutmamız, yardım etmemizdir. Netekün bundan önce de lûtuflar ettiniz; kendiniz sıyanlara girdiniz yüce Allah uğrunda. O hayırlar, Tanrı ka-

tında yitmes, makbûldür. «Gerçekten de Allah, zerre ağırlığına bile zulmetmez (87).» Dünâyâ, âburetün tarlasıdır. «Nîllarını Allah yolunda harcayanlar, bir tobuma benzer ki, yedi başak bitirmiştir; her başakta yüz buğday var (88).»

Ekim çağı geçmeden, gırsat vakti sona ermeden akilce, insanlık tohum ekmekte ileri varmak, bu işe sarılmak, her çeşit hayır tohumu ekmek, vâcibtir, farzdır. Hele aziz oğlumuz Nizâmeddin hakkında yapılan hayır, başka hayırlara benemesiz. Çünkü o, şeyhlerin pâdisâhı, Hak işi, kalblerin emîni, zamânın Cüneyd'i Husâmeddin'in; Allah Müslümanları, ona usun ömür vererek faydalandırın, yaktıdır; dâimâdır. «Gerçekten de yüce Tanrının pek yüce kulları vardır; onlar yeryüzünde yağmura benzerler. Onlardan biri, karaya düşse bereket verir; denize düşse helâ meydana getirir.»

Umarım ki oğlumuz Nizâmeddin de, bütün muhtâjlarca tanınmış, biliniş olan inşâ-nımız, lûtfumuzla mazhar olur; o da öbürleri gibi şükrederek, lûtfumuzla anarak, o mutiu, o kutlu tapından, korumanıza ererek, himâyenize girerek, bol lûtuflarınıza elde ederek esenlikle, ganimetlerle, sevine-sevine döner. Bu da, bu düşüncesiz de pek büyük bir lûtuftur, fakırlara de. Böylece de yüce Allah dilerse, sınırsız sevâba giretiniz; sayısız övüşler elde edersiniz.

XXVI

Emirlerin ve seçilmiş kişilerin pâdisâhı, mülkün güvenici, pek aydın Ay, pek artık yağmur yağdıran bulut, bilgilerin terbiyecisi, maklûmların yardımcısı, yoksullarla düşen-kalkan Uluğ kuluğ (89), pek büyük mutluluğa ermiş Pervâne Bik'm (90) adâlet göğesi, bütün yaratıklara ebedî olsun; dostları yardım erisin, düşmanları kahrolsun; yüceliği daimî olsun; hayırlara başarı elde ediş, Tanrının lûtfıyla, ke-remiyle artıkça artsun.

Bu duâcum selâmus, duâcum okuduktan sonra ısrarınızdan, baş ağırtmalarınızdan dolayı utanmakta olduğumuzu da bilin; siz azap durmadıkız; lûtuflarınıza şükürler etmedeyim.

Allah sorunu güzel etsin, tâcirlerin övüncü aziz oğlumuz, inşâ

152. Şihâbeddîn, mektubuzumuzu tapınıza yüceltecektir. Kendisi, devletinizi dileyenlerden, o çağda duâ edenlerdendir. Tanrının sevdiği hayırlara, kulluklara koyulmuştur; kendisini bu yola vermek ister. Fakat çocuk-çocuğunun çoğuşu, alış - verişle oynanmaması, Sivas'a dek gitmesini gerekli kılmadı. Ancak baş memurların, onların baş ağrıtmalarının yüzünden, bir zamanlar, təcirlikten kaldı. Emirler padişahın hayırları, bütün dünyaya erişir. Umuyor ki, sizin bir kutlu büyüğünüzle, bir ferahınızla baş memurlardan, baştan kurtulur; o yuzunuz da delil olarak gösterir; akrabanın omuğu övünür. Bu da, ona, çoluğuna - çocuğuna, Emirler padişahın sadakalarından bir sadaka olur; o minnetin, o lütfun anadısı (91) olur; bu duşu da size teşekkürler eder. Bu ihsân, geçmişteki ihsânlara eklenir, kabılır; karışık verileceği günün bir azığı kısılır. Ebedi olan ihsân ıssa, yardımcı, feryâda erişir olan. Öyle olsun ey Âlemlerin Rabbi.

XXVII

Boylarla perdecilerin padişâhı, mülkün düzeni, iki kutuluk ıssa, Hak ve Dînin Müslîminin ihsânı, yoksulu okıysın lütfu, güzel, hoş, sözleri lâhif vadileri, güzelnin cevâbı, padişâhça başlaşıp acıya, bu özü doğru duşuca erişti. Allah yücelliğini dâimi etsin. Lütfunuzun teşekkürler ettim; devletinizin sürüp gitmesine, kutulukunuzum kat - kat artmasına hayır - duşlar eyledim. Hiç şüphesiz yoktur ki emirlerle perdeciler padişahın, bu şefâati, üzerine sıcağına dâir olan gerçek vadedine inansız, güvenilmez; vadedi doğradır, omuza da gönüllü huzur bulur. Allah yücelliğini dâimi etsin. Kerem ıssa, vadedi etti mi, vadede durur.» Hele o kerem ıssa ki, keremlerin kaynağıdır; bütün adamlıkların padişâhdır. O büyük er, yüce Hakk'ın râmılığın elde etmek, bu işi, âhret azığı kılmak için bu fakirlerin dileğini, şefâatte bulunmak için isteğini, en güzel bir surette kabul ettirir; artık bunun üzerine, fazla bir söz söyleyemez. Tanrı râmılığın için yapılacak şeyden nedâmet duymak, dommek, pismân olmak, mümkün değildir ve bu, insanın öğünluğundan da uzaktır, dindarlıktan da, yüce hâmetten de, Tanrıya tapmaktan da, o tek erin padişâhından da. Allah yücelliğini dâimi etsin. «Sonra

(91) Bu mektup, İst. Üniv. F. Y. 1226 da yok. Aynı kütüphanenin 43 No. sında kayıtlı nüshada bu söz, mededilmez kul anılamamı cırtıye tür ki, anılamam da uygun olan, budur. Öbür nüshalarda bu söz başka dir.

gelenler arasında ad - san verdi ona, doğrulukla anırdı onu (92).»

Arma bu arıklar, hüsnülerinden, gönüllerinin arık olusundan her gün, ısrar etmekten, baş ağrıtmaktan son derece çekindiğim halde, tekrar şefâatte bulunmam, yalvarmam, duşumdan istiyorlar; ağlayıp inlemekteler. Düşünce de, yumuşaklıktaki, ihsân etmekteki olgunluğunuzla, arıklara yardımdaki lütfunuzla güvenerek, onları başlaşıp-çacığınza inanarak tekrar buyuruyorum tapınıza. Bu husustaki her başlaşma, her göç yuzma ve acıma, âhret azığı olur, yardımı şükür vesilesi kısılır. «Düşmanlarınıza karşı size yardım ettim (93)» şimdî şükredersiniz «başlaşmak, acımak suretiyle.» «İbette daha da artırırım size (94).» «Ofkesini yemeseler, insanların suçlarını başlaşıp-çacığınza, ihsânla bulunmaları Allah sever (95).» Havâriyyân esenlik ona, İsa'ya, Yâ Rûhâllâh dediler: hangi şeydir en çetin, en sarıp olan? O, Allahın gazeli dedi. Feki dediler, Allahın gazebinden kurtaran nedir? Ofkesini yemen, gücün varken başlaşmandır dedi. Uhlândıkça uhlânın, yüceldiğe yücelsin; Tanrı, emirlerle perdeciler padişahın bu peşit kullardan etsin. «Bir tohumu bemez; yedi başak bürür, her başakta yüz buğday var; Allah dilediğine kat - kat da artırır (96).» Böyle olsun ey Âlemlerin Rabbi, ebedi olarak mazâmların ferahlarına erişsin ve Rûhâli Kudûs'a kuvvetlensin.

XXVIII

Hakk'ın ebedi selâmı, rahmeti, Emirler padişâhı, adâletli yayan, doğruya yardımcı olan sâta, padişâhlarla sultanların babasının yüce âtına olsun; Allah yücelliğini dâimi etsin. Övüşümünün, İskaplarını anımsama sebebi şu: Yüce Hak, iyilik eden kullarına buyuruyor ki: Gerçek kulları, Hakk'ın övüşü, onlara bir elbisedir ki, eskimese, yıpranmasa. Bir başıştır ki, gündün güne artar. Bir devlettir ki, ebedi olarak kalır, kimse onlardan alamaz onu; kimse onlardan, miras yoluyla elde edemez. Bunu kazınan kişi, nereye giderse, o devlet de, o övüş de ortaya gider. Netekim kullarını över: onların İskaplarını sayar düşer. KİTÂB-ı Kadîm'dedir; der ki: «Onlar, öyle kişilerdir ki, sabrederler, gerçekler onlar, ıssad etlyenlerdir, mallarını yoksullara harcayınlar ve seher çağlarında, suçlarının yarığınmasın dileyenlerdir (97).» Allah yüceli-

(92) XXVI, 54. (93) III, 122; IX, 25. (94) XIV, 7. (95) III, 134. (96) II, 44. (97) III, 17.

İnî dâimî etsin, başarısını artırsın, gelip erişmesi kutlu olsun. Harçok hayırları diledi; meâlûmları şâdetli. Hakkı sevniçli gördüm, şükrediyordum. Bu sevniçin sebebi nedir diye sordum. Emirler pâdişâhının gelip, ihşânlarında bulunması dediler. Ben de tapınma gelmek, kutlu yüzünüzü ziyaret etmek istedim; fakat henüz kismet değildi. Şeyhlerin şeyhi, yeryüzünde Allah emri, vaktin Ebû-Yezîd'i, zamanın kutbu Hak ve Dîn Salâh'ının; Allah bereketlerini bizim üstümüzden de, Müslümanların üstünden de eksik etmesin; zayıflığıyla, güçsüzlüğüyle uğraşmaktaydım. Sîze de bilirsiniz ya, bütün bu sürüp giden hastalıkla, bütün bu, Hakk'ın ışıkları demisine dalmasıyla beraber, gene de gönlü, devletin Emirler pâdişâhiyle, bu mülkün kullarıyla beraberdir, onlara dua etmektedir. Evet, Hakk'ın rahmet ışıklarının demisi, soluktan - soluğa, emellere dalga - dalga coşar, köpürür; Hak ışığının dalgalanımını coşup köpürüşü; başlarını kıpmaya vakit bırakmas olursa. Bugün işleri görülmesi, size barakılmıştır; onlara sîze önem verecektir; işleri, bir an bile durup dinlenmeden sîze görüp koruyacaksınız; şimdi bir kıyaslayın; bir kul ki, Hakk'ın nâibidir; gökyüzünün melekût âleminde ve yeryüzünde, «şûphe yok ki ben, yeryüzünde bir halîfe yaratacağım (88)» âyetinde buyrulduğu gibi Tanrı halîfesidir; bütün aydın canlılar, ona havâle edilmiştir; bu kulun ne kadar dalgalığı olur, ne dercede meşguldür? «Andolsun, ardı ardına iyiliklerle gönderilenlere (89)» âyetinde bildirildiği gibi ferman üstüne ferman, emir çavuşu üstüne emir çavuşu gelmededir ona. Bu sözün sonucu yoktur; söylemekten maksadım şu ki: Bütün bu lâtif, nâsik meşguliyetlerle beraber, gene de gönlü, Emirler pâdişâhiyle beraberdir; bu zaman içinde, pek az gün oldu ki dua ederek sîze yardım etmemiş olsun. Yarabp olgunlaştırın Tanrı, vakitlerinin bereketlerini bizden de eksik etmesin, sizden de, bu devletten de. Devletimize ettikleri duaları kabul etsin; öyle olsun ey Âlemlerin Rabbî.

XXIX

İki cihânın da kuluğu, bütün dileklerini elde edip; hayırlı eserlerle seçilmiş, başlıklar seçen, Emirler ve seçkin kişiler efendisi, özel olarak o tapınım yâkâm, pâdişâhlarla sultanların da kişisi, insanların olgunu, uzlaşp görülmeyi özleştirip olgunlaştırın, doğru yolun bayrak, insanların övünçü, devlet ve Dîs'in Şu e'âmî gününe, zamâ-

nına eş-dost, yoldaş olsun. Allah yüceliğini dâimî etsin, düşmanının burnunu yerlere sürtsün. Yapmacık şeylerden, gösterişten ter-temiz, sevginin, dostluğun özü, özeti olan ve bize ödev sayılan selâm ve dualarımız susar; güzel, eşsiz bir surette görüşüp konuşmamızın, uzlaşp bağdaşmamızın sürüp gitmesini dileyişimizin, snırları aşılığını bildiririz. Yarabp olgunlaştırın Tanrı'nın, bu dilediğimizin yerine gelmesine tes bir sebep yaratmasını dileriz, umarız. Gerçekten de o, işleri tes görür, duaları duyar.

Pek aydın gönlünüzde bellirmesini, bilip anlamamız dileriz; Allah günlünüzü, işleriyle ıskılandararak kuvvetlendirsin; selâmımız getiren, hüneleri tem olarak elde etmiş azis oğlumuz Nizâmeddîn; Allah yüceliklerini dâimî etsin; şeyhlerin şeyhidü, vaktin Ebû-Yezîd'i, zamanın Hızır kademli, Güneyd'i Mesih soluklu, insanlar arasında yürüten, geçen bir ışık olan ve Seyyid Burhâneddîn-i Muhakkık'ın can ve gönlü oğlu, onun kayıtsız, partız halîfesî bahman Hak ve Dîn Salâh'ının damâdudur. Allah Salâhaddîn'in ömrüne ömürler katsın; gölgesini usatsın; bereketini üstünüzden eksik etmesin; şâyesinde her işde sebepler elde etmenizi nasib etsin.

Duyuldu ki, vaktin Tuğrâysî ve mülkün büyüklüğü Tuğrâ ve İnşâ nâibliğine seçmişler. Güzel huylarınızdan, herkesi kavrayan lütfunuzdan umduğumuz, dilediğimize şâdir ki, masumun, ehibe masrafının, ne kadar mümkünse, o kadar fazla, o kadar çok olmasına, efendicesine, babacısına gayret gösterin de, bu çabamızın karşılığı olarak, iki dünyada da tasarruf işi olan, işleyip duran şeyhler pâdişâhın yüce hâmetinin yardımı, iki dünyada da her şeyin üstünde olan devletimizin devâmına; Allah onu dâimî etsin; sebep olsun; mevkînin, yüceliğimizin artmasına, iki dünyada da mureddimiz elde etmenize, kutluluklar bulmanıza sebep olsun.

Görüşlere sâhib olanın bilmediği yerden gelen hîmeti
Her görme; eserleri vardır, tesirleri vardır onun.

Ömrünüz, mevkînin dâimî olsun; öyle olsun ey Âlemlerin Rabbî.

İnî dâimî etsin, başarısını artırsın, gelip erişmeceî kutlu olsun. Barçok hayırları dirilti; meâlûmları şâdeti. Hakkı sevinçli gördüm, şükrediyordum. Bu sevincin sebebi nedir diye sordum. Emirler pâdişâhının gelip, ihâsânlarında bulumunu dediler. Ben de tapınma gelmek, kutlu yüzbüzlü siyaset etmek istedim; fakat henüz kısmet seçilmiş. Şeyhlerin şeyhi, yerîzünde Allah emri, vaktin Ebû-Yezîd'î, zamanın kutbu Hak ve Dîn Salâh'ının; Allah bereketlerini bîzüm üstümlümden de, Müslümanların üstünden de eksik etmesin; zayıflığıyla, güçsüzlüğüyle uğraşmaktaydım. Siz de bîlâstınız ya, bütün bu sürüp giden hastalıkla, bütün bu, Hakk'ın ıstıkları denizine dalmasıyla beraber, gene de gönlü, devletin Emirler pâdişâhiyle, bu mülkün kullarıyla beraberdir, onlara dua etmekteyiz. Evet, Hakk'ın rahmet ışıklarının damalı, soluktan -solağa, emellere dalga - dalga coşar, köpürür; Hak ışığının dalgalanımın coşup köpürüşü; başlarını kaşınmaya vakti buraksın onlara. Bugün işlerin görülmesi, size barakılmıştır; onlara siz önem vereceksiniz; işleri, bir an bile durup dinlenmeden siz görüp koruyacaksınız; şimdi bir kıyaslayın; bir kul ki, Hakk'ın nâibidir; gökyüzünün melekût âleminde ve yeryüzünde, «sûphe yok ki ben, yeryüzünde bir halife yaratacağım (98)» âyetinde buyrulduğu gibi Tanrı halifesidir; bütün aydın emeller, ona havâle edilmiştir; bu kulum ne kadar dalgalığı olur, ne dercede meşguldür? «Andolsun, ardu ardına iyiliklerle gönderilenlere (99)» âyetinde bildirildiği gibi ferman üstüne ferman, emir çavuşu üstüne emir çavuşu gelmededir ona. Bu sözün sonu yoktur; söylemekten maksadım şu ki: Bütün bu lâtif, nâsik meşguliyetlerle beraber, gene de gönlü, Emirler pâdişâhiyle beraberdir; bu zaman içinde, pek az gün oldu ki dua ederek size yardım etmemiş olsun. Yarabp olgunlaştırın Tanrı, vakitlerinin bereketlerini bizden de eksik etmesin, sizden de, bu devletten de. Devletimize ettikleri duaları kabul etsin; öyle olsun ey Âlemlerin Rabbî.

XXIX

İki cihânın da kutuluğu, bütün dileklerini elde edip; hayırlı eserlerle seçilmiş, başlıklar seçen, Emirler ve seçkin kişiler emdidir, özel olarak o tapınım yâkâm, pâdişâhlarla sultanların ös kişisi, insanların olgunu, unlaşıp görülmeyi beşleştirip olgunlaştırın, doğru yolun bayrakı, insanların övünçü, devlet ve Dîa'nın şua'et'ini gününe, zamâ-

nına eş-dost, yoldaş olsun. Allah yüceliğini dâimî etsin, düşmanının burnunu yerlere sürtsün. Yapacak şeylerden, gösteriyen ter-temiz, sevginin, dostluğun özü, özeti olan ve bize ödev sayılan selâm ve dualarımız; sunar; güzel, eşsiz bir surette görüştüp konuşmamızın, unlaşıp bağdaşmamızın sürüp gitmesini dileyişimizin, sunuları ayışığı beldiririz. Yarabp olgunlaştırın Tanrı'nın, bu dilediğimizizin yerine gelmesine teş bir sebep yaratmasını dileriz, umarız. Gerçekten de o, işleri tez görür, duaları duyar.

Pek aydın gönlünüzde bellirmesini, bilip anlamamız dileriz; Allah gönlünüzü, işçiyile ıstıklararak kuvvetlendirsin; selâmımız getiren, künerleri tem olarak elde etmiş azis oğlunuz Nizâmeddîn; Allah yüceliklerini dâimî etsin; şeyhlerin şeyyidi, vaktin Ebû-Yezîd'î, zamanın Hızır kademî, Güneyd'î Mesih soluklu, insanlar arasında yürüten, geçen bir ışık olan ve Seyyid Burhâneddîn-i Muhakkık'ın can ve gönül oğlu, onun kayıtsız, partız halifesi bulunan Hak ve Dîn salâh'ının damâdudur. Allah Salâhaddîn'in ömrüne ömürleri katsın; gölgesini usatsın; bereketini üstünönden eksik etmesin; âyesinde her işde sebepleri elde etmenizi nasib etsin.

Duyuldu ki, vaktin Tuğrâysî ve mülkün büyüklüğü Tuğrâ ve İnşâ nâibliğine seçmişler. Güzel huylarınızdan, herkesi kavrayan lütfunuzdan unduğumuz, dilediğimiziz şudur ki, masunın, elbise masrafının, ne kadar mülküne, o kadar fazla, o kadar çok olmasına, efendiceine, babacasına gayret gösterin de, bu çabımanın karşılığı olarak, iki dünyada da tasarruf işi olan, işleyip duran şeyhler pâdişâhının yüce hâmetinin yardımı, iki dünyada da her şeyin üstünde olan devletinin devâmına; Allah onu dâimî etsin; sebep olsun; mevkînin, yüceliğinin artmasına, iki dünyada da muradımız elde etmeniz, kutuluklar bulmanız sebep olsun.

Görüşlere sâhib olanın binlediği yerden gelen himmeti
Her görünce; eserleri vardır, tesirleri vardır onun.

Ömrünüz, mevkîniniz dâimî olsun; öyle olsun ey Âlemlerin Rabbî.

«Doğuda da olmayan, batıda da olmayan» (100), yerde de bulunmayan, gökde de bulunmayan; İlahî, Rabbbîni, özel ve ebedî olan, devletler başbaşa günış; tertemiz, apaydın, güzel kokulu, hâşif, yüce, başbaşa başbaşa, nimetler sunan, emirlerin, perdedarların pâdişâhı, yücelikler göğü, yücelerin baş tacı, Rabbbîni vesir, rûhânî hakim, uluğ kutluğ (101), dindar **Pervâne Bîk**'in üstüne ışıklar salın, yücelükler salın; Allah yüceliğini dâimî etsin. Rabbinin Rabbbî olan, doğruyu ilham eden Tanrı, her düğününde, her işinde o bayları güzel sâta doğru yolu göstersin de onu, dilsenlerin şerrinden, şomluğundan, din yolunu kesenlerin vesveselerinden, dos-doğru yol olan o güzelim yolun gûl-yâhânîlerinden, şeytanlarından korusun. Böylece de onu, kötülerin oldukları gibi çirkin, kötü, soğuk, donmuş, mahrum bir hâle sokmasın.

Yüce Tanrı, bu yol gösterme dâvasını güden yol kesenler hakkında, «o bilgileri râbîplerin çoğu, insanların mallarını hâtil yolda yerler ve halkı Allâh yolundan menederler.» buyurur.

En yolda yüz binlerce, insan yüzü İbîs var;
Böylece de sakın, her insan yüzü İbîs insan sayma.

☆

İnsanlar şüphelere düşüren, şeytanlıklarla dolu olan bu eşikte,
İbîs Lâ havle'yle ekmeç yer,

Allah, kendi korumasıyla onlardan korusun. Bütün bu kötülüklerle, gene de din ehlini kuzarlar; çekimmezler,

Değil mi ki can göstermiş dağılıp gitmiş,
Nerden hilelîm, o gül mâdûr, ot mu?

Demezler, Doğrulukla, sevgiyle, öz temizliğiyle, arılıkla gönderdiğin selâmlar, senâlar geliyor. Sonusuz teşekkürler ederiz. Bu İhsanların karşılığı, «Allahumdır göklerin ve yer yüzünün hasineleri (102)» âyetinde bildirilen hasinelerden, yüce sâtnın bir-biri ardınca, ulunarak gelin; öyle olsun ey âlemlerin Rabbbî.

Selâm söz; fakat ayrılan verdiği selâm değil;
Öylesine selâm ki boyuna yenilmez -dürür.

Uhlândıkça uhlansın, yüce Hak, emirler ve büyüklük beyi, ebedî başbaşa kuvvetlendirilmiş, sonusuz devletle kudretlendirilmiş, sağlâm küp, en yüce direk, cömertlikle ve kuşluk çağında gözlemse, örtülmes günış, yeter derecede rahmet göğesi, ter-temiz perlatın arkası, dâyanıcı, iki tapuya özel vazir, iki devletle kuvvetli, beline-diline (103) dindar **Pervâne Bîk**'in (104) hilmî, keremî, esirgemesi, acıyıp koruması, ebedî olarak, dâimî olarak muhtaçların, umanların kâbesi olsun. O zayıfık, o herkesten kesilîş çağında selâm ve duâlarını göndermiye yol bulunmamışım. Şimdiye yeniden -niyete göndermedeyim; hele siz görmeye arzum, üstünlükleriniz, güzel baylılarınız, nimetler başbaşa-lansalarınız gibi daha da tasadır, daha da açılmış - seçilmiştir. Allah biz de, sizi de lûtfunun sofralarında toplasın.

Uhlândıkça uhlansın, Hak, yüce sâtnın, istemesiz de, istemesiz de yokulların, muhtaçların esemil işlerini görmekte, parmakla gösterilir bir hâle getirmiştir, Tapunza zahmet tozunı konduramazlık işliyorsanız da, kutlu yüce himmetiniz, «Kim ahiret ekinini devşirmek isterse, bîz, onun ekinini çoğaltırız (105)» âyetinde bildirildiği gibi o dünyânın devletini istediğinden ve «Cenâet, tiksânen şeylerle çevrelenmiştir» hadisinde bildirilen o sınırsız ebedî devleti dilediğinden arzeditiyorum; umuyorum, göçlüyorum; boyuna emirler ve büyüklük pâdişâhım, Allah yüceliğini dâimî etsin, yardım, esirgemesi, ağırılama göğesinde bulunan **Emir Âlîm**, hakkında lûtfederlensin; o, merhametini, esirgemesini, emirler beyinin zevârsız devleti gibi yenilememizi istiyor; Allah başarılar versin ona. Kim, bir ev, bir saray, bir yapı yaptırmas, soğumşek, onun bir yerinin tamire muhtaç oluşuna, iyi, yabut kötü bir hâle gelişine bakar -dürür. Semim, onun gelirine dokunulmuş; bu sebeple de hatırına dokunulmuş; ekmeği azalmış, geçimî daralmış. Umud ekinini, herkeste kavrayan, fakat kendi hakkında soğuden de özel olan eski koruma, hâfifine yağmuruna başlanmış; şükredenlerle, İhsân eden edenlerle beraber devletinize duâ etmek üzere lûtfunuzun istiyor. Ebedî olarak sığınanlara sığınak olum; öyle olsun ey âlemlerin Rabbbî.

(100) XXIV, 25. (101) Böyle, Türkçe geçiyor. (102) LXXII, 7.

Üstünlük ve kerem kaynağı, kadılar kadısı, âlemin en üstünü, büyük er, işleri bilen dolunay, gerçeği yerine getiren, her işi ineneliy Hak ve Din Sırâ'e'na selâm ve dual evradını sunar; keremine güvenerek verilen zahmetlere de ösârlir dileriz. Allah üstünlüğünü daimî etsin; âlemleri güzelim çalışmasıyla, boî lûtfıyla faydalandırın. Kulakları ve ağızları beseyen, kararlılıkları ve şüpheleri gideren, Allahın rûzahâğına sağlıyan sözləri söylemekten kalmasınlar, yaradıkları fayda veren, gerçekleri duyuran doğru sözlü kişilerden rivâyet ettiler; bu ölü doğru düşüncün de defalarca kulağına erişti. Mevlânâ'nın, bu düşüncün oğlu Alâeddin'in Allah ona rahmet etsin, size de sağlıklar versin; kalan malları, yetimlerine bu malların bölünmesi hususunda rehdâda bulunmuşlar. Mevlânâ da filân, yâni düşüncün, şöyle yap, böyle et diye yazmam; öyle yapmaya gayret edeyim buyurmuş. Bu sözlü duyunca, Mevlânâ'nın, ileri gelenlere de, geri kalanlara da umumî olan lûtfuna, keremine inancına yenilemek, bu lûfta, bu kereme güvenmek, vâcib oldu bana.

Mevlânâ'nın göstereceği her esirgeyis, her ululuk, her lûtf, bu düşüncün gönüllü, camı sevindirir. Zâti herkes, hüneri de Mevlânâ'nın harmanından elde eder, tedbirî de, lûtfu da, güzel bir surette koruyup göstermeyi de; herkes ondan faydalanır ancak. Bu düşüncü, Mevlânâ'nın düşünce dâimîdir. O ankarların, Mevlânâ'nın yardım gövünden mahrum kalmamaları, lûtfunu yitirmemeleri için, bu düşüncün söeline, re'yine lûtfun yoktur; bunu umarım. «Halk, Allahın ayâlidir; Allah katında haluk en büyüğü, en yüces, çoluğuna - çoouğuna en faydalı olanıdır.» Bu küstahlığı, Mustafa'nın buyruğına verdi bana; ma'ur görürün. «Hâcetlerinizin yerine gelmesi için ümmetin merhametlilerinden yardımlarını dileyin» buyurmuşlar. Hale Mevlânâ, ümmetin merhametlilerinin, bilgilerinin övündükleri, uydukları kişisiziz. Tanrı, siz dâimî etsin vesselâm (*).

(*) Nâfiz Paşa nüshasında, bu mektubun başında, te'likde bir kayıt düşülmüştür. Ancak dilde, satırların başları kesilmiş Özenbaşlı kâğıtların, satırları, bir çizgiyle göstererek yazıyorsa:

..... de müslümanlık olan keşfi neşâli — ... Övündükte Alâeddin'e, ki Hazretî Fir'in öğütür; — ... Pilevlele düşüğü övündükleri malîm olur.

Mektupta «Mevlânâ, Kadî Bukeedî'ne hitaplar; bilgileriyle «Mevlânâ» dedi.

Bâğın, üstün, kadılar kadısı, edâleti yaygın, üstünlüğü seçen, bilgileri övünü, Müslümanlığın da, Müslümanların da övündükleri, pâ-dışahlarla sultanlara öğüt veren Mevlânâ millet ve Din'in Tâ'at'ına, kudsuluk, büyüklük ve yardım kapıları açık olsun. Allah onun üstünlüğünü dâimî etsin; onun ömrüyle Müslümanları faydalandırın. Rabbin lîhâmı ve sonun, öürmsüz devlet, masûfusu okşayın, zâlimi yakıp yandıran, dâimî getiştirip yetiştiren, âlemi beseyen düşüncüsünün, kararının dizginini çeksin.

O güzel koruyucuysa, o dostların övündükleri zâta, öz doğruluğuyula selâm ederim; görüşüp konuşmaya öalemim pek fazla. Yarayıp olgunlaşın, noksan sâfâtlardan arı olan yüce Tanrı, sevişenleri bir - birlerine kavuşturur. Rablerin Rabbidir; kavuşup görüşmeye tez bir sebep yaratır; gerçekten de o, duaları kabul eder, duyar.

Dostlar, güçleriyle görmüşlerdir, inanmışlardır; üstünlüğü dâimî olsun, Mevlânâ'nın, yoksullara, Allah ehline, Allahın temiz kullarına riâyet ettiğini bilirler. Hale Şeyhlerin şeyhî, vaktin Bâyezid'i, zamanın Cüneyd'i, sağlam olup, en yüce direk, kalblerin emni, Arş arklarının mahzenî Din'in ve Hakk'ın Husâm'ını koruyuşunu - süsbütünü bilirler. Allah onun bereketini dâimî etsin. Size, onun bân üstünlüklerini anlatmıştım. Anlatıklarım göstermek için olmak o denizden bir katreydi ancak. Ama bilirim ki Mevlânâ'nın, Tanrı tarafından kuvvetlendirilmiş, aydınlatılmış gönüllü, bir yapraktan bir defteri kavrur, onlar; yazılmaması mektubu olur. Çünkü, «İnşaa, Allah şüyle bakar, görür.» Allah rahmeti ve esmîk onn; Tanrı elçisi, «Allahla oturup kalkmak isteyen, tasavvuf eblîyle oturup kalkın» ve «Rabbin yok-anıllarına iyilik edin; görü - kuvveti, onların katında bulun; çünkü onların iyelişine güc - kuvveti, iyelişine üstünlükleri vardır ki onlara, kimi istersen denir, tut elinden, sok cennete omn. Şüphe yok ki Allah trendir, benim şefâatime muhtâc olmazlar; onlar için Allah katında makbul olan bir şefâat vardır.» Bu sâlm üzerinde söz etmek, bir bakıma edepten dışarıdır ama, Mevlânâ, üstünlüklerini, faydalarını anlatır; «Her şey de döner, adına varır.» Büyük vâsîdine var bu ölü doğru düşüncü; ben de o kerem mâdenine kefil oluyorum; bu yüzden söylüyorum; elbette benim yümünü şârtınımsın; bu hususta yüce yardımcımın başlı-larımız. Ebedî olarak büyüklüklerin fâşkırdığı yer olun, yardımlarımız belirtir. Böyle olsun, ey âlemlerin Rabbi vesselâm.

XXXIV

Âlemde sayıların sınırdıkları zâta, Allah yüceliğini dâimi etsin; selâmu, dutmı okuduktan sonra şunu arz ederim ki:

Dualarımı size yücelten azız oğlum, ter - temiz, dindar, güzel insan-
lı bir zâttır. Allah gönülünü genişletsin; onun, devletini dileyenlerden,
devletinize düşönlardan olduğunu bilin. Oisi kalmasın ki; müstahak
olduğu, sorda, darıda kaldığı, çocuğu - çocuğu çok olduğu halde utan-
cı faaliyet, izet-i nefis, çekingenliği yüzünden, mümkün oldukça
hiçbir mahluktan, ne ap - aşık, ne kinâye yoluyla birşey istememiştir.
Zamân, sâberia, şükürle, itâatla, kâinatla, o devlete dâil etmekle geç-
miştir. Fakat bugün, artık başak kemide dayandığı için, aceze düşen kul-
lara ulaşın lütfunuza, merhametinizi, artık düşkün bir halde bayır-
madadır. Burada evlâdi, çocuğu - çocuğu, merhamet çağınm, İhtif vak-
tinin gelip çatmasını beklemektedirler. Hayırlı işlerde başarıya eri-
mek, o gönülden, o elden, dilerim, kesilesin. Gayle olsun ey Âlemlerin
Rabbî.

XXXV

Özö doğru, devletli, hayırları güzel, safâları yüce, gönüü aydın, hâlim
ve kerem ası, Allah emrini utulayan, Allahım halkını esirgeyen, padi-
şahlarla sultanların öeti gerçek yakını, iş besarsızların en ilerde gönen,
âsilerin kökünü kazıyan, güzel hayırlara, fazla - fazla üstünlüklere sâhib
olan oğlumusun hayırları düşünen gönüü, sonu guren olan, boyuna,
makbul oluş besamaklarında, yakınlık derecelerinde yükselsin; Allah
yüceliğini dâimi etsin; üstünlüğünü, devletini, yüceltikler, üstünlükler
elde etmeye dışkânlılığını artırsın; ona, katından bir rahla kurvetlen-
dirsin. Dostları yardım görsün. O dostlar, bizi koruyun meleklerdir.
Bizi, iki dünyâda da, tehlikelerden korurur. «Eki, üç, dört kanatları
vardır. (106). Böylece, korunan kişilerin yüceliğince tâ yediyüz kan-
dadek kanatları vardır. Düşmanları kahredülsün. O düşmanlar da, sa-
kattığımız gibi şeytanlardır. Güle görünen dostlarla düşmanlar, anlat-
tığımız o dostlarla düşmanların parça - buçuklarıdır. Bunu yüz - yüze
söyliyeceğim; mektuba sığmaz çünkü.

Babanızdan selâm ve dualardan sonra şunu söyliyeyim ki: Sizi
görme dileğimizin, bu yana çökerdi, getirirdi sizi; fakat mukadder olan,
halkın sinden çeşitli tarzlarda esenliğe erişmesi. Onların nasibleri hi-
makıyor; ama bir vakit gelir, yâce Tanrı dilerse görürsünüz.

Size mektubumu yücelten, sunan ulu İmam falın, güzel huyunuz-
dan herkeşe erişen, herkesin işini düzene koyan yardımınıza oadan da
esirgemenizi rica etti; bu babanız şefaatçi edildi. Babanız da, um-
duğundan fazlasını elde edeceğine dâir söz verdi, borçlandı; onun hu-
yunu bilirim, güzelim ahidim bilirim dedi. Umarım ki babanız, göri-
nişte gerçek çıkararsınız. İyâsüden bir kurgunluğunuz varsa bile onu gte-
lersiniz; hakkında faaliyetle yardımda bulunur, ona başşşar İhsân
ederiniz; buna da kabul edilmiş sadakabârimizden sayar, geçmiştirki
lütüflarınıza katarsınız.

Bir hür kişiyi, lütfunla, kendine kul etmen,
Binlerce kul azâil etmeden daha iyidir.

Çünkü yüce Tanrı buyurur: «Kim birisini diriltirse, bütün insan-
ları diriltmiş gibidir (107). Allah için olsun, Allah için, şu babanızın
yüzünü ağrıtan da, «Onlara yaptıkları işlerden daha hayırlısını verir
kayılık olarak (108).» Âyetindeki lütfu elde edin inşallahülteâlâ.

XXXVI

Ulu, dindar, hayırları güzel, Tanrıdan korkar, sonu düşündür, mazî-
mu geliştirir, besler, padişahlarla sultanların yakını, büyük Emir, kar-
deşimiz devletini ve **DİNİN FAKRİNİN** (109), önüne ön olmayan lütfu,
yardım etsin; Allah yüceliğini dâimi kilsin. Aharette kuruluş umuduyula
yaptığı hayırların, güzel işlerin, iyi düşüncelerin hepini, «Din gönü-
nün sâhibi (111)» kabul etsin, sevâbe artıkça artırsın.

Selâmınız, dualarınız aldktan sonra bu düşüncem, kardeşçe kerem-
lerine şükretmekte, İhtiflarınıza ansmakta olduğumu bilisin. Beden baki-
mından zahmet vermiyordum ama, canla, gönülle, o aziz kardeşin öğ-
günüğünü istemekteyim. Onun saursuz İhsânları, beni utandırıyor.

(107) V, 32. (108) XXXIX, 35.

(109) Nâfiz Paşa nîshasıyla, İst. Univ. K. P. Y. No. 23 ve 70 to kayıtlı nîshâ-
larda, «Fâhrud - devleti ved - Dîni, aynı kütüphane 1206 No. da kayıtlı nîshâda
«Redid devleti ved - Dîni, 42 No. da kayıtlı nîshâda, «Fâhrud devleti ved - Dîni
dır. (111) I, 3.

Ben, o lütfülere teşekkür edenem. Sonsuz hasneden, Sâhî lütfün, her birine yediyüz, hattâ sonsuz karışıklı sunulsun. «Yedi başak bitirir, her başakta yüz tohum var (112).» Bununla da Yetinmemekte; bundan sonra da büyüyor ki: «Allah, dilediğine kat-kat arttırır da-Allah dilediğine kat-kat fazlasını verir. Allah'a hamdolsün, çok azız kardeş, o işteşi, o yardımına şükân ediniştir. Tanrı korusun, lütfü beklesün dan ayrılmazın.

Şunu arzedeğim ki: Dostlarımızdan bir topluluk, bu sarp günlerde, yardımınızla mal, para istenmesinden, kaçın-hareketin emni, duralma meşgul olmadaydı. Fakat şimdiki o topluluktan, ancak beş altı kişi kaldı ki onlardan mal, para istenmesin. Tanrının ululadığı has kullar, hayra başlamak kuldür, büyük bir iştir, eseli yardım elde edişin, ebedi kutuluk bahşın belirtisidir ama, onu tamamlamak, o hayra başlamaktan daha da iyidir demişler. «Hayır, iyi bir şeyi tamamlamak, ona başlamaktan daha hayırlıdır.» Orneğini de şöyle demişler: Yeni ay kutludur ama, doldu da, on dördüncü gece dolunay oldu mu, daha kuzu olur. Sözü kısa keselim, duâ ederek bitirelim. Allah kutluğunuz, başarınıza kat-kat arttırsın, çok azız kardeşimizin, yardımını sana erdirmesini göslemektayız; bunu ummaktayız. Böylece de bu, önce yapılan, evvelce lütfedilen iyiliklerinize ihşâcılarınıza katılın; şöhret kutuluğuna sebep olsun; o büyük günün anığı olsun inşallahütedâ.

XXXVII

Adâletî saçın, lütfü yaygın, ziyâfîlerle yokulların süzmeşi, doğru yolla tam insanı diriltin, Sâhib-i A'zam, Emirler pâdişâha, yaradılmış kulların inşadına yetişen, gerçekleri aydınlatan, lâkapları yare, büyük kişilerin övünçü, Pervâne-i muazzam'ın, görülmedik şeyleri gören gözleri, her gün, gıyıp sırlarına daha artık görsün, daha artık bilsün. Allah yüceliğini dâimî etsin; gönlünü genişletsin; onu Kâhul-Kudüs'te kuvvetlendirsün. Kulağı, öğüde, doğru söze bir mühlâz keşilsin. Kutlu önünün kiblei, levhî içi. Ferdâniyyetin tefrîd ihlâsı hâline geçsin. Güzel huyu, sonsuz şeker yurduna şükretsin; belârın güzelligi, sonu, ucu-bucağı bulunmayan denizin lütfülüne ansın. Çünkü «Artık benî anın da seni anlayın ve şükredin bana (113)» buyrulmuştur; bu söz, onun ikrâm çağrısıdır.

Selâm ve duâlar ederiz. Görmeyi pek, ama pek çok arzualık; fakat «İşler, vaktinde olur.» Görüşemiyorsak da mütevâtir haber, kesin bilgi verir. Hayırların, güzel duyuların, herkesi kavrayan lütfülüne, keremlerini tevâtürle duyuyorduk, biliyorduk. Daha da artık olmasını istiyorduk. Çünkü, «iyilik edenleri iyilikle mükâfatlandırırız, daha da fazlasını veririz» demiştir (114). «Haber almak, görmeye benemez.» Haber, mütevâtir de olsa göde görmeye hiç em, hiç benzemez. Lütfünün, ihşâsının eserlerini, duyduktan sonra bir de görümlü gördüm, hayır-dakya meşgulüm, Sevdiğim, duâmı, gösterişle karışmasın diye bildirmek istemedim; ama Allah rahmet etsin, esenlik versin, Mustafa'nın emrine uyup bildiriyorum. Mustafa, mesicöde oturuyordu; birisi, mesicöün kapısı önünden geçti. Dostlardan biri, ey Allah epliş dedi, şu geçen kişiyi seviyorum ben. Mustafa, kalk buyurdu, bu sevdiğini ona bildir. Bildirmede gösteriş Afeti olsaydı, o Âdem'in de, Âlem'in de en ince şeylerini bilen, asla bu bildiriş için fetvâ vermezdi. «Sizden biri, birisini sevdi mi, sevgisini ona bildirsin» buyurdu. Netekim Emirler bey de Hakk'ı sevmededir, bunu da lütfülere ederek, ihşâcılarda bulunarak, yokulları okşayıp hatırlarına yaparak, gerçekliğini, sevgilisini o taşıya bildirmededir; oysa ki bildirmeye de hâcet yoktur. Yoktur ama, Emirler pâdişâhındaki o huy, o lütfü, o yokulları kayırmak, o beğenmek, Tanrıya dayanmasına, güvenmesine perde olur, Tanrı düşeninden gaflete atarsa da, gene bildirmeyi sever. Çünkü bir kez Tanrıya dayanmak, Tanrıya yönelmek, yücelere ihtiyâtin içlediği işler. Fırvan, ihliyyâta riâyet ediyor. İsrailoğulları'ndan yüksönlere suçsuz çocuğun başını kestiriyordu. Anıl düşününce, kendi sarayında, kendi kucağında binlerce masla besliyordu. Tanrı düşen, bu derece gösünü başlar adamın. Tanrıya dayanıyaydı, yüce Tanrı, onun mülkünün direklerini de, Davud'a Süleyman'ın mülkünün direkleri gibi sağlamalar, yerinde bırakırdı (115).

Unutun ki, suçlu olan fîlan kulu, Allah onu kurtarsın, bu duâcının gönlü için bağışlar, özel acıyıyla acır ona; şerhate, Mâterin def'i hususunda da Tanrıya dayanır; böylece de bu duâcını minnettar eder. Kutluğunuz bir belirtisi de budur ki: insana üstünük, yardıma erişme, yüz gösterince, onu, Tanrının yardımından bilir; kendi tedbirinden, kendi çevikliğinden bilmez. Yüce Tanrı, bu başarıyı çoğaltın da, Tanrı rızâlığını kazanmaya çalışsın, kendi reyini, kendi kararını devşirmeye değıl.

Attar, ne biliyorsa söylüyor;
Geri kalanı, duyustandır hep.

Hamd, Alemlerin Rabbi Allah.

XXXVIII

Adâlet işi, hayırları yayın, zamânedeki eşi bulamıyan, dünyâ pâdişâhı, gıdıl hazîne, ruhânın seçilmiş, sultan yaradılış sultan, kullara ve şehirlere emniyet ve rahmet olan, Allaha dayanan, Allahın üstünlüğüne mensup ve mahsûs bulunan, devlet kibri, umutlar Kâbesi, varlığını dedi, **D â v ü d S e y**'ünün ovluculuğu yücelik, devlet, kutluk muştuluğu, tabanına erişti, Allah devletini ulu etsin. Yüce, aziz mektubunuz gelmeden önce de, «Her şeyi bilen, her şeyden haberi olan bana bildirdi (116)» âyetinde söylendiği gibi, o âlemim bir tanesinin halini, gayb âleminden, babasına haber veriyorlardı, Zâhir âleminde de aziz mektubunuz, sevincilere sevinç katan yazınız gelince sevinç korumamız, günlü hoşlaşa, günlü huzuru muskası elde edilmiş oldu. Binlerce selâm senâlar, doğruluk ve arlık kaynağından gelip durmada. Üstün Allah dülse, ecelden önce çok görüşür-konuşuruz. O yardım ışığını kutlu yüzümü pek göresim geldi. Şüphesiz Allah, dilediğinden usaklığı kaldırır, dilediğini de dilediğiyle bir araya getirir. Her görüşü kolaylaştırın, her soru kolay bir hâle getirin, sonsuz lütfiyle, sonsuz keremiyle ayrılmazını buluşmaya çevirir; usak yolu yakın eder. Nitekim, Allah lkbâlin ulu etsin, o cihânın birçok erylite ilk buluşmamıza da öyle saçılacak sebepler halk etti ki vehmimiz de yoktu. Hani **Y ü s u f - S i d d â y k** da, babasından usun bir zaman ayrıldıktan, bir daha babasıyla, kardeşleriyle buluşmaktan umudunu kestikten sonra gene onları buldu da, başım göğe kaldırdı; Yârabbi dedi, ne sebepler düzüp koştun da babam, kardeşlerimi bana ulaştırdın; o kadar ayrıktan sonra gene onlarla buluşturdun beni. «Gerçekten de Rabbim, dilediğine lütfeder (117)». Onlar, Ken'an lündeydiler; ben **M i s i r**'daydım. Benim hâlimden haberleri bile yoktu. Kitâk âlemine attın onları. Kardeşlerim de, babam da ekmeğe muhtaç oldular. Kitâk, öylesine hüküm sürmedeydi ki ekmeği altınla tartıp alıyorlardı da gene bulamıyorlardı. Derken beni **M i s i r**'a pâdişâh yaptın; inâmî âleme yaydın; her yanda, **M i s i r** pâdişâhı buhdın veriyor; hem de usun veriyor; çok veriyor; yoksuldan, geçer akpe yerine kalp gülmüş bile alıyor diye şöylenmeye başladı. Kardeşlerim, bu üzüydüler; Ken'an'ın öte ucundan kalktılar; **M i s i r**'a geldiler. Kardeşlerimin kutunu geldiklerini akıl bile etmiyorlardı; şu **M i s i r P â d i ş â h ı**, bizim karde-

şimizmiş demiyorlardı bile. Deselerdi, bilselerdi, gelirlir miydi hiç? Hem de hangi yüze geleceklere?

İşleri düzüp koşan, ne güzel sebepler düzdü-koştun da **Y ü s u f - S i d d â y k**'i babasıyla, kardeşleriyle buluşturdun. Yirmi dört saat içinde bunelavın yüzbinlerce iş yapar o. Bir toplumu, bir-birinden ayırır, aralarına ayrılık dökürür. Takdir dağıtan, herbirini bir şehre atar. Sonra gene sebepler halk eder, takdir dağıtısıyla bu darma-dağın sebepleri bir araya toplar. İlk buluşmayı, vehmimizde bile yokken nasıl kolaylaştırdıysa, umarız ki merhamet eder, gene işleri düzür-koşar, bu usun ayrıktan sonra güzel-güzel, kutlu sebepler halk eder, gene buluşturur bizi. Gerçekten de onun, bana gücü yeter; duâyı kabul etmek de ona yaraşır.

Yüce Tanrı da bilir ki (118), bulduğumuz günlerde, bir-birimizde gördüğümüz sevgi, hayır-duâ, bir-birimizin iyiliğini isteyiş, bir-birimizin gününe ortak oluş, hâkî ayudır. Hayâlimiz, halârlerin, şu ayrılık günlerinde de gözümüzde önündedir. Öbden irak olan gözünden irak olur derler; öyle değil. Hâkî, o birçok dostun pâdişâhlık, evlâlık lûtlundan, peygamberlere yaraşır edebinden usaktır bu; bu babasının gözünden, gözünden yitip gitmiş; imkân yok buna. Hâkî için olan sevgi, Allah yolunda öe doğruluğuya meydana gelen tabahik, oğulluk sevgisi, asla değişmez. Nitekim Yüce Tanrı buyurur ki: Kıymet gülmü, o cezâ veriş, o korucudan titreyiş çağında, o, bütün yakınların bir-birlerinden kuzulukları gülmü, bir-birlerine yüz çevirip kaçtıkları, herkesin kendi derdine düşüğü gülmü, Allah için olan yakınlık, babalık, oğulluk bozulmaz; kıymet depremi bu yakınlığı ayırmaz asla; onlar, bir-birlerini ararlar, sorarlar; kendi mikdarlarına, duraklarına, Tanrıya yakınlıkları derecesince onlar, bir-birlerinin ellerini tutarlar. «O gün dosdolan kimsel, kimisine dîsmas olur; ancak Tanrıdan çekinmeler müstesna (119)». Bu derece, mukallit olan çekinmeler derecesidir ki günülerinde gerçeklik vardır onların, imân vardır; yalnız gözleri bağlanmıştı, kördür onlar. Nitekim kor çocuk, anasını bilir, onun sütünü emer; ana ana ne şekilde, esmer mi, pembe-beyaz mı, kaşları yay gibi mi, boya usun mu, kısa mı, koç burunlu mudur, yassı burunlu mu, boynu usun mu diye sorulsa bunların hiçbirine cevap veremez; verse bile ancak taklitte, işiterek cevap verebilir. Ama gözleri açık olan, dilediklerinin gözlerini açmaya fermanın bahman, tebedüklerinin kulaklarını çeken, döyü dirliten çekinmelere gelince: Bun-

ların hakkında ne söyleyeyim ben? Zâti kıyamet, halkı söyledikleri sözlerin gerçek olduğunu, onları korkutuşlarının yerinde bulunduğunu bildirmek için kıyamet, bunlardır, bunlar için, bunun için koper. «Samsanlar ki Allah, peygamberlerine vâdettiği şeylerde aykırı hareket eder (129).» Şu halde kıyamet, başkalarına kahurları, asıpların gerçekleştiği gündür; hâs kullarına bayram gündür, lütfun çoğaldığı çoğaldığı gündür kıyamet. Bu hâs kul, zamanında kimsedir; onu göstermiyeymişim, söylemiyeymişim; ancak Yüce Hak'tan dileirim ki o dünyâ bir tanesinin gözünü, gönülünü, kendi ışığıyla aydınlaksın, ıskınlaksın, lütfetmiş eder ona da, kimsenin sözünü, kimsenin bildirmesine muhtaç olmadan görür, bilir.

A gövül, ne vaktede ki zindanda şuna, buna aldandıkcasın?
Bir kez şu karamlık kuyudan dışarıya çık da dünyâyı gör.

Dilerim, bu dünyâdan da, o dünyâdan da, her iki dünyânın ötesinden de faydalanasınız, zevk alasınız; böyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

XXXIX

İstener, âlemda bulunanların diletiği şey olan, peygamberlerin, erenlerin, hâsaları nasibi bulunan, dilenip istenmiye de değen gökyüzünün büyüklükleri, temsîlikleri, kutlulukları; işi-gücü bilgüyle uğraşmak olan edâlet işi, yüce hümmetli, melek huylu, sonra gören, Tanrıya taptan, hayrı yayın, padişâhların övünö, Dâvâ d Söy's'un iftihar bulunan padişâhın ter-temis özünü dökülüp saçılan. Allah o soyun yüceliğini daimî etsin; bu büyüklükler, kutluluklar, temsîlikler, yüce padişâha eş-dost olsun, yunından ayrılmassın. Ufulandığık uluhasın. Tanrı, kendi kasanesi olan ve atalarından miras kalan devlet ve lîhal direklerini kuvvetlendirsün, pekişirsün. O padişâhın hayırlarını, güzel işlerini, yoksulları okumasını, masâdîmları geliştirmesini, yardımlar görmesine, büyüklüklerinin kat-kat artmasına sebep etsin.

Bu övül doğru duâdan binlerce selâm, senâ ve duâ. Padişâhın insanlarının, lütfularının, gönül almalarının şükürünü ne söyleyebiliriz, ne yazabiliriz. Söz de sığınmaz, kâğıda da. Siz düşünün artık. Yarayıp olgunlaştıran Tanrı, buluşma sebeplerini yaradır da tapmada

söylerim o şükürleri. Mutlak günâ, gerçek yaratıcı, umarım ki, sımsız, sonsuz hazinesinden, karışıklardan kat-kat verir.

Şunu söyleyeyim ki, aziz kardaş, üstün bilgün, insanın ismi şemseddin ve oğlu, göslerin ışığı Nured-din, o ulu kişün tapasından ayrıldı-yıyrıldı, bir gün, hattâ bir saat esenleşmediler. O büyük padişâhın hizmetinde, gölgesinde buhasesayî âdet edinen, onun lütfularını görmüş kişi, nasıl olur da, başka padişâhların tapasında kalır. Geriye dönmek, gene tapasına varmak istiyorlar; fakat utanıyorlar. Ama bu-çak da kemâle dayandı; sâden ayrılmak, yarıların em beteri, bu da son hadde vardı. Bu duâcıyı, size şefaatçi yaptılar. Çünkü o padişâhın, bu duâcıya yardımlarını, bu duâcı hakkındaki temis insanını biliyorlar; buna güvendiler; bu duâcının şefaatinin makbul olacağını inandılar; yaptıkları her suçun, her kusurun, o padişâh tarafından suç muvacağın umdular; önceden olduğu gibi, gene yardım göşmesini başlarına yavcağımıza dayandılar. Umarım ki böyle olur da, bu duâcı da yerden göğede ki minnettar olur; bu lütfu da, önceki lütfulara katılır. Onların, bu duâcıyla çok eskiden hakları, hümmetleri, eski dostlukları vardır; padişâhın bu duâcıyı aziz tutacağını, şefaatini kabul edeceğini umarım.

Küçük-büyük câriyelerinin, kullarının, kutlu yüzünüzü ölemişlerdir; gece-gündüz duâsınızla meşguldürler. Doğunun, batımın sebeplerini düşünüp koşan, bir sebep hâkeder de bulusunuz elbet. Nice sebepler yaratmıştır o. Biz, bir katre erlikşuyuyduk. O suyun ne kulağı vardı, ne aklı-fikri. Ne gövül vardı, ne padişâhlık sıfırı, ne kulluk sıfırı. Ne gam bilirdi, ne sevinç, Ne horluk bilirdi, ne yücelik. O hiçbir şeyden haberi olmayan bir katre suyu ana karnında konsadı, güzelce terbiye etti; kan hâline getirdi. O kanı pıhtılaşdırdı; o kan pıhtısını terbiye et hâline getirdi; hem de o yalınlık yurdunda ki ne el vardı orada, ne âlet. Derken o et parçasında ağız, göz, kulağı pencereleleri açtı; ona dil verdi. Dilin ardında, göğüs hazinesi verdi; oraya bir gövül koydu ki, hem bir katredir, hem bir âlem. Hem bir incedir, hem bir deniz. Hem bir kuldür, hem bir padişâh (121). Kimin ekimsi gelir, kim aklı eder ki, bisi o horluk, o habersizlik binden şu ile getirsin; sonra da gördüm şu desin, işittim şu; seni nereden, nereye getirdim. Sımdı de söyleyorum sana; Seni burada da bırakacak değilim. Bu gökten, bu yerden dışarıya, ham gömlüştün daha güzel bir yer; cans kan kutlu âlemine, gövüllük bakımından vezime, anlaşıca sığırmanı bir göğü götürceğim. Oylesine güzel bir gök ki, onun dünüştüyle gece, ibtiyalarınız; ye-

niler, sakimes; hiçbir şey solmas, pürsümes, keksuşmas; hiçbir şey ölmese orada; hiçbir uyumuk, uyuzma. Çünkü uyku, dinlenmek, zahmeti gidermek içindir. Oradaysa zahmet yoktur; yorulmak, usanmak yoktur. İnanmıyorsan, insancağın gelmiyorsa bir düşün. O bir katre eriklusuyuna, Tanrı'm bu karanlığın dışında bir âlemi var; orada gök var, güneş var, ay ışığı var, iller, şehirler, bahçeler - bahçeler var; orada kullar var, kimisi peditâh, kimisi zengin; kimisi sağ - esen, kimisi dertlere uğramış, kdr. Şimdi ey bir katre eriklusuya, kork; bu karanlık evden çıkınca hangi bölükten öleceksen densesydi, o katrenin akına - fikrine sığar mıydı bu söceler; inandır mıydı bu hikâyeye? Çünkü o, o karanlıktan başka bir âlem olduğuna, o kan gösüründen başka bir gök bulunduğuna inanmadı ki. Bil ki o katrenin bunlardan haberi yoktu, inkâr ediyordu kurtuluşunu; peke - çeke getirdi onu bu âleme. Bu kadarı yeter.

Şeyhlerin seyyidi, zeminin kutbu, kalblerin emini, vaktin Câneyd'i, Allah bereketlerini dâimî etsin; Hak ve Dînin Husâm'ı, selâm ve duâ ediyor. Kutbu selâm ve duâsı, oğullarından, size inanzlardan eksik değildir. Tanrı kullarının dostlukları, birlikleri hiç kesilmes, sonu yoktur; kaldıkça kalır; durdukça durur; onların kalın, ebedî olan olanları gibî. Çünkü onların dostlukları, halkın dostluğu gibi bir sebeple, bir illele değişmez. Onlar, kendi buyruklarında değillerdir, yaptıkları iş kendi ellerinde değildir. Dostlukdan, sevgileri de Tanrı buyruğuyudur, kendi havalartıyla değil. Havadan, bevesten meydana gelen sevgi, soğuk, ısıdır; bu dünyânın havası gibî hanî; kimî yaz olur, kimî kış. Fakat havadan dışarı olan, Hak varlığından gelen dostluk, ne soğuk, ne ısıdır. «Orada ne güneş görürler, ne zembheri (122).» «Ne doğudadır, ne batıda (123).» Gafletle olanlar, vefada bulunmazlarsa, Tanrı kulu der ki: «Allahım, topluğuma doğru yola götür, çünkü onlar, bilmeyenler.» İmân ve erkân mülkünde ebedî olun; öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

Allah, kâıuf ve ihşân ıssı, büyük bilgün, rabbânî muhakkık, hidâyet âdmetlerini yücelten, zâtı ter - temiz, sıfatları güp - güzel, üstün - lüğün gösü, gösbebeği, gerçeğin tercümanı ve dîli, en büyük sır, en parlak ışık, en yaygın, en tanınmış gerçek, İki yaşayışta İki kuthluk ıssı, İki tapıda elçilik bürhânı, Mevlânâ Dîn ve Hak Kemâlinin günlerini dâimî etsin, ömrüne ömürler katısın. Nereye konarsa kuthluk, ondan ayrılmamas; büyüklükler, tapusunda bulunsun; gerçek belirtileri, onun katında dursun; Allah, fetvalara cevap vermede kâdemlerini ebedî kalsın; vahdâniyet sıyalarında bayraklarını yüceltsin; yüce eşliğine diktâlsın.

Âlemlerden gizli değildir ki yüce tapınma gelmeyi, hürlerin övünecikleri, nürların alıncağı yer olan katınma gelip büyük sıyaretinizle yücelmeyi dilemekteyim. Tapınız, sıyaretiniz, üstünlüklere eşamaş kişilere Fırat suyu gibidir. Hele bu duâcı, bu aydın sıyarete, insanların en düşkünsüdür. O eşige gelmekte yavaş davranmam, tembellikten değil, utançtan. Kusurum, isteğimin aşığından değil, uluğumdan. Nitekim insanların atası Âdem'den rivâyet edilmiştir; esenlik ona; Tanrı'nın yapana dediğini yaptıktan sonra mülkât duraklarından kaçmaya başladı; da uhular ulusu Tanrı ona, benden mi kaçıyorsun ey Âdem dedi. Adem, hayır Yârabbi, senden utanımdan kaçıyorum dedi.

Fazla ihşanlarını yüzünden ziyâretlerini azaltın;

Su, soğuk aldıkça içimi güzelleşirse de son derece soğuk oldu mu, içilemez artık.

Derken, Allah yücelliğini dâimî etsin, sizin tapınma mensûbiyete dâma da düşkün olunsun, başarıları dâimî olsun, İki azis baba, yâni İmâm İmâdeddîn'le İmâm Meveddîn'in bana gelip başvurmaları tapınmadan usak bulunmamla beraber, sabrımı tüketti. Benki gene o bağışlamıya, e esirgeniye mahsûs olan kapıya, onların yaptıkları iş bir yana atılarak, başarıldı. Büyük, pek büyük keremâtinin umulan, onların suçlarını, yarlıgunmaz suçlardan saymamaması, yarılarak işlediklerini bağışlamasıdır. Ayaklarını doğru yolda dreseler de, sürçseler de onları affetmemiş, onları, düşmanlara karşı rüsvây etmememi dilerim. Allah devletini, düşmanlara söz söyleme,

kınama âfetine düşürmesin; oturup dururken de, gıyıp giderken de o devleti korusun.

Bu şefaat için hissat gelmek, susuzluğumu kandırmak, âlemimi yetiştirmek isterdim; fakat biliyorum, çok da sanadım; ben, uhâların, büyüklüğün meclislerinde birşey söyleyemiyordum. Yüce-yüce konuşurken, sevgimi anlatmaya, ilâhî mahabbetimi dilde bildirmeye ne kadar çalışsam çalışsam, pek az söz söyleyebilirdim. Hanî Peygambere; Allahın rahmeti ve esenlik ona; birisi, ben filân seviyorum diyecek kalk dedi, ona haber ver. Gene onun sözüdür; konuşan da tanınan buyurur. Fakat benim dilim döemiyor, anlatışım bana uymuyor; gittiğim zâtın yanından, kendimi kınaya-kınaya; dilime, anlatmama ifkâlele-öfkâlele düşünüyorum. Özlüm de, dilim de, Allahı tasak tutar ki, onlarda bulunan şey, o olabılır; o da fazilet ıssı olanları sevrnektir, bilhassa da Mevlâ'nâ'yı; sevgideki noksan, kusur yoktur onlarda. Fakat dil, fazilet ıssı olanlarla, büyük kişilerle buluşunca, bunu anlatamıyor; âdeta kilitleniyor, tutuluyor. «Herkes, yaradılışına göre bir iş kolay gelir.»

Dilî bildirirmeden, zâhiren söylemeden Mevlâ'nâ'mızın anlamasını, yüzdaki belirlilerden, gülelerin bakısından, Tanrı şıyıyla görmesini diler, Mevlâ'nâ'dan, bu bâlin eksik olmamasını isterim. Yıldızlar aydınlatmasa, bulgılar az olsa bile bu anlayışla anlamasının dâimi olmasını dilerim. Böyle olsun ey âlemlerin Rabbi (124).

XII

Yürü kutbu, güneşe benzer, beylerle heri gelenlerin övücü, üstün ve güçlü devletin dayanağı, özü-bazeti, yüksek saltanatın direği, büyüklüklerin kaynağı, büyüklüklerle yücelerin efendisi, üstün hükümler ıssı, huyları güzel ve yüce, faziletli kişileri yetiştirip geliştiren, akrâna övünme vesilesi veren erin, kuvvetlendirilmiş devlet kâblesi, yücelmiş saltanat erkânının Kâbeisi olmasın, kutlu emamların, susuzluklarına o tapodan gidermelerini; gönüllerin, o kapıyı umut kapısı bilmelelerini dilerim. Allah yüceliğini dâimi etsin. Onun güzelim huylarına dâir hikâyeler, yüce vasıflarına ait haberler, Yusuf'un güzelliği, Süleyman'ın saltanatı; esenlik ikisine de; Hâtem'in cömertliği

gibi her yana yayılmıştır; o yüce zâtin, küçüklüğü oksayış, onlara ih-sânlarında bulunuşa, başlıklar her yana yayış, güzel düşünüşü yüzünden dostların gusleri, gönülleri, her gün, biraz daha aydınlatmadadır; âlerim bu lütufları, sayısız saymayan yıllar boyunca ussam.

Yüce kırapta, özüne ön bulunmuşun hitâptin, «Selâm ona. Değdiği gün ve âdâğı gün ve tekrar diri olarak gönderileceği gün (125)» diye övülen selâmla selâm eder, o yüce zâtila buluşmayı, yüzünü görmeyi pek arzadığımızı bildiririz. Bimsi o, işleri düzene koyma, önemli işleri tedbirlerle yapma perdesiyle örtülmüştür. Bu işlerle ovalarına perdeleri olmasaydı da, arık ayasında kendi yüzünü görseydi, kendisine öylesine hayrân olurdu ki, hiçbir işi düzenlemişe, hiçbir iş hakkında bir tedbire varmaya gücü yetmezdi. Fakat özüne ön olmuştun hikmet, herkesin, ondan bir nasib elde etmesiydin, o aynı, onun önünden kaldırdı. Yüce Allah'a da hâmedolsun, o yüce eşikten nasib arayanlar, şükrediyorlar, lütuflarını amp duruyorlar.

Başkaca, şükredemlerin şükürlerinin tesiri, bu mektubu, tapınma yücelten oğlumuz Babâeddin'in de; Allah kolay şeyi kolaylaştır-sın ona; o tapudun yardım dilemesine, rahmet istemesine sebep oldu. O, boyunca sizin lütuflarınıza şükretmededir, toplandı yerlerinde, meclislerde o yüce tapının, candan, gönülden senâsında bulunmada, o devletin artmasına duâ etmededir. Şimdi çocuk-çocuğun faala oluşu, malın-mülkün azlığı, o devlete duâ etmesine, böylece de kutluk elde etmesine engel oluyor; çünkü, «Az kaldı ki yoksulluk, kâfirlik olayada.» Büyüklüğü eksilmesin, o kerem ıssının lütufları, yar-dımına koşar da ona, müderris bulmuşmuş bir medrese verir, yahut, düşkünlüğü korumak, gönül almak, bilgilerini gelişip yetiştirmek huylarına uyup hâline yararır başka bir vazifeye korsa, hiç şüphesiz ki buna şükredip, dostların kulaklarına gider; dualara yardım da bulunurlar; o kerem ıssı da, çok büyük bir sevâp elde eder. Böylece bu dualarda, devletin, kutluğun devâmına, düşmanların kahrına, kul-ların, arzanda oluşlarına, şehirlerin emniyete kavuşmasına sebep olur. Hayır ehilinden olan bir topluluk halkası da, bunlarla sevinirler; nâkîm bunlar da gâlib değildir size. Ebedî olarak sonsuz bir halde yardım edin, yardım bulun. Amin, amin; öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

XIII

Allah bizi bir araya getirsin, aramızdaki uzaklığı kaldırsın.

Allah, rabbâzî emir, pek büyük sayısız, emirler ve kutlu kişiler pâdisâhı Pervâne Bîk'den kötülükleri gidersin (126); Allah yüceliğini dâimî etsin, gönlünü genişletsin, sonunu pek güzel etsin.

Bu özü doğru kişinin de selâm ve duaları kabul ettikten sonra şu, mâlûmu olsun ki: Zenginlere nasıl malın-mülkün az oluşu ayıp gelirse, bundan utanç duyarlar; dervişlere de mal yığmak, âlten torbalarını saklamak, hattâ ondan yüzlerce kez ayıptır; onlar da, bundan utanç duyarlar.

Dervişlere utulanmak, mal-mülk ıssı olmak ayıptır;

Utulanmak, mal-mülk ıssı olmak, onların gönüllerine yükür.

Onların nazları, seî gibi gelir; bu hâk yüzünden gelmez.

Rehin, borç, sekiz hîni buldu, daha da artık oldu. Başınse Türkler (127) için katar istiyorlar. Allah için, Allah yolunda bu dualara, Emirler Beyi'nin yardımı, söylenmekten, övülmekten çok üstündür; söze sığmaz, bunu da unutmaz değiliz. «Rabbân unuttur (128).» Karşılığın geçtikyise de Tanrı tapınma unutulmuş değildir. Allah, zâlimlerin söyledikleri sözlerden üstündür, yücedir. Esirgemek, acınak çağdır. Dualarını, başkularından saymamak gerek. Çünkü onların av âletleri var; bîze av olmuştur; av olsa, avlanamaz ki.

Aşk ehlini ağırılmak, keremendir;

Aşk ümmetî, ümmetlerin en anıdır.

Ürün söylemiye hâcet yok; çünkü, Allah sorunu en güzel bir hâle soksun, onu uhu etsin; ulular ulusu Pervâne'nin pâdisâh gönlünde çylesine bir şefâatçısı var ki, bu duaların iyiliği için usun tozdaysı söyler -durur. Ebedî olarak İhsân'da bulunsun. Emirler Pâdisâhının bu başışa, pek hoş geçecek; bediye, ihtiyâç çağında makbûldür.

(126) «Bîk» Bîkçedir. (127) «Türkler» den maksat Moğollardır.
(128) XIX, 64.

XIII

Âsmânî icâbet ve inâyet, adâlet A s â f', pek büyük vesir, hayırlar ıssı vesirler pâdisâhının ter-temiz, ap-aydın zâtına eş olsun. Allah yüceliğini dâimî etsin; düşmanını helâk eyletsin, kutlu zamanını aldamza yurdunun aldansından korusun. Geçekten de o, dualara icâbet eder, bereketleri indirir; hâcetleri revâ eder.

Bu özü doğru dualarının selâm ve dualarını aldıktan sonra sûrette gelemediğimi, unuttuğuma vermesinler. Gönüllerden gönüllere, gıslî bir yol vardır. «Kalblerden kalblere pençere var.»

Altı yönün de bağlanmış olsa korkma;

Gönülünün tâ dibinden, sevgiliye bir yol var.

Güneşe, madenin içinde bulunan lâl'e, gıslî, özel bir yol var ki, parıltısıyla taşları lâl etmede; o lâl'inse haberi bîde yoktur bu gelen armağandan.

Kan akıyor, fakat yarası meydanda değil.

Kavrulmuş çijer kokusu geliyor; muhaf görünmüyor. Bu söz, vesirler pâdisâhının üstünlükleri gibi sonsuzdur. Fakat, «Tümü anlaşılmayan şeyin, tümü de bırakılmaz ya.»

Ebedî bir gece, bir hoş ay ışığı olmayı da,

Senin gamını, her yönden söyleseydim sana.

Yüce Allah der ki: «Eis, ancak Allah razıyınca doyururuz sizi; sizden ne bir karışık isteriz, ne bir şükür.» Yani, o İhsân sâhîpleri, bizim rânlığımızdan öbürü muhtâcların ellerini tutarlar. O muhtâclar, buna şükretmeseler, üstelik onlara cefâ etseler, nankörlükte bulunsalar, derler ki: Siz, bize cefâ ettiniz, nankörlükte bulduğunuz diye bu İhsân kapısını örtmeyiz size. Eis, ancak kerem ıssı Tanrı için o İhsân'da bulunduk; sizin, bize teşekkür etmenizi umduğumuzdan, hakkı-hukuku tammanın göçlediğimize değil (129). Bu âyetin inmesinin sebe-

bî, kimilerin sözüne şudur: Esmâlik ona, Peygamber'in zamanında yoksuluk birine, kılık yılında, her gün, bir somun vermeyi âdet edinmişti biri. Gemin birinde, haseccinin biri, a kardeş dedi; sen, her gün, çoğunun-çocuğunun boşuzundan kesiyor, ona yardımda bulunuyorsun; oysa senin hakkında, şöyle -şöyle, yakıştıyacak sözler söyliyor; sadakası başında paralanmış diyor; bana yazmış ekmek verdi; kopekleri atsam, yemeleri şöyle dursun, koklamaslar bile. Deha nice kötü sözler söyledi ki onları yazmam, edepten dışarıdır. Bu çirkin sözleri duyunca, o Müslümanın gönlü kırıldı; ama vergisini iki kat artırdı; her gün iki ekmek vermeye başladı; bana adadı kendince; kendine gerekli kıldı bunu. Yârubbî dedi, senin kulunu sanmadalar; çünkü, ancak Tanrı için veriyorum demiştim.

Şimdi de o İhsân ıssı, vezirler pâdişâhıdır; o isteyen, o muayyen başbu dileyen de, vezirler pâdişâhının nimetlerine bakmış olan, onun asâdî kulu bulunan oğlumuz N i z â m e d d i n 'dir. Kötü bir iş yaptysa, yüce Allah için, Allahın rızasıyçın, yardımının kesmeyin ondan; dökelenmeyin ona... Zâti, sizin hilmetiniz, bunu yaptırır size; sizden umulan da budur. Onu, Allah rızasıyçın koyverirlerse, serbest kalır, el - ayak oynatırsa, o vakit tölenden sevineceğim. Bugün, bu İhsân yüzünden tapınma bir ziyân geise bile, gerçekten, ama gerçekten, Tanrı tapısından yüzlerce karışık, yüzlerce lütf gelecekler size; birçok azâletin güllülleri, Tanrı hakkıyçın, gece - gündüz, onun işiyle ilgilenmektedir. Acımak, estârpemek çağdır. «Bîze, ancak ap - aşek bîl dirmek düşer (130).»

Senâî'nin sözünü duy, şüğdünü kabul et;

Bu Senâî kulum sözü de, dinlenmeye değer.

Ebedi olarak başbu ıssı, vergili olan, sözler geçsin, yürüsun, üstün, güzel işlerde bulunun; böyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

XLIV

İşyirarı yayan, yaratıkların imdâdına koşan, pâdişâhlarla sultanların babası, Vezirler Pâdişâb'ının adâlet ve estârpçılığ gölgesi, bütün Müslümanların üstüne, sayısız yıllar boyunca vursun; durdukça dursun.

Gerçeklikle, vefâ ve sevgiyle gönderilen selâmınız geldi. Bu düccunuz, kardeşlerimin, soyca, yolca bu düccun yakınlarınızın hakkındaki lûtuflarınız, ne dille anlatabilir; ne parmaklarla yazılabilir. Salt Allah için olduğundan, Allah sâ'îni meşkür etsin, analışınız yüceltin. Yüsbünlerce rahmet olsun o ter - temiz, kulu, aydın cana ki, her solukta ahret yolu ve son gün için kulluluk tohumunu ekmekte, bama da cana minnet bîlip şükürler etmekte; bu başarıya, gökten inen âşır bir eîbise, ebedî bir define saymaktadır. «Allah'ın, İslâm için gönlünü açığı kişiye kim benzer ki? O, gerçekten de Rabbinden bir ışığı, bir aydınlığa nâil olmuştur (131).» O, gerçekten de bîlip ki, bu dünyânın devletinden, kulluluğundan, mevkînden, hiçbir şey, eîde - avuçta kalmıyacaktır; ancak adâletle İhsânı anıp kalacaktır. Adâlet, bir sâlimin şerrini, bir masûmdan gidermektedir. İhsân, müstahak bir mahrumun eîlini tutmaktadır. Zâti bu da, bilgin, adâlet ıssı, hüküm ve hikmet ıssı, kerem ıssı vezirler pâdişâhının, tâ eskiden beri yaptığı iştir; yolu - yordamıdır onun; Allah yücelliğini dâimî etsin; onu sâmtanın belâlarından, şer ve kahur vuruşlarından korusun.

Şimdi, oğlumuz, düccunuzun oğlu, eskiden beri merhamet ve yardım edegelen vezirler pâdişâhına merhamet ve yardım tapınma yönelmiştir. O yardımdan, o lûtuftan başka, dileyenlere sığınmak yoktur bugün. Ancak o acıyışın gölgesinde, zahmet verenlerin zahmetlerinden kurtulmak mümkündür. «De ki, dünya mah - mülkü, pek azdır (132).» Halk, şu gelip geçici lokma yuvalından, her an, bir - birinin kâsesine el atmada, bir - birinin kesesine kasdetmemedir. Gaddar dünyânın tohumu, gelip durdukça, hep böyle az, böyle dar gelmemedir; hele bugün. Bunun içindir ki, «İnansen kullarına de ki: Gerçekten de yeryüzüm genişdir (133).» buyurur. Bu yeryüzü, dayanmaktadır, yeter bulmaktadır. Kim bu kapıyı açmışlarsa bakar, acıyış gölgesiyle görür ki bütün varlık, bütün var olanların her biri, karınca gibi düzenle, tîriye - tîriye, tohumları yuvalarına çekmemedir. Düşerler - kalkarlar; günlük göleri

küçüktür; hakkında; «O yeter ona» (134) denen ölümsüz, sonuza harmanca görecekler. O Tanrıya dayanmış tek kişiye, sonu gelmeyecek Rabbini harmanın başına gelmiş, bir hoş oturmuştur; harmanın çevresini seyretmede; bu karınca, beraberce ne yapıyorlar; bölünmüş tohumlar üzerine nasıl da titiyorlar; bu rahmet harmanından nasıl da haberleri yok demektir. «Ba, Allah'ın lütfudur; dilediğine verir onu (135).»

Allah bizi de, sizi de bereketlerinden mahrum etmesin; umarım ki küçüklere okşayış lütfuna, ilerden beri lütfedileğelen yardımı, merhameti, onun üstüne de yatarsınız. Dilerim o devlet, dâimî olsun. Oyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

XLV

Allah rahmetini ve ışığını büyük emir, hayrı, ihsânı yayın, zârnâ-nede işleri üstün ve güzel olan âmi'dimize lütfetsin; ona, rahmet ettikçe etsin; onu, ıstıkça işisin. «O kadar ki, ışıkları, ülerinde, sağlarında parlar, yalınlar (136)» denenlerden olsun. Gerçekten de Tanrı, umulan şeye yakındır, istenen şeyi icâbet eder.

Bu çok eski duaların selâmını, saygısını kabul buyurmanın dile-rim. Başkaları, bedenleriyle tapınırsınız, dualı ederler size; benise canla tapınayım. Onlar, canla tapınırsanız ben, cânın da cânıye tapınırsayım. Çok yüce gönüllükten, abdâl'in pâdişâhı, âriflerin râhu, kalblerin emini, efendiler efendisi Hak ve Dînin Sâiâh'ın dualım dilemenizi istemekteyim. Bu vakitte kutlu canların kibleli odur, Adem'e seade edin (137)» buyrulduğu gibi hanî. Böylece de onun duaların, perdesi yırtılmasın, güzel, hoş, yüce hizmetlerinden, em tam bir belirtileyle belirmesini dilerim. «Onlara, korkmaya, hüsnülenmeyin; muştuluk verin diye melekler indirilir (138)» âyetinde bildirilen lütf, müyesser olsun size. Bu anlamın meydana gelmesi için de söz, skilla, edepî, inanç ıstı, ehliyetli, temiz öğütümüz N i s a m e d d i n hakkında; Allah üstünlüğünü arttırsın; efendice, hatîâ besbeca ve bol-bol yardım etmemiz gerektir. Çünkü o, bu âzde, efendiler efendisi S a i â h a d d i n'e hem damattır, hem oğul. Ona verilen bir işle başkalarına tapırışın için görüldüğü, başarıları arasında çok büyük bir

fark vardır. Bunu anlatmıyorum; sebebi de onun gibi büyük bir zâtan, onu evliâlığı kabul edipdir; elbette onun aydın gönülünden ondaki güzel huylar gladi kalmamıştır. Bu duaların ve öze doğru dostların gö-müllerini sevindirmek için en yakın bir vakitte, ektiğiniz tohumun meyva vermesini dilerim. «Hurma fidanım sük, sana taze hurmalar düşecektir (139)» âyetinde buyrulduğu gibi, o anda, o meyvaları peşin olarak elde edersiniz. Allah için olsun, Allah için bu işte tes davrının. Hatîâ bu hayır için gecikmemesi için bu dualı, bizzat gelecekti.

Senin yanına geliyorum sana, gladi;
Ruhânî ziyâret, bu çeşit okur.

«Işıkları, ülerinde, sağlarında parlar; Rabbiniz derler, ışığınız tamamlı, daha da parlar (140)» âyetinde bildirilen güne azık olsun. Yâni, solmuşu da, ardımın da ışıklardır, ışıklara gâret derler; gerçi oraya sol, ard da sığınmaz yâ.

Allah sizi, katından bir ruhla kuvvetlendirsin; Arı's âit, ölüme ön ölmeyen, göslerin görmediği, kulakların duymadığı Rabbinî güç-kuvvet versin; kendi katından, keremiyile başlılarda bulunsun veseldim.

XLVI

Lütfuarda, ihsânlarda bulunun, şüpheli nesnelere çekinen, kul-buk kulan, hâturaların övümlü, onların em korunuz ve namussuzu, güzel huylu, yüce himmetli, sonu düşünün, hayırları yayın, adı-sızın iyi, pâdişâh yaradılışı, efendiler efendisinin soyundan gelen H â t t ü n 'un yüce, örtülü kutluluğunu, devletini, ismetini Allah dâimî etsin, ikballini arttırsın; gün-günden, ebedî olarak artık etsin; dostlarının göslerini aydın etsin; düşmanlarının burunlarını yerlere sürsün; din ve dünyâ hâcetlerini revâ edip iki dünyâda da muradlarına erişsün; iki dünyâsın kutluluğuna ulaşırsın onu; M u h a s m e d ve soyu hakkıyla.

Bu duaların selâmını, selâmını kabul buyurduktan sonra bilin ki, kutlu yüzünüzü görmeyi o kadar arzuledim ki, bu arzusunun sonu yok. Yüce İstik da tanrıktır ki, o tek H â t t ü n 'un ahvalini, bir an bile düşünmekten hâlî değilim. Pâdişâhcanına yaptığımız hiçbir lütf, hiçbir mu-

(134) LKX, 2. (135) V, 54, LKXII, 23; LKXII, 4. (136) LKXI, 8. (137) II, 34, VII, 11; XVII, 61; XVIII, 50; XX, 116. (138) XII, 36.

(139) XIX, 25. (140) LKXI, 2.

habbet, hiçbir ihsân ve kerem umitlenmiş değildir. Tanrıya yalvarıyor-
duk, dualar ediyorduk; fakat gelmeye, mektup yazmaya imkân yoktu.
Zâti o birleik Hâtûn'un aydın gönüü, ber-temis canı da bilir; bu
hususla fazla sözümüz yok. Tanrı için olan sevgi, ölümlü, dirimle
azalmaz. Boyuna gidenden, gelenden siz sormaktayım; ahvâlinizi so-
ruşturmaktaydım. Yüce Allah'a hamdolsun ki, sonunda, hayır, esen-
lik ve kurtuluş haberinizi aldım. Pek sarp, pek güç olaylar oldu ama,
bunlar, derecelerin yükselmesine, seväp, devlet ve kurtuluş elde etme-
nize sebeptr. O birleik Hâtûn, boyuna Tanrıya dayanmada, güven-
mede, Yüce Tanrının lûtfuna, yardımına bel bağlamadadır; sonunda
da Tanrının, önüne ön bulunmayan lûtfu, derterli, dermânın ta kendisi
yapacak, çöküntüleri, onarma hâline getirecektir. Nitekim Allahım
yolu -yordamdır bu, O, önüne ön bulunmayan Tanrı, yüzlerini Hakk'a
tutan, Hakk'ın lûtfuna dayanan peygamberlerle eremlere, celara uyan-
lara, smamak üzere çetin belâlar vermiştir. Bir derecede ki, umut-
suz bir hâle gelmişlerdir de düşmanlar, siz, Tanrı lûtfundan sözler edi-
yordunuz; Tanrı şârhını içiyor diyordunuz; işte şimdiki hâliniz bu;
elliği tutmadı; elsin diye celara sitemlerde bulunmuşlardır. Onlar da,
biz, beden ve nefis bakımından yoksuluz, zayıfız, umutsuzlukla ah et-
medeyiz ama, gönülümüzde pek sağlam bir sâhit var; imânımız pek sağ-
lam; Tanrı vâdinin doğru olduğunu biliyoruz, sonunda, bu zehir, şeker
edecektir bize; içinde bulunduğumuz karanlık aydınlatacaktır; baş-
aşa gelmiş devletimizi yüceltecektir demişlerdir. Sonunda da böyle ol-
muştur. «Sen, çekilip sakanlarımdır (141).» Tanrının yardımı, lûtfu
gelip erişmiştir; her acılığın yerine, yüzbinlerce tatlılık duymuşlardır;
her ayrılığın karşılığında binlerce kavuşup buluşma elde etmişler, bin-
lerce kulluluğa ulaşmışlardır. «İşte böylece geçektir, bize âittir bu,
böyle kurtarınız insanları (142)».

Bu yandan ne haber vereyim, ne diyeyim? Küçük -büyük, herkes,
gün-gündüz, o devlete duâ etmek için, acizlerin, muhtaçların celini
tutan tapına el kaldırmışlardır; o tek Hâtûn'ü ölemişlerdir; tapın-
ca bulunanların, küçük -büyük, hepsine de selâmını var veselâm.

XLVII

Yüceliğe, günümüzün genişliğiyle müstahak olana, kadriyle kadrların
hayırlısı bulunana; Allah emrünü usatın; kurtuluşunu dâimî etsin;
yüceliğe yüceltmekten geri kalmayın; N u b a m m e d ve bütün soyu-
sopu hakkıyla.

Selâm ve dualar eder; oturup kalkmazsın, görüşüp konuşmazsın;
arzladığımı bildiririm.

Rüzgârlar, gemilerin istemediği yandan esiyor.

Allah yüzünü ululaşmıştır; A b ü - T â l i b o ğ l u A l i 'nin dedi-
ği gibi husû: Rabbim, iyiden -lybye olmasın çalısan işleri bîce çıkar-
masıyla, gayretleri bozmasıyla bildim. Ama canla gönül, boyuna o bu-
ları övülmüş azizin ahvâliyle meşguldir. Dilerim hâll, her gün, biraz
daha iyi olsun.

Özü doğru oğlumuz M e c e d d i n, o tapının iyiliğini dileyenler-
den, o tapını sevenlerden, o devletin duâcılarındandır. Yaradılıştan
sâhib olduğunuz lûtfu, kereme güvenerek size, yefâat yolu birkaç söz
söylüyecektir. Söz söyleme edebini bilmezse, sizi sevmeye edebî, onun
gönülüne yerleşmiştir; umarım ki sözlerini tasdik edersiniz. Ebedî ola-
rak ihsân ve kerem usı olan veselâm.

XLVIII

Zamânın A s a f 'ı, adâletin N i z â m ü l i M ü l k 'ü, hayırlı iş-
lerde bulunun, bilgilerin mürebbisi, yoksulların çel-dustu, gerçek ve
doğru yolun yardımcı, vezirler pâdişâhın kurtuluşu ve devleti, de-
virler geçtikçe, zaman yenilendiğe bakı olsun, Allah, yüceliğini dâimî
etsin. Destlariyle, o devletin devâmını isteyenler, yardıma muhtaç ol-
sunlar, sevinçsünler; düşmanlarla kötülüğünü isteyenler, kahrolsun-
lar; M u b a m m e d 'le, doğru yolun ve işin ehli olan soyu-sopu
hakkıyla.

Param ta kendisi olan ve gönderilen selâmı aldık, Göpüller olan
yüce buluşmanızın ermeyi gönül, pek istiyor; boyuna şâhit olsun; se-

vinçli olsun; kutha yüzünü görmeyi pek arzulasak. Yolculukta da, otururken de, geceleyin de, gündüzün de, dâimâ Allahın amanında olum; Allah korusun sırl.. En kulu bir saatte, en mutlu bir halde buluşmamıza müyesser olsun; Tanrı, sebeplerini hazırlasın. Öldükten, gelenden, size dair, bizi sevindiren haberler geliyor. Kutubluk almıti, soadki kutubluk nişanesi, şöhret yarışmamıza olan hayırlara önem vermemiz, uhuluk ismi Tanrı'nın bu yolda size başarı lûtfunda bulunmasını duyuyor; o hayırları yayın lûtuflarınız karşılığında, yaradıp olgunlaştıran Tanrıya şükürler ediyoruz. Şükür, lûtfun çoğalmasına vesiledir. Yüce Allah demıştır ki: «Şükrederseniz nimetimi artırımın ebbette (143).» O azizin, Allahın buyruğuna uhlasmadaki, Allahın yaratıklarını esirgemedeki hayırlı niyetleri, de temizliğiyle yaptığı şeyler, makbul olsun, karşılığım, kat-kat fazlasıyla Tanrı lûtfetsin. «Kim bir iyilikde gelirse, o iyiliğe karşılık, on kat, o iyilik gibi sevâbe veririz (144).» Hattâ, «Bir tohum gibidir ki yedi başak bitirir; her başakta yüz bağday vardır (145).» Hattâ, «Allah dileğine kat-kat artırır da.» Vezirler pâdişahu olan, düşümleri çözen en âdil vezirin, dileğinin bûkrüne girmesini, o hükümlerde bulunanlardan sayılmasını dilerim.

Asis kardeş, iş bitirenlerin en ileri geleni, dindar inaç usı Seyfeddin; Allah ona esenlik versin; tapınıza tesce hareket etmiş; yaptığı hizmeti size arz etmek istemektedir. Umarız ki sadakalardan, ihşânlardan ne elde edildiyse, onları usız kardeş Seyfeddin'e vererek, hiç durdurmadan bile yollarız; böylece de o hayırlı evlenme, «Nikâh beşim şümmeimdir» buyruğuna tamamlanır. Hadiste gelmiştir: Allah rahmet etsin, esenlik versin, Mustafâ'ya, deniz yüzündeki illerden, pek yüce boylu, pek değerli bir at getirdiler, armağan olarak sundular. Bir ilin haracına değerdü bu at. H. Peygamber, bana bir tavşan bacağı armağan sunulsa, onu bile kabul ederim buyurdu. Allahın rahmeti ve esenlik ona, demek istedi ki: Benim hiçbir şey gönlümde yok; bu yer yüzünün hazineleri, defineleri, gökyüzünün hazineleri, defineleri nedir ki bu yer yüzü, o göklerden ökmek kuruntularını devşirir; o göklerin hazinelerini, definelerini, yüce kat fazlasıyla bana gösterdiler de, göc ucuyla bile bakmadım. «Güzel ne hayda, ne baddial aşta.» (146) Tanrı cemâlini gören kişiye, neyin önemi vardır ki? Bu, hiçbir şeye önem vermedikimden. Ama lûtufl yüzünden, esirgense bakımdan, «halkın hoşuna gitmiş diye, birisi, tutar da, bana armağan olarak bir tavşan ayağı getirirse, onu bile pek üstün görür de kabul ederim.»

Ondan sonra yüzünü dostlara çevirdi de, ey sahâbe dedi, bu at, ne işe lâyıktır? Birisi, kâfirle savaşa yarar dedi. Peygamber o savaşı, iyi değildir demiyoruz dedi; ama ondan daha iyi bir şey sormadım. Birisi dedi ki: Salmak, paramı yoksaullara vermek gerek. O da iyi buyurdu Peygamber, ama ondan daha üstün, daha iyi neye yarar? Herkes, bir söz söyledi; sonunda bunaldılar, ey Allah elçisi dediler, siz buyurun. Buyurdu ki: İki kişi arasında nikâh lâfi oldu; uyuşmuyorlar; nikâh, yahut peyis, yahut başka bir şey, aralarında öylece kaldı. Burada duyuyoruz, işliyoruz; filân şehirde, bir nikâh süzür, oldu; fakat bir engel yüzünden de öylece yitirdi kaldı. Bir tarih sözü, akıllı kişiye şu ata bindirilemez; ne kadar tez gitmesi mümkünse, o kadar tez gitirsin; engeli ortaldan kaldırsın, şu nikâh için bitirsin.

Peygamberlerin sözleri boşuna değildir; hele, Allahın rahmeti ve esenlik ona; Mustafâ'nın sözü olsun. Biz ve bizim gibiler, şu kurumu kurupuz skullarımızda yüreği dışınacak, onların bir bakışta gördüklerini, gene göremeyiz. Çünkü onlar, Allah ışıyla bakarlar, görürler. Yüzbünlerce kandil, yüzbinlerce mum, bir araya gelse, geceleyin aydınlatır, orialığı ışıta, dünyada, bir güneşin ışığını, gene de yapamaz. Oysa ki güneşin ışığı da Allah ışığı değildir. Güneş, Allah ışığı olsaydı, «İnşâallah, Allah ışıyla bakar, görür» denir miydi hiç? Güneşin ışığını görmeye kâfir de oraktı, mümin de; hattâ hayvanlar da bürümle oraktı. Böyle olunca da, «Nümin, Allah ışıyla» sözünde ne gibi bir övüş olabilir ki? Akıllıysa bir işaret yeter.

Allah dileirse, ebedi olarak yaratıkların imdadına koçun, gerçekleri anlayın. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

XLIX

Ebedi kutubluk, sonsuz devlet ve Tanrı rûmlığı, zâhid, şâhid, soylu-soplu, âhdi güzel savaş eri, yüce hîmmetli Hacı Emir'in kutlu zamanına eş-dost olsun. Allah bereketini dâimî etsin; onu kuvvetlendirsin; ona yardım etsin. Yüce Tanrı, onun, iyilikler dışından kutlu gölülünü, ilhamları göldüğü, keremlerin-kerametlerin çıktığı yer etsin. Dostlarının güleleri aydın olsun, muredarına erişsinler... Düşünün, de alınarak kshrolsun; esenlik ona, Mubammed hakkıyın. Yaradıp olgunlaştıran yüce Tanrı, buluşmamıza tesce bir sebep yaratsın; gerçekten de o, sebepleri yaratandır.

Geç geldin, kucağından da tez gittin,
Geç gelip tez gitmek, gülün işidir.

Şunu da iyiden - iyiyi biliyorum ki, o azız, nerede olursa olsun, ter - temiz yaradılış, melek huyu, kendisiyle bilendir; şüphe yok ki, onu, hayırlara, güzel işlere, eş - dost edecektir; yüce dereceleri, gücülerini Rabbinin rızasını dilemiye sevkedecektir.

Gece, boyuna gecedir; gündüz de gündüz.
Gül fidanı, gül verir, yaban gülü de, yaban gülü [*]
Pabuç dikmeyi sanat edinen kişi,
Hangi şehre giderse gitsin, pabuç dikicidir.

«Nerede olursam olayım, beni kulu etmiştir (147).» Hattâ şu olup
bozulmuş âlemimde bahunan her güzel, hoş, inşâın ıssı cân, bu âlemde
güçünce, o gerçek âleme varınca, burada ne işleyse orada da, o işe ko-
yulur. «Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz; nasıl ölürseniz öyle haşredil-
irsiniz.» Gerçekdir Allah elçisi, gerçek söylemiştir; Allahın rahmeti ve
esenlik ona. O söz, burada da, orada da, yolda da, durakta da, Hakk'ın
verdiği başarıyla, aslının ter - temiz çekilişle, boyuna yaşımı kutubluk
merdivenine kor, yakınlık mi'râcına koşar. Allah ayaklarını pekıştiren.
Özlem çeken düşüncüye, o sözün ayrılığı pek güç geliyor.

Seni görmediğim gün, bir ay kadar;
Seni görmediğim bir aya, bin yıl kadar uzamada.

«Topluluk rahmet, sıyrık aşap.» Allah, aramızdaki uzaklığı kal-
dırsın, buluşturmasın bizi.

Bize ayrılığı gösteren Taarı,
Umarım ki kavuşup buluşma yolunu da kolaylaştırır.

[*] Metinde «yūs» seçiyor. Bir anlaşı da yabane, yabânî, yaban demek olan bu söz, Türkçe «yūs» dir. (147) XIX, 31.

L

Bügnülgün, efendiliğinin dâimî olsun; halkı dayanağ, güvenc olsun;
onca yürüyün boyuna, doğru yola götürün halkı. Mânevî yolculuğun
şartlarını, doğru yolda yol alıp niteliklerini bildiren iki - üç satırık bir
mektup istemişsiniz. Hiç şüphe yok ki, bedene âit olaylar, bedenim uğ-
radığı haller, iç âlemdaki olaylardan, iç âlemde geçen hallerden çok
daha azdır, çok daha aşâdır. Hal böyleyken, şahiri erkânı korumas bâ-
bında, bu kadar bîn fikir kitabı yazılmıştır da henüz yeter değildir
bunlar. Zâhîr âleminde olan şeylerin bile derinini söyleyememişken, o-
birçok kitaplarda aranan, bulunamazken; pek az olduğu halde gene de
çokluğu, büyüklüğü yüzünden zâhîrî haller bîse şairiyan aşar, konu-
ların çerçevesine sığmaz, çerçeveyi dağıtıp giderse; bunlarla, bu aşâ-
lık zâhîrî hallerle kıyaslanamayacak bir derecede olan iç âleminin esas-
larının, iç âlemin hallerini üç satıra sığdırmaya imkân mı olur; üç satıra
anlatılabilir mi hiç?

Zâhîrî halleri, üç satır olarak yazmışlardır ama, her satırın sonu
yoktur, görünmez. Bir satır, geçmiş halleridir; bir satır, içinde bulu-
nulan haldir; bir satır da geleceğe âit haller. Hangi satır okunmaya
kalksın, sonuna erişemezsin. Oysa ki bu üç satır, parça - buçuk küçül-
levhine yazmışlardır; tüm akıl levhindeyse, hep de vardır, hep de
anlatılmıştır. İç halleri, bu üç satırdan da dışarıdır; onların ikili-
öçle işleri yoktur; saydın pek tiksindir o haller. Allah isterse, tapınma
hizmet edildikçe edilsin, siz de ikiden - üçten geçerseniz de, iç âlemde,
yeniden - yeniye, bir - biri ardınca gelip duran; her solukta yenilenen;
taselenen; sunar, mîlkdar, son nedir, bilmiyen hallerden zevk duyarmı-
sınız. Düşüncüye bu anlam, yūs gösterince, istediğiniz iki - üç satırı yazıp
sunmadım; hatırıma gelenleri yazmaya kalktırsam da, bu mektuba,
bu kâğıda sığmaz; Allah dilerse yūs - yūs gelince konuşuruz.

Hizmet edildikçe edilsin tapınma; siz de atış gibi bir yürüyüş, ger-
çek bir istek, son haddinde, tam olgunlukta bir aşk var. «Andolsun
soluya - soluya koşanlara (148).» İsteklilerin atlarının sıfatıdır bu; «Ar-
naklarıyle basıldıkça laştan kırıldım saçanlara (149)» da, atış gibi tez
gidenlerin atlarının sıfatı. «Sabah çağı düşmanı basanlara (150)» hıye-
tinde anlatılan da, onların kutlu isteklerinin sonundaki muştuhuktur.

Tex canlılıkta, haberdar daha tezsiniz; hatırla tez yürüyüşte, haber düğünceşinden de tezsiniz siz; bu yana, bizzat gelip, şeref verirsiniz de görüyorsunuz. «Topluluk rahmetidir, ayrılık saap.» Tesce bu yana gelirsiniz; ama tesce düşünmeyi yoldan düşünmeyin ki o geliş, geliş sayılmaz; ayrılığı yenilemek, yarayı tazelemek sayılır. Bu, idrarı gelmiş, sıkışmış bir adamın, gelip, cemâte karışmasına, ömrüne uymasına benzer. Ayağın, sayısına bitirir; sıkıntısından, ne, namâzdan bir tad alır, ne cemâatten. Cemâat de onun bu hâlinde darahr. Görülmeye namâzedir; gerçekteyse namâzin bitmesini bekler. Ayrılıp gitmek üzere görülmeye gelmek de buna benzer; bu hâl, stüden de uzak olsun, dostlardan da. Bu düşünce size ölemez, sizin buyduğunuzun öleminin yüzlerce fazlası. Ama burada yüz gösteren önemli işler, hareket edersen kaçtırmaktan korktuğum tuzaha düğümlü avlar, tapınmaz kıyaslamak için seçtiğim, çarpacağım kanatları engel oluyor; izlem kuşu da şu havadan ötmeye koyuluyor:

Yet, bend size görseydî,
Yellerin etkilerine sarıldım;

Sizi öylesine öledim ki, kuştan daha tez, uçar-gelirim size;
Ama kanadı kesik kış, nasıl nehbîlir?

Yankın olum. Ne olurdu bu, kaleme gelseydî, kâğıda sayıyda, ne olduğuna, gerçekçi, gereği gibi yapar da size gönderebileseydim. Ama kaleme bu kudret yok ki bunu açıp anlatmak için oynayabilsin; kâğıda o kıskak yok ki bu aletin imzaya dayansın da kendini korusun.

Bir gamla olup da gamını söyleyip, derdini dökabilen,
O gam, sözleriyle gülünden süpürülebilir.

Bizim için açılıp saçılan şu acıyıp güle bak hele.
Ne rengini gösterebiliyor, ne kokusunu gılayabiliyor.

Allah biliyor ki içinden coşup kabağan esbelerle bir hayli çektiğin, savattığın da, buhukunuza teşekkür etmek, sevginize karşılıkta bulunmak için şu iki-üç satırı yazabildim. İçinden söz söyleyen; kalemlerle oyalandı, kâğıda yüz tuttu; yoksa bizim Niğâr - hâc'e'mizden haberim yok muydu? Başkalarının suçuna, bir suç sayarsın ama, senin bir suçun, yüz suçları bizzat diyor; nasıldır da bu sözleri söylüyor bana.

Yakınların zalmü, en çetin zalmüdür;
İnsana, Hind kâlemden artık işler.

Yüce Allah demistir ki: «Ey Peygamberin kaduları, sizin biriniz, ap - aşk bir kâğıda bulunursa, onun aslı iki katır (151).» Nerede tanımak, bilmek daha fazlaysa, suç daha fazla sayılır. Anılının yaptığı suça nispetle çoğaltım suçuna kinlenmes adam. Pâdisâhlar, kendi yakınlarının yaptığı suçu, edepten dışarı işi, hayvanlarına bakışların suçlarıyla kıyaslamazlar. Hayvanlara bakışlara, yakınlarına olduğu kadar darılmazlar; onları, o kadar cesâlandırmazlar, Çünkü yakınlar, pâdisâhların huylarını, gayretlerini daha fazla bilirler. Nitekim Peygamber, Allahın rahmeti ve esenlik ona, demiştir ki: «Gerçekten de Yüce Allah, akli yaratınca, gel dedi ona; geldi. Sonra, git dedi; gitti. Sonra, kalk dedi; kalktı. Sonra, otur dedi; oturdu. Sonra, konus dedi; konuştu. Sonra, sus dedi; sustu. Sonra, üstünlüğüme, ululuğuma andolsun dedi; senden daha üstün bir yaratık yaratmadım; seninle hitâbederim; seninle danırım; seninle yarlarım; senin yüzünden sevâb veririm, senin yüztünden azâbederim» vassâlem.

LI

«Allah size yardım ederse size üst olacak yoktur (152).» Bâzi filozoflarla Mu'tezile; ululandıkça uluların; Tanrıya; bilen, adâlet ıssı, hâllin, hüküm ve hikmet ıssı, kerem sâhibi dememek, Esmâ-yı Hüsmâ ile Tanrıyı anmamak gerektir derler; onlara bu adların, bu lâkapların Tanrıya verilmesi doğru olmaz. Çünkü bu adlarla lâkaplar, yaratıklar için kullanılmaktadır; benzetiş olabileceğinden bu adları, bu lâkapları Tanrı hakkında kullanılmaktan utanmaz derler. Onlara kulları adlarını Tanrıya vermek, pâdisâha Balaban, Sungur demek gibidir. Lâkapları; usun söylemek ayrı olduğu gibi hiç söylememek, yahut kısa söylemek de ayıptır. «İşler, niyyetlere göredir ancak.» Şu halde, benzetiş gidememek için lâkap ve sıfatları söylememek de, bir çeşit ululamaktır. Mutlaka söylemek gerekse, Emirler Pâdisâha, masûmuların imdadına yetişen, gerçekçe yardım eden Mu'ineddin hakkında birkaç lâkap söylemek yeter. Allah yüceliğini dâim etsin. «Onlara, Rahim Rab'den söylenen sözde, esenlik size sâdûdür (153)», bütün hâllerinde de, işlerinizde, sözlerinizde ve esenlik, «Allahın temiz kullarına.»

Yel, beni size gödürseydi;

Yellerin eteklerine sarıldım;

Sizî öylesine üledim ki, kuştan daha tez, uçar-gelirim size;
Ama kandı kesik kış, nasıl uçabilir?

«İnsanların hayırısı, insanlara faydalı olmalıdır. «Toplumun hayırısı, topluma bizzet edenidir.» «İnsanlara faydalı olan, yeriyünde kalır.» «Bir an adâlet, altmış yıllık ibâdetten hayırlıdır.» Adâlet, bir şeyi, yerli yerine koymaktır. «Artık yetimi horlama. Ve bir şey dilenmi boş çevirme, azarlama (154).» Çünkü bu ikisi de mazlumdur, yok-suldur. Bunları kahrretmek, azarlamak, bunlara azâb vermek, adâlet değildir. Kahrretmişu kâhra kalkışmaya adâlet demezler; çünkü bu, bir şeyi, lâik olduğu yere koymak değildir ki.

Ezelî ve ebedî başarılar verenin başarısı, o rahmet ve adâlet gölgesinden eksik olmasın, mektubumu getiren, **Kerîmeddîn Mab-mâd**; Allah başarı versin ona; bîsmile liğillerdendir, yakınlarımızdandır. Onu bir töhmet altına almayın. Umarsın ki bu düşüncem şefiyyetle ona, yardım edilmesî için yarığandığınâ dâir pâdişâhça yar-lığ (155) verirsiniz de, öbür kullar gibi o da, halkın hâcetlerinin revâ edilme bayrağının âkeldiği yer olan o yarığama sarıyından, şükre-derek, lûtfunusu anarak, sısl överek, sevine -sevime döner. Allah o sa-rayı korusun; saklasın -beklesin; yapısını kuvvetlendirsün. Böylece de büyük bir sevâb, güzel bir övüş elde edersiniz; bunu da âhirete saik yaparsınız. Bu, bir -biri üstüne baş eşirtimalarımız da ma'âzîr görin; çünkü, «Tash suyun başı kalabaktır.»

Şimâl yüzünü süğ, eâs da, cihâs da kaplamışın

Bezemem, usanmanın nereden faydası olacak?

Ay hâline geldiğin vakit bilmiyor muydun ki,

Bâdim bir âlem, parmağıyla gösterecekti seni!

Allah görüntünüzü genişletsin; işinizi kolaylaştırsın; sizden usancı, guma uzaklaştırsın; Râbûl-Kudâ's'le siz; kuvvetlendirsün; us-laşma rahatsızlığıyla da rahatlık versün size. Böyle olsun ey âlemlerin Rabbî.

LII

Pek ulu, bilgin, adâlet isâ, başışlarda, lûtfarlarda bulunan, Allah buyruğuna uhlaysın, Allahın hakımı esirgeyen, pâdişâhlarla sultanların yakını bulunan Emîr'in ibâdetleri, yaptığı iyilikler, hayırlar, «Bir iyi işle gelene, ona bezer on sevâp verilir (156).» Gerçekten de Allah, bir zerre sâhrîğince bile sülenemez. Bir iyilik yapmanın iyiliğini kut-kat artırır; katından da pek büyük bir ecir verir (157). hükümlüce, ululuk isâ Tanrı tapısında makbul olsun. Allah yücelliğini dâimî etsin, düşmanının burnunu yerlere sürsün.

Bu âil doğru düşüncün selâm ve duâsını, hem de bir -biri ardınca aldıkten sonra şu da bilinsün ki, bu dâket, kendilerinin nimetlerine şükretmektedir; kerem ve lûtfarını anmaktadır. Allah size hayırî karışıklar versin. Başışlarınız, «Onlar, ancak Allah rızası için duyururlar söz; sizden ne bir karışık dillerler, ne şükür (158)» mucibince, ancak Tanrı için olduğundan bizim dilimiz, nasıl çıkerebilir; o başışlara karşılık ne yapabiliriz? Onların karışığını, Tanrı tapısına havâle ederiz ki, «Ona ne imzıganmak, kendinden âhr, ne usku (159).»

Bir topluluk var ki, Allah; dileyen dervişleri, bilgisizliklerinden, inançları olmadığında, küllanbeylik, korkusuzluk yüzünden incitmiyorlar. Sonra sizin tapusunu gelip, tilmiden tersine, çiftçe ağıyorlar, sikâyet ediyorlar. Sizin de işleriniz çok; birçok önemli şeylerle meşgulsünüz; fakat yardım isteyen dervişlere yardımda bulunmak; öbür önemli işlerden daha ilerdedir; daha yerindedir. Umarsın ki, bir başka çeşit araştırıp soruşturursunuz; doğtuca bir dille, birkez daha dervişlere, zulüm görenlere yardım edersiniz de, o duman göge ağmaz, fitneler koparır. Çünkü dervişlerde o dil, o gönül yoktur ki; o çift huytu rindlerde karışıklınsınlar, onlara karşı durup düşmanlere bayvarek tersine kimselerde bulunsunlar; başıklarının başlarını yarınsınlar; başıklarının sarıklarını kapsunlar. Sonra da başıkların çift baş açık, buzarımsa gelinsinler; başka münafıkları tanik olarak getirinsinler.

Artık iki bûğün hangisi sulüm etmeye daha lâyık, yalan söylemeye daha yakın, fitne koparmaya daha istidatlı; siz bakıp görün, anlaysın da sonsuz sevâb elde edin.

Şehirden gidelim, zahmetimizi giderelim desek bırakmazsınız; oturduk mu da bu iki-üç derviş, bizâ bırakmaz ki kapımız örtelim, esenbeşelim. Bism bu zulme tâkatlımız, tahammülümüz kalmadı; artık ötesini siz bilirsiniz, Revâ görüyorsanız fetvâ verip vesseñim.

LIII

Yüce Allah, «Öfkesini yenenleri, insanları bağışyanları, İhsânda bulunanları Allah sever (160). demıştır. Kim öfkesini yenerse, Allah, onun kalbine emniyet ve imân doldurur, Âlemlerin Rabbinin sözü ve şeriat ıssı peygamberler efendisinin sözləri; Allahın rahmetleri ona olsun; bîğün, adâlet ıssı, lâyk olanları yücelten, kereemlerde bulunan, hayırları yayan, yoksullara yardımçı olan, mazûmların İmâdına koşan, Müslümanlıkla Müslümanlara ıssık olan ulu emîr devletin ve Dî-nin Nûr'una eş-dost olsun, Allah yüceliğini dâkimi etsin; dostları yardım görünsün, düşmanları kahrolsun. Hele, «düşmanlarımızın en çetini olan düşman, içindeki nefisindir» diye anılan nefis ve şeytan düşmanı. Allaha sığınırız nefislerimizden şerhlerinde, işlerimizin kötülüklerinden.

Bu öcü doğru duâdan selâm ve dualardan sonra bilirsiniz ki, bu duâcı, kendilerinin, devletlerinin hayır-duâsıyla meşğuldür. Ey şahıs yanında bulunmayan, sımsı yanında olan, «Selâm olsun bana değış-gün, üldüğüm gün, diri olarak haşredildiğim gün (161).» «Kabul olsun bu duâ.

Şunu da bildireyim ki: Allah sonunu pek güzel bir hâle getirsin, aziz oğlum Nîzâm ed dîn, istik, duyduk ki (162), hayırlar düşö-ñen, yoksulları yetiştirip geliştiren kutlu gönünlürün gazabına uğra-mış; bir küstahlıktır etmiş; yüce gönülmüz, incinmiş ona. Bu öcü doğru duâcı, şeffâat ederek Allah için yalvarmada, Yaptığımız iyi işlere, kul-luklara, oruçlarımıza, namâzlarımıza, sadakalarımıza üstelik, bu bağış-lamay; da belirtirseniz, şüphesiz yok ki Allah, bütün kulaklarımızın en güzel bir şekilde kabul edecektir. Esenlik ona, İsâ'ya sordular; en çetin, en güç, en sarp şey nedir? Allahın gazaba dedi; her şeyden daha çetindir. Ey Râ b ul İbâ, Allahın gazabından bizi ne kurtarır

(160) III, 134. (161) XIX, 31. (162) XX. mektupta iğret edilen yerden, bu-razadek Konya nüshasında yok.

dedi. Esenlik ona, İsâ dedi ki: Cozâ vermiye gücünüz yeterken öf-kenizi yemenesindir. Böyle yaptınız mı, Allah da gazabını giderir siz-den. -İhsânın karışığı, İhsândan başka nedir ki? (163).

Ecel adama verilen şeyi almadan,
Verilmesi gereken şeyi vermek gerek.

Oğlumuz Nîzâm ed dîn, sızi sevenlerdendir; o devletin sırmesini, artırmamız diler; boyuna stal, hayırla anarak neşelenir. Bir küçük suç, o da bilmiyerek, yaptıysa bağışlanmasa, daha doğru, daha lâyk bir iş.

Bir pîre için bir kılıf yakılaamaz;
Sevgilinin her cefâsı, ağır, güç ve sarp sayılmaz.

☆

Sevgili, bir tek suç işlese hâlde,
Güzel işleri, iyilikleri, o suça bin şeffâatçı getirir.

«Yeryüzündekine acı, gökyüzündeki acısın sana.» Buyruğunuzun altındakilere acı; buyruğunuzun altında bulunduğum da acısın şana.

Hiç kimsenin şeffâate kalkışmayıncağı gün, mutlak olarak kahre-deniz, sizin kusurlarınızın bağışlanmasını umarak bugün, bu zaman şeffâatini kabul ederek, bu bağışlanmayı, o güne anık edineceğimizi umarız; o şeffâatî elde etmekle umadıyla, umarız ki bu düşünün şeffâatini kabul ederiz. Bu takdirde pek minnettar oluruz; büyük bir sevda-ba, güzel bir övülmeye erişiriz.

Ebedî olarak bağışlarda bulunun; böyle olsun ey Âlemlerin Rabbi.

LIV

Bir mektup geldi ki satırları, sanki
Memeleri yeni serilemiş kuzların boyunlarından
göğüslerine sarkan inci gerdanlıklar.

Susuzmuş kişiye yağmur suyunun daha tatlı,
Kuzeyden esip gelen yellerden daha ferahlatıcı.

(163) LV, 60.

deydi; sana ağlamak çağı, işte şimdiki sena erdi; ağlayanlar, işlere daıldılar; seni anmaktan, sana ağlamaktan vasseğitir. Acaba sen, o gurubet lide nasılsın? Sena gene diyordu ki: Ey kuzkardeşler, ey azizler, işitmiyör musunus? O rahmetli çocuk, bana ne cevap veriyor? Diyor ki: Bütün ağlar kapensa da beni anmasa, hepimiz beni unutsans, gene de o bağı yanık anam, beni hiç mi, hiç unutmas; hayalim, onun gösümün öselinden gitmes; soluktan - soluğa, daha da artık yanar, daha da artık ağlar o.

Bu söz, ister ana olsun, ister bir başkası, dünyada bir - birleriyle buluşup vasseğitirer hakkında, esarı bir södür. Ama din ehlinin ve tınız kardeşlerin ululukla bile olan hâl birliği, vefakları, bozulmuş duran ahidleri, hele o canların câm, akulların aklı, Rabbin gerçeklerin güneş, gökyüzünün rahmeti, sonsuz cennetlerin denizi, Allah'ın nahirlerinin akılgı bahçeler, «Allah onları sever; onlar da Allahı severler (172)» kitabının fihristi olan sâkin sevgisi hakkında böyle bir söz söylenemes; böyle bir şey düşündüme, Allah yüceliğini dâimî etsin; ârifleri, onun her yan kapıyan gölgesinin, bol - bol lütuflarının devâmıyla faydalandırın. Onun kutlu birliği, uykuda da parlı - parlı parlamadadır, uysuklukta da. Bir işe koyulduğumuz çağda da, işten - güpten kaldığımız çağda da. Hem de o parlı, çürüyüp gitmiş parça - bacaklara da, yardım yalınlarını seçmede, onlarla eş - dost olmadadır, ayak basmamış çölleri, ovaları da bu yardımıyla diriltmededir. O yalın - u, o parlayısın, o vergilerin, başışların eserleri, bir - biri ardınca, durmadan, boyuna açılıp saçılmadadır; belkiri görünümedir. O, dost olmadıgı çağda docttur; dayanılacak kişi bulunmadıgı vakitte dayanılacak destekdir; âlemler Rabbinin huy'larıyla huylanmış, safıklarına bürünmüşdür o.

Sarça incelmiştir, çarap da incelmiştir;
Bir - birine benzemiştir, iş de zorlaşmıştır.

Günüderin rızıkları, sağ elinden eksik olmasın; değerler de sol elinden verilsin.

Seni bir konakta gören, sanki
Bütün insanları, bütün yerleri görmüşe döner.

Topluca şükredilmiş oldu; strafıca anlatarak değil. Neme' isasına

şükretmek de vacıbdır. «Allah, en hayırlı koruyucudur ve odur merhametlilerin en merhametlisi.» (172 a) Daha da fazla takidir, daha da fazla yararır, bizi, «karşı - karşıya tabirlarda oturan» (172 b) lardan etmesi, din günü ülkelerinde. Gölgele salınmas, yetiştirip geliştirmeniz dâimî olsun; böyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

LVI

Canım, cümüne karışmıştır, birleşmiştir;
Seni inciten her şey, beni de incitir.

Ululadıkça ululanan, Tanrı'ya tank getiririm, and içerim yüce Tanrı'nın ösüne ön olmanın sâkin; öel doğru evlâdımız hatırı, neden yaralanarsa, sizin gamınız, on kat artığıyla bizim gamımızdır; sizin düşünceniz, tasamız, bizim düşüncemizedir; birim tasamızdır. Şeyhlerin peidişâhınan, gerçekler ıktıklarının doğusunun hakları, başışları, efendilikleri, bu dutarın boymunda bir borçtur ki hiçbir suretle şükretmekle, hiçbir hizmetinde buluzmakla bunu ödemiye imkân yoktur; Allah, onun ruhunu kutlasın; onun şükürünü, ancak yüce Tanrı'nın hazinesi ödeyebilir.

Evlâdından dileğim şudur: Babasından hiçbir şey gizlemesin; kimden incinirse söylesin; Allah dilerse, ne kadar mümkünse o kadar, yardımda kusur etmem, bunu canına minnet bilirim. Hatâ aziz oğlum B a h â ü d i n , sâki incitmiye uğrasarsa gerçekten, ama gerçekten, gönülümü, sevgimi alırım ondan; sevmekten vasseğitirim oca; selâma cevap vermem; cenzâme bile gelmesin; istemem. Ondan başka kim olursa olsun, hükmüm gene budur. Yalnız hiç gum yememeni, derliyenmemi isterim. Ulular ulusu Tanrı, sizin yardımınızdadır. Tanrı kulları da yardımınızdadır sizin. Sizin hakkınızda kötü sözler söyliylen olursa, bân ki deniz, köpeğin ağızıyla pislenmes; şeker kasması; dengi, sinek öşmekle değerinden düşmes. Şuna iyiden - iyiyen inanmışım ki, yüs bin kez, biz mazlûmus diye and içeseler, sizin hakkınızda duâda bulunmazyanları, siz sevmiyenleri mazlûm tanınmam; zâlim bilirim; andlarını, öskirlerini kabul etmem. Vallâhi, billâhi, tallâhi hiçbir öskirlerini, hiçbir andlarını, hiçbir düşenlerini kabul etmem. Sizin hakkınızda kötü söyleyimin ağlayışına da aldırış etmem; mazlûm sizsiniz. Sizce hümmet etseler, efendi, efendimizin evlâdi deseler size; bu sözü yülâmîle karşı söyledikleri gibi, iki yülâmîle etmeyip arkasından da aynı sözü söyleseler; ayıba, kusuru, kendilerine verseler, suçlu biziz deseler, bütün

banlarla bile, hepî de zâlidir, maâzüm sizsiniz. Çünkü sizin hakkınız, o sultanın hakkı, onların yaptıkları işlerden, söyledikleri sözlerden yüzlerce kat artıktır. Vallahî de böyledir; billâhî de böyledir; tallâhî de böyle. Ben, nezâketim yüzünden bir topluman yüzüne zehir gibi gülsen bile, hamdolsun, yüce Tanrı, bana o aydın gönlü vermiştir; bilirim, onların ki, onlar, cenâ-şerîfîle Hakk'a, Hakk'ın kullarına, ap-açık, doğru bir gönülle başlanmadıkça, düzensiz bulanak suya atıkça, işleri ters gösterdikçe, Tanrı kulların şakalarına toprak olmadıkça, onlara kul-köle kesilmedikçe ben, bu işi, doğru bir gönülle yapamamışımdır buna. Bahşanmış inancı budur; bu inançla şürüm, bu inançla meşuru göderim. Allah için olsun, Allah için, bu bahşandan hiç gilemeyin; halleri, bir-bir bana söyleyin de, Tanrı yardımıyla, mümkün olduğu kadar yardım edeyim. Siz, o sultanın eserlerinden, Hak amının heykelsiziz bu âlemde; sizin bereketinizle onun ter-temiz ruhu, yeryüzündekilere, sizin sebebinizle, yüzbinlerce yardımda bulunur. Eserleriniz, hac mi, hiç ekinc olmasın; soyunuz kesilmesin, hem de kuyâmet gününedek; sizin ve oğullarınızın gönüllüs gamlanmasın. Oyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

LVII

İki dünyânın kutluluğu, devleti, o asrın tek eri, pâdişâhlarla sultanların övümlü, Davat soyunun iftiharî, yüce hîmmetli, mazlûmları geliştirip yetiştiren, saygıların yardımına koşan, yoksulları terbiye eden, âlemin yardımına olan, Tanrı'dan korkan, halkın hâlini-hâsırını soran, halin, kerim sâtan günlerine döktülüp saçılan, Allah, onların yücelişini, devletini dâimî etsin, başarılarını artırsın, Estîmlüklerini fazlalağırsın. O devletin dostları, o devletin iyiliklerini isteyenler, yardım görünüler; o tapının hâsedçileri, kütüğüdürü isteyenler, baş-şâ gel-sinler, kahrolsunlar. Yarayıp olgunlaştıran yüce Tanrı, bütün hallerinde, bütün işlerinde yardımına, dostu, gözetici-bekçisi ve mersâdi olsun.

Öz doğruluğuyla, ap-arı olarak, boyuna sürüp göden, bir-birine ulanan, son derecede sevginin son-ucu bulunan, her zaman gönderilip duran selâmetiniz, dualarınız, övüşlerinizi almaktayız. Sizinize buluşmak, ylice buluşmanızın kavuşmak dileği, kalemle anlatılacak, haberlere sığacak dereceden çok artıktır. Sebepler yaratan, kapılar açan, her güç işi kolaylaştıran, lütfiyle, keremiyle o dünyânın tek eriyile buluşmamıza sebepler halketsin.

Göden, gelenden, boyuna o, halka pek çok faydalar veren, dünyâ-dâkileri kandıran devletin düzgünlüğü hakkında haberler sormaktayız. Kırdıya yakışın, herkeste sevindiren haberleri aldıkça, o devletin düzgünlüğü o pâdişâhın devleti müstulûklarını, o başıf elinin hayırlarını, iyi işlerinin yayıldıkça yayıldıkça duydukça, yarayıp olgunlaştıran Tanrı'ya şükürler etmekteyiz; bize bu başarıyı veren, bize bu lütfü ihşân eden Tanrı'ya övmekteyiz; ne de güzel nîmet verendir, ne de güzel efendüdür o.

Mektubumuzu getiren azız ve devletli oğlumuz Hüsâmeddîn, şükürler etmede, lütfularını söylememedir. Zâti kim vardır ki, o tapına teşekkür etmesin; lütfuların anmasını o tapınan? Ama oğlumuz Hüsâmeddîn'in, size bam-başka bir sevgisi vardır; o tapına bam-başka bir gerçek başlılığı vardır onun. «Seede belirttileri yüzle-rinde görünür (173).» Ancak, adamlarıyla arasında bir tartışmadır, olmuş. Onunsa, onların hakkında hayırdan, ihşandan başka bir kuruntusu yok. Fakat onlar, bir kere soğumuşlar; ona karşı kötü bir samya düşmüşler. Bütün esyeleri, bütün ürüntülerini ilâcı, o tek kalbinin ecza-hânesinde, pâdişahlık ve kula okşayıp sevidirme yurdundadır. Bu hoşnutsuzluğu da, bu soğuk işi de, umarım ki, ortadan siz kaldırırsınız. Çünkü sizin sözlünüz, iki tarafa da, daha artık geçer; fitneyi, daha artık yatıştırır; sevgiyi, daha artık fazlalaştırır. «Pâdişâhların sözleri, sözlerin pâdişâhlarıdır.» Allah'ın rahmeti ve esenlik ona, Peygamber demistir ki: «Büyüklere, bigi övrettikçe, öğüt verdikçe îsâmetim, bayırdan ayrılmaz; fakat bu iş, kütüklerimde gel-di mi, helâk olur-gider.» Öğüt, pâdişâhtan gelince, uyuşa makbul olur; gönülleri, o sözleri ulular, Fakat öğüt, kütüklerden büyüklere verilecek olursa, pek o kadar tesir etmez, gönüllere yerleşmez. Pâdişâhınızdan, ihşânınızdan umarım ki, bu soğukluğu ortadan kaldırırsanız; böylece de gene araları bulunur; birleşirler; her iki taraf da, siz, büyükleminin tapısında, kulluğunda, bir-birine dost olur; azız oğlumuz Hüsâmeddîn'in şükürleri, teşekkürleri, bu duyarsız uluşır; bu duacı da size minnettar olur; bu lütfunuz da, öbür lütfularınıza katılır.

Bu yandı, küçük-büyük, herkes sizi âlemmiştir; sevgilerinin çokluğundan, birçok gecele, o tek eri rüyâlarında görmediler.

Her gün, fazla düşündüğümden,
Her gece rüyâda görüyorum seni.

Bu yanda, gelmesi beklenen muştuluk, geldi; Allah bilir, nasıl sevindiler. Sonra gene haber geçildi; Allah bilir, nasıl gamlandılar. Yaradıp öğütlaştıran yüce Tanrı, dileklerinden en büyüğü olan kavuşup görüme sebeplerini kolaylıkla yarattın; hangi yol hayırlıysa, o yoldan lütfetdin; ebedi olarak, elinin altındakilere lütuflarda bulunmasın; böyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

LVIII

Sâbîb-i A'zam, büyükler büyüğü, sayılı-boylu, bütün çevrede tanınmış, Irak ve Horasan'ın övüncü, iki devlet işi, iki kutuluk işi, kerem ve ihsân sâhibi, adâleti yaygın, üstünlüğü döşeyen, Müslümanlığın da, Müslümanların da iftiharî Dîn ve devletin Tâc'i, büyük vesirin günleri, yılları, boyuna en yüce mertebede, en dilenen şekilde dâimi olsun; zamânın dâimî, iki dünyânın zararını veren şeyler, o esenlik alınmışın gitmiş, usaklaşmış; o eşğin bekçileri, o temizliğin koruyucuları; o temâlik eşğini, o korumuş yurdunu gözetinler, beklesinler; gece-gündüz, Tanrı'nın uyku nedir, bilmiyen koruyuş görüyle, eğilme nedir, tanımayan gözetişle korusunlar. Allah yüceliğini dâimî, devletini ebedî kılın; isteklerini yerine getirin. Böyle olsun, bundan da yüz kat daha üstün olsun; böyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

İyice bilin ki «gece - gündüz (174)», bu duâca, size selâm ve duâlar etmemedir; gönüller okşayan, yoksulları besleyip gölgeleyen, halkın ağır yükünü yüklenen sizi görmeyi arzalamadadır; bu arzusuna da son yoktur; sınırsızdır. Ayrılık zamanı, pek o kadar sürmedi ama; yabancılar için pek uzun sayılır; bâlem çekerseniz kararı kalmamıştır.

Seni görmediğim gün, bîn aydır sanık,

Bir ay görsemem de, bîn yıl olur bu zaman.

Allah, lütufl topluluğunda, sizi ve bizi, «Tahirlarda, karşı - karşıya oturan kardeşler (175)» den etsin de bir-birimize kavuştursun bizi. «O, kendisine rahmeti farzetmiştir» çünkü (175 s.).

Selâmını getiren ulular ulusu seyyid, bilgün, adâlet işi, şüpheli

şeylerden çekinen, Yââin soyunun övüncü şerifler seyyidi, Şerefeddin; Allah bereketini dâimî etsin; tapınma yöneltmişir.

Tahtı suyun başı, kalabalık olur.

Sizin lütfunuzu, bütün dünya dilemektedir; hele ulular ulusu Seyyid... Her şeyi yeter bulmuş, pek çok sabretmiş, vara-yoğu yetmiş, size usaktan duâlar etmiş, kutlu hatırmıza bir yük yüklemek, hâlini anlatarak sizi keşerlendirmek istemiştir ama, buçak kemliğe dayanmıştır artık; darlık, son dereceye varmıştır. Yüceliği eksik olmasın, eşğinin, yoksulların elini tutmakla tanınmıştır; hele o yoksullar; Allah'ın rahmeti ve esenlik ona; Peygamberlerin Sonuncusunun evlâtları olursa. Çünkü onların, bütün âlemlere hakları geçmiştir. Hem de nasıl hak? Babalarımız, salarımız puta, taş - toprağa tapmaktan onlar kurtarmışlardır. Fazlasını umageldiğimiz dîn ve dünya esenliği, hep Mustafa'nın âyresinde, Müslümanlığın yayma uğrunda, onun esniyle oynaması yüzünden bize ulaşmıştır; Allah'ın rahmeti ve esenlik ona, soyuna, şahâbesine olsun dîn gününde.

Umarsız ki ulular ulusu Seyyid Şerefeddin; Allah şerefini artırır; bu yana, şükrederek, lütuflarını anarak döner. Böylece de bütün hizmet edenler, sonsuz sevâplar elde ederler; sayısız karlıklar ererler.

LX

Zamânın Nizâmül-Mülk'ü, Irak ve Horasan'ın övüncü, hayırları yaygın Dîn ve devletin Tâc'ının, Sâbîb-i A'zam'ın kutuluk ve devleti dâimî olsun; Allah yüceliğini dâimî etsin; hayırlarını kabul eylesin; onu yüceltsin; «yarattığı kulların çoğuna üstün» etsin onu.

Bu duâların selâmınların, duâlarının, teşekküllerini aldıktan sonra, şunu bilin ki, dünyâyı besleyen yüzünü görmeye, kendisiyle buluşmaya öleminin ne sonu var, ne sınırı. Allah bizi, «Karşı - karşıya tahtlarda oturan kardeşler (176)» den etsin. Lütuflarını anlatmaya imkân yok. O kutlu yapı için ne çâbit görülmemiş beğenilerde bulundunuz, ne diyeyim ben? Cennetlerin en yücelerinde köşkler kurdursun

Allah size; zâti de bir başka çeşit carlandı: onlar, bir başka tedi, alımı oldu; bir başka çeşit açıldı - saçıldı; göze görünmeye koyuldu.

Güzelim inancınızdan, ter-terisi gönülünüzden gıslı kalmasın ki, Nizameddin, çok eskiden, daha çocukluk çağından, bu duâcının gösterimini işler; hele şimdiki, şeyhlerin övünce, kalblerin emine, vakitün Cüneyd'i, zamanın kufu Dîa ve Hak Husûm'ma da akraba oldu; Allah onun bereketini dâimî etsin; uzun ömür versin ona da, âlemleri faydalandırın; önceki evlâhı; bir kat daha arlı, yüz kat oldu katınızda. Gece-gündüz, nesi varsa, Tanrı yoluna, gerçek yoksullara döktüp saçmaktadır. Bu da, o âlemdeki tek erin, o Emirler Pâdişâhının devletinin devâmına bir sebeptir. Umarım, beklerim ki Emirler Pâdişâhı; huyu olan yoksul okşamayı, yoksulları pâdişâhça yetiştirmeyi ondan da esirgemes, lütfu gözle bakar ona. Okşayıp da, Emirler Pâdişâhının terizi yarıdıkına, yoksulları besleyip geliştiren lütfuna bir tank olur; halkı da hayra teşvik eder. Çünkü pâdişâhların, hayır ehlini görüp göstermesi, geliştiren yetiştirmesi, başkalarını da hayır yapmaya teşvik etmektedir. Bu hususa önem vermemele, bunu ihmâl etmemele, halkı, hayırlarda bulunmaktan alıkoymaktı; onlara, hayra önem vermemelelerine sebeptir.

Şeyhlerin ünülerinden İyâzoğlu Fuzayî; Allah rahmet etsin; ilk zamanlarında yökeseliydi. Gündün birinde, bir keravanı yobunu kemsletti. Tâcirlerin kimisini öldürmüştü; kimisinin ellerini bağlamıştı. Tâcirlerin mallarını döktüp saçmış, denkerlerini açtıyordu. Benim, Fuzayî'nin karşısında yapıyorlar, malları gösteriyorlardı ona. Bir elbise sandığına mîk ve safranla Âyetül-Kürsî yazılmıştı. Bu sandık açılınca, kullarına, tâcirlerin içinde, şu sandık kiminse bulsun, getirin bana dedi. Buldular, getirdiler. Dedi ki: Elbiseni, Âyetül-Kürsî'ye mi (177) emânet ettin; onun korumasına mı bıraktın? Adam, evet dedi. Fuzayî, şu malların arasından, kendi mallarının hepsini bul, ayır; al, git... Geri kalanları da sana bırakıyorum; benim yâdından, Âyetül-Kürsî'ye inancın sarsılmaması; bana faydası olmadı demeyi istemem dedi. Aklı olana bir işaret yeter.

Yüce Hak, Emirler Pâdişâhının gönülünü, «Ne doğuda, ne batıda olan şıkla (178)» ıskılandırın. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

İnsanlarla âlemdeliklerin anladıkları kutuluğun, devletin ötesinde olan kululuk ve devlet, lütfu ve ihlası işi, hayırları yayın, halkın ferahına erişen, adaleti döşeyen, yücelerin övünce, ışığın ve yüce hizmetlerin istekli, başarı peşilerine kapılmış, emirlerle nâzipler pâdişâhı, Dîa ve devlet Emîa'line eş olsun; somu, bu devlete, bu kutuluğa erişsin; Allah yüceliğini dâimî etsin; şîr zaman belâlarından korusun onu da, onun bulunduğu alanı da; belâlar, tasalar, o yüce alından giderilsin, uzaklaştırılsın; bu kutuluğun, bu devletin ötesinde olan o devleti, «Ne göz görmüştür; ne kulak işlemiştir; ne de bir insanın gönüne gelmiştir.» «Ne yana bakarsın, nimetler görürsün; ne yana bakarsın, pek büyük ve zevâlsiz saltanatlar, devletler (179)». Her oyun, bir geçişin terâvidir; o geçişin ösünden, doğruluğundan şâhmadır. Nettekim çocaklar da oyunlarını, gerçeklerden çalarlar.

Aziz gönlü, gece-gündüz, Allah buyruğunu ululamsın, Allah hakkını esirgemeğe sarılmıştır. Kutlu iltifatı, boyuna mazûmlardır; yüce Hak, o gönül, o hatırı, hiçbir fitneyle oynamasın, hiçbir kötü şeyle bulandırmamasın; boyuna, Hakk'ın güzel lütuflarıyla eş-dost olsun. Geçekten de o, başta bulunanlara, karnik olarak sevâplar verir; Dîa gününün lütfedendir; Her üstün kişiye, üstünlük verir (180); dileğine de lütfunu kat-kat artırır (181).

O öde doğru kişiden selâmlar, duâlar gelmede. Bizim, cevinin düşüp kalma, eş-dost olma isteğimiz, özümüzden artık. Umarım ki, görünüşteki kusurumuzu, istekteki noksana vermesin. Duâcının buluşup görüşme isteği, kat-kat fazla. Fakat rastgele engeller çıkmada. Hanı, «hers işi mahrumdur» denmiş. Yüce Hak, bir-birini görmeğe pek düşkün olan dostları, engeller uğratar; öylesine uğratar ki, ince düşünen anlayış kişileri bile yarırlar; bunu yorumusuluğu, dileğin isteğin arzuna verirler; ama sonunda anlaşılır ki bu, gayret çavuşunun, kışkırtık çavuşunun işidir; odur engel olan; sevgi zâtlılarından değil bu iş.

Sansız bir gece, hoş bir ay ışığı olmalıydı da,
Her yoldan, her kapıdan, senin gamını, sına söyleme-
Hydım.

Yüce Hak, o emniyet ve aman ay ışığını, o göğün rahmet yardımını, kıyamet sabahınecek doğumaktan, tutulmaktan korusam da, âhar zamanı zaııfları, bu müddet içinde din ve dünyâ umutlarına kavuşsunlar. «Dünyâ günlerinden bir gün bile kalmış olsa, Allah, çağışp çabalanam, umudettiği şeye kavuşması için bugünü uzatır.» Gerçektir Allah elçisinin sözü.

Başgün, bütün hayırlar, sizin çalışmanızla, sizin hizmetinizle olduğundan, size söylüyorum: Müderrislerin, müdterin övüncü, imamların başlıca, azis oğlumuz Tâceddîsî; Allah onu umduğuna kavuşturmuş; o devletin, eskidenberi dışkalarındandır; o devleti dileyenlerdendir. Gece - gündüz, çocukluk çağından bugüne dek, yorulmadan, değiştirmeden, din dersleriyle uğraşmakta, faydalar elde etmeye, faydalı olmaya çalışmakta, namâzını kılmakta, evradını okumakta, gecelerini uykusuz geçirmektedir. Öylesine kulluk etmektedir; öylesine, hem de kendisi dileyerek, isteyerek, doğuştan kendisini bu işe verek öylesine uğraşmaktadır ki, başkanı, yapamaz bu işi. «İnsan ne için yaratılmış ona, o iş kolay gelir.»

Emir, gerçek ve garazsız olarak onun hâlini, hayvanı, samânını nasıl geçirdiğini bilse, hatırım her türlü düşünceden kurtarmak, saf bir zihniyle ilme, kulbağı dalmasını sağlamak için kendi malından, ona bir miktarını ayırmayı fars sayar. Şunu da söylileyim ki: Bu hâli, gündün - güne de artmaktadır onun.

Yeni ayın gelişmekte olduğunu gördüm de,
Tam bir insanla insanım ki, tam bir dokun - ay olacak.

«Adetâ ekilmiş bir taneye benzer ki fütüz vermiştir; derken fütüz kuvvedenmiştir; derken kalınlaşmıştır da düm - düm boy almıştır (182).» Yüce fermânımız, Âbulistân'a gitmesiydi. Duydu, kabul etti; gitmek üsereydi de. Fakat oğulları, kardeşleri engel oldular.

İnsanlara, gerçek dost merededir diye sordum;
Bır dediler, yol bulamadık onun bulunduğu yere.
Bır hür kişi buldun ma, yapış eteğine;
Çünkü hür kişi, dünyâda pek azdır.

«Kullarımdan pek azı şükreder (183).» Omrün ne kadar kaldı, beelli değil; on günlük dünyâ mevkiileri, hele bu zamanda, şuna değmes ki;

Alenden maksat, Âdem'dir;
Âdem'den maksat da, o zamandır, o soluk

dendiği gibi, bu çeşit dostlardan ayrılmış insan; çünkü âlemin yaradılışından maksat da, dostların buluşmasıdır; Allah için ve Allah uğruna dost olanlardan, «dünyâ bir leştir, dileyenleri de köpekler» sözüne bizzat olarak, bir leş için ayrılmak, yerinde bir iş olmas; değmez bu ayrılaş şu dünyâ dediler. O da gitmekten vazgeçti; dostların hatırı için sayetini bozdu. Can, cihândan da yeğ dedi, burda kale - kaldı. «Allah de, vazgeç onlardan (184).» Ama gel, gelelim; geçim darlığı, engel oluyor dinin önemli işlerine. Hanî, «ekmek olmasaydı, Rabbe kulluk edilmezdi» demişler. «Nefsin, bînek üstüde; ona yumusaklıks bak.»

Sen, bir bîneğin sırtındayken, onun yükü, senin omuz
yüklenmiştir.

Güzel hayırlarımdan umulan, onu nimetinizle memnun edenlerin, nimetinizle şükürde bulunanların bîliğüne katılmamıştır; çünkü sizin nimetleriniz, sizin bağışlarının usutmamıştır; usutmayacaktır da. «Rabbün usutmaz (185).» Bu lütuf da, o usutmadığı, usutmayacağı lâl tuflara katısın. Ebedî olarak yokulların güdülerini alın; büyüklükten övüncü olun da, uluhalımsız, tapınız, halkın işlerini düşelisin. Çünkü kötülerin, iyi, hayırlı kişilere muhtâc oluşa, iki bîliğün de düşemini sağlar; iyi, hayırlı kişilerin kötülere muhtâc oluşa, İki bîliğün de boğunuytu son - uçları.

LXI

Emirlerin efendisi, büyüklükten övüncü, beğenir ıssa, yapılan kulp, en yüce direk, adâleti yayan, üstünlüğü düşeyen Nâibler Pâdişâh'na arzedeiyim ki: Azis oğlumuz, müderrisleri ve müdterin övüncü Cemâleddin'in; Allah üstünlüğünü dâimî etsin; size bildirdiğimiz işine âit güderilen haber geldi; selâmınız da aldı. Şimdiki korku gitti. Zâti o medreseyi değiştirmek, zorundaydı. Zor kalmadı, korku da kalmadı. Emir'e şu da malûm olsun ki bu tâife, Müslümanlara musallâh olduğu korku vardır. Bir an musallâh olmazlarsa bu,

bir evde bulunan yılanın doyup, bir bucakta uyumasına benzer. Bu, o baş kaldıran yılanın ta kendisidir gene. Bilirsiniz ki **Konya**, bugün en büyük şehirdir; Allah o şehri, sizin varlığınıza korusun. Kutlu olsun, askerinin önemli işlerini görmek için o sınırlara göndere bunlar, burada başkaldırmaşlardı. Her gece bir evi basıyorlar, çocukları, kadınları öldürüyorlar, birçok koruyucular, pek kalabalık bir halk varken bile malian yağma edip gidiyorlardı. Her sokağa, en büyük kululuğa eş olsun, kutlu olsun erişmeseydi, gectikseydi, nice yıkımlar olacaktı, nice kanlar dökülecekti.

Sanklar, eskiyip yıpranıklarından şikâyet ederlerse,

Salvarlar ne der arıkt?

Bu hallerde, ders düşüncesine dalan kişilerin, derisi-doruğu tatil edip asaplarına kesilmekten başka yapacakları bir iş yoktur. Çünkü olur-olmaz, her duyulan şey, zihnini karıştırır; binlerce düşünceye kapılır; binlerce hayal peşine düşer; binlerce kuruntular kurar. «İhtiyat, kötü sanıya düşmektir.» Böyle vakitlerde de olur-olmaz haberler, bir-biri ardınca gelir-durar. Tahsilin, bir şey belletmenin sermaye-alyse fikir topluluğudur. Zihin, hayallerle, olur-olmaz haberlerle altış oldu mu, tahsil meclî kalmaz.

Düşünce başından gelmeyen söz,

Ne yazılmaya değer, ne söylemeye.

Çünkü her gün, bir hoş gitmeyen haber gelir. Akıllı adam da kötümser olur. Orada birisi oturup kalmışsa, ya eşekliğinden kalmıştır, ya eşeksizliğinden; yahut çocuk buyu birisidir o; boğak boğamsa dayanmadıkça, hiçbir şeyden haberi olmaz; hayvanlar gibi hanı. Yahut da zorda kalmış birisidir; eşeksizlikten, âletsizlikten, yerinden kıpırdanmasa bile.

Emrin lütfu, muhtaçları, devletin dileyenleri, hele evleri kaba kılımla döşeli, fakat kendileri karanlıkların ıtkıları olan; ehilceleri eskimmiş, fakat göndilleri yep-yeni bulunan, her şeyden kesilmiş, kendilerini bilgiye, kulluğa vermiş kişileri darma-dahaş etmeye revâ görmez, onların işsiz kalmamasını istemez; o lütfu, bendan çok yücüdür. Tahtı su içmeye alışmış olan, üstünlük ehli bulunsanlarla düşüp kalksan, onlarla eş-dost kesilen, hiçbir kuskuya kapılmaksızın onlara bağlanan kişi, bu peşit duraklarda eğlenemez, yaşayamaz; meğer ki fazilet ehlinin sohbetinden haberi olmasın.

Art-duru sodan haberi olmayan kuş,

Bütün yıl, gagasının arı sodan çıkaramaz.

Bu övürler, halkın çoğunluğuna göre önemeldir; çünkü onların çoğu hayvanlar gibidir; gıdayı ancak ökmek taurlar; elçerilerinin isanı, ancak suyla yetiştirmeyi bilirler.

Sen şek emadıysan, sevgi nedir, bilmiyorsun;

Yürü gâ, et ota; eşeksin sen.

Amma, gerçeklerin hallerine cıvas keşilmiş olan, isteklerinin sırtına öncü bulunan yüceler yüresi gününlike göre, bu övürlerin her biri, Kafdağdır, İskender seddi. Bu görüş incesliği, bu düşünce doğruluğu ve o büyüklük büyüğünün lütfu, yardım, günden-güne artsan; öyle olsun ey âlemlerin Rabbi (186).

LXII

Kadılar kadusa, üstünler üstad; bîd'atın kükünü kanyan, serisi dirlen **Mevlânâ**'nın göğesi, bütün Müslümanlar üstünde dâimî olsun. Allah üstünlüğünü dâimî etsin. Dostları yardım gürsün, düşmanları kahrolsun **Muhammed** hakkıyçın.

Bu düşünün selâm ve dualarından sonra bâisler ki, kendileriyle görüşüp konuşmayı, istifâdeler etmeyi dilemekteyiz. Mektubumuzu yücelten **Hâce Abû-Bekr** ve anası, bu düşünün adamlarından ve yakınlarından. Temiz bir çocuktur; temiz kişileri de sever. Kimsesizdir, mazlumdur. Mahm-mâlicinli, çocukluğunda sullimle alınışlardır. Yetimlere, kimsesizlere zulmedene karşı hasım olmasa, **Mevlânâ**'nın göğesidir. **Mevlânâ**'nın lütfundan, kereminden bazı umar, bunları bekler ki, o oda, bu çoğunun eline geçsin. Çünkü gecceyin sağıncaak hiçbir yeri yok; üstelik, anası da yoksul. Anasının kocası, kötü huylu, eli dar bir adam. Çocuğu, benim evime gelme, benim ökmekçimi yeme diye kovmuş. Allah için olsun, Allah için, kutlu himmetinle eşirge-meyin de, kendisine miras kalan o ev, bu mazlumdun, bu kimsesizine eline geçsin de dirlilsin. «Bir kişiyi dirlitse, bütün insanları dirlitmiş»

(186) İst. Univ. K. 1236 No. daki nüshada bu ve bundan sonraki 31 mektup yok.

gibidir (187).» Anas, büyük anas, bütün yakınları, temiz kişilerdir; namaz ehlidir; masumdur. Asılların temizliği, sonrakilere temizliğini andırır; böyle olmayan da vardır ama, pek azdır. Yüce Allah, Me r y e m hikâyesinde der ki: «Sen küllü bir iş işledin gerçekten; a Harun'un kız, baban kötü adam değildi, annen da kötü kadın, fena kadın değildi (188); yâni fâhişçe değildi. Temiz kişilerin evlatlarından suç işleme-leri, kaçılacak bir şeydir; akıllı kişilerin kastında, şaşır doğrusu buna. Bu tâife, başkasının mülküne tama' edecek tâife değildir; ürkip çekimeleri yüzünden, kendi haklarından bir kısmına da göz yuman tâfedir bunlar. Zâti Mevlânâ, görünce de tanır, anlar. «Yüzlerinde seade beâkîrleri var (189).» «Onları, sesterinin tonundan anlarım (190).» Allah'ın rahmeti ve esenlik ona, Peygamber dedi ki: «Geceleyin, Allah için iyi bir iş yapan kişiye Allah, âylesine bir elbise giydirdi ki, o elbiseyle tanır o kişi.» «Her üstünlük usuna, sevâben verir (191).»

Hayır ehline, karşılık olarak hayırlar, üstünlük ehline üstünlükler veren Allah'tan dileriz; Mevlânâ'ya da, yaptığı hayra karşılık hayırlar versin; çağrmasını kabul etsin; öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

LXIII

Lütuf ve İhsân ıssı, Emirler Pâdişâhı, Uluğ Pervâne Bîk'in (192) reyine arz olunur. Allah yücelliğe dâiml etsin.

Binlerce selâmdan, «serre âşırığında bile zühmetmez; yapılan iyiliği, güzel işi, kat - kat artırır; kastından da pek büyük edir verir (193).» diye övülen Tanrı tapusuna, İhsânları yüzünden şükürler ettikten sonra, mektubumuzu götiren, ter - temiz fakıy, soylu - boylu İhtiyâred-din ve İmâdeddin'in, Allah ikisine de esenlik versin; dileklerine ulaştırın onları; bu âdetimin mahkul evlatlarından olduğunu bildiri-riz. Bunlar, tahsilde bulunsa, kulluk eden, kanaat - kâr olan kişilerdir. «Onları yüzlerinden tanırım saç yığsuyu dökerek insanlardan bir şey istemeseler (194).» denim kişilerdendir bunlar. Yüzlerce kanaatlı, yüz-lerce sorukla geçinebildikleri birkaç dirhem elbise harcına da kes-mişler; bu parayı medreseden ahırlardı. Hak'tan başka bir dostları, bir

(187) V, 32. (188) XIX, 27-28. (189) XLVIII, 29. (190) XLVII, 36.
(191) XI, 2. (192) «Ünlü» ve «Bîk» âsâret, böyle, Türkiye geçmede.
(193) IV, 40. (194) II, 273.

yardımcıları yok Emirler Pâdişâhı, Hak'ın nâibidir, Hak'ın seçil-miş nâibi de, Allah kullarına, hele Allah'ı dileyen yoksul kullara, Al-lah'a kavuşmak için savaştan kullara, «Sabah çağlarında, akşamlara-batlarına dâni edenlere, sabah - akşam onu dileyenlere» (194. 63) acır, kerem eder.

İnsanların, karşılık beklemedikleri, yaptıklarının karşılığına muhtâc oldukları günde, işlediği hayırların daha iyisiyle Allah, mülkâfat versin ona; Emirler Pâdişâhının lûtuflarından mahcubum; fakat gene de oğullarım sevindirerek gönüllü hoş edeceğimi ummadayım; bunu beklemedeyim. Allah ona başarı versin. Onları, bu yardımla dîriltir sa-nerim. Kim, bîrişini dîriltirse, bütün insanları dîriltmiş gibidir (195).» İhsanlarıya Rabbînden şük dileyen, huzur isteyen, bîleden «bir karşı-lık, bir şükür beklemeyen (196).» küse böylece İhsânında bulunan Emirle selâm olsun. Dilerim, esenliğin kulluluk yerinde ebedi olsun. Öyle ol-sun ey âlemlerin Rabbi.

LXIV

Aziz, devletli, üstün, İhsân ıssı, güzel inancı oğlum Bahâeddin ve aziz, pek yüce, pek kutlu, ulu oğlum Alâeddin; kutlukları dâ-mi olsun.

Bu babalarım selâmını annelerime, aziz babamızı, besleyip yetiştir-mek, kendisine hizmet edilmemi gereken Şerefeddin'e karşı, hiç-bir suretle kabalık, nobranlık etmemelerimi, sözcüklerine karşılık verme-melerimi, ona, babalarınıza nasil bekleriz, öyle bakmalarını, babaları-nu nasil görüyorlarsa, öyle görmelerimi dilerim. Ölmüşse pek iş yap-sa bile, onu, babalarımızın yaptığı sızmalarını, tahammül gösterme-lerimi isterim. Aziz babamızı Şerefeddin'in, babasının pek çok ku-luku vardır. Devlet ıssı oğullarından pek büyük, pek büyük, ama pek büyük umudum var, güzellikle, lütufia, merhametle muâmele edarlar; incitmezler onu. Ona ne söz söylerlerse, tatlılıkla, güzellikle söylerler. Babalarım gönüllü yapmak için, kuzukları zaman, hiçbir söz etme-yip birkaç kes gusup dolanmaya, yastık uyumaya uğraşsınlar; bununla oynansınlar; böylece de, bu hususa dîk haberim olsun; çocuklarına daha da artık dâni edeyim; haklarındaki eşergemem, daha da arık coşsun. Yüce Allah dilerse pek tes bir zamanda, kutlukla, sevinçle, neçelî bir halde, muratlarına ermiş olarak dönerler.

(194. 63) VII, 205. (195) V, 32. (196) LXXVI, 8.

LXV

Allah, buluşup kavuşmamızı kolaylaştırırın.

Öyle bir Tanrıdır ki feyzi, rahmeti,
Gök külpüne bile sığmaz; andolsun ona,
Ayrılık derlundan, âleminden,
Sözlerim, ağzıma bile sığmıyor.

Günü ve can, çok azız, çok ulu, çok üstün, çok olgun, ulular efendisi, her şeyi gerçekliyen, incediyyen, imamların övüncü, Saffa Ebi'nin baş tacı, iki devlet usı Hak ve Din Salâbri'nin kutlu yürünü görmeyi, onunla buluşmayı, öylesine âlemiş, öylesine istemekte ki bu âlem, bu istek, ne kaleme sığmada, ne söze gelmede; Allah yüceliğini dâimi etsin; kuvvetlendirisin onu; yardım etsin ona; mevkilini en yüce bir hâle getirsin; murallarını versin; dağınıklığını toplasın dünyâda da, ahrette de.

Sen de bilirsin; gülüm, sensiz nasıl darsar;
Olmasaydı ki, bu bakımdan utanayım seni görünce derim.

Hizmette, konuklanmakta bir kusur olduysa, Allah bilir; «Her şeyi bilen Allah da yeter buna (197)»; ne ahiddé, sevgide gevçeklükten, ne mahabbet direklerinde bir güçsüzlükten. Çünkü kardeşimizin sevgisi, bahar gışı; her gün artmada, her gün açılıp saçılmada. Fakat un-surlara mensup olan sayıf tabiat, düşmanlar yürütünden, aşaklık ihtiyacıyla dâimede, muhtâc olmadı; bu yüzden de cüm alt etmede, taşlamada. Kardeşlerle, dostlarla sohbetle, hümmetli denli, adam-akilla sarılmaya bırakılmamakta onu. Hanl Meenân'un hükümesi var ya; tıpkı öyle. Banierce özelemler deveye binmiş; devenin köşeyini bilencesiz sürmemiş. İyiden-lyiye haydayıp, Leylâ'nın bulunduğu yere giderken bir an, sevginin dâğınılığı, deveyi haydamadan alkoymuş onu. Deve, yurduna, köpeğinin bulunduğu yana, geri dönmüş. Meenân, kendisine gelince, bakmış ki geriye dönmüş. Böylece o yolda, gide-göde, tam iki ay, üç gün kalmış. Sonra demiş ki:

Devemin sevgisi arkada, benimki ilerde;
İkimizin dilrêği, bir-birine ayrıktı.

Çok büyük kardeşimizin ter - temiz huyundan umulan şudur ki, ku-surumuzdan geçsinler; Allah yüceliğini, üstünlüğünü dâimi etsin. Ku-surumuzdan geçmesinin belirtisi de şu olacak: Çok büyük, çok üstün kardeşimiz; Allah üstünlüğünü dâimi etsin; bu kardeşinin dileğine, isteğine vefâ ederek dönüp gelisin gene.

Geri gel ki ne isen, daha da artık olasin;
Hattâ şimdilyecek ne olman gerekse, olmadıysan;
şimdi olasin.

☆

Dönün kavuşmaya, dönün;
Çünkü ayrılık, pek sarp, pek çetin.

Beni çelen şeyler, beslemem gereken küçüklük olmasaydı, durmadan - dinlemeden tecrübe o eş bulunmaz, tek azızın yanına geldim. Bu gelişim de, sevgimin, âlemimin hinde birini göstermiş olurdu ancak.

Gönlümdé, özeleme âit öylesine sözler var ki,
Mektuplarla, elçilerle anlatılmama imkân yok.

Zamânımı bekliyorum; bal, bir başka hâle döner de;
Bir araya geliriz; ben söylerim, sen dinlersin.

Göndüleri cınstan, âlere heyecan veren Allah'tan dileriz; o Tanrı kardeşliğine, dönüşüp taşınmadan, işle - kuşkuyla dâimeden, hattâ istihareye bile başvurmadan tecrübe gelmesini, sevenlerinin gülelerini aydınlatmasını gönlüne ilhâm etsin. Çünkü, dostlarla buluşup görüşmede, aradaki ırkıntıyı gidermede, ayrılığ, azızın atında her hayır, hayırdır; her rahmet, rahmet. Allah, ne de güzel umulandır, istemendir.

Bölgün, bilgisini tutan, dileyip isteyen, soylu - boylu Emir de, su-smuş kişinin, arı - duru suyu, gamlı şükün vuslat çabını beklemesi gibi âlemiştir siz. Bu kardeşinizi şefkatçi etti; kutlu yüzünüzü görünce hizmet kemerini kuşanıp, canla - tenle, malla - mevki'le hizmet etmeye Allah'la ahdi olduğunu bildirmemi istedi. Varı - yoğu naya, hepimizi de sizinle yan - yanına bölüşecekmiz; hattâ diyor, hepsi de onun olsun. Umarım ki kardeşinizin şefkatini reddedilmeye, makbul olur. Ebedî olarak ihesalarda bulunun vassâlem.

LXVI

Allah bizi buluştursun, aramızdan ayrılmış ayıran. Kavuşma çoğunun bir yılı, bir imazınmak ancak; ayrılmış bir imazınmasıysa, tam bir yıl. Pek büyük vesire, ediblerin baş tıma, fenler - hünerler usuna, soylu - boylu devlet ve Din Meed'ine özenmiş, pek çoğaldı. Lâkâpları kısa kesildi; fakat bu, övülecek güzelim buyuların adından değil, ocarın yüce gönüllülmün saklanması için; bundan çekindiğimizden. Gönüllüye o yasal lâkâplar, Tanrı katında hâzurdır sevap günül için. Allah yüceliğini dâimî etsin. Özden sevgilere eş olan selâmlarını bildiririm ki gönüllülmün içinin de tâ içindedir onlar. En güzel bir düşünçe, en hayırlı bir gelişçe, muradına erişerek, esenlikle, kutulukla dönüp geri gelmenizi, yüce Allah, tes nasib ve mukadder etsin. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

Ganîmet bilinen, darıktan genişliğe çıkarın, neş'eler veren yüce tapınma; Allah o tapını ebedî olarak elimizden almasın; şunu da bildireyim ki: Mektûbunu getiren Bahaeddin, Mevlânâ'nın yakınlarından. Onlar, yoksulluğun, darlığın en haddindedirler. Utançları, sabırları çoktur. Onların yüklendikleri yokluk, yoksulluk, başkalarının olmasaydı, şikâyetten kulaklar dolardı. Şüphede yoktur ki dünyâ rızıkna düşkünlük, kötü bir şey olduysa gibi utanmak da, rızık elde etmeye engeldir. Kereem isâ, değil kendinin, kardeşinin ihtiyacına bile söylemekten utanır; kendinin düştüğü yokuşa sabretmesi, övülecek bir haydır ama, kardeşinin yok - yoksul hâline sabretmesi, gönüllülmün kararı; kötü de bir şeydir bu. Sizin hâlinizi; sevginizi iyiden - iyeye bilirim; hele bizim halkımıza, akrabamıza; tanıdıklarımıza olursa. Buna nasıl hayır denebilir ki, siz, bizsiniz; biz de siziz.

Onun esâ, benim esâumdur; benim esâın da, onun esâı;
Kim görmüş bir bedende iki esân yaşadığını?

Yaygın keremimizden, herkesi kavrayın lütfunuzdan ricâ ederiz, onların ihtiyaçlarına bir çare bulun; hallerini, en güzel bir tarzda en yüce, en hügn vesirler pâdişâhına, Sâhib-i A'zâm'a; bildirin; Allah onun ululuğuna, büyüklüğüne, ter - temiz bir devletle, bol - bol nimetle dâimî etsin. Böylece onlar da, kullarının dizisine katılınlar, esirgeyen kâba gölgesinde gölgelensinler; onun koruyan kuvvetli ipine sarılsınlar; kötülüklerden, günlerin belâlarının pençelerinden kurtulsunlar. Bu da, Sâhib-i A'zâm'ın, yüce Allah rızalığına dilemesine

vesile olsun; insanların, güzel işe muhtac oldukları güne bir azık kasılsın. O gün için kulum elde edeceği en büyük kâr, o günün kulluğu, Allah buyruğunu ulalamaktır, Allah kullarını esirgemektir. «Bir gündür o gün ki, o gün ne mal fayda eder, ne oğullar; ancak Allah'a, tertemiz bir yürekle gelebilir faydalanın (190).» Gönüllülmün, üstünlükler kaynağıdır, hikmetler saçın. Çünkü bulutlar, suyu denizden sızlar ama, daha da artmış yağdırurlar; çünkü fazlasıyla de lâyaktır bu, onlara.

Bir ayıp görürsen, vereceği dağınkılığa, bozgunluğa engel ol;
Ama ayıbı olmayan, yüceldikçe yücelen, ebeve bundan daha da üstündür, daha da ulu.

Allah onların da, bizim de gözlerimizi ışıklandırın, gelmenizi beklemekte herkes, yüce meclisini gözlemekte (199).

LXVII

Müderrişlerin övücü, oğulların hayırlısı, kötülüklerden dönüp tövbe edenlerin sevgilisi oğlumuz, babasının selâmını okusun, alsın; hayır duasıyla meşgul olduğumuzun bilsin. Cömertlikle yağrulmuş hayuna, aslı taline dönmedikçe, başına, bîlek - bemik pisliğinin, nefislerdeki nekesliğin penceresinden dışarı çıkarmadıkça, bilsin ki, hâri-lerle, altınlarla, saçlıp dükülmüş icletlerle dop - dolu bir dünyâ olan hevâ ve heves tikenliğine gelmek, yokluk gül bahçesini bırakmaya değer. Birisi, oğlumuz, hayuna aykırı bir yola, gafletle teşvik ederse, Tanrı ahidlerini unutup da teşce, koşa - koşa o işe gitmesin. «Bir kavme karşı beslediğiniz kin, sizin ayır bereketiniz, tecrüvide bulunmamıza sebep olmasın, sizi adâletten alıkoymasın (200)»; «bir kavmin zulmü, sizi yüce yolunuzdan çevirmesin (201)»; Mevlânâ'nın katında, onun rızalığına mazhar olan, yüce himmetinize uygun bulunan yolu bırakmanıza sebep olmasın.

Bütün dünyâ, sana karşı bir başka şekilde girer, değişirse bile,
Sen kendi yolunda yürümeye bak; bir başka şekilde
girme; değişme.

O odada da, bahan oturuyor bül, bunu, böyle say; komşuluk hakkını, sana nasıl yararsın, o çeşit gözet. «Nice tâkâleliğinin, olmasına istemediğiniz şeyler vardır ki hayırdır size (302)» âyetini, dudak altından, gizlice oku. Bu hususta, içine bir tiksinti gelirse, sıkılır, daralır-san; «kendinize sükûntular vererek aneak varabileceğiniz şeylere, yükleriniz de tasarlarsınız (303)» âyetini düşün. Nice gönlü sâf, bön kişi vardır ki, filân da böyle, fişman da bu işe başlamış diye kötlü, çirkin huylara râz olurlar. Akıllı kişi, filânın da gönlü yok, yahut filân da tek gösüldü diye gören gönlünü çıkarır mı? yahut filân da bu çeşit puşt diye o kötlü işi, kendisine yakışır mı? Bu huysa, temelinden köstürdür, hepinden de çirkindir; varlık âlemine gelmekti; yâni Allah'tan, ter-temiz ruhlardan uzaklaşmaktır. Bu huy, korâkten, puştluktan kötlü olmasaydı, bu yolda birçok kör kişi, birçok puşt, yol alamazdı; oysa ki, nice kör, nice puşt, varlıktan yûs çevirince, gafletî burkunca yol aldı. Şu huysa, şu kondine varlık veriş, biraşak düşünsen, birçok kötlü tarafını anlarsın. Hâce Meveddî'n'e de bân şeyler soylandı; onları da işit.

Bu mektubu Bethî diye tenunen babası yazmıştır (304).

LXVIII

Emirler pâdişâhı, Allah dininin yardımcıları, iki devlet usı, iki kutlulukla kutlanma, yapılabilecek kulp, dayımlacak en yüce direk olan, Müslümanlığın feryâdına erişen, Müslümanlara insâd eden Kutlu uluğ (305) dündür, hâs Pervâne Bîk'in (306) hayırları, güzel işleri, itâat edenlerin yolunu kesen usuş ve yomusuluk âfetlerinden korunsun, gözetilsin. Allah yüceliğini dâim etsin.

Yeniden -yenide, boyuna, çoğalmak üzere, bir-biri ardına selâm- lar ederiz. Görüşmek arzamız, sen hâssindedir. Bu özlü doğru duâca, kulu tapınma, mektuplarla, yazılarla zahmet vermeyi son derecede istemekte ama, ihtiyâç sahipleri; zamânın, yılların sonuna dek dâim olsun; o bengî sudan, o kutluluklar Kevser'inden başka bir yerde, bir kaynak göremediklerinden, bulamadıklarından, size başvuruyorlar.

Taht suyun başı kalabalık olur;

Zaman tarısa, bulutlarız amamızdır.

(302) II, 251. (303) XVI, 7. (304) Bu ketabe, yalnız Konya nîshâsında.
(305) Böyle birkaç geçmektedir. (306) «Rûs» de böyle.

Yokulların gündülerini de kırmamak gerek. «Ama yetimi horlama; ama isteyeni boş çevirme (307)» «Duvar, çiviye, ne diye beni deliyor, inceltiyorsun dedi. Çivi de, beni çakana gör dedi ona.» Elinde olmadan, bir-biri üstüne zahmetler veriyoruz size. Bu, birçok usarlar dolayısıyla da, başlaşıp-çalışma, güzel huylarımızdan umarım. Böylece de, ulandıktan ulansın, Hak sizin ve dostlarımızın, kullarımızın duâlarını, gerçekleştiren, bekletmeden kabul; hâcetlerinizi revâ etsin. «Nasıl bery verirken, öylece verirler sana da.»

Mektubumuzu getiren özlü doğru oğlumuz Hamîdeddîn; Allah başın versin ona; hâmmetininin kutluğuyula temiz kişilerin elbâtesine büründü; dâvaya, gençliğe uymayı bıraktı; bedeninin dınam şevvetlerinden, dâvalardan arıtı ki, bu, onun ilimdeydi; yüce Hak da gönlünü değiştirdi; yüzünü, görünüşte de, içyüde de, o âleme yöneltti. Esenlik ona, Peygamber dedi ki: «Bu, benim elimde olan adâletim; elimde olmayan da başışta beni.» Allah zahmet etsin, atan Nasrâtüddîn'e âit olan hânkâh, mahlûbdür. Süfl, hârkasına bürünmeye daha da lâyıktır. Pâdişâhça huylarımızdan beklediğimiz şudur ki: Pâdişâhlık edin, başışta bulunun da o bucağı, Şeyh Hamîdeddîn'e verdirin. Böylece de onun bilgîsinin, kutluğunun çoğalmasına, hem de Tanrıdan uzaklaşarak, istemiyerek değil; Tanrıya yaklaşıp, dileyerek çoğalmasına sebep olun; siz de karşılığında sevaplar elde edin. Şu da bilimsin ki, onların, bu duâda birçok hizmet hakları vardır. Pek minnettar olurum, bu işi, şu duâca hakkında yaptınız sayarım, öyle bilirim; hele, Allah hâmdolsun, mektubum hitâbandan, mektubu açmadan anlar; kitabın fihristinden, kitabı sonuna dek okur, o İhsânı yeniden kâfederseñiz. Hamdolusun bu İhsânı anlayış yüzünden Allah; Allahım, sen çoğalt, eksiltme. Allah demiştir ki: «Rîz, şükretlere artırmayağın (308)».

Bu yazardan, Şeyhler Pâdişâhı, zamânın Câne'yd'i, kalblerin emini, gerçeklerin, ruhların kendisine uydukları; Hak ve Dîn Husâm'ı da, Allah bereketini dâim etsin, selâmı, duâları eder.

LXIX

Bilginlerin övüncü, yoksulların eşi - dostu, hayırî kişilerin başbu-
ğu; Allah yüceliğini dâimî etsin. Selâm ve duâdan sonra duâsının
azı, yüce mektubunu muştacı bilsin. «Yüce Allah, nimetlendirdiği ku-
luna, sana verdiğim nimete karşılık ne yaparsın der. Kul, Yârabbe, der,
sana şükrettim, hamsettim»; yâni mahmal, canımı, gönümlü, yüre-
ğimle, öbür organlarımla şükrettim sana. Yüce Allah der ki: «Kimin
eliyle verdysen o nimet'i sana, ona şükretmessen, bana şükretmessen»;
yâni, bu nimet'i, kimin eliyle ulaştırdysan, ona şükretmedikçe, bana
da şükretmemiş olursun. Allah elçisi, bize Allah'tan verdiği haberler-
de gerçekdir. Çünkü ululandıkça ululansın, Hak, bu başarıyı; elde eden-
in, Hakk'ın nimetinin sana erişmişçe vâsıta yaptı; ona şükretmek,
vâcib olmuştur sana. Netekim, senin bedenini Tanrı yarattı; ama ba-
banla ananı vâsıta yaptı; böylece onların, seni besleyip geliştirmek
için bir - birleriyle uygunluğa, uzlaşmaları yüzünden, beden nimeti,
erişti sana; bol - bol elde ettin o nimet'i; şu halde, «Bana şükret ve
anana - babana şükret (209)» dediği gibi, onlara şükretmen vâcib ol-
du. Gene böylece, sana bilgi nimeti erişti; bu nimete Tanrı'nun vâsıta
ettiği muallime de şükretmen vâcib olmuştur; Netekim rivâyet etmiş-
lerdir: Kimi kişiler, imâdikâları ulularının yanına gidip, bir, Allah'ın
rahmeti ve esenlik ona, Peygamber'in sahâbesinden artık yokluk
çekiyoruz; şahvetlerden, onlardan daha uzlaş; fakat onların, keramet-
lerden elde ettiklerini biz elde edemiyoruz; diye şikâyetlendiler; sebe-
bi nedir bunum dediler. O ulu, o Tanrı'yı tanıyıp, zâhidlik, keşişlik, dü-
yâdan kesilmek ve buna benzer şeyler; tümüden peygamberlerden mi-
ras kalmıştır; onların yol göstermeleriyle meydana gelmiştir; onların
yol göstermesi olmadıkça, hiç kimsese, Tanrı'yı tanıyıp, yüce Allah'a
ulaşma yolu meâlüm olmas; değil mi ki onların mirası; onlara uymak
gerek; şâse onlara arkasını çevirmişsiniz; oysa ki bu nimet'i onlardan
elde ettiniz dedi. Biz dediler, önceden gelip geçen peygamberleri tanı-
yoruz, onlara şükrediyoruz. O ulu, onların hepsini birdir dedi; birini
yanılamamak, hepsini yanılmamaktır. Hani abdest uzuvlarını yıkamakta,
fayda bakımından bir tek şey var. Ama o zuvarın birini yıkamassan,
öbür uzuvları yıkamada hiçbir fayda yoktur. Değil mi ki peygam-
berler, bir - birlerini tanıyorlar, ıkrar ediyorlar, tanıklıkta bulunuyor-

lar bir - birlerinin gerçekliğine; birini yanılmadın mı, hepsini yanılmadın demektir. Peygamberlerin beden evlerinden her birinde parlayan ışık, gerçekçe bir tek ışıktır; bir tek güneşten vurmadadır. Ben, o ışık-
lardan, şu muayyen eve vuran bir tek ışık, öbürlerine sad gördüm de,
inkâr ettim mi, yarasalığın anlamlı demektir; hepsini de inkâr etmiş
sayılırım. Bu, şuna benzer: bir yarasa dese ki: Ben, bugünkü güneşe
sâdim ama, çünkü güneşi inkâr etmiyorum; cezalı mad değilim. Gü-
neş, ona, çünkü güneşe bugünkü güneş iki değil ki; ama çünkü gü-
neş, senin sanmandan uzaklaşmış der. Gene bunun gibi, toprakta ki ye-
rân, ben dün imaktan akan sudaki balıgım, fakat bugünkü suyla bülük
değilim dese, ona, bu su derler, gene o su; ama senin zamanca, senin
çalışın sanamıyan bir ayrı su. Bu anlatışın sonu gelmez; Bir mâliyle
yardım edile bile (210).

Ter - temiz cân, «Diledikleri gibi, diledikleri yerlerde akır-
lar (211)» Ayetiyle anlatılan bengisudan ebedî olarsın için; öyle olsun
ey âlemlerin Rabbi.

LXX

Allah rahmet etsin, esenlik verisin, Peygamber dedi ki: «Bir
erkekte bir kadın yalnız kalış mı, şümcüleri şeytandır. Allah'a, âhiret
gününe imanlar, töbmet gelecek yerlerde darımsınlar. Kim gecele-
yin, kap - karadık bir evde hayır, yahut ser, bir lûc görürse, bu işi Al-
lah, gündüzin, ona bir elbise gibi giydirdir; onunla tanır o adam.»
Yüce Tanrı'nun, «Yakında, büyüyip bir hortuma döşen buruna, bir
damga varuruz (212)» sözü de buna kuvvetlendirir; yâni hayır olsun,
şer olsun, buruna bir belirtilirdir, veriris de, herkes görür onu.

Aziz oğul Fâilü'ddîn, yüce Allah kurtarsın onu, şeytanlar-
ın ellerinden. Bilsin ki bu zamanda, yalnızlık bucağı, şeytanların top-
landıkları, haşir - neşir oldukları yerdir. Bu zamanda, temiz dostlardan
ayrılıp bir köşede oturmaktan, arslanlar bile korkarlar. Korkuyusa ar-
slana yarasamaz; çünkü arslanlığın noksanlığı, şeytanın sanamandır.
Baban, âlemin hayırına karşı da kulağın sağır etmiş, şerrine karşı da.
Ama ağızların kulağına duyuyorlar da bağırtıyorlar. Dileyen, üstün
olsun Allah'a and olsun ki, şu zaman içinde öyle şeyler söyliyörlar,

«Kendisine rahmeti yazdı; acımayı farzettik; sizi bir araya toplamak için (222).» Allah aramız birleştirdi; aramızdan ayrılışı, uzaklığı unaklaşırın.

Ey ter-temiz ruhlar, şu toprak yığınlarında,
Ne vakitedek, cehennemliklerin duyguları gibi karar
edip kalacaksınız?

Ey dirilerin oğulları, şu toprakları baş çıkarmak diye
Mahşer sürümün üfleneyeceği, geç davulunun çalınacağı
çağ, uzak mıdır ki?

☆

Ebedi bir gece, hoş bir ay ışığı gerek ki
Sana, her yoldan, senin gamına söyleyeyim.

☆

Gönülünde, Özleme ilâ üflesine sözler var ki,
Mektuplarla, elçiyile anlatılmama imkan yok.

Zamanını bekliyorum; hâl, bir başka hâl döner de;
Bir araya geliris; ben söylerim, sen dinlersin.

Ben söylerim, sen dinlersin bu sözlü, Allah aramız birleştirdiğin sözünün teftişirdir bu söz. Aynı Cem' olmak şartıyla biraraya gelindi mi, bu topluluk; halleri, görünüşte söz vâsitan olmasa da açar, görür. Hallerin kimisi açılmadık kalır, söylemeye ihtiyâç hâsıl olursa, topluluk tam değildir; ayrılık vardır. Çünkü ayrılık, mekân yüzünden değildir; esam mekân yoktur ki. Ayrılık, perdeler yüzündendir. Topuluk, perdelerin, tümünden kalkmasıyla olur. Bu, sâli yüce gönüllüğe de açıktır; sözlü uzatmaya hâcet yok. Akıl başında olana bir işaret yeter; çünkü akıllı, söyler, derken unuttur. Aşıkaysa, binlerce işaret bile yetmez; çünkü âşık, söyler, işaret eder; fakat yalnızca anlamak için değildir bu; tad almak içindir hatîâ; görünüşte de, kıyâde de sevgiliye deâlet eder diye bir bakımdan da ötür getirilmiştir bu.

Sunu bildirelim ki: Azık öğütümüz, Tanrıyı dileyen **Fahred-din**; kutuluğu dâimî olsun, o tapıya dâimîdir; o tapıyı övmededir. Gece-gündüz, seâk dersini tahsil etmekte, Tanrı'dan çekinme **Tenbih'in**i, kâinat **Vecd'in**i, gönlü gödası **Vasit'in**i, marifet **Basit'in**i, ger-

çeklik durağı **Câmi'-el Kebir'in**i okumakla meşguldür. Usûl'ün usûlünün usûlüne dâimîdir; bahçelerden geçmeye, ma'lûma erişmeye himmet ve gayret göstermemedir ki, o da, yüce Hak'tır. Rahmetli kus kardeş, o yana göçmüştü; Allah yarlığasın, suçlarını örtün. Elde bulunan terekentin, bayra sarfedilmesi, yani rahmetlinin kardeşine verilmesi, البته iyidir; rahmetlinin de sadakası olur bu. «Akrabamın klanisi, kimsinden daha ileridir Allah kitabında, Tanrı buyruğunda (223).» Hele dâimî rahım silâsın, en tüm olarak yerine geçen ve kendisini dâimîliğe çâhsın böyleline bir akraba olursa. Çünkü bu çâhsma, «Kim onu dâimîleştirse, bütün insanları dâimîleştirir gibidir (224).» hükümlenir, bütün yaratıkları dâimîleştirir gerçekten.

Özâ doğru oğlunuzu **Sadeddin**; kutuluğu dâimî olsun; vekâlet hükmiyle gelmektedir. Efendice, basaca lütüdececeğini, küçüklüğü koruma, hayırları yapma töresine uyacağını umarsın; böylece de Hak, müstahak olana erişir; rahmetlinin de rûhu şâd olur. Bu hayrın da, «İnsanların, kendileri için önceden geldikleri hayırlara muhtâc olacaklarına göre (225).» zahire olur da, «Bir an adâlet etmek, altmış yıl ibâdetten hayırlıdır» sözünün sırrı, o gün meydana çıkar; açılır-görür. Çünkü o gün, «Bir gündür ki, sırtlar meydana çıkar (226).» Bundan önce yaptığın ve hâlâ da, his bulunmasak bile hatırımın koruma, ayıpları örtmek yüzünden yapağeldiğini lütüfların şûârü böce dilşer; karşılığını vermemekse Allah'ın. Allah, ihân ismine verdiği en güzel sevânı versin size, «Gerçekten de Allah, zerre ağırlığına bile zühmetmez; yapılan iş, güzel bir işse, onun sevâben kat-kat artırır; ona, kendî katından pek büyük bir ceza verir (227).»

Aşk ehlini aşırılamak, büyüktendir;

Aşk ümmeti, ümmetlerin en anıdır.

Esenlik size ve elvarınızdakilere; bir gün, vâdinizle konuş kişiye; gündüzün toplantısında bulunanlara. «Selâm olsun ona doğduğu gün, öldüğü gün, dirli olarak gönderileceği gün (228).» Ebedî olarak yaratıkların imdâdına erişin, gerçekleri aş-aşık büdürün vesselâm.

(223) VIII, 35. (224) V, 32. (225) II, 110.

(226) LXXXVI, 9. (227) IV, 48. (228) XIX, 15.

LXXII

Çok ulu, çok büyük, bilgin, adâlet isâ, Tanrı tarafından kuvvetlenmiş, üst edilmiş, yardıma uğruna savaş eri, kendini din uğruna savaşa vakfetmiş, sınırları beklemeye vermiş, tavâsı arzular, ordunun öncüsü, pâdişâhlarla sultanların dışı doğru gerçek dostu, Emîr, sipahî-sâkâr devlet ve Dînin Muaf'ının hayırları, iyilikleri, sadakaları, bahışları; iyi işler isâ olan, hâcetleri revâ eden Tanrı tapısında makbul olsun. Allah yüceliğini, devletini dâimî etsin. Dostları yardım görsün; düşmanları kahrolsun.

Dostların en azısı, öğüt veren âkıldır; düşmanların en kötüsü de Nefs-i Ammâre'dir.

Can, benî gül bahçesindeki hürilere çekmede;
Bedense, küllhândaki körlerin yanına çekiyor beni.
Ter-temiz can, isâ, şu pîs bedense eşek;
Eşek, boyuna isâ'la savansa atmada beni.
Hâşh, şu zaman tası, boyuna güğsümü, gönlümü,
Ardı-ardına vurup yaralamada; bir havanım sanki.

Ne mutlu o kişiye ki dînimizin, devletimizin düşmanı, dünyâmızın, âhiretimizin yokkeseni olan Nefs-i Ammâre'nin boynunu, hayırları, itââfî kubeyla keser de göz olur; lâkâbını savaş eri yazırlar; hem de yalnız dünyâ divânına değil; Arz'ın pâyesine de yazırlar. Allah kuvvetlendirsin onu; iyiliklerini kabul etsin; şükretmek için de başarı versin ona. «Ey Dâvât soya, şükrederek iyiliklerde bulunun; kullarınmız as şükreder (329).»

Bu yüzden, selâmımız, duâımız kabul buyurun; gerçekleri anlamıya, görüşüp konuşmaya arzumuz var; görüşeli az bir zamân geçti ama can, o buluşmayı yeter bulmuyor.

Kendisinden uzaklayım ama, onu kucaklamak istiyim,
Bu kucaklayıştan sonra da bir yaklaşıma var mı acaba?

En yakın zamanda, en kutlu çağda, en mutlu halde buluşmamız müyesser olsun, sebepleri hazırlansın; böyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

Teskiremini getirecek olan ulu seyyid, soylu - boylu Millet ve Bin'in Şeref'i, tapınma yönelmiştir; Allah şerefini dâimî etsin. Bütün hayır ehli hükündaki ihsanlarını, keremlerini, tasannu - bilinmiştir; hele, Allah üstünlüklerini kat-kat arttırsın, azis seyyidler hakkında O azîzin, herkele kavrayan, herkese şâmil olan ihsanlarında, lütuflarından umulan, yoksulları besleyip geliştirmesinden, üstünlükleri yaymasından beklenen şudur ki: Onlar ulusu seyyid, o yüce kapadan, o azise şükürler ederek, lütuflarını anarak döner. Netekim başka temiz kişiler, başka umup gönenler de o tapadan, şükrederek, lütuflarına anıp överek dönmektedirler. Böylece de pek büyük bir sevâba girerler; bu lütufta da önceki lütuflara, ihsanlara katılır. Allah rahmet etsin, esenlik versin; Peygamber'in, «halk, Allah'ım ayıldır; insanların hayırlısı, ayâline en artık faydalı olanıdır» dediği gibi o tapı, boyuna arızlerin vardıkları, insanların kondıkları yer olsun vesse-lâm (330).

LXXIII

Kadılar kadısı, pek büyük, aydın dolun - ay, bilgin, gerçekçi gerçekleştiren inceleyen, hidâyet bayrağı, bilgi ve çekimne kaynağı, geçmişlerden kalan, gelenlere istâd olan, Müşâman'ın da, Müşâmanların da şerefi, pâdişâhlarla sultanların öğütçüsü, Millet ve Dîn'in Fahr'inin (331) ömrünü Allah uzun etsin. Allah, din için, dîni korumak için, gerçek için, gerçekçe râyet etmek için, maslûm için, maslûma yardım için yüceliğini dâimî etsin. Allah onu büyük, güzel işler görmek için yasetsin; kuvvetlendirsin; her türlü hayra elini attırsın; ömürlü etsin; dünyâyı da onun lütuflarıyla bezesin, dünyâdakileri de; Muhammed ve soya hakkı için.

Selâm ve duâmızı okuduktan sonra bilsin ki: Dileklerin bahçesi, güllerin besentisi olan, ayıları bile utandıran, gözleri aydınlatan, mahsûnu sevindiren; Allah'ın, sevince bir düşen, nemele bir tamamlanış olarak yarattığı, göründüce Arkûnbûdin kalmadığı, oğdan ayrılan da rahet ve huzur inkâm bulunmadığı yüzünü görmeyi, sizlerle buluşmayı pek arzulsuk. Yarattıp öğünleştiren yüce Tanrı, buluşmaya tez bir sebep halketsin. Gerçekten de o, her şeyi duyar, lütuft ıssdır.

(330) N. nüshasında bu mektup, Sa'eddin'e yazılmıtır.

(331) N. nüshasında Sa'eddin'edir.

Size sahnem verdik, kütüflarda bulundunuz; İhsân ismine, İhsân yüründen verdiği sevâba Allah verdin; çünkü Allah, onun karşılığını, benden artık verir elbet, yardımı daha da geniştir onun. Temiz niyyete ve işe yardımcıdır o; iyi bir işe karşılık, yedi yıl sevâp verir; en azı eştir; en çoğumuzsa sonu yoktur.

Şunu da bildirelim ki: Allah, yardımıyla kuvvetlendirsin onu, aziz ve ömî doğru oğlumuz Fahrüddin'e, akrabasından bir topluluk, mekâslik ve dünyâ büyümesine yüründen engel olmaşlar; o hayrî işi yaptırmasınlar; böylece de Hakk'ın, müstehakkına tam olarak orasınıni önlemek istemişler. Hele böyleline müstehak kişi ki, varını-yoğunu Hak uğruna fedâ etmiştir; «Kendilerini tamamiyle Allah yoluna verendendendir (232).» Düşünceler kurmaşlar, bahâneler getirmişler, bîz, seni esirgiyoruz demişler; «Onlar, işi gevşetmiş, sana bir başka türdâ göstermişe uğraşmışlardır (233);» Bu da insanlara başka bir çeşit göstermek içindir; oysa ki «Korkmak için Allah, daha da korkulmaya lâykaktır (234).» Dünyâ, Hârû't'tan, Mârû't'tan daha da büyüktür (235).

Büyüklüğünle, küfümün, İhsânın olanlığından umduğunu, beklediğimizi şudur: Çalışırız da o hak, müstehakına ulaşır; yüce dirâyetinizle, yüce bilginizle de engelleri giderirsiniz; böylece bu duâcı da minnettar edersiniz; eski İhsânınıza bu da, fazla olarak katılır. Çünkü «hayır işi tamamlamak, o işe başlamaktan hayirdir.» Lütfâta, İhsânında bulunmak, yeni aya benzer; pek güzeldir, pek kullu-dur; sevinci artırır-durur ama, tamamlanmış da dolun-ay oldu mu, âlemi aydınlatır. Hayırın başlangıcıyla tamamlanması da buna benzer. Allah siz kuvvetlendirsin; başarı versin size; odur başarı veren. Allah için olsun, Allah için, din işlerindeki pekilinizle, yaradılışınızda olan, sonradan eklenen değil, kendinden biten gerçeğe yardımınızla bu hayrî, bu önemli işi bitirin. «Siz Allah'a yardım ederseniz, o da size yardım eder ve ayaklarınızın dâstir (236).»

Gülerin, saadan doğma sürmâli oluşu, sürme çekmişe benzemez.

Bu işi başarırız da, âhret gününde anık olur size yüce Allah dilerse. Ebedî olarak İleri gidenlerin sorlu işlerini çözenizi, halkın şâir İlerini düzene koymamız, mazîlâra yardımca, zulüm görme küfâdip onu geliştireceğimizi diletim; öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

(232) II, 273. (233) EK, 41. (234) XI, 13, XXXIII, 37. (235) II, 102. (236) XLVII, 7.

Hâce-i Cihân'ın küle rûhu, şu dünyâdan kaçıkça kaçıyor; öbür dünyâyı arzular. Yansu-yönesiz, direkten-dayaktan ep-arı âleme, her solukta baktıkça bakıyor. Tanrı'ya güldere yalvarıyor; sen bize yol göster de çıkalım şu çölden, sen biz esenlik yardımı çıkar, şu töfânın dalgalarında kurtar diye yakarıyor. Hak, onu cevap veriyor da, dünyâdaki kurtuluşu diyor yakarıyor. Her zaman, kulların hasarından birinin elindedir; halkın ona gös dâkmesi, onu göslemesi için bu, böyle sürüp gidiyor. Göze bakmasınlar şâkin-şâkin; bu bakışlarla açılmaz gök kapısı diye sezeniliyor. Tâiri ereninin rânâğın arada Zâhal yâhdandan vazgeç diye ses geliyor. Gerçekler Pâdişâhi gerçek Peygamber, râmânın rahmetleri olsun ona; ey âmelemler buyuruyor; âhur zamanda bulunaldı mı, has kullarından umun dileğiniz; hem ep-çak umum; karanlıklarda kâlemlerin şâpheli umusu gibi değil diyor. Nettekim esenlik ona; Nuh töfânında da, Nâh'a yitit tutmaktan başka bir yol yoktu; ne mutlu Nuh'a uyanların canlarına ki, esenlik ona, gene Peygamber buyuruyor: Ümmetimin her zaman bir töfân var, her zaman bir Nuh. Her zamanın kulu, o zamanın halifesi oluyor; Nuh peşini kesiliyor da, onun eteğine yapışın, töfândan kurtuluyor. Bu söler, zaman geçtikçe Allah yüceliği dâimî etsin; elbette Hâce-i Cihân'a bir şeyler söylüyor, gerçeği anlatıyor. O başış isse, birçok başışlarda bulundu; hâik da bulunuyor. Müstak Kerim, İhsân isse olanların, başışta bulunların İhsânlarını, başışlarını yitirmiyor; «İhsânın karşılığı, aneak İhsandır diyor (237).

İyi İlerde bulununlar, seninle övünüyorlar; dile gereksiz tanık leri; nasıl bânkikta bulunuyorlar. Oku bir şey beklemeyenlerin mektubunu, neler yazıyorlar? Değil mi ki akırtıyorsun suyu, gürül-gürül akıyor; akıtma çorak yere; akıtma taşlıklara. O hizmet, gönülleri diri olanlara yap. Onların yanında; «er-temiz bir şehir ki» deniyor; «Râbinin İleyle bitki veriyor (238).» Hak, onları, hiçbir şeyden haberi olmayanlara bak da tam diyor. Hiçbir şeyden haberi olmayanların hakaları var, taylasanları var; onlarındayısa bir işik bile parıldamıyor; dillerinden bir hikmet kaynağı kaynamıyor. Nice furka var, nice taylasan; anlım gösüyle bir baksan, cebennem âlemin içinde çayır-ca-

(237) LV, 91. (238) VII, 58.

yar yamıyor da yamıyor; hem de «Gerçekten de Allah, sizin şekillerinize bakmaz» diyerek kavruşuyor. Kâfirler de, her devirde peygamberlere karşı adanlık etmediler, kötülükte bulundular; yabancılaraysa adanlık ettiler; iyilikte bulundular. Taş, sarıkajularının uçlarına bağlıyorlardı da, insiyi taşla kırıyorlardı; usak olsun bu hal, dostlarından sizin. «Mal haraayışlarının kabalüne engel olan da anak, onların Allah ve peygamberini inkâr edip kâfir oluyor (239)». Ama gözü aydınlanımlar, kurda, köpeğe kemik atarlarsa, bilirler ki, kurda, köpeğe kemik veriyorlar. Hak erenî olanlar Yâsuf-ı Sâddîyk'a nevalle verirse, bilirler ki Yâsuf'a veriyorlar. İki veriş de, iki bülük de işde -güçte; bir iştir, dönüyor, ama onlar, ikisini bir-birinden ayırd ediyorlar.

Bu hayır işde, eski hayırların, ısrarların yüzünden, size zahmet vermek istemiyordum; fakat yüce Hak, bu büyük hayır, bu, yerinde işin «Temis şeyler, temislerindir (240)» dediği gibi, sizin kâtiler açın lûtfunuzun, kutlu soluğunuzun, sizin gönülünüzle dillinizin çabasıyla, sizin yardımınızla olmasını, diledi; bundan dolayı da gene size zahmet verirdi. Eski den beri, bu işlerden sizin zahmet çekmeniz bir töre olmuşdur; gene Hak, ehline döndü, geldi. Hamdolsun Allahın lûtfuna. Böylesine bir hayır; işin tamamlanması, gene sizin işiniz. Şimdi bu düdü, ne diyebilir ki kutlu, meşru gönülünüz, işten-ışe, bu düdüden söylemekte; işitmekte. Ama ceğil mi ki, iyi bir şey yapmayı kurdun; bozma o kurdüğün şeyi. Böylesine bir yoksula, değil mi ki bir somun verdin; alma geriye onu; ikiye bölme. O yoksul, çok etmek bulur; ama sen, böylesine bir yoksul bulamazsın. Bu başka da, sultanmışın, hem de ter - temiz olan sultanmışın, sultanların övündükleri sultanmışın, şâhr zamanı Mehdî'sinin, Tann yardım taline, erlerin nazaranı şahub olan sultanmışın; Allah devletini kat - kat arttırsın; devletine sebeb olan İsmailahü Tehlâ (241).

(239) IX, 54 (240) XXIV, 26.

(241) İsa mektup, Hüce Abdülhâ- Ansârî'nin esri tarısında, kas, fakat bir-birine ulaşma, sözlü ölmelerle yazılmıştır. Mîmkin olduğu kadar çeviri de de, aynı şekilde verilmektedir.

Büyüklerin, kutlu kişilerin övündükleri ulular ulusu, büyük vezir, büyük padişâhın, gerçeğe yardım olanın, büyük soylu - boylu, Müslümanlığın ve Müslümanların dayanıcı - güvenli olan devlet ve Dîn Tâ'e' -nin yüce gönü de bilir ki «Müslümanlık garip olarak başlamıştır; garip olarak döner.» Allah, o sâtin yüceliğini dâimi etsin; devletini kat - kat arttırsın; katından bir ruhla kuvvetlendirsün onu. Selâmdan, düdüden, ısrarlarımızdan dolayı öcürlerimizi bildirdikten sonra şuna da arz edelim ki: Câmında, Müslümanlıktan behreler olan, Müslümanlıktan feyizler alan kişi, halk arasında garip olur; halk, onunla ulaşamaz, bağdaşmaz. Bu çeşit kişiler, yabancu gibi yaşarlar. Netekim peygamberlerle erenleri bulmak istemişlerdir; onlara töhmetler ismet etmişlerdir; şehirlerden çıkarılmışlardır onları; yüce Hak da anlatır; «Bir bölüğünü yalancılara; bir bölüğünü övündükleri (242)» der ya. Derken Tann'ın yardımı gelir çatar. Karada yaşayan hayvanlar da, denizde yaşayanları aynı boydandı; aynı soydan, aynı şehirden; ama gene de bir-birleriyle ulaşamazlar, bağdaşmazlar. Netekim İbrahim, babasına, akrabasına, onların yabancılığını görünce «Bâ, sizden uzaktır (243)» dedi. Ancak, bir garip olsa ki, onun da, öbür garibin kumaşından bir elbisesi buluna; o garibin dağlandı ateşe dağlana. Bu garipten, garipçesine bir soluk duydu mu, aynı cinsten oluş, aynı şehirden bulunuş gayretli coşar - köpürür de, aralarında bir yakınlık belirlir. Çünkü «Söz budur ancak: İnanmalar, kardeşler (244)». «Her garibin, başka bir garipde nasibi vardır.» Sizin niyüzün de, sizin de doğruluğunuz da, eşsizdir, tektir, gariptir. Size de gizli değildir ki bu başınca, şeyhlerin övünçünden istihkak hususunda gösterdiği istek, dilediği dilek, gârimindir, sebezindir; tahlilde, kıyasla uyup iste memekteyim. Allah onun bereketini dâimi etsin.

Rahmetli Ziyâeddin, gerçik herkes, kendi durağında iyidir ama, nereden nereye? Yüzyıl nefsiyle savaşmıyadı, gene de onların bulduğunu bulamazdı. Nasibi bulabilirdi ki nasibi o kadardı; fazla değil. Bu iki makamın, şeyhlerin övünçüne verilmesini istedik. İyiyi köşiden ayırdemeyen gönülleri, göçleri kör düşmanlar, gâres besleyenler, yol kesiyorlar; bu iki makam, çoktar diyorlar. Vallahi de bu düşman dileği, mülküm, devletim dâime girmesidir; talihli de böyle.

Bu mektupla daha fazla anlatılmayacağım. Ahîret sağı için, bunalma gününde, elinizden tutması için bu büyük hayra yardım buyurmanızı istemekleiyiz. Vasiyete de hâcet yoktur.

Ustan, aektir senin, oraya varınca,
Zâti o, hal diliyle sana söyleti mi, dediğini yap.

✽

Bâşırım ki inciyi, samân çöpünden ayırd edersen;
Yahut akdoğan, sinekten ayırd edebilirsin.

Her demirin bir değeri vardır, faydanı yok değildir; ama ekil de bilir, anlar ki, bir demirin, kâinatın aynası olabilmesi, âlemin elini tutabilmesi için, ne kadar tasalar çekmesi, ne kadar zaman mülahazelerde bulunması gerektir.

Kalem, baraya gelinece, kırıldı - gitti.

Ebedi olarak başarılar elde edin.

LXXVI

Vezirler pâdişâhu, zamânın Âsâf'î; saltanatın dayanıcı, pâdişâhlarla sultanların bebâs, Müslümanlıkla Müslümanların yardımcası, âlemlere adâleti yayıcı, hayırları, büyük işleri başaran, pek büyük Şâhib'in, ulular ulusu vezirin yüce meclisinin kutluğa, devleti, her gün, devirler geçtikçe, zaman yeniledikçe dâimî olsun; kutuluk, ona hizmetçi olmaktan geri kalmaması; devlet, ardi sara gelsin; dereceleri yücelten Tanrı, gün geçtikçe, yücelik sebeplerini, muradına eriş ve mesnedinde duruş vesilelerini, daha da kuvvetli etsin, daha da sağlamlaştırmasın; Allah yüceliğini, devletini dâimî etsin. Gerçekten de O, duaları kabul eder.

Bu özd doğru, bu suân devletimizi gerçekten isteyen duâcının selâmıların, dualarını okuduktan sonra şunu da bilin ki: Yeni aya benzeyen yüzünüzü görmek, âyâretinizi ganimet bilmek arzusu pek üstündür. Dâima yüce olsun, yüce hümmetinizin, boyuna muhtâcılar, müstahaklar, mazûmlar, hele Tanrı'dan çekinen din ehlini gözettiğini biliyoruz. Zâti varlığı özü de onlardır, öseti de; bu yüzden de, vezirler pâdişâhının güzelim çalışmasıyla suyun, kendi arkında akıp gitmesi,

ahîret tarlasının, ibâdet ve ihlâsı suyuyla sulanması için hayır kapakları, ihlâsın masraflarını yüce rey'inize arz etmemiz gerektiyor.

Şu zamanlarda, gıllı kalmaması ki, şeyhlerin ve Abdâli'nin öyündüğü, serin Bâyezid'i, zamânın Cüneyd'i, erlerin tek çemiş biricliği; Allah bereketini dâimî etsin; Hüsameddin'in azis zamânı, hâvetlere, mürakabelere dâlims olarak geçmektedir. Şâphe de yok ki dünyaya âit sebepler, onun kabında, düşünün de değildir. Yüce Hak da, hâlim kutluğunu sağlamak için kudretli pek olgun olduğa, göeli yettiği halde, erenlerinin rakımı, kendi öz hazinesinden göndermez de, onların rızıkların, halkı sınamak, dememek için, halka havâle eder. Nettekim, esenlik ona, İaâ'mın aşından. «Allah uğruna bana yardım edenler kimlerdir (245)» der. Oysa ki yüce Hak'ın ona yardım etmiye gücü yetersiz. Onun, hâlimin yardım istemesi, halka rahmettir. Bâylece, Allah rahmet etsin, esenlik versin, Mustafa'ya da, «Allah ve inananlardan sana uyanlar, yeter sana (245)» buyurur. Gene. «Allah'a yardım ederseniz» buyurur, «O da yardım eder size (247)». Bu, halka rahmet içindir. Çünkü, herkesin, Hak'la sırdaş olması kolay değildir. Ancak yüce Hak'la dost olmak isteyenler, Tanrı erenleriyle dost olsunlar, onlara, malî - cenâ, ne kadar mümkünse, o kadar yardım etsinler; onları başkaları gibi sanmasınlar; işte, bunun içindir bu.

Bu yolda, tavus kuşu gibi, sineğin de işi var.

Var ama, ayırdetme duygusu olan kimsede tavusta sineği bîr tutmaz. Tanrı buyuruyor ki: Bu işi bulunmayan, ırneğine güç rastıtan tâlîfiyi gânetet sayın da, onların devletlerinin belirlediği gün geldi mi, onların zamânı, muratlarına gelip çatı mı, ellerinizi tutumalar alın. Hasret çekmeyin, Artık, ne şefâstçilerden bîr şefâstçi var bize, ne bîr can dostu (248)» demeyin. Çünkü o gün, hiçbir dost, dostunuz elini tutmaz; ancak, Hak'ın erenleriyle dostluk eden kişinin elini tutar erenler. «Dostların, o gün, kimisi kimisine düşman olur; ancak Tanrı'dan çekinenler olmaz (249)». Bu yüzünde, Allah yüceliğini kut - kut artırsın; vezirler pâdişâhu gibi birisi bulunsaydı, pek büyük hayırlar başarsaydı, gene bu rahmetle dolu zahmeti ona vermesdin. Bereketi dâimî olsun, Şeyh Sadreddin'den boş kalan bir yurt var; şimdî şeyhi yok. Orazım lütüfercaenis minnetler altında kalırız; pek de yerinde olur bu. Duâya koyulmuş bulunan hayır ehlinin halkasına, ebedi olarak dayanç olun, onlara, hayırlarda bulunun, tapmas kutuluklar kaynağı olun.

LXXVII

Himmeti yüce, yüzü kutlu, niyyeti mesut, adaletin göcbebeği, kerem sidresi, yücelik sütünü emmiş, şeref kaynağı kesilmiş, incilerle dolu denizin dalğacı, sarar zehrinin panzehiri, memleket direklerinin en kuvvetlisi, saltanat bahçelerinin ilkbaharı, yardım görünüş devletin ışığı, hayra hasredilmiş gönüllerini ferah, ululuk sabahı, devlet kibleli olan devlet ve Dîn'in Fâilânı'nın, dine, mala, hâle, ahvâlê âlet bütün maksatları, dilekleri, istekleri, kurduğu şeyler, olmasını istediği önemli işler, Allah yüceliğini dâimî ederek, sevinme ve nâmetler elde etme bahçelerinde, en son hadîlerine varacağıya kadar olsun; bütün maksatlarını ersin.

Eserleri; ölümlü yok olup gitmeyen, zamanların-devirlerin geçmesiyle yıpratılmıyan; ulusalndıkça ululanımsa, yüceldikçe yücelsin; mutlak Tanrı'nın kalıplar tusak yerini kurmadan altı yüz bin yıl önce düşünödüğü düğümle bağlanan, «Onların gönüllerini ulaştırdı; yeryüzünde ne varsa, bapsini barosaydı, gönüllerini ulaştıramazdın (250)» hükümüne, ösüne ön olmuysan, gerçek ösden kopan, insanların onlarıman hakikatlerinden behren selâmlarınan, boyuna, her sabah almaktayız. Ökseyiz, gârele tozları bulunmıyan, cefâlarla yok olmuysan sevgi gücüyle de o yüce huytu azla vücudun hayâline bakmaktayız; hem de gönüllü aynasından bakmaktayız. Yarattı olgunlaştıran Tanrı, bu selâmın, bu sevginin, bu birliğin ve görünüşte gizli olan bu buluşmanın son - uçlarını, her gün, gönüllerine verin de, neşeniz artıkça artsun; dışların yüce gönüllerinizin yüceliği eksik olmasın. «Gerçekten de o, kullarını esirger (251).»

Kimî olur, sevgi aynası, umutla tozıyla tolanır ya; onu, bir selâm gönderme, bir mektup yollama bahanesiyle almıyî isterken bir vesile çıktı. O tapının devletini isteyenlerden, o keremin minnetini güdenlerden biri olan ve size bu mektubumu getiren zâtan dilekleri var; cefâlet etmemi istedi. Yüceliği dâimî olsun, o lûtu ve ihâsân ismine, şu sevgimizi belirten birkaç satırın yazılmasına sebep oldu. Umarız ki hâcetlerini revâ edersiniz, bugün, hakkında, daha da fazla iltifatta bulunuruz. Çünkü o, sizin yardımınıza, Müşâferi'nin bakışından daha yânu bulmuş, en büyük bayram yenâyından daha kutlu cüdâğınuzunuzunuz.

LXXVIII

tır. Umudu neyse, ona ulaştırarak sevinçli bir halde geri gönderceğini edisler, bunu bekleriz. Nettekim bunca halk, çeşitli hâcetleri revâ edilecek o tapınan şükrede - ede, o tapınan lûtuflarına ana - ans dönmektedir. Umarız ki bu da, din ve devlet işiğınan çoğalmasına, devlet ve kullarınan kat - kat artmasına sebep olur. Oyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

Emirler pâdîşâhı, ileri gelenlerin efendisi, halkın imdadına yetişen, ösü ter - temiz, adaleti diriltiren, östünlüğü bol, zamanında çeşiz, emniyet ve amânı sağlıyan, anlaşı yüce, düşüncesiz ince, soyu - boyu, ash - nesli güzel, ulular ulusu Uluğ Pervâne Bik'in (252) hayır kâzıplarını açık ve çok olsun; Allah yüceliğini dâimî etsin; ona hased edenin, ona düşmanın olmasını burununu yerlere sürtsün.

Selâm ve dualarımızın aldıktan sonra bilsin ki âlemi besleyen, neşeyi arttıran kutlu yüzüne susuzluğumuz pek fazla. Allah bizi, «Karşı - karşıya, tahtlarda oturanlar (253)» dan etsin. Öbrünöste kusurumuz var ana, boyuna sevmedeyiz, iyiliğimizi istemedeyiz.

Ziyâret, yer yakınlığıyla değildir;

Bir - birine dölaşmak, gönüllerin yakınlığıyla olur.

Şâir demiştir ki:

Ülkesinin yakınlığından bir faydam olmaz;
Gönüller bir - birine yakın olmadıkça.

Gene demiştir ki:

Selâm olsun yanınızda bulunmadığı halde yanınızda bulunana,
benimle olana.

Boyuna, Pervâne Bik'in yaptığı hayırları duyuyoruz; bütün halk, âlet yollarını kapayıp, bele muhtaçlara sadakaları vererek yaptığı iyilikleri izliyoruz. Bu düşünün, boyuna isteği; hayırlarımızın, büyük ve faydasız çok yerlere, müstebak olanlara harcanmasıdır. Yüce

himmetinize kıyak olan da budur. Kimin soyu büyükse, ona büyük, yitce sözcük söylemek gerek. Böylece de bayır tohumlarımız, en hayırlı tarlalara ekilmeli ki şaşılacak meyvalar versin

Uzular ulusu, Tanrıdan en fazla çekinen, en çok korkan, Hakk'ın arif olan, gayben emni, zamânın Cüneyd'i, Allah velisi Hnââ-meddîn'in, Allah bereketini dâimi etsin; masraflarına, giderine karşılık yardım bulursanız, geçmişteki lütufunuza kâfir bu da. «Hayırların kabul edilmesinin beirtisi, tekrar hayırlarda bulunmaktır.» Bu sözleri, her şeyi inceliyen, keskin görüşlü gönülmü, Allah onu boynuna şüklandırın, her şey nasılsa böyle gösteren ona; lîsân eder, başı esirgenesseni; çünkü yardım çağdır, acımak zamânı. «Âlemlerin Rabbî istemediğe, isteyemez onlar (254). «Odur takvâ ehli, mağîfret ehli (255).» Ebedî olarak lîsân san olun.

LXXIX

Gülen gül, gülmez de ne yapar?

Miskîle bayrak haşılayıp yüceltmez de ne eder?

Yüce Tanrı'nın seçtiği, kendi kerem ve lütuf sıfatlarının ehliyesini giydirdiği, başına, «Biz bilerek onları, âlemlere seçtik, üstün ettik (256)» lâcım vurdahu kişi, kulu okşayıp yetiştirmez, küçükleri besleyip geliştirmes de ne eder? Allah, âlemler üstünde, gölgesini dâimi etsin. Yüz kez, halkı da tanık tuttum, Yaradıcı da, o kendisine hizmet edilesi zât, ne düşünürse, benim en son düşüncemdir o; ne buyurursa, ne söylerse, benim sözümdür o söz. Tanrı, bismem emen dileklerini yerine getirmek istedi de, onun kutlu çekildi dâvâ-i koştu. Camının ne dileği varsa, şüphe yok ki, kendisine hizmet edilesi Hnââ-meddîn'in sözlerinden, işâretlerinden parıdır; Tanrı, kendisine hizmet edilmekten ah-koymsan onu. O dilek, isterse görünüşte meydana gelsin, olsun, isterse olmasın; böyledir bu. Bahâeddîn'e, onun baba ve ana soyuna bu yücelik yeter ki, o güneş bayılu gönülle yardım etmektedirler, esir-genmektedirler onu.

Siz ne buyuruyorsanız, birisi çıkar da, bunu Mevlânâ söylemişmiş-tir, Çelebi söylüyor derse, yaşlışa düşenüştür, suç işlemiştir.

Her iki varlık âleminden de bir yalızlık bucağım seçmişsin,
Küfürden de, dînden de dışarı, bir başka yol tutmuşsun.

Sevgilinin civarında bulunan bengim kaynağundan içmişsin de,
Bn yüzeden, kâymetedeğ İskender saltanatım elde etmişsin.

Tümden şeker kesilsem, gene sana, gereği güld şükredemem;
Tümden ötür kesilsem, gene ötür getiremem sana.

Binlerce selâmdan, şükürden sonra bilin ki: Görmek isteği, gün-den-güne artmaktadır. Küfûluğumuz da düş etmekteyim; hayır-dulmuşla oyalanmaktayım. Dileyenlerin, bu yüzyıldaki kusurların sığın-ğı olan, yardım isteyenlerin yardımına koşan, acıya uygunluğuyta du-dağınadek dop-dolu bulunan, kötülüğü gidermede, özlükleri kabul et-mede, şeffâf etmeyi düşünüşte eşsiz olan ve adamaktık, derdesti ancak Allah tarafından bilinen o devlet, âlemden kesilmesin; öyle olsun ey âlemlerin Rabbî. Ahar zaman belâların sürüp gideren o en büyük ko-ruyuş, dilerim korunsun; saklanıp bekliensin. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbî. Himmetinize şükürler etmekteyim; benim söyleyeceğim, dileyey-ceğim özlükleri de siz söyleyin, siz dileyin (257).

LXXX

Allah kuvvetini büyük ve ulu etsin, barhâzını ebedî kılsın; pâdi şâhlar, himmetinin dininden çıkmasınlar; kutlu kişiler, bayrağının gölgesi altında dönüp dolasınlar; âlemin tek pâdişâhının adâlet ve lîhsan gölgesi, acıu görmeven yıllar boyunca, âlemdüklerin başına ya-yılıp dursun. Allah devletini büyük ve ulu etsin, âlemin tek pâdişâhı-na, şeyhlerin şeyhi, asrın Bâyezîd'i, zamânın Cüneyd'i, kalblerin emni, Hak ve Din Hnââ-m'mun, Allah bereketini dâimi etsin; dâimâli olan, ve bu behânsız, bugün, gönülün ve götümün ışığı ve ay-dalığı belunum kulununun hâlini arz ediyorum. Suse de öriülü, gözle de-ğildir ki şeyhlerin şeyyidi, kaç kez gitmeyi kurdu; bu kul, binlerce yal-varıca buna engel oldu. Babanz, onun sohbetinden ayrılmayı isteme-

(257) Nâfîs Paşa müşâhadı, bu mektubun kenarına, Miskîle, «Bu mektupları, Hazret-i Husnâmedîn Efendi'ye; kudûlâle arzâtu yazmıştıdır.

diği gibi; Allah devletini ulu etsin; Âlemin tek pâdişâhının eli altında bulunan memleketin bu bölgesinin, onun gibi tek kişiden, öylesine bir himmetten, öylesine bir erin duşundan mahrum kalmasını da istemedi. Rabbim tanıyan imlû pâdişâhlar, memleketlerinde, Tanrı'nın öz hâs kullarının oturmasını canla-gönülle isterler; bunu, hameden de yeğ bilirler, oruçdan da. Âlemin tek pâdişâhı da, Allah'a hamdolsun, öyle bir inanç ıssıdır, öyle bir inançla besenmiştir ki, gönül ehli olanların gönüllerini almayı ister.

Şimdi, vaktin vâlisi, kaç kesdir, ark kulları imetmektedir; onlara kasdetmektedir; zalmatmaktadır onlara. Bu incitmişler, şeyhlerin Seyyidî'nin gönlüne, bu babasının gönlüne erişiyor. Âlemin tek pâdişâhının yüce taposunı şındırmak, Allah saltanatını dâimi etsin, o yüce âla baş ağrısı vermek istemiyoruz; usağı bundan; ama iş, sırtı açığı gibi Âlemin tek pâdişâhının yardımı da, bütün hayır ehlüne, bütün derişlere, hele bu babasına dökülüp saçılmada; bu yüzden gözüyoruz, umuyoruz, dünyânın tek pâdişâhının, zamanın İskender'inin buyruğuyla; Allah saltanatını dâimi etsin; bu vâlinin sübû, saldına, şu ark kullardan giderilsin, onlar da hatırlarında hiçbir vesvese olmasın; Kâbe'deki güvercinler gibi, kahredici devletinizin duşuyla oynasınlar vesseñin. Duşuyla övünün

Hüseynoğlu Muhammed oğlu Belhî Mıhamed (258).

LXXXI

Pek ulu, İtuf ve İhsan ıssı, melek huylu, pâdişâh sıfatlı, Mülâkâmanlılığı yardımına geçen, halkın övünçü olan pâdişâhlarla sultanların yakını bulunan devlet ve Dîn Fâhr'inin, (259) hayrı ve hayrı düşündü, mazlumı okuyup, yokulu besleyip yetiştirir, yüce himmet ıssı olan, için sonunu görüp meyvaları, her şeyin karışığı verileceği günde, pek bol ve sonsuz olsun; «Yapılan güzel, iyi bir şeyse Tanrı onun sevâbını kat-kat artırır (260)» hükümüne çoğalchıca çoğalsın. Destları yardım bulsun, düşmanları kahrolsun. Yaradıp olgunlaştıran yüce ve kutlu Tanrı, Mıhamed ve soyu hakkıyla, ondan râm olsun, onu

(259) Bu İms, N Mıhamedinde, o Mıhamedin İhsan edilen İst. Üniv. Kütüphanesinde 28 No. da kayıtlı Mıhamed, aynı kütüphanede 733 numaralı Mıhamed bulunmuş gibi, 45 numaralı Mıhamed de kenara yazılmıştır. (260) N: Devlet ve Dîn Semr'inin (300) IV, 46.

görüüp göetsin. Allah yüceliğini dâimi etsin, düşmanlarının burnunu yerlere sürtsün.

Selâm ve duâmız aldıktan sonra şunu bilsinler ki: Boyuna onları sormaktayın, aramaktayın, kendilerine teşekkürler etmekteyim. O İstidatlı yaradılışları, o güzel edepleri, o ince ve kutlu anlayışları, gözümlen özlendim hiç gitmiyor. Fakat önemli işlerle uğraşmaktasınız; bu yüzden üstündem düşünmüyorum. Allah dilerse, o baş ağrısı olmasın, arası kesilmeyen buluşmayı kolaylaştırır; «Tablânda, bir-birlerine karşı oturan kardeşler (261)» den eder biz. Lütufun buyurdunuz; soyulu-boyulu azız oğlumuz Sadreddin, kutubluğ dâimi olsun; teşekkürlerini söyledi; umarım ki tamamlansın da. Çünkü hayırın başlangıcı iyidir, güzeldir ama, tamamlanmasında iyiliğe, güzelliğe son yoktur. Yeni ay güzeldir, alımdır, parmakla gösterilir ama dolun-ay oluşu, bir başka şeydir. Bu duâdan, şeyhlerin, Abdâl'in efendisine, kalblerin eminine, zamanın Cüneyd'ine, yâni Husâmüddin'e, Allah bereketini dâimi etsin; başlılığı, size malûmdur. Şeyhlerin övündükleri o zâtın yüce ve ululuk ıssı Tanrı'nın taposuna başlılığı, benim oca başlılığımdan yüceltilere kat arttırır; kalemle anlatılamaz bu. Herkesin şükrettiği gibi, umarım ki oğlumuz Sadreddin de şükrederek döner. Bu hayrı, öbür hayırlardan saymamalarını da dileriz; çünkü peygamberler, semercilerle kıyaslanamaz. Allah bilir, o safı, bu hayırdan, bu çalışmadan ne kadar memnun olacaktır ve bu duâcı, ne kadar minnetler duyacaktır. Boyuna İhsan ıssı olun; öyle olsun ey Âlemlerin Rabbî.

LXXXII

Ulular ulusu, Tanrı'dan korkan, için sonuna gören, halim, kerim, Allah buyruğuna ululayan, Allah halkını esirgeyen, «Kâfirlerle karşı çetin, aralarında merhametli kişiler (262)» den olan, pâdişâhlarla sultanların yakını bulunan, kâfirlerle şeytanların köklerini söken Uluğ Kutluğ Pervâne Bîk'in (263) hayırlarda, iyi ve güzel işlerde bulunması, ayak dirmesi, dinî yetiştirip geliştirmesi, mazlumları okuması, adâleti öbeyip yayması dâimi olsun. Allah yüceliğini dâimi etsin, düşmanının burnunu yerlere sürtsün. Hayırları, «Sağları örten,

(261) XV, 47. (262) XLVIII, 28. (263) «Uluğ kutluğ» ve «Bîk» sözleri türkçe geçmiştir.

tövbeleri kabul eden (264)» Tanrı katında makbul olsun, sevâbı artıtkça arısın, azılp dursun.

Bu duâcının selâm ve duâsından sonra, buluşup konuşmayı pek arzıladığını bilsinler. Dilerim, en uygun bir halde miyesser olur. Emirler pâdişâhının, macûmları besleyip geliştirme, yoksulları yetiştirme hayrı, hele, «Ahiş-veriş, onları Tanrı'ya anmaktan alışkermaz (265)» diye anlatılan Tanrı yoksulları hakkındaki lütfu, güneşten de daha aydındır. Bu vakitlerde, sizinle ilgili olan, aile başkanları bulunan bir topluluk, sizin haberiniz yokse; kullukta bulunup duran, Tanrı yoluna yönelmiş bulunan aziz, şahid kızkardeşimizin; Allah korumasına dâimî etsin; zâviyesine konuşsular; orayı konak hâline getirmişler; oradakilerin haberiarını, gâiblerini darma-dâşun etmişler; oysa ki onların vakitlerini fırsat, duâlarını gâzimet bilmek gerek; hele Emirler Pâdişâhının inancına, sazısına göre bu, eibette böyle.

Umarsa ki işâret bayıruurlar da bu topluluk, derişlere zahmet vermezler; orada konaklamaslar. Duâca, bîzât, bu hayır işi başarmak için tapeya gelmek isterdi; fakat hayırlara istidâtlı olan, hayır işlerini öne almak için behâneler arayan Emirler Pâdişâhına bunu arzıtmeye ne âfâcet. Ebedî olarak ihssan işi olun; öyle olsun ey Âlemlerin Rabbi.

LXXXIII

İki dünyânın kütuluğu, gökyüzü rahmetinin yardımı, seçilmiş beylerin ulusunun, büyükler övünçünün, hizmetleri yüce, melek hayırlı, Tanrı'ya en yakın meleklerin safatlarıyla safatlanmış, hayır ve insâf mâdenin, pâdişâhlarla sultanların en yakını, anıkların kaçıp sığınacakları, yoksulların görüşüp konuşarak esenleştigi zâtin, macûmların yardımına koşan millet ve Dîn Celâli'nin yücelmiş, besenmiş zamanına eş-dost olsun. Allah yücelliğini dâimî etsin; kütuluk, ona hîzmetçi olmaksın; devlet, kapsım beklemekten geri kalmasın; «Ona rûhumdan rûh üfürdüm (266)» esinlisinden yoksun olmasın; ululundıkça ululsun, Tanrı, herhalde ona yardımcı olsun; kuvvetlendirisin onu; dayak-direk olsun ona; doğru yola götürsün; görsün-gözetsin onu; çâbalarına karşılık lütuflardan bulunsun, Peyğamber Mubâmmed ve soyu hakkıyın.

O yüce zâtin, o lâtif, o zarif yaratılış isminin kutbu râğbeti, esirgeyip; üstün kişileri yetiştirmeye, bilginlerle yoksulları kuvvetlendirmeye harcandı; bu da, ap-açık, gözle görüldüğü. Bu yüzden, gereğe ulaşmaz Tanrı yoksulunun, bir işte, biristinden yardım istemesi gerekirse, «Bea, ber şeyi, kendî yerine komayı severim» hükümlüce, önce, ihtiyacını size bildirmesi gerek. Şeyhlerle Abdâl'in pâdişâhı, erler arasında Allah'ın sırrı, tarikatin Cüneyd'i, Hâkiyâtin Abû-Yezîd'i, Allah'ın işkâriyle kuvvetlenmiş, Rabbin işkâriyle kudretlenmiş, meârif güneşinin doğup parlayışıyla yücelmiş, Tanrı işkârlarının şimşekleriyle ulunmuş, Hak ve Dîn Salâh'ının; Allah sırrını kutlanan, âlemlere ışığın, bereketini gerisin-geriye gönderen; mîracıları, bu yakınlarda bir bağ satın almaslar; parasızda beşrîs dirhemini verememişler. Bağ sâhibi on beş gün bile beklemiyor. Bir yardım istemek için her yanı gördük, gözlemedik; bu hayra, bu yardıma, size sırrın tek kişisinden başka daha uygun, daha lıyk kimsesi görmedik. Artık o kadar bir parsanın, borç olarak sizden istenmesinde öne aldık. Yoksulları okşamak, onları geliştirmek, halkın düzgün, iyi işler azlığına muhtâc olacakları gün için azık hazırlamak husûsundaki âdetinize güvenerek bunu vereceğinizin umuyor, bu hayrı sizden görüyoruz. Hele ad hakından yoksul olan, gerçekteyse iki dünyânın da pâdişâhları bulunan Allah yoksulları için hayır tohumu ekmenin üstünlüğü, bîsbütün meydanda. Halkın yoksulları, hırsıya, kulluğa tapınlar, onları ayırdemedenler, onlara yol bulamasınlar diye, Allah yoksullarına perde kesilmişlerdir. Yüce Hak, dünyadaki o tek kişinin can görünüşü, güzel arayışını, mahrum oluş perdesinden korusun. Öyle olsun ey Âlemlerin Rabbi.

LXXXIV

Emirler Pâdişâhının, perdecilerle nâibler övünçünün, Sâhib-i A'zam'ın, Allah buğrûğunu uluyunun, Allah'ın halkına esirgeyenin, Müslümanlığın yardımına koşanın, halkın sığındığı; zâtin, adâleti yapan, üstünlüğün kaynağı olan, hilm ve kerem mâdeninin, melek hayırlı, kütuluk Cibrâil'in kulu günleri, boyunu devlete eş-dost olam. Rûhu Arş'a mensûp olan, pâdişâhlarla sultanların yakını bulunan, doğru yolu, tam inancı gösteren, âlemlerde istekler, dilekler kabilesi olan devlet ve Dîn Muja'imin yüceltildi, Allah dâimî etsin; kerem işi Tanrı, uyku nedir, bilmeyen gâibiyile, eşilmek nedir, anılmıyan direği, dayalıyla onu görsün-gözetsin; halkın şerrinden, günlerin kötü olay-

lanından, kötübükle göüp çıkan her hüsrandan, uğursuzdan korusunu ou. O zamanın tek eri halindeki bu duâ da, bütün dostlarının, o devleti dileyenlerin duâları da, Taarı katında makbul olsun. «Gerçekten de O, kullarını esirger (287).»

Seber yelinden daha temiz, çocukluk çağından daha tatlı, İkbahar yelinden daha faydalı, oturup kalınacak âhuret yurdundan daha vefâk selâm ve duâlarımızı okuduktan sonra şunu da bildireyim ki: «Seede beîrtileri yüzlerinde görülür (288)» hükümünce, dünyâyı beseyen, neşeyi çoğaltan yüzünüsti görmeyi pek arzuledek. Defalarca o yana sefer edeyim, ancak o eşl bulunmayışın tek erle buluşup görüseyim dedim; gönlü dedi ki: Sen, konup güçmede aşırım; beğin, başıantın var; benze gönlütüm, tez yürürüm; sağa - binaşe muhtâc olmazsın bu işi yerine getiririm; sen duâda buluns - gör.

Bu bakımdan, kutlu hatıran, dünyâ ehlinde usandı, doctları, kardeşleri andı ma, ben de bilirim ki bu düşünen gönlünü, orada, katında bulunan gönüllere kabilmiş, onlarla birleşmiş bir halde toplarsın.

Onun canı, benim canımdır; benim canım da onun canı.
Kim görmüş, bir bedende iki canın yaşadığını?

Şeyhün burından, sâfileri sordular. Dedi ki: Ayrı - ayrı bedenlerde bir tek rûhtur onlar.

Bir canım ben, bedenim yüzündür;
Can nedir, beden ne? Her ikisi de benim çünkü.

Yüce Allah da demistir ki: «Yaradılışınız da bir kişinin yaradılışı gibi tekrar gösterilişiniz, dirtililişiniz de (289)». Yüce Allah'ın hamdolsun ki, kutlu hatıranız, lâıf şeylerle hikmet sırlarının bulunduğu odadır; ter temiz gönlünüz, ince şeylerle gerçeklerin kaynağıdır. «Eyyâya, masâıla şyle göster bize.» Hem kutlu huylarınızın ineller toplanı, hem yüce kulduğunuz döker - saçana; «Denizden aldık, gene denize saçık» dediği gibi hamî. Ebedî olarak bilgilerin, sırların çıkış, sonra da gene döşüp geldiği yer olunuz.

Duâmanız, senâmanız getiren, tapınıza bir kulluk için gelmede, bu mektûba getirmeyi de, bahânesiz, sebepsiz olarak da kaynayıp çoşan lûthunuz, ihlâsınız bir vesile kilmadadır. Âlemede bütün ihtiyâ; sâ-

hipleri, bir umıada kapılarak o kerem Kâbeşine yûta tabuyorlar; o eşikten de ancak esenlikle, ganimeller elde ederik, sevine - sevine, şükredede düşünörlor. Kutlu hatıranıza ap - aşiktür ki dünyâ devleti, dünyâ malı, ekim etmek, tohum saçmak şındır. Bu ömrüz ve devlet tohumunu, ekmek için vermişlerdir; saklamak için değil. «De ki: Dünyâ malı, dünyâ mülkü, pek azdır (270)» Ekmeğ için verilen tohumu az verirler. O saçık tohum da, tenkik eder ki, bana bunu, ekmek için vermişlerdir; ambarsa koyup saklamak için değil. Umarız ki o da, başkaları gibi tapmadan şükrederek döner; sizin kabul edilişiz, yardımna bulunusunuz, akrânınıza karşı övümme, nazlanma sâllâhı olarak kullenir; o kerem isminin tapısından nasıl döndün diye sordukları zaman, o yardım, onun dili kesilir.

Ebedî olarak ihlâs ism olun, başışlarda bulunun. Öyle olsun ey Âlemlerin Rabbi.

LXXXV

Emirler Pâdişâhının, memleketler vezirinin, zamanın Nizâm - el Nâik'ünün, zamanda eşl bulunmaz erin, Mâsûmîneliğe yardım eden, bilgilerini besleyip yetiştiren, erenleri seven, yoksullara eş - dost olan, şâşşların işi olan, bulutları rahmetle dolduran Uluğ dîn - dir, İleri gidenlerin efendisi, öz çoğruluğa maddeni bulunan İşk ve Dîn Muin'ül Fervâne Bik'in (271) hayırları kabul olsun. Allah devletini östün; uluğuşunu arttırsın; olgunluğunu fazlalaştırsın; sonunu en güzel bir hâle getirsin; dileklerini elde ettirsin; her dileği ebedî olarak kabul edilmeye eş olsun.

Bu öcü doğru duâcumun sonuz selâmıların kabul buyursun; devletinin duâsiyle, senâsiyle dilemin - darâğumun kuruduğumu bilsin. Yarabip olgunlaştırsın yüce Taarı, ona, en yüce durakları, en olgun kullukları versin.

Sonuz teşekküllerden sonra şunu bildirelim ki: Gözlerin işiğ, gönüllerin meyvası oğlunuz Sadr ed dîn (272), şeyhlerin şeyhi, kalib-

(270) IV, 77, 271) «Bâk ve «Uluğ» şeleri, böyle, türkçe olarak geçmektedir. (272) N nüshasında, kenara t'ülük «Hümmüddin İzzetî Herretî'nin ferredâî şâadetmevâlerinin — nâmâ şerifin Sadrüddin'dir; kaydı düşülmüştür.

lerin emini, Allah arslarının haznedarı, zamânın Cümejd'i, Hak ve Dîn Husâm'ının; Allah bereketini dâimi etsin; oğludur; bilgier elde etmeye uğraşmadadır; güzel bir yol almaya, yüce huylar elde etmeye çalışmaktadır. Fakat insanlık ihtiyâçları, arzular, isteğine engel olmadı, bu hususta insanın sınımlı karıştırmadadır. Bu duacı, şu hâli, devletin uhularına arzelmeyi düşündüyse de götürl, râm olmadı; ancak Emirler Pâdişâhının kutlu alayının gelmesini bekledi; Allah yüceliğini dâimi etsin. Ben de gönüle uyduym; Emirler Pâdişâhı, kimya tesirini taşıyan bakişyle, bu işin başarılmasına bir kez bakar, bu işe bir gölge salarsa sonsuz sevâba girer ve bu duacıyı da sonsuz münâfere garbeder.

LXXXVI

Rahmetin olgunluğu ve önüne ön bulunmayan başı, adâletli düşeyip yayın, üstünlüğü her yana seçen, yapılıcak saflam kulp, dayanılacak en yüce destek olan, şifâhların ışığı olup bulutları rahmetle dolduran yaratıkların imdadına koşan uhular ulusu, kutlu, Emirler Pâdişâhı Pervâne Bîk'in hâllerini, sözlerini, işlerini görsün - gösetsin; koruyup beklesin. Allah yüceliğini dâimi etsin.

Solâm ve dualardan sonra dilerim, bu geliş ve güçleş, dileğimin elde edilmesine es olsun. Yüce reyimize şunu arz ederim ki: İki - üç derviş, zikir meclislerinde, bu duacıya devam etmektedir; gönüllerini bu duacıya bağlamışlardır; bu duacıda, bir şey var sanmışlardır. Onların dünyâ hürsundan kesilmeleri, kasınca, işe - güce aldırış etmeyeşleri de bîhâlmîştir. Bir kişi, Rabbin uhulduğundan bir koku alır da, nasıl dünyâ işine boş vermez ki?

Kıyâzınun karşısında mum mu parlayıp yazar?

Adam, arslana karşı, nasıl olur da kürk dâkebilir?

Âdem Peygamber'in oğullarından biri, böytesine bir düştünceye kapılmıştı da, çocuğu - çocuğu muhtâc bir hâle düşmüştü; kardeşlerinden yardım istiyordu o. Dediler ki: Biz, nasıl çalışıyorsak, sen de çalsın. Yüce Hak, Âdem'e, oğullarına söyle, ona yardım etsinler diye vahiy gönderdi. Âdem, oğulların çağırda; ne ihtiyâcı varsa dedi, verir; yardım edin ona; ferman budur. Onlar cevap verdiler de, bizim elimiz var dediler; onun da eli var; bizim ayoğumuz var, onun da ayoğı var; bizim gözümüz var, onun da gözü var. Yüce Hak, Âdem'e vah-

yeti de dedi ki: Böyle onlara, de ki: Görünüşe bakmayın diyor Hak; onun elini ben aldım; ayoğın, benim her an işte - güçte oluşum aldı; gözümlü, aktım, bakışumdaki ışığın uhulduğu aldı. Hamî size ceyflarla arslanın hikâyesini anlatmışım ya; geçen pâdişâhın, yüce Allah için merhamet ettikleri gibi, Emirler Pâdişâhının da merhamet etmesini, hattâ onların merhametlerini daha da kuvvetlendirmesini umar, bekleriz; böylece de sonsuz sevap anjını biriktirmiş olur. Ebedi olarsın ih-sân ıssı olum (273).

LXXXVII

Uhular ulusu, büyüker büyükl, pek kutlu, güzel huylar ıssı, işin sonunu düşünen, Tanrı'dan korksun, yüce hîmmetli, yoksulu besleyip geliştiren, zulme uğrayanları okşayan, gönülü aydın, dîni temiz, devlet ve Dîn Fahr'inin başlıları, lütufarı, yüce Allah katında makbul olsun; «Kim bir iyilikle, güzel bir işle gelirse, ona, yaptığının on misli var (274)» âyetinde bildirildiği gibi, hayırlarının karşılığında, onların kat - kat fazlasına bulsun; «Yapılan, güzel, iyi bir işse, Tanrı onun karşılığını kat - kat artırır; katından pek büyük ecir verir ona (275)» âyetinde bildirilen kerem vâdilerine erişsin; Allah onun yüceliğini dâimi etsin.

İyi bir behîta sâhib oluşun son haddinden mured şudur; insanın gönülü, Tanrı'nun vâdilerine tam inansın; o vâdilerle yatısın. Yüce Allah'a hamdolsun, o belirttiği, Emirlerin yardımlarında, başlılarında bulmuş biz. Devlete duâ etmekle oyalanan şu iki - üç dervişin verecekleri vergilerin başlılarından dâir pâdişâhlerden ferman istiyoruz ya; bu istek, yüceliği dâim olsun, dâir Emirlerin kulluktaki kusuru yârdından, yahut yardımında, yoksulları görüp gözetmesinde bir noksan bildirildikten değil. Onların koyuldukları duâ, zâti ellerini - kollarını kırması; önceki didinip çabalamalarının onda biri bile kalması. Elin, ayoğın gücü - kuvveti, hürsân olur. Bir hâsetçi çıkar da, haberi olmasından tutar, o iki - üç derviş neden kayırıyorun diye Emirî kınarsa, Allah yardımlarına garketsin, pâdişâhların fermanı, bu yardıma ta-

(273) N nâshasında kerem, ta'âkile şu kayıt düştürmü:

Mâlib — Fakar-ı Merviriyân için vahid — madâ rekâtıyla Vest-î vâite — mekûptandır. (274) VI, 160. (275) IV, 40

mukâh etsin, bu fermân, Emirîn elinde bir delil olsun diye fermân istemekteyiz. Yoksa Emir de, dervişlerin hallerini, onların, Tanrı sevgisine ay olduklarını, görmüşse mâmur olsunlar bile iyizlede yapıp kavrukluklarına, yâküp gittiklerini bilir. Herkes bu halleri bilmez, anlamaz ama, o, bilir, anlar. Biliriz ki Emir, yardımında hiç kimsenin mukallidi değildir; o, kendi ter - temiz gönülüne yarar; Tanrı yardımının ışıklarıyla gönülünün umduğunu yapar, ancak o fermânın, elinde bir armağan olmasını dilemekteyiz biz.

Hastanın âb edîğini, gene hasta dayar, işitir.

Bîphe de yoktur ki bu çeşit kişilere yardımda bulunmak, önceden de kulludur, sonradan da. Mem de öyle başı boş kişilerin anladıkları serberice kulluluk değildir bu. Bu şehir içinde dileklerimiz de çoğaldı ama, bir kez daha, bu dileği yenilemedeyiz; çünkü Emirlerin esirgemei, yardım, güç işleri kolaylaştırır. Allah rızâ olsun, Ömer' in çağında, halkın evlerini ateş sarmıştı. Halk, su tulumlarıyla, alrke tulumlarıyla ateşi söndürmeye uğraşırken Ömer, tellâla, şehri dolay, ekmek vertin yoksullara, bu ateş suyla sönmey diye bağırdı. Ebedi olarak İhsân ism olun vesolâra.

LXXXVIII

Ufalar ulusu, pek kutlu, akh, her şeyi delen, anlayan, hilm' i daimî olan, Emirler Pâdisâhı, mülkûn düzeni, iki devlet ism, soyu - boyu, Müslümanlığın da, Müslümanların da övücü olan, pâdisâhlarla saltanların yakını bulunan devlet ve Din' in T â c' ının yüce zâtının yüceliğini Allah dâimî etsin; onu kuvvetlendirsün, pekiştirsin, devletini kat - kat artırsın, kulluklarını, hayırlarını kabul etsin, uzun yıllar boyunca onu korusun, görsün - gözetin.

Bu duâcının selâmlarını, duâlarını yeniden yenîye alsın, okusun, gönüller açan kutlu yüzünü görmek dileğinin haddi aşığımsı bilsin. Öldenden, pelenden haberler sormadayım; o tek kişinin lütufunun, adâletle hayrı düşeyip yaymasını, Tanrı' ya kulluk edîğini duyduğun da şükürler etmekteyim. Çünkü -Şükür, elde edilen nimetleri bağlamak, bir zaman sonra elde edilecek nimetleri de avlamakdır.-

Yüce reyünize, yüce kararınıza şunu bildiririm ki: Aziz oğlumuz, ulu kişi, ulu kişinin oğlu, yüce iman, şûut verenlerin övücü Sad -

reddin, hayır yapmakla, bilgîyi yaymakla, üstünlüğü elde etmekle gece - gündüz uğraşmadadır; her şeyden esen, her yünden rahât bir halde, kendisini bu işe verişini de, staın yardımlarından, staın lütuf - larından bilmede, bu yüzden, gece - gündüz, ellerini kubbeye açarak devletimizin çoğalmasına dââ etmektedir. Allah ona yardım etsin, yüceliğini, üstünlüğünü artırsın, duâsını da kabul etsin.

Allah rahmet etsin ve hayrını kabul eyesin, Kara Arslan mescidinin imamıhı, hatîpliği, bu zamanda onları, ve rahmetil yüce kişi, Huccend' li Şemseddin' in soyuna vakıftır; Allah rahmet etsin. Sundi, o mescidin imamlığını da büyüklük, devlet adamları, aziz oğlumuz vermişlerdir; çünkü çoluğu - çocuğu fasladır, yoksaldır, nâil olduğu makamlardan da üstün ehliyeti vardır. Vakıtle, o mescitte iman olan zât, imanzlığı kendisine vereceklerini umarak dîvâna, Allah yüce etsin, yönehmiz. Aziz oğlumuz, üstünlüğü dâimî olsun. Sadred - din' in, soyca, anlayışca, ehliyet, bilgî ve bilgisini tutma bakımından başkalarından üstün olduğu malûmdur. Doğuları, batıları ışıklandıran, herkeşe ışıkları yayılan, güneşce herzeyen umami lütufumuzdan, kerem ve İhsânımızdan umsulup beklenen şey, iman oğlu iman olan aziz oğlumuz, pâdisâhımıza yardımda bulunmak, onu görüp gözetmektir; zâti bu da, önüne ün bulunmayan yaradılışımızın bir eseridir. Lütufumuzun başgözlüğü de sonus sevaplar elde edin; bu duâcı da minnettar olsun, şükürler etsin; bu lütuf, eski lütufumuza katalsın. Çünkü, «Kulluğun kabul edilişinin belirtisi, bir kulluktan sonra bir başka kulluğa atılgıdır.» Önceki kulluk, Tanrı katında kabul oldu mu, o kulluğa yapan kişinin gönülünü, o kulluğa yardımda bulunacak bir başka kulluğa çeker. Hanî, insan bir sermaye elde eder de, o sermaye, adamın gönülünü, sermayeyi çoğaltmaya çeker ya; onun gibi. Ebedi olarak âleme yardımcı olan. Öyle olsun ey Âlemlerin Rahbî.

LXXXIX

Dindar emîre, pâdisâhlarla saltanların yakınına, hayrı, adâleti, âlemlerde yaygın kişiye çok - çok selâmlardan, duâlardan sonra, «Kim bir iyilikle, güzel bir işle gelirse, ona, yaptığının on misli var (276) - hükümlünce, sevâbım ancak yüce Allah katında bulacağım' İhsânları, eskiden beri yapageldiği lütüflara karşılık teşekkürler ederiz; o lütüflar,

o İhsânlar, kaleme geçmez, yazıya belirlenmez. Önce gelenlerden de, sonra geleneklerden de hiçbir kimsa yoktur ki, Tanrı'nın rüşûhîm: el-de etmek için bir ihtiyâç olsun İhtiyâcına gidersen de, bir soluk olsun hayırlımsun, bir acım olsun acıklımsun; yitirdim o malı, yitirdim o parayı; deyip de şikâyet etsin. Ancak niye daha fazla İhsânda bulmadım; neden daha artık lûtuflar etmedim diye şikâyet eder. Çünkü ömrün günleri, tes bir pazardır; gelir - geçeriz. «Sââ, hîr alış - verişe gö-türerim mâ; hîr alış - verişe haber vererim mi size? (277)» buyrulmuş-tur ya. Kim satın almadıysa pişmandır, kim aldıysa, o da, neden daha fazla satın almadım, neden böylesine nakilsiz - nitelsiz bir tapıda zı-yandan korktum diye pişmandır. Yüce Tanrı'ya hamdolusun, Emrîmizle, başarı ehisesini, gerçeklik tâcını, çalışma kemerini vermişlerdir. Her gün başarısı çoğalsın, bütün dâirler, hayır dâiresiyle meşgul olsun, günüller, sevgisinde birleşsin; Allah yüceliğini dâimî etsin.

Bizden bir ricâna var: Duâsını getiren Hâce Zeki, bereketli dâimî olsun, temiz kışkırlendirdi; Kur'an ehilidir. Dostlar için, Allah devletini kat - kat artırsun, pâdişâhın mallarından bir dükkân tutmuş; kendisi de, dostların işleri görülsün diye bu hususta onlara yardım, ön - ayak olmuş. Bugünse onlar, bu isten vazgeçmeye uğraşmadılar. Umarız ki, Allah yüceliğini dâimî etsin, dîndar emîr, sadakalarıyla bu yoksullara yardımına bulunurlar; bu hayır da, önceki hayırlara eş olur. «Nâr üstüne nâr; Allah nûrıyla dilediğine doğru yolu gösterir (278).»

Unutduğumuz zaman mektuplarla kendimizi andırırız;
Ulular, arayı uzatıp bizî anımsızlara, onlara mektup
yazarız.

Çünkü ana, süt emer çoğunu emzirmez;
Onu görüp göstermez, çocuk ağlamayıp sustukça.

☆

Avucuna bulut diyen kişi,
Akıllığı zulmetmiştir.
Çünkü o, boyuna açlar; ağılaya - ağılaya başıçar;
Sense, hem başıçarsın, hem de gülersin.

☆

Anlam ehlini öv de, övülenlerden ol;
Anlam ehline lûtfet de lûtfedenlere katal.

Yüce Hakk'ın sözüdür: «Sâik kendine, taze hırmalar düşürsün sana (279).» Yaradıp olgunlaştıran Tanrı, o âdâlet ve merhamet fîda-nına, tertlerle dolu olanlarla, Meryem sıfatlı bulunanlara sâiki etsin; hamd, Âlemlerin Rabbi Allah'a.

XC

Yüce Allah, en fazla bilen, en çok âdâlet ismi olan, üstün kişileri terbiye eden, ter - temiz buylu, bütün yörelerin övünce, saltanat işlerini düzletip (çoşan, öikenin direği kesilen, halkın yardımına erişen, pâdişâh-larla sultanların yakını bulunan Emîrî, güç şeylerden korusun, «kolay şeyleri kolaylaştıran ona (280)»; en yüce duruşa ulaştırın onu; Mu - h a m m e d 'in, ter - temiz soyunun -sopunun hakkıyın; Allah onun yüceliğini, devletini dâimî etsin.

Selâmınuz aldıktan, duâlarımızı bildikten sonra şunu da biliniz ki: Gerçekler ismi olan, pek güzel ve temiz arılara sahip bulunan salinle bu-luşmayı pek çok arzulamaktayız; lûtfunuz çoşadıkça çoğalsın. Yalnız, kusuru ötür dilemek, takdir hükümünün, dilediği gibi yürüyüp gitme-sidir.

Yüce kararınıza dilek ve istek yoluyla, duâ ve senâ mektubumuzun yücelten F ü l â n 'ın, kuthuluğu dâimî olsun, zorda kaldığın arzediyoru-sun. Çeşitli ehliyetle ve bilgi elde edilmiş bezzemmiştir o. Kaba gölge olan, bütün yoksulları, bîgünleri, garipleri kavrayan lûtfunuzun, yardımınızın, ona da başlanacağına ummaktayız. Allah, onu yarhasın ve hayırlarını kabul etsin, rahmetli F ü l â n 'ın medresesine onu tayin et-menizi dilemekteyiz; çünkü başkalarından çok fazla hakkı vardır; istî-dadı vardır, tahsilî vardır onun; geceleri kullukla geçirmesi, çalışıp uyuması, başkalarından daha fazladır; aynı zamanda, bu dâireyi de pek büyük bir minnet altında bırakmış olursunuz. Bu İhsânınız, geçmiş zamanlardaki İhsânlarınızdan daha Şeri bir İhsân olur; bu yapacağı-nuz lûtf, bilhassa bu duâya yapılmış demektir. Ebedî olarak halkın yardımına erişin; gerçeklerden haber verin. Ey Âlemlerin Rabbi, öyle olsun, vassellâm.

XCI

Anlıp dardığınızuzu, size karşı teşekkürlerde bulunulduğumu, ih-sanlarınız, yoksulları okşamamanı boyuna duyuyormuyuz; boyuna daha fazla başarılar elde etmenizi için de dua etmekteyiz size. Allah başarı versin; kuvvetlendirisin, yardım etsin; hayır işleri kolaylaştırsın.

Dua ve senâ mektubumuzu geçiren aziz oğlunuz **Leylâü'd-din**, Allah kulluğunu dâimi etsin; soyula-boyula bir kişidir; şimdikiye yok-sul düşmüştür; dünyâlığa âit yapışacak, sarılacak sebepleri, pek azalmıştır.

Mal, yel gibi eser - gelir, eser - gider.

Malı aldanma, yaşayışa sevinme;

Çünkü mal, akarsudur; ömürse yelden ibâret.

Allah yüceliğini dâimi etsin, Emirler efendisinin kullarından, his-metçilerinden, hizmetine devam edenlerden olmak, göğüsüne sığınmak istiyor. O tek erin kereminden, lütifundan, yoksulları besleyip geliştir-mesinden beklenen, umulan şey, yardım ve kabul gölgesini, onun başı-na salması, lâyk olduğu bir hizmete onu tâyin etmesi, bunların da onun yücelmesini sağlansa, akrâna, kardeşlerine karşı övündürmesi, bö-yüce de kendisine, pek büyük bir sevâb, pek güzel bir övülmeyi azık ola-rak biriktirmesidir. Allah rahmet etsin ve esenlik versin, **Peygamber**, balk buyurmıştır, Allah'ın ayıldır; halâk en üstünü de, ayılıne en faydalı olanıdır. «Hayra âit bir şeyi öse sürdünüz mâ, onu, Allah katında bulursunuz (281).»

Ecel, verilen her şeyi almadan önce,

Verilmesi gereken her şeyi vermek, her çeşit iyilikte bulunmak gerek.

«Siz, sizi kurtaracak bir alış-veriş göstereyim mi? (282).»

Bugün, burada, bir mal yüzünden ziyâna girense,

O ziyândan yano, ne mülk bir sermaye elde eder, ne boş bir kârı konarsın.

O yâce konmuş ağırla; çönlük günün birimde,

Bu gök kubbeden dışarı çıkarsın da, bir de bakarsın
ki o, ev isaymış.

☆

Lütfunla bir bür kişiyi kul etmen,

Bânetlere kul azâd etmeden yeğdir.

Allah; doctlarını, temiz kullarını kuvvetlendirdiği, onlara yardım ettiği gibi, sizi de kuvvetlendirsin, size de doğru yolu göstere, dünyâ-nın da hayırlı işlerini ilham etsin size, âhiretin de; gerçekten de olsun, dilediği şeyye gücü yeter; duaları kabul etmeye de lâyaktır o.

İnsanlarla konuşmayı; haram bilirim ama,

Senin sözün geldi mi, sözü uzattıca uzatırım.

XCII

Adâlet isâ pâdişâhın, **Dâvûd** soyunun övüncüsün, pâdişâh so-yundan gelen sâtin kulluluğu, devlet, ulu bir olgunluğa ulaşarak art-tıkça artsan; Allah onların yüceliğini, zaman geçtikçe, yüzyıllar boyun-ca dâimi etsin. «İhsânın karşılığı, ancak İhsandır» (283) âyetinde den-diği gibi o hizmete lâyk olan, o kereme yaraşan, o küçükleri okuyuşa uygun bulunan seânetlerimizin, dualarımızın aldıkları, okuduktan sonra bilinemelidir ki o kadri ulu, o lütuf ve İhsân isâ pâdişâhın amş, gönül-münden, hayâli gözümünden, sâ dillemişen ayrılmamaktadır.

Nîmetlerinize karşı, bedelimde üç uzuv, size dua etmekteyim

Elim, dilim; bir de varlığınla örtülmüş olan, görün-meyen gönlüm.

O pâdişâhın, pâdişâhça İhsânlarının sükrü, ne söze şügar, ne per-makla sayılır, ne kalemlle yazılır. Göklenen, görülmeyen şeyleri bilen, edilen iyiliklere karşı lütüflerde, İhsânlarda bulunan Tanrı; şânı kutlu olsun, yüceldikçe yücelsin; lütüfetsin de, «Göklerin de kâlleri onundur, yer-yüzünün de» (284) âyetiyle bildirilen hâzmetlerden karşılığı ver-

sun; çünkü, «Gerçekten de Allah, iyilikte buhananın ecirini yitirmez (265).» «Mallarını Allah yolunda harcasanızlar, bir tohum ekmiş gibi benzerler; o tohum, yedi başak bilirir; her başakta da yüz tohum, yâr tane vardır; Allah dilediğine daha da artırır (286).» Bu zayıf, o pâdişâhın davetine icâbet etmezse, onun dileğine uymazsa, umarım ki mazur görür; çünkü yazılması mümkün olmayan örtüler, engeller var. Devlet, yâr olursa, ayrılık günleri aralansın, sons varırsa, Allah ism verirse yüz-yüze anlansın. Ama, Allah yüceliklerini dâimî etsin, o pâdişâhın aydın gönlü, olgun anlayış, derişlerin özerlerini, bilirim ki, söylenmeden de anlarsın, bilir. Çünkü derişler, Hakk'ın tasarruf demlinindedir; kendi hükümlerinde deşilirdir onlar.

•Yeller, gemiyi dilemediği yerlere sürer - götürür.»

Yücelik tasarruf eil, onları dilediği gibi evirir - çevirir. O tasarruf, onlarda kudret sâhibi olmak, dilediklerini yapmak gibi şeyleri bırakmaktan çok yücüdür. «Yurtta, Allah'tan başka yurt işi yoktur.» Allah, yaptığı işte üstündür (287).»

•Bu semin yaptığın iş, yanış diye ahvâl henden sorma;
Yürü, pâdişâhınan yüzünü gör; o vakit müşkül, ortada kalkar - gider.»

•Dilediğini yapar (288).» diye anlatılan kudret yüzünün nûrunu gören, o yüzü seyreden kişinin gönlünde, hiç şiraz kalmasın; o kişi, bütün yaratıklara acır. Ham bir kul, efendisine, mademki dedi, yakınmak ihtiyâcından; mescidin kapısında otur; ben namâzuma kılıp çıkayım da, işi seninle beraber hamama götürüeyim. Efendi, peki dedi; dışarda otarda. Köle mescitte gecikti. Efendi, a köle diye bağardı; dışarı çık, vakit çok geçtik; artık hamama gidelim. Köle, bekle diye seslendi; ben mescitten dışarıya koyvermiyorlar. Efendi, mescitte senden başka kimse yok; seni dışarıya koyvermiyim kim deyince köle, seni içeriye bırakmayan dedi. Demek ki, hiç kimseden şikâyet kalmadı. Bunun için demşilerdir ki: «Yaratıktan şikâyet Yaradan'dan şikâyetdir.»

•Kime aşk sarılarını öğretilerse,
Ağını diktiler, söz söyledimeler.»

XCIH

Hünerler işi, güzel inançlı, öel doğru oğlunmuş, bekimlerin övünçü, hakimlerin tâci, millet ve Din'in Ekmei'nin kulluğu, devlet, günler geçtikçe, yıllar sürdikçe, arttikçe artıran üstün, bilgin, âşık, istekli, ter-temis ösm, Rûh -ı Kudûs'le kuvvedensin. Bu öel doğru düşünen selâmus, dâimî okuyup görüşme isteğinin pek fazla olduğunu bilirsin. Lütullarınan karışık, gıall şeyleri yitirmiyen Allah lütûmunun, «dilediğini sayısız ruhlardır (289).» âyetiyile bildirilen hazinesinden erişsin. «Her üstünlük ismine, yaptığı lütûm karışığını verir; gerçekten de Allah, bir zerre ayrılmıca bile zulmetmez (290).» «Bir zerre ayrılmıca olsa da, bir taş içinde bulunsa, yahut göklerde; yahut da yeraltında olsa, gene de Allah onu sâhibine ulaştırır (291).» Sözün işlenilmesinin şükürü, kaleme gelemez.

Öylesine bir hikâyedir ki, anlatışın uzadıkça uzar.

Şunu bükirelim ki: Bu yakınlarda, Allah yüceliğini dâimî etsin, hayırlarını kabûl eylesin; ulular üstü Fahrredin Arslanoğlunmuş Bîk'in medresesi müderrisliği boşalacak; büyük bilgin, üstünlerin üstüdü, Allah üstünlüğünü dâimî etsin, Mardinli Şemseddin de oraya nakledecek. Karatay medresesinde geliri buhanan oğullarımızdan bir topluluk, Allah rahmet etsin, Karatay medresesine yabanc; biri gelecek, onlara dokunacak, müderrisler efendisi Şemseddin'in, oğullarımıza gösterdiği güzel muamelemin terini yapacak diye korkuyor. Siz de biliriz ki, tahsil ödevlerini, tam olarak yerine getiremediler; halkın çoğu, hased yüzünden bu topluma dâimîdir. Karatay medresesinin, Şemsedin'den sonra, büyük bilgin, müderrislerin övünçü Afsahaddin'e verileceğini umuyorlar. Allah, üstünlüğünü dâimî etsin, her yönden başkalarından üstün olduğu gibi, bir de derişlik derdinden, derişlerin hâlinesin haberi vardır; derişlerle sanki akrâbadır; oğullarımıza karşı âdetde bir babadır. Kutlu çalınmasıyla böyle bir buyrak çıkarsa sevâbı, hem âlem pâdişâhına âit olur, hem öel doğru oğlunmuş. «Hayra dâir bir şey yaptınız mı, sevâbını Allah katında buluruz (292).»

Şeyhlerin pâdişâhu, kalbierin emriñ, hidâyet imâmı, Hak ve Din'in Husâm'ının da, Allah bereketini dâimi etsin, selâmları, duâları var; Allah rûhunu kutlu etsin, Karatay medresesinin, Şemseddin 'Sen sonra, oraya kimseñin tama' etmemesini, Afsahaddin'in tâyin edilmesini pek istiyor. Bu iş de siz başarınız. Bayrakta diyor, filân'dan sonra diye bir kayıt konmassa, daha iyi olur; müderris Şemseddin de buna râzıdır, bundan hoşnut olur; çünkü onlar, husumdır, aralarında bir fark yoktur.

Bu küstahlığı mazur görün;
Tahî suyun kuyı kalabalaktır.

Ebedî olarak ışıklanan, güzel kocalara bürünün, üstün olun; önde bulunun; böyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

XCIV

Pâdişah soyu pâdişah, Dâvud soyunun övüncü, özü doğru öğütümüz kutluğa, devleti, devirler geçtikçe, zaman değiştikçe, arttıka artın; dostları yardım görün, düşmanları kahrolsun; Allah onların yüceliğini dâimi etsin. Yararlı olgunlaştıran Tanrı; ululandıkça ululansın; her hallerinde, her işlerinde, her işlerinde onları doğru yola götürsün, kuvvetlendirsün, onlara, hayır yolunda ilâhında bulunsun, yardım etsin Muhammed ve soyu hakkıyın.

Bu özü doğru düccimen selâm ve dualarınız okuyup o nâmetlere şükretmekte, o keremî anmekle olduğumu bilsin. Ululandıkça ululansın, Hak, o pâdişahça ihvanların, o sultanca hitüfların karışığını, «İleddiğini sayısız ruaklâdın» (293) diye anılan sonsuz hazinesinden bolbol versin. Gerçekten de o kerem izzetir, duaları kabul eder.

Şunu da bildirelim ki, kutluğa dâimi olsun, mektubumuzun getirilen özü doğru öğütümüz, tacirlerin övüncü Şemseddin'le, aramızda öğüllük hakları var; boyuna dervişlere hizmet etmeyi ganîmet bilir. Sivas İğdişler Beyi, onlardan, onların husumlarından para istemekte, vergi dilemekte pek ıleri varmadaymış. Sıdan, İğdişler Beyi'ne bir şey yazılmasını dilemekte; böylece, kendisinin, sizin kullarınızdan olduğumu bilsin; o da, sizin pâdişahlığınız, keremimize sığ-

narak her şeyden kurtulmuş bir halde devletinizin, kutluğunuzun sürüp girmesine duâyn koyulsun. Bu duâyı da minnet altına alırsınız; bu hitüflarını, «Rabbim unutmas (294)» hükümünce unutulmasına imkân bulunmayan eski hitüflarınıza katmış olursunuz.

Bu yandaki, büyük, küçük, nâmetlerinize batmış olan, o keremîm azadı kulu bulunan bütün sevdiğerleriniz, bütün öğülleriniz, size şükretmekle, duâ etmekle meşguldür; hepisi de selâm ederler, duâ ederler; yarabıkları usak yerlerden, görünmeyen sebeplerle bir araya toplanın, «Özine rahmeti gerekli kılmaştır; elbette sizi bir araya toplayacak; gerçekten de onun, onları bir araya toplamaya gücü yeter (295)» hükümünce hepimizi, bir-berimize kavuşturacak ilâhî bir sebebi beklemektedirler. Gerçekten de o, dehlizleri toplar; sesleri duyar; un-ufak kemikleri diriltir; rahmetler onundur, temiz şeyler ondan. Rahmet Muhammed'e ve ter-temiz soyuna. Ebedî olarak hayırları yayın, halkın yardımına erişin vesellâm.

XCIV

Kutluk, devlet, o âlemin tek eri, Dâvud soyunun övüncü, dünyânın ter-temiz özü, hâcetler kiblesi, mazumların imdadına erişen, yoksunları kurtaran, pâdişahların övündükleri, yüceltikler denisi, Tanrı'ya tapan, elinin altındakileri okşayan, hitüf ve ihvanları yayıp döçeyen kişisin günlerinde, ömrüne eş-dost olsun. Allah onların yüceltiklerini dâimi etsin; düşmanlarını mahvelsin; kötülüklerden korusun onları, göçü-beğçi olsun onları; boyuna hayırları kavuşsunlar. Ululandıkça ululansın, Tanrı, bütün hallerinde, sözlerinde, işlerinde onları korusun; hayır ilâhın etsin onları; hitüfyle, keremiyile doğru yola götürsün onları.

Selâmlarınız, dualarınız, senârlarınız şhyorus; buluşup görüşme dileğimizin pek artık. Yüce Tanrı, kavuşmamıza bir sebep yaratsın; hem de teze. Gerçekten de o, duaları kabul eder; duyar.

Kutlu, yomlu evlenmeniz mübârek olsun der, hayır-dualar ederiz. Hamdolsun Allah'ın hitüfuna ki Hak, ehline ulaştı. Ululandıkça ululansın, Tanrı, yarattıklarına derleyip toplar; tapısına teslim olanlara, rahmetinin yoluna yönelip ona dayananlara, öylesine bir yerde hitüf eder ki,

iki dünyanın devletinin artmasına da sebep olur bu lütfat. «Kim Allah'a dayanırsa o, yeter o kişiye; ve Allah, işinde üstündür (295).» Yüce ve kutlu Tanrı'nın lütfuna dayanıp güvenen kişiyi, şüphe edebilir miyiz ki Allah, herhangi bir halde kötülüğe uğratsın; hayır. Bu, şöyle dursun, Allah, binlerce iyilik çıkarır o kişinin karşısına; çünkü o, Allah komuşu olur. Allah da, komuşunu incitmez Tanrı'ya, Tanrı'nın hâs kullarına yüz tutan kişinin karşısına ne çölsa, o şey, onun kutuluğuna sebep olur. Hattâ o yüceden bir şema uğrassa bile o şema, ortadan kalkar; bir-biri ardınca kutuluklar gelir.

Allah'ın, bana ayırdığı şeye râza oldum ben;
İşimi, Yaradanıma ismarladım.

Allah, geçmişte iyilikler verdi bana;
Böylece kalan ömrümdede de iyilikler verir elbet.

Yüce Allah der ki: «Ben, kulum beni nasıl sanırsa öyleyim ona; kim beni anarsa, anarken onunlayım ben. Malında beni anmaz, malında anarım ben; toplulukta beni anmaz, toplulukta anarım ben. Kendi kendine beni anmaz, kendim anarım ben.»

Uzulandıkça utulansın; Hak, hangi kutuluk daha fazlaysa, hangi devlet, daha yüceyse, daha üstünse, o kutuluğu, o devleti, o azize lütfetsin. «Gerçekten de o, duaları kabul eder.»

Duâman, senâmas getirsen, övü doğru, gösümlüsen işiğ, huyları güzel, yüce, soya-şöpu ter-temiz oğlunuz, kalblerin emâni, vaktin Cüneyd'i, maznının Bâyesid'i, şeyhlerin övüncü, gerçek yolcularını; yola götüren; Allah Müslümanları, onun yaşamasıyla, ömrüyle faydalandırın; Dîn ve Hak Husâm'ın oğlu Sadreddin, tapınıza yönelmiştir. O lütfat ve ihşan mâdenine, o yüce himmete, o başış pâdişâhına vâsiyete hâcet yoktur.

Kâhri bilâdîkten sonra da gördüm ben,
Kesse bile elle oynatmaya mahâtâğ.

Allah, an-duru, ter-temiz devletle, yeter nimetle onları yaşatsın, o eşsiz râhm yoksulları okuması, küçükleşip yetiştirilmesi, gümeştan daha aydındır; bütün âlemdekiler görür, bilir bunu. «Gümeş, nerede olursa olsun, gidemez.» Bu tavsiye bizim de o sevâpta payımız olsun di-

yedir. «Hayra delâlet eden, o hayrı yapan gibidir.» Yarınip öğünleşti-ran yüce Tanrı, sonsuz cömertliklere, sonsuz ihşanlara sahip olan o eşsiz, o tek varlığı eksik olmasın; öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

XCVI

Kutuluk, devlet, beylerin pâdişâhı, adâlet isâi bîğîn, Tanrı istinden kuvvetlendirilmiş üstün, yardımı mazhar olmuş er, kutlu kişilerin baş tâci, ülkelerin bek eri, saltanatın direği, bilgilerini yetiştiren, mazlumların yardımına erişen, adâleti yaygın, ihşâm saçıp döken, hayrî işleri kuran, yüceliklere hak kazanmış olan, yüce himmetler isâi, uluğ kutluğ, alp (297) has, himmetli yüce, Rûhuî-Kudûs'le kuvvetlendirilmiş Pervâne Bîk'in (298) Allah, yüceliğini dâimî etsin; düşmanını helâk eylesin; kolay şeyleri kolaylaştırsın ona; güç şeylerden korusun onu; işlerini düzene soksun; gönülmü genişlendirsün; onu, kendisinin ihşâm etmiş rûhla kuvvetlendirsin boyuna. Gece-gündüz, vâcib olan selâmınız, boyuna erişmektedir ona; seher yeliyle gönderip durmadaysa.

«Seher yeli, benden sana eçildir.»

Bu duâmanın öğüt verişini, iyilik isteyişini, dostluğunu ve yanında bulunmasa bile dostlarını unutmuyuşunu, hele o nimetler isâmı, o başışlar isâmı, o herkesten önce hayra yöneleni, hayırda bulunana hiç unutmuyuşunu, iyiliğini dilediğini bilirizmiş. «Hayra ön-ayak olansın yerini hiç kimse intamaz.»

Ama o, önce ağlamaya başladı da beni de ağlatmış etti;

Ağladı da dedim ki ona; üstünlük, ilk işe başlayandır.

İhsanda önce davranan, herkesten önce yoksulları okşayan, gönülleri alın sizsiniz. Tıpınız, bir ağaçtır ki, bugün, şu sığınacak yeri bulunmayan çölede gölge salmaktadır; âfâklar güneşinden yananlar, o gölgeye kaçıyorlar; çünkü o gölge, Allah gölgesidir. «İnsanların bayırısın, insanlara faydası dokunan kişidir; insanların kötüsünü, insanlara zarar veren kişidir.» -Dükkâriniz, hâcetleriniz, âmmetimin cömertlerinden isteyin; çünkü merhametli onlara verdim ben.»

Allah işlerini düzene soksun, mektubumuzu getiren özü doğru, inaçlı öğlünüz Nizâmeddin, o devletin duâcılarındandır; o devleti düşeyenlerdendir. Bugün, dervişlerin öğludur; nezi vama, hepsini de dervişlere harcamadadır; bu da size gılsı deşildir. Üzüm bir zamandır, başına iş üstüne iş gelmede, ziyân üstüne ziyân görmededir. «Dini İlerleyen kişilerin belâsı da çoğaldı; dini asâlan kişilerin belâsı da azaldı.» O, tek erin, güneş huytu ve herkesi kaplıyan, bulut gibi her yere keremler yağdırın, deniz gibi herkese başlılarda bulunan merhametinden umulan, beklenen pâdişâhça bakışıyla ona da bakmasdır. Bugün o, şeyhlerin övâncü, kalblerin emini, zamânın Cüneyd'l, vaktin Bâyezid'l, geçmişlerden kalan, geleceklere önde bulunan Din ve Hak Husâm'ın yukumdur da. Allah, onun öerümlü uzatın da inansınlar, onunla faydalanansınlar, soluklarıyla kulanansınlar. Evet, ona mensûptur; küçüklüğünden beri de bu düşünce öğludur. Umarın ki onu, daha da fazla okşar, diltirir. Çünkü, «Kim bir kişiyi diltirirse, bütün insanları diltirilmiş gibédür (290).» Ona lütfarlarda bulunur da, bu duâcıyı da, dervişleri de fazlasıyla minnet altına alır.

Ebedî olarak yaşasın, yaratıkların imdâdına yetişin. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi. Hem de böylece eski insanlarını, eski başlıklarını da yüce Allah katında makbul olur; «Nâr üstüne nâr. Allah, dilediğini bu nârda doğru yola götürür (300).» âyeti zâhir olur; bu hayrınız da eskilerine katılır vesellâm.

XCVII

Allah'ın rahmeti ve esenlik ona, Peygamber, mnhâic olduğunuz şeyleri ömerterlerden dileyin; çünkü acıyı onlara verdin; kâsı yüreklişlerden dilemeyin, çünkü öfkemi onlara verdim» demştir. Peygamber'in söderinin bereketleri, Mustafa'nın işkretlerinin kutlulukları, vedirler pâdişâha, saltanatın düzenli, masûmların yardımına erişen, hayırları yaygın, iyi ve güzel işleri kuran, Allah'ın halkını esirgeyen, Allah'ın buyruklarını ululayan Sâhib-i A'zam'ın kutlu zamânına eş-dost olsun; Allah yücelliğini dâimî etsin; hayırlarını kabul eylesin; suçlarından geçsin; onu en büyük korkudan emin etsin; hayır işlerindeki başarısını da, başka başarılarını da dâimî, ebedî kılsın.

Hiç şüphesiz yoktur ki Âdem öğlü, aşkının aşasının aşasına bir bedenle, yücenin yücesinin yücesi bir candan meydana gelmiştir. Yüce Hank, en üstün kudretiyle bu iki zâddı birleştirmiştir. O yüce candan yüzlerce, yüzbinlerce hükmet meydana gelir; bu yoğun bedenden de yüzbinlerce karanlık pusu yeri meydana çıkar, görünür. Bundan dolayı da, «Gerçekten de ben, topraktan insan yaratım; sonra da onun yaradılışını tamamlayıp kemâle getirince rûbundan rûb üfürdüm ona; meleklerle de, hemen secdeye kapandı ona karşı (301).» buyurmuştur. Bedeni, karnı balçıgın; canı kendi rûhumun nefesinin; böylece de o nûr, o Rabbanî nefha, bu kara balçık, kurtuluşa, yücelişe, yücelere alışa sebep olmasın için, düzenlik, adâlet ve emâneti koruyuş hususunda kendisine âlet etmiştir; bu kara balçık, hâmlik, düzenbazlık, harsalık yoluyla, «Rûbundan rûb üfürdüm» nûruna tama' ederek, bir kolayını bulup o işi kendisine âlet edinememiştir.

«Hırsız, ıçkla geldi mi, en seçilmiş kumaşı çalar - götürür.»

Hattâ, «Rûbundan rûb üfürdüm» diye anlatılan o can ışığı, o rûh mumu, balçık bedene din ışığı verir; balçıkta yaradılış bilsiz oluş âlemlerinden; aşır davranış huyundan çeker, çıkarır onu. Çünkü, «Akh, şehvetinden üstün olan, meleklerden yücedir; şehveti akıldan üstün olan, hayvanlardan aşdır.»

Selâmımızın, duâlarımızın, övüşlerimizin boyuna yenilenmekte bulunduğumu, sizlerle buluşup görüşme dileğimize son olmadığımız, sırumuz bulunduğumuz bilmeniz gerek. Yaratıp olgunlaştıran yüce ve kutlu Tanrı, buluşup kavuşma başarısına tuz bir sebep halk etsin. Gerçekten de o, duâları kabul eder, duyar, Allah yardımını üstün etsin, kutlu alayın bu yana erişmekte olduğu duyuldu; bütün dostlar, kavuşma muhtuşuyla sevindiler; sonra o haberin sonu gelmedi; böylece kala-kaldı.

«Hangi nimet vardır ki zamân, bulandırmaz onu?»

Allah irin verirse en kutlu zamandır, en kutlu vaktte dönersiniz. «Allah kardeş etsin bizi, aramız birleşsün; gerçekten de diletiği zaman, onları bir araya toplamaya gücü yeter onun (302).»

Allah bilgin etsin onu, Emir Âlim, Sâhib-i A'zam'ın, güneş gibi her yana vuran, her şeyi ıştan lütfuna, ışıdına seçmindedir; Allah yüceliğini usatırça uzatın. Şüphesiz yok ki pek yoksul bir

hale gelmiştir, pek çok ziyasılara uğramıştır. Dânyâlığın az oluşu, bilgi tahsiline de engel olmadır. Sâhib-i A'zam, «Kim bir kişiyi diriltirse, sanki bütün insanları diriltmiştir (303). hükümlüce, ter-temiz huyuna, cömert avucuna uyar da onu okşar, diriltirse bu, o anırsız kişiye göre eşli-örneği görülmemiş bir şey olmaz. «Hayra âh bir şey yaptın mı, onu Allah katında bulursunuz (304).» -Mallarını Allah yolunda harcayanlar, bir tohum ekmeye benzerler, o tohum, yedi başak bitirir; her başakta da yüz tane vardır; Allah dilediğine artırır da (305).» Ebedî olarak İhsan sâhibi olun, nimetler başlaştayın; hayrı yapın -dökün vesselâm.

XCVIII

En ulu, en büyük, en övünmeye lâyık, en kutlu bilgin, İbâdet ehli, adâlet ismi, Allah'ın yaratıklarına esirgeyen, Allah'ın buyruğunu uhlayan, pâdişahlarla sultanların yakını bulunan, için sonusu düşünün, «Gecenin az bir bölümünde uyurlar; seher çalışmalarında yaralananma dilemeler (306)» hükümlüne uyan özl doğru oğlumuz, millet ve Din'im Şems'inin hayırları, yaptığı, işlediği güzel işler, çabıyıp çabalaması, kulluğa bulunması, dilemesi kabul olsun, bunların hayrını görsün. Allah yüceliğini dâimî etsin. Sayısız rızık veren, kitapları bilgileri bilen yüce Tanrı, herhalde, her zamanda, yolculukta, yurdunda otururken, hattâ yalnızken bile ona yardım etsin; onu korusun; gözetici - bekçiği olsun; kuvvetlendirisin onu; yardımında bulunsun ona. Muhsame'd ve soyu hakkıyçın.

Esenlik gündürün, toplantısında bulunanlara;

Bir gün olup da bulunduğunuz yere konan kişiye.

Gerekli olan binlerce selâm ve dualar. Susuzun suya, ayrılmış kişiyi kavuşmaya, mahpusun kurtuluşu ulamaya çektiği ölem gibi size öledüğimizi bilesiniz. Ulanıncıya ulansın, dağınsınları toplayan, bitkileri bitiren, ölüleri diriltiren, sesleri duyan Hak, en güzel bir halde, en kutlu bir zamanda kavuşup buluşmamızı kolaylaştırsın; sebeplerini hazırlasın. Gerçekten de o, duaları kabul eder.

Umarız ki başbu ismi, merhametli yaradılışımıza, âdetinin olan İhsanında bulunmaya uyar, yardım gülenizi özl doğru, inancı yerinde, çabası uygun Ahî Muhammed'in üstüne salarsınız. Allah ona esenlik versin; yapışın, hayırlar vermektin geri kalmısan ona. Böylece de o, nimetlere garkolar, o keremî elde eder de şükürlerde bulunur. Bu iş, duamızda da büyük bir nimet olur.

Emriier Pâdişâhı, Horasan'ın, Irak'ın ün salmış, başbu ismi, emîn er, Müslümanlığın dayancısı, yüce hayırları güzel afafların madeni, Sâhib-i A'zam, Hak ve Din'im Tâc'ına da bu düşünce kabul mümm söyleyin. Allah yüceliğini dâimî etsin; yaptığı güzel işleri kabul eyesin; kuvvetlendirisin onu, yardım etsin ona. O da yardımı dâir aşk-ışıl, ne biliyorsa, yüce Allah için olsun, esirgemesin. «İyilikte bulunursunuz, kendinize iyilik etmiş olursunuz (307).» Güzel yaradılışınız, vâsiyete muhtâk değildir ama gene de söylüyorum.

Kalın biledikten sonra da güdüm ben,
Kesse bile elle oynalmaya muhtâk.

Bu düşünce o tapodan diledikleri, boyuna kabul edilgelmiştir. Allah için olsun, Allah için, sizden beklenen, umulan budur. Allah yapışın güzel, hayırlı işleri kabul etsin, sevâbını kat-kat artırsın.

Fidans su verirken, zâî sen dikmişsin onu;
Ağaltırsın, yükselten, boy atırsın sendin ona.

«Hayrı tamamlamak, ona başlamaktan yeğdir.»

Âhret işlerine, hem de adam-akılın, tümden koyulduğunu duyduk. Onunda, sonunda kutlu olsun; Allah yardım etsin size; kolay şeyleri kolaylaştırsın; güç şeylerden uzaklaştırsın siz. Allah, kimi doğru yola götürmek isterse, Müslümanlık hususunda gönlünü genişletir onun (308).

Bu yandan bütün kardeşler, dervişler, hepimiz de ölem çekmedeler. Selâm ve duâ ediyorlar. Ebedî olarak mazhumların imdâdına erişin vesselâm.

XCIX

Ter-temiz yaşayıp, emirler ve emîn kişiler padişâha, mazhumların yardımına erişen, «Onlar, gırecin az bir kısmında uyurlar, seber çağlarında yarbaşına dillerler (309); Allah'ı ayakta, oturarak, yan yatarak anarlar (310); kınayan kişinin kınayısından korkmazlar (311)» âyetlerinde bildirildiği gibi Allah'a kulluk için çalışan, Allah'a kulluk etmeye pek düşkün olan, Rabbânî üstün kişileri yetiştiren, rûhânî yoksullara eş-dost olan devlet ve Dîn M u a 'î'nin yaşayışından ayrılmayan, Allah yüceliğini dâimî etsin; boyuna da böyle olsun.

Selâmınız, duâmınız, size erişmektedir. Esenlik bize ve Allah'ın temiz kullarına. «Esenlik, doğduğu gün, öldüğü gün, gene diriltildiği gün ona (312). İnsanlara rahmet eden Rab'den, onlara söylenen söz, esenlik size sözüdür (313).» Öylesine cümlesizdir söz ki; hanî söz: kesilmiş kişi, aşasına, parça-buçaklarına muhtaçtır; hanî, «İnsanlar, bir tek kişiye benzerler; onlardan bir uyarı şikâyetlendi mi, bedensin şâhâr yanları da ona uyar; işsaya düşer; uykusuz kalar» denmiştir. Hanî «Yardımanız da bir tek kişi gibidir, diriltiğiniz de (314); gerçekten de Allah'ın, öldüğü zaman bizi derleyip toplamaya gücü yeter (315); «O kendisine acımayı gerekli kılmaştır; siz elbette derleyip toplar da (316)» denmiştir; onun gibi işle. Allah bilir, «Tâhâlarda karşı-karşıya oturan kardeşler (317)» etsün. Öyle olsun ey âlimlerin Sebîi.

Size deâ mektubumuzu getiren özlü doğru, gerçek, vefâh oğlumuz Şeyh H u s e m e d d i n, Allah ona esenlik versin, o umudiar kâbesine, o dilekler kâbesine yönelmiştir. Boyuna, hüner ehline esenlik yeri, baş ve cömertlik için dilek mahallî olsun. Üstünlüğü eksik olmasın, «Biz, ancak siz, Allah rızasıyla doyururuz; sizden ne bir karşılık isteriz, ne bir teşekkür (318)» âyetinde bildirildiği gibi sebepsiz, bir şey beklemeden başlılarda bulunan o üstün, o yüce tapıdan, oğlumuzun, kendisine lâyık bir hizmete tâyin edilmesini, böylece de onun, o nâmetler isminin, o başlılar isminin kullarından, lûtfuna erişenlerden olmasının sağlanmasını dileriz.

(309) LI, 17-18. (310) III, 101.

(311) V, 84. (312) XIX, 15 (313) XXXVI, 58

(314) XXXI, 38 (315) XLII, 26. (316) VI, 12.

(317) XV, 47, XXXVII, 46 (318) LXXVI, 22.

A padişah, insanlık et de, beni oku;

Oku da, bir kulluk gürmüştüm diye sözler edeyim.

A zamanın padişâhi, senden ne eksilir,

Merhametle bir insan, seviniverse?

Zâil, o tek, o eşsiz erin, dünyâ pazarında en fazla giriştiği iş, yaptığı sanet, yoksulları öğesemektir; onlara lûtfata buhanmektir; sınıkları onarmaktır. Başarı üstüne başarısı, bu husustaki gücü-kuvveti artıkça artan. «Halk, Allah'ın ayâllidir; Allah katında en üstün, ayâline en fazla faydası dokunandır. İnsanların bayırısı, insanlara faydası dokunan kişidir.» Ama yoksula kull altının verdiği fayda, gürmüştün faydasına benzemez. Ölmüşün faydası da, «Faydanın tümü hayırdır» ama kara pulun verdiği faydayla kıyaslanmaz; faydsızdan faydaya, arada çok fark vardır. Babeyla ama, Âdem oğlunu şu zindana çekti-getirdi. Peygamberle erenlerin verdikleri faydaya halkın, bu zindandan kopsunu açtı; insan, gayb âleminin boğulmasına erişirdi. Bu söze son yoktur. Emirler padişâhının sevâbi, Tanrı'nın ona yardımı, başarı verisi sonsuz olsun. Özlü doğru duâın, o kerem isminin tapısına, ihtiyâçları bildirmekle ödevlidir, o tapıda ihtiyâçları gidermekle, dilekleri tamamlamakla, âşikârin gürmüllerini almakla.

Âşaklara lûtfetmek, lûtufta ismî olmaktadır;

Aşk ümmetli, ümmetlerin en arıdır.

Duâcumuz, bu lûtufta, bu lûtuftan pek büyük bir minnet istemsiz girecektir; bu lûtufta da, bundan önceki lûtuflara katılacaktır veselâm.

C

Emirlerin, kullu kişilerin padişâhi, bunda kulanların yardımına erişen, mazhumların sığınacağı olan, her yanda ümî duyulan Horasan'la Irak'ın övünce, yoksulların eş-dosta, üstün kişilerin yetiştiricisi, Müslüman ülkesinden düşmanları süren, halkın güvenel-dayanıcı olan S â h i h - i A ' z a m devlet ve D i n ' i n T â c ' i n n n yüce meclisi, o meclisin humuru, hak ettığı devlet tadıyla, onun esirgeyişine, başına uygun, o hizmete eşit bir sevâbia, o niyete yarar bir karşılıkla öylesine bir devlete sürüp gitsin. Devlet, elversün ona, zaman, uygun olsun. Üstün ve yüce Tanrı, bütün çalışanlarından rızalı olsun, her halde gücü-beğli kesilsin ona. Allah yüceliğini dâimî etsin.

Gizli şeyleri bilen Tanrı bilir ki bu düşüce, o kerem isminin lütfularına umutlanmamışdır; Allah yüceliğini dâimi etsin, boyuna o lütfuları sanıp durmadayım; o nimetlere şükretmedeyim. O dostluk, her gün, daha da pekişmededir, daha da artmaktadır. Gerçek olarak şunu da biliyorum ki insan, birlik, gündem güne, o yandan da artmaktadır. Çünkü, «kalbin kalbe pencere var; gönüller görür.» Akıl da, delil de bunun böyle olmasını gereklî kılar. Elbette-elbette sevgi de iki yandan olur; İltifat da, dostluk da. Özlemle, dileğin artıp, iki taraftandır; dostluk, ister Hak'la olsun, ister halkla, asla tek tarafî olmaz; olmazdır; böyle bir şey düşünülmez de. Bir elin sesi çıkmaz; iki oyuncu, bir ayak üstünde durmaz. «O, seni sever» hükmlü, «Onlar da, onu severler» hükmlü ölmüdüğü verilemez (319); «Allah onlardan râzı olmuşlar» hükmlü, «Onlar da Allah'tan râzı olmuşlardır» hükmlü ölmüdüğü yer bulamaz (320).

Selâmuymuz, dualarımız aldıkten, doğrulukla, temsîlikle okuduktan sonra şunu bilmek gerek ki yüce buluşmamıza geçtiğimiz ödem, bakıp-görüşü kısa skilla anlaşılacak, ayağın diremeyen sabırla erişilecek dereceden çok üstündür.

Gizli âlemde saçılacak şeyler vardır; geceler gebedir. Böylece de onları son-uçları, eserleri âlemde meydana çıkar; gönüllerde şekiller, başlarda sevdiâlar belirir ki bunlar, o son-uçları meydana getiren şeylerdir; onları çeker, belirtir; onlara yalvarır-yakarır. Derken gizli âlemde olan, görünmeyen şeyler, hani o gecelerin gebe kaldığı şeyler; bütün bunlar, varlık âlemine gelir, belirir, şekle bürünür. Utulandıça utulmuş, Hak, bu dünyada da, o dünyada da göze görünmeyen her düşünceyi, yaratıp bir şekle bürür, o düşünceyi, hangi şekle lâyıkla o şekle sokar da göze gösterir; o düşünceyi, düşünün kişiye eş-dost eder. «Kerem ussıysa, kerem eder sâma, ulular seni; kâhıysa, nekesse ısrır seni.» Yüce Allah'a hamdolsun ki Emirler pâdişâhı, Allah onun yüceliğini dâimi etsin; bu işi bilmistir, buna inanmıştır. Bu yüzden de bütün düşünceyi, Allah'ın buyruğunu utulmak, Allah'ın yaratıklarına eşleşmektedir. Yaralarına melhem koymak, ellerini tutmak için kulağı; boyuna mazlumların feryâtdır; gördü boyuna zulüm görenlerin tarafındadır. Yüce Tanrı, her zaman, başarı üstüne başarısını arttıran; kuvvet üstüne kuvvet versin ona. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbî.

İnsan tam olan, boyuna kullukta bulunan asâ oğlunuş Ahi Muhammed, Allah üstün etsin onu, o tapının pek eskî kulların-

dandır; o tapının yüceliğini dileyenlerdendir, o tapının acıyaşiyi beslenip yetmişmiştir; o nimetin süfünü emerek gelişmiştir. Simdi, o pâdişâhına acıya umarak oraya yönelmiştir. Tam bir umutsuzluğun düşüp çürümüşü; o ulu kişinin gazabına uğramış, ayrılık mâhnetine düşmüş, yoksun bir hâle gelmişti; sonra gene o üstün erin bağışlanmasıyla yüceliğe ulaşmış, dirilmişti. Umarız ki, «Rabbimiz, biz nefeslerimizle salmettik (321)» diye sızışmaları, «Öfkelerim yeneleri, insanları bağışlayanlar, ihşâda bulunanlar Allah sever (322).» diye övülen kerem tapınında makbûl olmuşur da, gene kulların halkasına girmeye yol bulur; o devlet Kâbe'sinin mâcûberlerinden olur. Çünkü, Allah yüceliğini dâimi etsin, onun güb çocukları, o tapıya gönül bağlamıştır, o kaynağı susamıştır.

Mustuluğa erdik de öyle bir gün geçirdik ki.

Sanki o gün, bu zamanın günlerinden değildi.

Zâil çimdî, o iltifata eriş yerinden, o devlet mâdeninden öze sâğımlacak, güvenilecek bir yer, ne biliyor, ne de istiyor.

A sâki, önce sunduğun şarıptan

İki koca sağrak doldur, sun da, neşeyi artır.

Onu tatırmasaydın bize;

Amas değil mi ki küpân kapağın açtın, tatırdın; sun bîri de sarboş et, yik yerlere bizi.

O tapının sevgisini, cânının yeneçâhına bağlanmış, umut sürmeğini yalvarıp gövüne çekmiş, oraya geliyor. Elinde armağan olarak da, o tapının asâ reddedilmeyen bu işi doğru buldumun peşâstıyla sonsuz merhametinden başka bir şey yok. Dünyada eş bulunmayan o tek erin ihşâından, pâdişâhlığından, yoksulları olaşığından umulan şey de, onun darma-dağın ahvâline bir dilen vermek, yardım ederek, onu ağırlayıp diriltmektir (323). «Kim, birisini diriltirse, bütün insanları diriltmiş gibidir.»

Bir hâr kişiyi lütfederek kul etmen,

Bünlerce kul asâd etmeden yeğdir.

Ebedî olarak yaratıkları yardımçı olan, öyle olsun ey âlemlerin Rabbî.

CI

Sonsuz kutluluk, ebedi devlet, Emirler padişahu, mazlumların yardımına koşan, yoksullara eş-dost olan, yüce himmetler, ter-temiz huylar ıssı, Allah buyruğunu ululayan, Allah'ın sevdiği şeyleri seven, «Yanları dökük nedir bilmez, Rablerini korkarak, umarak çağırırlar (324)» ayetiyle övülen, bilgin, ndâletli, pek büyük, soylu-boylu, pek kutlu, nimetler bahşayan devletin ve Dinin Muain'i, Müslümanların ve Müslümanların sığındığı, güvendiği er, diline, beline alp (325), dindar **Pervâne Bîk**'in Allah, yüceliğini dâimî etsin, düşmanın burnunu yerlere sürtsün, onu kuvvetlendirsin, ona yardım etsin, hayır yolunu ebedî olarak kolaylaştırın ona, yaptığın, temelini attığın her hayır, gömlünden geçen her iyi şeyi kabul etsin, hayırlı etsin. «Gerçekten de Allah, tövbetleri kabul eder, sadakaları alır (326)» Oyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

Bu öze doğru kişinin selâmının, dâkâmı, övüşünü okuduktan sonra, o özüne dilediği şeyi, insanlara da dileyen, özüne seçtiği şeyi insanlara da seçen, inançta en üstün olan, yoksulları okşayan, hilm ve kerem ıssıyla buluşup görüşmeyi pek özlediğini bilirler. Ubulandıkça ululansın, dağınak nesnelere, dağınak dostları bir araya getiren, özlere diltiren, sesleri duyan, duaları kabul eden Hak, buluşup kavuşmaya, kutlu, tez bir sebep halketsin. Oerçekten de o, duaları kabul eder, her şeyi duyar.

Mektubunu tapınma yücelten **Şemseddin**, Allah kutluluğunu dâimî etsin; bu duâcının yakınlarındadır. Usun bir samandı, bir vesileyle o tapınım hizmetiyle yücelmeyi, o tapınım hizmetçilerinden, kullarından olmayı özelemektedir. Allah ulu etsin o tapıyı; özden zahmeti uzaklaştırın; artık özelememiz, görüşüp konuşmayı arzulsamamız da son haddine vardı.

Saber, aşkla uzaklaşmıyor, yatıştırmıyor aşkı sabır;
Akıl, feryâda erişemiyor.

Ölmeç gibi faydası, esirgenmeksizim umdemi olan yüce huylarımızdan umarız ki bu şefâatimizi kabul edersiniz de sonsuz övüşlerimizizi,

sayısız dualarımızın, sonu bulunmayan sevapları âhret azığı kılarsınız. O büyük sâtan merhametli, padişahlığı, hiçbir istekliyi mahrum olarak geri çevirmes ama, gene de ihtiyâta uyduk, şefâat etmekteyiz.

Ben de bilirim ki senden yanlı bir iş çıkmas;
Ama âşkının gönülleri kökü düşüncelere dalır.

Ebedî olarak yaradıkların yardımına erişin. Oyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

CII

Ebedî devlete kavuşanların, sonsuz nimete ulaşmada özgülü kapıların bile diledikleri, haset ettikleri bir kutluluk, bir devlet; o, âlemden eş olmayan, padişahlarla sultanların övümlü bulunsun, **Dâvâd** soyunun İftihar ettiği erin, o, övümlücek huylar ıssının, o, dilyâğı âhrete bahşayanın, o, yoksulların gönülleri olanın, o, yüce kılâre örnek olanın, canları kurtaranın, bedenlere sevinç veremin, mihnete düşenleri, yardım edip kurtaranın, her iyiliğin, her güzelliğin mâdeni kestilenin, güzel, temiz şeyler kaynağının, insanların en yücesinin, yaradılıştaki ıpkık, özden edepli olanın yüce zâına eş-dost olsun, yardım etsin, özüyle kaynağın, birleşsin. Allah onların yüceliğini dâimî etsin, onları kuvvetlendirsin, doğruluktan ayırmasın. O ap-açık, parlak mı parlak devletin dostları, boyuna sevinisin, yardım görsün; düşmanları yerinsin, kahrolsun.

Selâm size; fakat ayrılanın verdiği selâm değil
Öylesine selâm ki boyuna yenilenir-durur.

☆

Esenlik, gündüzün, toplantımızda bulunanlara;
Bir gün olup da bulunduğunuz yere konan kişiye.

☆

Selâm etmedeyim sana; gömüldesin çünkü;
Günden uzaktan ama, gömüldesin sen.

Ey göze görünmeyen, günlükte duran,
Selâm yazmadıkça görünmeyene.

Gerçeklik, temizlik yüzünden, sevginin çokluğu yüzünden yollanan selâmlar, duâlar gelip duruyor. Arıkların sığınış olsun, sultân gorenlerle yakınlarının dinlenme, buraña kavuşma yeri bulunan o devletin olgunluğunu, o bahân parfüzünü, öslemierle dileklerle gidip geleneden sorup durmadayım; dilerin, sonsuz yıllar boyunca ebedî olsun o devlet, Anımsın, sevindiren bir muştucu, kutlu döndüşünüşü, o kutluluğun gelmekte olduğunu muştular da bu öslem çekenleri sevindirir diye sorup durmada, araştırıp durmadayım ama, böyleline bir gerçek sabah, hâik doğmadı. Ama gene de o pâdişâhik gönünün, o Tanrı seçkininin gelmekte olduğuna dair aslı ölmeyen hoş haberlerle, yalnız sabahların pek çok sevinçler elde etmişiz. «Bana vaadde bulunon da yalan söyleyin muştuluk verin bana da açıkladılmayın beni.» Cöcül, bunları da yeter bulmada. Allah yüceliğini, üstünlüğünü kat-kat artırsın, gönül gelenen, insanı yücelten o güzelim yüzümlü görmeyi, size kavuşmayı Tanrımsın, en güzel bir vakitte, en kutlu bir saatte müyesser etsin.

Pâdişâhça ihsânlarımızı, sultanca gönül alışımızı boyunca anmadayız, boyuna şükürler etmedeyiz. Bu dâvânın en gerçek tanış da, şeytâlerin pâdişâha, gönüllerini emni, sasmânın C h n e y d 'i, vaktin B a y e z i d 'i, yeryüzünde Allah'ın en hâs ereni, hâikyat ve yakıyn bayrağı, Hak ve Din'in H u s a m 'ıdır. Allah, Müslümanları, ona uzun ömürler vererek faydalandırsın, âriflerin gönüllerini, onun yüzünün işığıyla ışıksındırsın. O da size, devletinizin günden-güne artmasına hayır-duâlar etmede bizimle soğukdur, o yolda yardımcıdır. O devletin sürüp gitmesi, o devletin, o hâik üstünlük feyzinin, o gükten gelen yardımın kat-kat artması için edilen hayır-duâlar kabul olsun. Duâları kabul eden Allah'dır, ösül doğru kişilerin duâları makbûldür.

Bu yandan küçük-küçük, herkes, herdeşerimiz olan fakirler, namazlarda, yalnız buldukları çağlarda, gizli-açık, o devlete duâ etmeyi ödev edinmişlerdir; hâicetleri kabul eden, kötülükleri defeden, iyilikleri ihsân eyleyen kutlu, yüce Tanrı'dan, devletinizin çoğalmasına, yücelişininizin olgunlaşmasına duâsodurlar; dileri, o âlemin tek erinin, onun kullarının, dostlarının dilekleri yerine gelsin; isteklerine kavuşsunlar. «Gerçekten de onun, dilediği şeye güc yeter; duâları da kabul lâyiktir o. Allah'ın rahmeti M u b a m e d 'e ve soyuna.»

O koruması hariminde bulunan, o göbelerime yerinde göbelenen, böylece de yüceltikler, ululuklar bulan kullara da selâmlarımızın söyleyin. Ebedî olarak halkın yardımına erişin, yoksulların sığınış olun. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

Göcül olan, küçükleri yetiştiren yüce mektubunuz geldi; sevinçlerimiz çoğaldı. İhsânımız eksik olmasın vesellâlm.

CHH

Allah hâl bir araya getirsin; arzusadan usaklık kaldırsın.

Bize ayrılık yolunu gösteren Tanrı,
Umarım ki kavuşup buluşma yolunu da kolaylaştırır.

☆

Seninle konuşmayla bile olsa, buluşmaya râzıyım;
Bir işaretle bile olsa selâmın yeter bile.

Seni görmediğim gün, bin ay gibidir;
Seni görmediğim bir aysa, bin yıl döner.

☆

Mülk, uluktan gök küpüne
Bile sığınmayan Tanrı'ya andolsun ki

«Size karşı bir gücüm - kuvvetim olsaydı, yahut kuvvetli bir aşiretim olsaydı da ona sığınaydım (327).» Kutluluk yârolsaydı bana, yahut bedemin de gönülün gibi uçsaydı, yüz kararla uçar, pâdişâhlar övünür, D â v ü d soyunun baş tâci, yüce himmetli, işin sonunu görmeye çalışır, Tanrı'dan korkar, elinin altındakileri sovar-soruşturur, hâik ve kerem ısm, Rabbine ulaşmaya öslem çeker, yüce can, göksel gönül sâhibi olan sizsin, o ter - temis eşliğimize ulaşır. Allah yüceliğini ebedî etsin.

Yel, beni size götürüldüysüdü,
Yellerin etkilerine sarıldım;

☆

Siz öylesine ösledim ki, kuştan daha tez uçar - gelirim siz,
Ama kanadı kesik kus, nasıl uçabilir?

☆

Elinden gelirse ey scher yeü, bir gece onun olvarına uğra,
Uğrayınca da benden ona bir selâm güdür.
Gönlümü orda görürsen, ona de ki: Vuslat harâm olsun sana,
Ben, böylesine ayrı kalayım ondân; sense beyuna dîz -
dîze onunla oturam...

Allah da bilir, «Bilâl olarak da yeter e (328)»; o güneşin hayâll, gece - gündüz, rüyâda da bu saygın gösünde, uyanıkken de.

Uzun - uzun düşünürüm de seni her gün
Gözümün önünde görürüm, her gece rüyâmda seyre -
derim.

O kerem ısmı tapıdan gelenlere, o tapıya gidenlere haset etmekte -
yim; mektup yazmaktâ, selâm göndermekle ölem ateşini yatıştırmağa
imkân yok.

Dudağımı salıtmakla kanamıyorum,
İrmağına atman gerek beni.

☆

Gönlü, siz fazlasıyla öledikten sonra, umarım ki kavuşurum,
sarılırım size;
Ama yoksunlukta, kara haberden sonra kavuşmaya
imkân var mıdır ki?

Gönlüm, iki can, bir - birine karışmış, birleşmiş görmezse,
Bil ki gönlüm, susuzluğa kanmamışdır da, kanmamış -
tır.

Tapıma, zâhîren de gelmek için ne kadar çalıştım, çabaladım; ne
kadar yalvardım, uğraştım; fakat takdire hükmeden, bu dileği durak -
latmada,

Diri kalırsak, dikeüz elbet,
Ayrılıkla yırtılan eteği.

Ölürsek özlümüzü kabul et;
Nice dilekler vardır ki, toprak olup gitmiştir.

Hayır - hayır. Yanlıyorum. Din ve tamış ehil olanların nefse
uyarak değil, Tanrı için meydana gelen dilekleri, asla toprak olman;
hattâ onlar, «Tahâşlarda, karşı - karşıya oturan kardeşler (330)» olurlar;
«Soylarını da onlara katıık (329)». «Gerçekten de Allah, Âdem 'i,
Nûh'u, İbrâhîm soyunu, İsmâil soyunu seçti, âlemlere üstün etti.
Birtârlerinden türemiş bir soydur onlar (331).»

Daha berî gel, daha berî niceye bir bu kötü hayulûnk?
Değil mi ki sen, bensin, ben de senim; niceye bir ben -
lik, senlik?

☆

İnsanı, benle sendir iki eden;
Bensiz, sensiz, sen bendin, ben de sendim.

Ne vakit, biz, bîzlîkten ayrılacağız da,
Ben - sen gidicek, Tanrı kalacak?

«Gerçekten de bir daha dünyâya dönmedil onlar ve şüphe yok ki
hepsi de tapıma getirilmiştir onların (332).»

Netekim azâblerimizin, önderlerimizin cularını da gösterimizin
önünden ayrılmış ama, yok olmadılar ki. Yıldızlara benzeyen onlar; bugün,
Tanrı güneşinin ışığında gizlenmişlerdir; ösleri vardır, sıfatları yok.
Bu sözün sonu yoktur; «Allah'ın sözleri tükenmez (333)» denmiştir ya;
onun gibi hanî. «Sözler ona aşır (334)» buyuruyor ya (335). Dün -
yâdaki denizler mürekkep olsa, bütün ormanların ağaçları kalem kesil -
se, havadaki bütün serreler yazıcı olsa da yazmaya koyulsa, ter - temiz
rabîbzî cuların buluşup görüşmeleri, onların aşk oyununa girişmeleri
gene de yazılmaz, gene de kaleme getirilemez.

Gönlü, aşktan sıyan görmezsin,
Nerden cansız olursun da can hâline gelebilürsin ki?

Önce gökten yere gelmişsin sen;
Sonunda gene yerden güçle açarskısın.

(328) XV, 47, XXXVII, 44. (329) LII, 21. (331) III, 33 - 34.

(332) XXXVI, 31 - 32. (333) XVIII, 106.

(334) XXXV, 16. (335) «Allah'ın sözlerinden, şüpheli yerecek kezâri yazıl -
maz ve ezinde yerli gösterilmiştir (Korays N.)»

Sabah - akşam, boyunca, birteviye selâmlar, duâlar göndermedeyim. Noldürdü, «Bâbü'nü fîlenizde gelin buraya (336)» hükümünce selâm yerine ben ulaşaydım size. Dâide, boyunca onun şükürünü anlatıp; gönde, bundan ona ulaşma haykılı; göndürde boyunca onu anıp, onu düşünmüş. Ama ödemlerle o efendiye susamaş can, bunların doymuyor. İyiden-lyeye umudumuz var; dilekleri yerine getiren Tanrı'dah umuyoruz ki esel gelip çıkmadan tesce o dünyada eşî olmayan, gövülleri aydınlatan efendinin cans ceslar katan yüzünü görürüz, ona kavuşuruz. Allah ter - temiz bir devletle, yeter bir nimetle, tam bir esemlikle yüceliklerini dâim etsin. Gerçekten de o, duâları duyar. «Rabbîsin rahmetinden, ancak sapekler umuş keser (337).»

Umutsuzlanma, umutlan ey gönül;

Gizli âlemde görülmeyiş şeyler vardır ey gönül.

☆

Ey can, sevgili senden ayrı düşer diye tasalanma;

İp uzun ama, çemberden geçer elbet.

☆

İnsanlarla konuşmayı harâm bilirsin ama,

Sevdiğin sözün geldi mi, sözün uzatır da, uzatırım.

Gizli konuşmamız bitmez; «isterse bir misli daha getsin (338)» ebedi olarak hüccetler kitabı, gizli yakarışların ağdığı yer olsun o tapı. Gyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

Kıskardeşlerimiz, oğullarımız olan câriyelerimiz, kullarımız, yer âperler; susamaşlardır; o tapıya ulaşmış olanlara selâm ederler. O yüce tapandan gönderilen mektup geldi, erişti. Yâ kâ b'un gösterini aydınlatan Yâ sâ f'un gömleği gibi gösterimizin apışına, gönüllerimizin neşesini artırır. «Bana bunak demesenz bâri; Yâ sâ f'un kokusunu duyuyorum (339).»

CIV

Geli doğru, kerem ısı, esirgeyici, insanı tam, gerçek mi gerçek, zamanda eşî bulunmaz, melek hayırlı oğlumuz devlet ve Din Ce-mâl'in ömrü, başı; göşe erişen, yüzü beledi saltanata yücelmiş bulunan bir devletle uzun olsun da, bütün âetümlüklerle yücelmiş olan gönül, vesvese tozlarından, gaflet paslarından anmsın, cilâlsın; böylece de Rabb'in ilhâmına, gökten yağın rahmetine feyzine ulaşsın. Gyle olsun ey âlemlerin Rabbi, Selâmımız, duâımız okuduktan sonra bilsin ki buluşup görüşmeyi pek özledik. «Günâllerden günâllere pencere var.»

Derler ki gönülden gönüle pencere var;

Pencere nedir ki? Arada duvar bile kalmaz.

Yüce Tanrı, oğlumuzu, bu gelip geçen dünyanın ötesindeki âlemin neşesiyle besesin; esemlikle, muradına erişerek en kuşlu bir halde ve en yakın bir zamanda onu, bize ulaştırın. Gerçekten onun, gölü yeter buna ve duâları kabul etmeye de layıktır o.

Kardeşlerin hepisi de selâm ederler; sizi ölemişlerdir. Zamânun Â sâ f'ı, vezirlerin pâdişâhı, hayırlar kuran, halkın imdadına erişen, vaktin Nizâm ül Mülk'üne, onun adanlarına selâmlarımızı söylersiniz. Nimetlerine şükretmedeyiz, ihşanlarını unutmuşuz. «Rabb'in ummımız (340).» «Hayır, yahut şer, bir bardak tânesi kadar bile olsa, o da bir taş içinde, yahut göklerde, yahut da yeryüzünde bulansa Allah, onu gene meydana çıkarır (341).»

Hani o aız kişi gibi. Onu rüyâsında gösterdiler; ölüne ne çıkarsa dediler; Tanrı'nın bayrağı bu; yerî kaz, onu göm, toprakla ört. Rüyâsında oradan geçip gitti. Ovada bir altın leğen gördü ki parlı - parlı parlansada. O sözü bastırıldı; hemen yarı iki kaza eşti; demdiği gibi, o leğeni gömdü. Derken bir daha, bir daha. Hâp böyle yapıp. Sonunda bunaldı; bana dedi, bir kez söylediler, ben bunca kez eştim, göndüm. O rüyâ geldi - geçti. Bir yere giderken, kendisine o tavsiyede bulunan kişiye rastladı. Ona hâlî açtı. Adam dedi ki: O, bî ki iyiliktir, ihşandır. O hayır örtülmez; yüce Tanrı, lütfiyle onu meydana çıkarır. Birisi, bunda şüpheye düşerse de ki: Yüce minârelere bak; müezzinlerin ezanlarını, yüce minberlerde söylenen süleri, vazedenlerin

vaazlerini, çocukların mekteplerdeki ilâhilerini, daha da başka sözleri dinle. Bunların hepeli de, Allah rahmet etsin, esenlik versin ona, **Ne u h a m m e d** 'in iyilikleridir, çabasıdır, kâfirlerden çektiklerine, onlara kasıtlarına karşı sabredişini övüştür. Çünkü yüce Tanrı, ben bunu meydana çıkaracağım, koruyacağım, mirasım yok ama, ben iyilikte bulunmuşların mirasçısıyım (342) diye vâdede bulunmuştu. «Ve elbette Rabbin, yakında öyle şeyler verecek ki sana, râkı olacağım; ve elbette âhîret, önceki dünyâdan bayırlıdır sana (343). Gerçekten de bîzîz sana Kevser'i veren (344). Gerçekten de bîzîz Kur'an'ı indiren; biz indirdik ve onu gerçekten de koruyamız biz elbet (345)» demisti, Tanrı için yapılan iyilik, güneş ışığından da yeşildir, ay ışığından da. Kemik mezara girer ama ıpık mezara girmez. Gel, güneş ışığından bîzîzden al da mezara güm bakalım; gene o, baş ucunda ıyır -durur. Bu sözün sonu yoktur. «De ki: Deniz, Rabbinin sözlerini yazmak için mürekkep olsa, Rabbinin sözleri tükenmeden deniz tükenir (346).»

Yüce Tanrı, başarı üstüne başarınız, çalışmaya koyulma üstüne koyulmanız, sizi kendisine çekiş üstüne çekiş, çağırış üstüne çağırış, doğru yolu buldurma üstüne buldurmayı bir -birine ulusun, arırdıkça artırsın.

İnsanlarla konuşmayı harâm bilirim ama,
Senin sözün geldi mi, sözü uzatır da, uzatırım.

Dilerim o er, ebedi olarak gerçeği dâlesin, gerçeğe âşik olsun. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

CV

İnanım tam, dünyânın eşsiz eri, yüce Tanrı'yı dileyen, hürmeti yüce, işi -gücü İhsân olan, Tanrı'ya İhsâti düşünen, yaradılış güzel, manası temiz bulunan, yoksullarla düşüp kalkan, erenleri seven, özü doğru oğlumuz devlet ve **Din Cemâl**'inin ömrü, sevinç sebeplerini topluyuşta, iyi adis -sana anlaşı elde ediş yollarına gödişte, yüce devlet maksatlarını kolayca kavrayışta dâzene girsin; bütün muradlarını

saâb olan, bütün dileklerini kıyması bulunan maksada eriş ve hayır işlerinde başarısız elde ediş zahifesi, Tanrı'nun İhsânı ile yasalarıyla yuzulsın; böyle, inanın rütbelerinin en yücemesine yüceldikçe yücelsin; çabış çabılaş, kulların Rabbinde hazret ediş, Tanrı İhsânındaki tacı tadış, öcüne birleşsin; âlemdeki kulluluğum sermayesi olan kutlu bir zaman geçiris, zamandan da dışarı olan devlete eriş, akıl neşesiyle, inanç teselliğiyle ona eş -dost olsun. Allah sonunu iyi etsin.

Çaresiz akıl ve her çaresiz kalımsız kişinin esni, yüce Tanrı'nun eşli bulunması işlerinde, işleri düzülüp konuşmasında, ayırıp dâzemesinde çağırış kalımsız, Çünkü umarlar, **Kâbe**'deki güvercinler gibi Tanrı'nın umut evinin damana, kanat çırpa -çırpa toplanmıştır. Bâzısı, korku kanadını çırpar, yâni çökrediş, sarboş oluş kanadını, onun san'at kanadını çırpar. Oysa, bu yüce daman üstünde, hiçbir İhsân beklemeyen, hiçbir düşünceye kapılmayan, korkmadan, ummadan her can güvercinini, o güvercinine lâyk olan bir, yâni doğru şehirlere uçurur. Bâzısına, emniyet olma-yan yollara gönderir de onlar, doğanın pençesine düşerler, tutsak olurlar. Acze düştük, kötü hizmette bulunduyuzsak bir daha yapamayız; edepince kanat çardıysak bir daha çırpamayız diye çık -çık, feryad ederler; o, onların çık -çık diye, doğanın pençesindeki yalvarıp yalvarışlarını duyar. Bâzısını kurtarır; doğanın gönlüne bir korku, bir merhamet düşürür. Bâzılarınıysa, «Tekrar döndürülse, gene kötülüklerini yaparlar (347)» cevâbını buğurur. «Göklerin ve yer yüzünün saltanatı Allah'ındır; dileddiğinin suçuna ertir, yaradığı onu, dileddiğine azâb eder (348)». Yâni göktekilerin hepeli tir -tir titremesidir; yerdelikler de titremesidir. Nitekim **Mustafâ, Cebrâil**'e, esenlik olsa, hâlis sordu da o, dedi ki: Bir ân olur, öyle bir hâle gelirim ki, kolum -kanadım, vücuduma sığmaz; bir ân da olur, öyle bir hâle düşerim ki, kolumdan, Tanrı ululuğundan sanırım ki bir ayrılmışım. **Mustafâ, Allah**'ın rahmeti ve esenlik ona, buyurdu ki: Siz mücerredsiz, mülâkâz sûrunuz; **Nefs-i Emnâre**'ye tutsak değilsiniz, umurlardan meydana gelen tabiatla konuş değilsiniz; nasıl oluyor da sizde korku oluyor? **Cebrâil**, dedi ki: O ululuk, akla -fikre sığacak ululuktan çok daha büyüktür; **Azâzil**'i, bir oyulma mat etti o ululuk; **Hârut**'le **Mârut**'u, bir düşünce yüzünden, gökyüzünün yücemesinden aldı, **Babül kuyusuna** tutsak etti. Tesbih sesinin güzelim nağmesiyle **İblis**'e, vesvese dardı verdi; **Hârut**'le **Mârut**'u büyü tuzğuna düşürdü. «Bahçesin üstünde, Rabbinden gelen bir felâket dolamıyadı (349).»

Dostlarla, güzel kokular kokan, bir gül bahçesi olan yer,
Kurularla tüküklerin yeri oldu; haykuşa akbabaya yarı
kesildi.

Allah bizi de korusun, siz de ve en büyük korkudan emir etsin
beni (350); «Tahşlarda, karşı-karşıya otursun kardeşler (351)» etsin bi-
zi; gerçekten de o, nimetleri, onlara hak tanımazsın verir; «Umud
kesildikten sonra rahmet yağdırır (352)». Bir -bir, erkek, kadın, kar-
deşlere selâmınızı söyleyin; bu yandan da erkek -kadın, bütün kardeş-
ler selâm ederler, ölememizi çekmektedirler vassellâm.

CVI

Zora düşüren ve çaresiz bırakan mânevî memâr, pek açılacak bir
içe girer; kalb yürekli oluşu seçti de ele aldı. Sabredip, kendine sâhib
olup ipinin ucunu elden çıkardı; o uhulur ulusuna, ve İhsân usuna pek uzun
bir zahmet verdi. Umulur ki, büyüklerini, makbûl olmuş kâşilerin, ha-
yarda önde gidenlerin, gerçeklerin hayı olun ve o eş bulunmaz tek
erin de âdeti, yolu -yordamı bulunan yoksulu okşasın, âcizi yetiştirsin
ve şükürleri onarsın, onu da bu duâya şükrederek, hayırlarını anarak
geri gönderir. Gerçi dâimün baş ağrıtması da uzun sürdü ama, Allah'ın
hamdolsun, iş ve işi yapış, öylesine bir yüce himmetinin elinde ki, bu
küstahlık da, bunun gibi yüsbilincest de, onun deniz haylu gönlüne
karşı, bir kayıktır ancak. Allah yüceliğini dâimî etsin, elbette susayın
balıkları me'yûs olarak döndürmes. O kıyasız denizden söz aç, yarala-
ma. Artık onun İhsânını anış, bütün dillerde yürülsün -gitsin; sonsuz
şükürü, bütün canlarda dâimî olsun. Öyle olsun ey Âlemlerin Rabbî.
«Kıp, içinde ne varsa onu sızdırır» derler hanî;

Testide ne varsa, o sızar dışına.

Hayırlı işlerde büyüklerin bass olan ve hayırları, keremleri kuran
iyi iş ussı olanların imkânı bulanları o Âlemin tek erinin, güzel kokulu
övtülüşleri, misk kokulu ös doğruluğu Âleme yayılsın, «Siz kurtaracak
bır alış -veriş bildireyim mi size (353)» mücbince başkalarını hayırlı
işlere teşvik etsin diye, boyuna hayırlarda, keremlerde bulunması, ça-

şılacak bir şey de değildir. Allah'ın sâğındık, hayırlarda öne geçişte bir
yanlılık yapış bile yüce hammetli, «Şeytanın bir vesvesesine uğradılar
onu, düşündürler; bir de bakarsın ki doğru yolu bulmuşlar bile (354)»
mücbince hemencecik uyarır onu; ten gömül yuksunu tutar, medfâmet
ve istâğâr eteğine iyice yapışır; o gaflete düşmenin, o gevşekliğin se-
bebi nedir, uhuluk usuna hizmetteki bu gecikme, bu ihmal nereden yol
buldu; bunu araştırır; o geğiği kapar; şeytanın geldiği o posu yerini
örtmenin çâresini bulur; böylece de imân meleği, büyülesine bir kavga-
dan emîn olur. Kul, elbette İlerde daha da sıkı bağlanır diye umut dü-
ğümünü ebedî Tanrı'ya bağladıkça, kırık -dökük kulluk ve İhsât tem-
lini atıkça, örtülmüş ipöklere meydana gelen hizmet keremini bel-
ne bağladıkça, bu, vesile olur, makbûl oluş tâci, gene başına vurulur.
Bu kemer, kulluk edenin belinde gevşedi mi, mutlaka korkuya düşölür;
bu takdirde, bunun çâresini bulmak gerek.

Kemerinin düğümünü, başına gevşemiş gördün mü,
Tey onun çözülmesine engel ol; pektir, sık onu.

Sünnetle gevşeme oldu mu, Şeytan, farzlara tama' eder; farzlar ih-
mâl edilince de imâna tama' eder şeytan.

Şer işlerin, büyüklerinden önce küçüklerinden sakın;
Çünkü büyükler, küçükleriyle meydana çıkar.

Mînârenin başlangıcı bir tuğlayadır, bir kerpeçte;
Bir tuğlayı, bir kerpeci ihmal ettin mi, berâbîr olur-
gider.

«Ama Rabbinin nimetini de söyle (355)». Mümkün olduğu kadar
çâresini bulmak gerek ki, hizmet keremini, beline sıkıca bağlayasın.
Ama o tapı, üstünlükte, yüz kemer bağlansın da ondan üstündür; so-
nun bağlandıgın kemer, T ü r k ' ün kul çadırına benzar (356); gene de
bir şey yapamış sayılırsın. Her kılınan başında bir dil olsa, gene şük-
kürde, övüşte geri kalırsın, âciz olursun.

(354) VII, 301.

(355) XXIII, 11. (356) Buradaki «Türk» sözcüğü, metindeki chergâh sö-
zünden, çokça anlaşılabilir gibi Türk milletleriyle hiçbir İslâm yoktur; bu söz, gö-
çebe, Yörük, Türkmen ve yoksul anlamlarına gelmektedir.

Her kalın yerinde bir dilim olsaydı,
Gene sana şükretmekle işim kalırdım.

Yüce Tanrı, o yüce kişinin göğsünü, o emirin aydın göğsünü, ulu-
lundaki uluların, ihlâs verimin, kendi tapınındaki ihlâs ıssı kişiler
için sakladığı ihlâs ürüyle, gayb hazinesinde besedin. Kıyametdeki
ödenmesine imkân bulunmayan ve şükür farz olan ve farzın ta kendisi
bulunan lütuf ve ihlâslarına şükredebilmeyi, küçüklere nasîb etsin.

Bu, öylesine bir duâ ki, sussesaydım da yeterdi ona.

Allah, yüceliğini dâimî etsin. O azizin selâmı, bîr yokken, yanında
değilken bizi hatırlıyış, bu duâcuya erişti; gönlümüzü genişletti.

Kendisinden halka rahat ve huzûr gelen kişi, rahatta, buzürda
olmuş;

Halka, ancak ter-temiz ruh yüreğinden rahat-buzür
gelir.

O işi-gücü güzel dost, yüzbönlere kazan, helva pişirmiş;
Kederli kişi, ondan yüzbinlerce şarap kadebi almış.

CVII

Allah bazı bir araya getirsin, aramızdan ayrılığı kaldırsın. Allah'ın
rahmeti ve esenlik ona, Peygamber demidir ki: «Gerçekten de,
Allah'ın, kadri yüce kulları vardır; yer yüzünde onlar, yağmura ben-
zerler; karaya düşerlerse bayır bitirirler; denize düşerlerse inci çıkarırlar.
Hakk, Allah'ın ayıldır; Allah katında en üstün olanları, ayıllarına
en fazla faydası dokunanlardır.» Allah'a hamdolsun ki bugün, şu de-
virdi, kullara faydalı olupta, üstün kişilerle ağırlıyışta, yoksulları yetiştir-
tirmede, hayırlar yapmada, parmakin gösterilen, ulu vezir, Mülküm
Nizâmî, Horasan ve Irak'ın övünce, huyları, işleri lütîf dîn-
dâr Emir, lütîf ve ihlâs ıssı, dînin harmininden ve Müslümanhâşim mül-
kümden düşmanları kovun Hak ve Din'in Tâ'e'ıdır; Allah yüceliğini
dâimî etsin; sonunu güzel eylesin; hayırlarını kabul buyursun; kötülük-
lerinden geçsin; onu «En büyük korku (337)» dan emin etsin; öyle
olsun ey Alemlerin Rabbi.

Vâcib olan selâm ve duâlarını sunarım; buna sebep olan, bundan
da üstün bulunmasın, gerçekten de bulupup görülmeye istediğidir. Her güç
şeyi kolaylaştırın, her çetin şeyi yumuşatıp gideren, hak edilmeden ni-
metler veren, ihlâsına ös-son bulunmayan, dileirim, buluşma sebeplerini
en güzel bir tarafa kolaylaştırın, hamzlar. Uluşandığı uluların,
onun, gerçekten de buna gücü yeter.

Yüce zâtınıza da bilimesi gerektir ki, ölemin, size olan bağı-
lığım miktârınca bir mektup yazmak icâb olsa, her gün yeni bir mektup
yazmam lâzım. Fakat temel, hakikatlerin birliğidir, gömüllerin bu-
luşmasıdır. Mektup okumak şerîyle o azizin başını sınırlamak istemiyorum.
Fakat azizler, o tapıya bir teskiye yazmamızı istiyorlar; onlar da mazur; çünkü, «Tâhı suyun başı kalabak olur.»

Aziz, üsl doğru öğütümüz, müderrislerin seyyidi, hatiblerin baş tâ-
cı, hünerler ıssı üstün bilgin, imânoğlu imâmın oğlu imâm, Millet ve Din'in Celâli'. Allah ondan da, kadri büyük geçmişlerden de râim
olsun, buyursa o büyükler büyüğün ihlâslarına, lütuflarına, keremle-
rini anmakta, onlara şükürler etmektedir; size şükretmekle ağn-dill
tatılmaktadır. Şunu da arzedeğim ki şimdi, bu üsl doğru duâcının da hismidir ve azizin azizinin de azizidir bilce. Bu bakımdan, onun hakkındaki fazla ihlâs ve kerem, o pâdîşahısına bakış, bu duâcuyu müzzetar edecektir; gerçekten de o ihlâs, bu duâcuya erişecektir. İlah-
metli ulu bilgin, üstünlerin pâdîşahı R â k n e d d i n'in; Allah onu, him-
metine ulaştırın; bu duâcıda hakları vardır; hem de çeşit-çeşit. Allah
onun hayırlarını da kabul etsin, sısıncileri de, bütün ihlâs sâhib-
lerinin hayırlarını da. «Allah, iyi iş yapanı unutturur; ve Rabbin unutan
değildir (358); ve her ihlâs sâhibine, mükâfatını verir (359); dünyâ,
âhiretin tarlasıdır; ne mutlu ganîmet bilip de eken kişiye; Allah'a, gü-
zel bir tarada borç verene karşılık, Allah kat-kat verir (360).» Zâti sen,
gönlü ummak bir erün; yüce himmetin var. Esdrâgemen, hayırlar için
bu çeşit teşviklere ihtiyâç bile göstermez.

Ama kalıcı, bilendikten sonra da gördüm;

Keşkin bile olsa vurulup çekilmeye muhtâç.

Ebedî olarak ihlâs ıssı ol; başarı üstüne başarı, lütuf üstüne lütuf,
makkûl oluş üstüne makkûl oluş elde et. Öyle olsun ey Alemlerin Rabbi.

CVIII

Vezirler pâdisâha, zamânın Âsafı, gerçek Mülkân Nizâm'ı üstün adâlet ism bâğîn, kerem sâhibî, hayırlar yapan, keremlere kaynak kesilen, gökyüzünden başarı elde eden, Tanrı râzılığıyla kuvvetlenen Hak ve Dinin Fahr'inin adâlet ve üstünlük gölgesi, boyuna yayıldıka yayılsın; Allah, yüceltiğini dâim etsin; sonuna güzelleştirsin; hayırların kabul eylesin; kusurlarından geçsin; ona güç-kuvvet versin; yardım etsin ona; kolay şeyi kolaylaştırın (361); gerçekten de Allah, kerem ismidir, duâları kabul eder.

Farz olan, farzın ta kendisi bulunan selâm ve duâlar etmekteyiz; sizin de selâmlarınızı almaktayız. O azîze buluşmak isteğiyle pek fazla; boyuna etrafın yayılan haberlerinizi kollamaktayım. Her gün, hayır ve ihşana daha artık düşkünlüğünüzü, güzel işlere daha fazla râbet göstermekte olduğunuzu, dinin gerçeklerine daha ziyade inanç beslediğinizi duydukça da sevinmekteyim; ululandıkça ululansın, duâları kabul eden Tanrıdan, size daha fazla başarı vermesini, sizi daha fazla kuvvetlendirmesini, staden daha fazla râzı olmasını, hayırlarının kabûl buyurmasını dilemekteyim; dâîrim, kabûl edilsin.

İhşanlarınıza teşekkür etmeyi de yazmak isterim ama, kalem, yazmakta âciz. Onların karşılığı, ululandıkça ululansın, yüce Tanrı'ya havâle ettim. Gerçekten de en hayırlı karşılığı veren ve en yeter lîl yapan odur.

Daâ ve selâmların getiren aziz oğlumuz, ter-temiz, her şeyi yeter bulan, Tanrı yoluna girmiş bulunan Cemâleddin'a, Allah ona yardım etsin, aziz bir derviştir; evrâdiyle meşgul olmakta, havâletlerde bulunmaktadır. Uzun bir zamandır, malî-mülkî ez olmakla, ayâll çok bulunmakla beraber, gene de sabrı, kendisine iyî edinmiştir, kasâatî Ebîle... Nettekim, Allah onlardan râzı olsun, evvelki derişlerin de huşu, yolu-yordamı buydu. O derece saâretmiştir ki, sonunda, elindeki tekkeyi de ondan aldılar; kanâatının son derecede olması yüzünden hiçbir yere başvurmadı; hiçbir mâkemeyle gitmedi. Fakat bugün, ayâll çoğalmıştır; onların tâkestleri yok; kasâatileri yok; sabredemiyorlar. Vezirler pâdisâhanın merhametinden umarım ki, yoksulları okıya-yâş âdetince, Allah ona rahmet etsin, Ahî Gühertâş'ın tekkesini,

pâdisâhîk edip Şeyh Cemâleddin'e verir; o da, ayâll de, sıkıntudan kurtulup Hakk'ın hizmetine, kulluğuyla meşgul olur; size daâ ederler. Onun duâsı da, o devlet sâyesinde iyi olur, kabul edilir; bu duâcıya da pek büyük bir lütuf olur. Çünkü o ihşân, bu duâcıya edilmiş olacaktır; zîrâ bu duâcının gövli, boyuna onun hâliyle meşgul olmazsa. Vezirler pâdisâhanın iyîliği, güzel huyları; gönüllerin, onun yardımına bağlanmasına değer. Nice hayır ehil, vezirler pâdisâhanın lütuf ağacının gölgesinde huzur bulmuştur; o, boyuna yoksulların, yardımı müstehak olmaların şevâlini araştırmadadır. Umarız ki aziz Şeyh Cemâleddin de, o ihşana şükredemlere katılır; o lütufı anar-durur, Ebîdi olarak hayır ehlinin sağnağı olun; böyle olsun ey âlemlerin Rabbî.

CIX

Ulular ulusu, bâğîn, adâlet ism, melek yaradılış, sonu görür, hayırları gözl, tabiatı temiz, hayırları düşkün, güzel işlere râbetli Emir, Müslümanlığın ve Müslümanların işi, Devlet ve Din'in Şems'ini, zaman geçtikçe, devirler geldikçe, hayırlara, güzel işlere, göklerin Rabbinin râzılığını elde etmeye çalışmadaki derişmiş, hıslanmış, atılıp, düşkünlüğü artan; günden güne daha da fazlaleşen; Allah ona, kolay olanı kolaylaştırın; güç olandan korusun onu. Selâmlar, duâsın gelmekte,

Selâm size, fakat ayrılmış verdiği selâm değil;
Göylesine selâm ki, boyuna yenilenir-durur.

Yüce Allah'a yöneldiğini, hayırlara giriştiğini, her gün de daha fazla Allah'a yönelmekte, hayırlara girişmekte bulunduğunu duymaktayız; sevincimiz de artıkça artmadı. Derken aziz mektubunuz geldi; çeşitli gönlü almadaımız; çeşitli güzel sözler yazmadamız. Cümla-gönülle kabûllendik. Kırtlı azminizi de duyduk. Yüce Allah'ın vermiş, en iyîli, en güzel, en faydalısı neyse, önde de, sonda da ona başarı elde ederiz. Yüce Allah'tan bunu dileriz; gerçekten de odur doğru yolu en hayırlı bir sûrette gösteren ve en güzel bir tarafa doğru yolu götürür.

Siz de bilirsiniz ki bu daâcı, ihşanlarınıza unuttuğumuzuz. «Nimetlere şükretmek vaciptir.» Yoksullara, hayır ehline yapmışız iyilikler, gönlü almalar, yüce Hakk'ın tapasında, size şefâatçidir. Yüce Hak, her

hayırlı iş, güzel bir şekil verir; onu, o hayır yapan kişiye istiğfâr edici, dualı edici kılar «Ve Rabbin unutmaz (362).»

Dindâr, ulular ulusu, soylu-boylu, hayırlara başarılı Hâce; Allah bereketini dâimi etsin, sizden teşekkürlerle bahsetti; güzel huylarınız, hayırlara, güzel niyetlere çalışmanız, iyi adimlerinizi anlatır. Ne güzel eş-âestur onlar, Sevincimiz arttı, şükürler ettik; bu hayırların, bu niyetlerinizin arttığına artın.

CX

Efendiler efendisinin yüce meclisi, neşeyle murâda eriş sebeplerini toplayıp, iyi adla-sana anılmayı elde ederek ve devlet maksatlarına ulaşarak yıllar boyunca, sonsuz olarak sürüp gitsin. Yücelikler dâisine yüce devletler, çok-çok dâilsin; murâda kavuşma sahîfesine Tanrı'nın lûtufl kalemleriytle yazılar yazılın; yüceliklerin eş-yücesine yükseldiğe yükselsin; nimet toplulukları toplandıkiçe toplansın kutlu zamâna, neşeye, kutuluğa eş olsun.

Bu duâca, o lûtufl ve ihâsın ismine karşı beslediği ösleyiş, hakkında o kerem tapısından yağın büyük ihâsınlara, umumî lûtuflara karşı şükür, nasıl yerine getirecek, hangi dâile edâ edecek, son derecede hayrette ve düşüncece.

Öylesine bir hikâye ki anlatması uzun mu, uzun.

Değil mi ki bunu anlatmak, ne dile sığmada, ne ele gelmede; ondan el çekmeyi, yüce devlete dualı etmekle meşgal olmayı doğruya daha yakın tuzumadıym. Yüce Tanrı, yücelikler elbiselerinin süsü, günlerle gecelerin besentisi olan o yüce sâtin ömrüne ömürler katın, günlerini artırdığına artırsın.

Selâm ve duâdan sonra arzedeelim ki, duâları Tanrı katında kabul edilmiş aziz dervişlerden bir topluluk, bu özül doğru duâdan, vezirler pâdişâhının, eskiden beri nimetlerine garkolan, kereminin azâdî kulu bulunan Hâce Fahrüddin Yâsuf hakkında şefiat etmeyi dilediler. Günlerin uygun geçmemesi yüzünden pek çok ziyânlara uğramıştır; borca düşmüş, tapıya gelmekten de utanıyor. Allah yüceliğini

dâimi etsin, vezirler pâdişâhının sadakaları, vergilere, Alemdakilere erişmede. Utulur ki borcu neşeye sorulup anlaşılır da hakkında ihâsında bulunsun; o ihâsın karşılığı da âlemlerin Rahibinden, kâi-kat fazlasıyla gelir, erişir; bu duâcıyı da minnettar eder ve geçmiş ihâsınlarına bu da katılır vesellâm.

CXI

Utular ulusu, bilgin, adâlet sâi, hayırlar kuran, güzel işlerde öne geçen, karահnikları kökünden yıkan, yokeden, mazlûmlara yardımında bulunan, bilgilerini yetiştiren, yoksulları seven Emîr Devlet ve Din'ın Seyfî Ulug kutluğ (**), hâs dindâr, yüce himmetli Vali Bîk'in yüce meclisi sürdükiçe sürsün; Allah yüceliğini dâimi etsin, ikbâlde, devlete, kutluğa, sevgiye, zevince ve neşeye eş eylesin. Yüce Tanrı, yokuluğa, yurdanda, ona başarılar versin, kuvvetler versin; doğru yolu gösterin, yardımcı olsun ona Muhammed ve soyu hakkıyçın. Gerçeklikle, sevgiyle, pek çok mahabbetle selâmdan, duâdan sonra bilsinler ki, kutlu yüzlerini görmeyi pek arzulası; buşama sebepleri, en kutlu halde, en yomlu ve güzel bir tarâda kolaylaşın, hazırlansın dilerim. O azizin, hayırlara, sadakalara, yoksulları görüp gözetmeye düşkünlüğünü duyuyaktayım; bu yüzden sevinmekteyim; yüce Hak'tan, o başarının artmasını dilemekteyim; o delâ doğru dosta, adam-akıllı da görülmekteyim. Tanrı, kutlulukla, yücelikle ömrünü artırsın.

Mektubuzumuza getiren aziz, özü doğru oğlumuz Nizâm eddîn; Allah işlerini düzene soksun, sizden teşekkürlerle bahsetti. Strin hür tavrunun, gönül alışınuz, mazlûmları gözetmenizi söyledi. Bin kat da fazlasıyla öyledir elbet. Sizi de malûmdur ki birkaç dervişin gönüdü, Nizâm eddîn'in hâlime takılmış- kalınmıştır. Onun nesl varsa, tâ küçüklüğünden bugüne değin, hep yoksullara fedâdır; yoksulların oğludur o; onun hakkında ne yapılsa, yoksullar hakkında yapılmış demektir; hele şimdî. Çünkü çeşitli ziyânlara girmişti; ne yandan kâr umduysa o yandan, ziyân üstüne ziyân yüz göstermişti; ona, İsmailî berâber gene de her niçin bir yokuşu, her yoksulluğun bir kolaylığı vardır.

Sansmayın ki zaman içinde yitip gitmişiz biz;
Zamanın yokuşundan sonra bir de inşa vardır.

☆

Dünya, kuruldu - kurulak böyledir iş;
Rahat, kederin ardındadır; nece, gamın ardında.

Ancak herkeste de o sabretme kuvveti yoktur ki genişlik, önüne geçinmeye, o genişliğe erinceyedek sabretsin. Güçlük de zâti bundan meydana geliyor ya. Ama ne mutlu o kişiye ki dindâr emir, Uluğ (*) Vâli Bîk gibi yoksulların, sabırsızların ellerinden tutsun, onların gönüllerini alsın Allah, yüceliğini dâim etsin. Umarım ki, Nizâm eddim'in hakkındaki lütfünüzü tasnemlerimize, onu bu halde kurutursanız da, bu dağınca da minnettarlığı tam olur. Allah dostlarına neylerdiniz, düşmanlarını kör etsin; o yandan devlete erdirsin seni de, hem bu dünyada emir ol, hem o dünyada Allah için olsun, Allah için; acımak ve esirgemek vakîdîr; boçak kemliğe dayanmıştır. Bu anda edilen lütfün biri, bin yerine geçer; sevâbe da sayısız olur. Bu da, önceki ihsanlarımızı katlar. Allah size beşerîler versin, kuvvet-kudret ihsân etsin, korusun, gözet sin sizi; hayrı esirgemesin sizden. Biz de dâfuzna bel bağlayalım; dostlar, kardeşler de hayır duâda bulunmaya bel bağlasınlar.

Şeyhlerin üçüncü, zamanın Cüneyd'i, Hak ve Din Husâm'ı da selâm ve duâ etmededir; görüşmeyi arzulanmadır vesellâm.

XCII

Yüce hîmmetli, rûhânî, rabbânî, Tanrı'dan korkan, yoksulu yetiştiren, masûmların feryadına eripen, pâdişahlarla sultanların hâs yakını, demis kıyılarıyla konaklara, açılan yolların emiri, için sonunu gören, hîlim ve kerem ıssı olan, Allah emrini ulûsuyun, Allah'ın yaratıklarını esirgeyen, Müslümanlıkla Müslümanlara arka olan dindâr emir devlet ve Din Babâ'sının bütün günleri, yılları, hayırları yaymakla, masûmlara yardım etmekle, Tanrı'dan korkmakla, Tanrı hâsırlarıyla düşüp kalkmakla geçsin ve ebedî olsun. Dostları yardım görüsin, düşmanları kahrolsun.

(*) «Uluğ» sıralı hâşiyte, türkçe olarak geçmektedir.

Gerçekle dostlarımız, akıllarımızdır, düşmanlarımız, bize kötülüğü buyurup duran nefislerimizdir. Malûmdur ki insan, devlette, yücelikte toprağa benzeyen. Yel kapar onu; bir anda yüceliğe aşırır. Zâti de, «Dünya bir andır» derken ecel inşiyile gene yere atar ona. Ne mutlu o toprağa ki, yel bîneğine binip yücelere açınca kendini unutmas, bilirdi de der ki: Ben gene o elisiz - ayuksuz toprağım; bu yücelme bu yel, eğretidir bana.

Bütün ömrün temelini yel üstüne atmışsan;
Yapa, yel üstünde nereden duracak?

Ne mutlu o toprağa ki, o yücelikte kendini tanıy, Tanrı'm der, ben gene o toprağım; kendimi yitirmedim, yanılmadım; biliyorum seni ki Tanrı'm, yücelik senin hakkın; ben bu yücelikte de senin alçağımın, aşkîk kulunum senin; bilerek - dileyerek, tozuma - toprağımın hiçbir gövü icinmem. Böyle olunca da, bu yel bîneğinden yaya kaldığı gün, yüce Tanrı, ona kendi ışığı bündirir; yel bîneği yerine şık bîneği yol gösterir ona; kulağına da, «Yitirdiğinizle acıklanmayın (363)» buyruğunuz devlet küpeli, selâmlar, duâlar okur.

Bilin ki öledik siz; Allah aramız birleştirdi, bizi, «Talehlerde karşı - karşıya oturan kardeşlerden etsin (364)». «Gerçekten Allah'ın, dilere onları bir araya getirmeye güç yetir elbet (365)».

O tek erin düşüncelerinden, şükredicilerinden, lütfularına, keremlerini anılarından olan özü doğru oğlumuz Emir Âlim, çok teşekkür etti, o pâdişâhın tapusundan elde ettiği lütfularından teşekkürleriyle bahşeyledi. Umarım ki yakında, «Gerçekten de Allah, bir zerre denil bile zulmetmez; yapılan iyi bir işe onun sevâbını artırır, kendi katından pek büyük ecd verir (366)» Tapusunda kat-kat sevâbe birikir. Şüphe yoktur ki, Allah, Emir Âlim'i, kulluk için yaratmıştır. Allah ona bilgiler versin, bilgiler bildirsin. «Ben cinleri de, insanları da ancak kulluk etsinler diye yarattım (367)» buyurulmuş. Ancak sunmaya yüzdenden bu pahalılık sanânına düşmüştür. Nettekim Yâsnf-i Sıddıyk da, esenlik ona, birkaç gün bu pahalılığa düşmüştü; Tanrı'dan gayriye kulluk etmiş, Tanrı yarabânına kullukta bulunmuştu. Ama bu, bir sınavı; gene aslına döndü ki o da, Tanrı'yı kulluktur; yaratığı kulluk etmeye biraktı. «Her şey, sahane döner» Birkaç gün sizin garibinizdir o, sizin konduğunuz. Misir Azizi göldüleri gelenlere,

(363) LVII, 23. (364) XV, 47. XXXVII, 44. (365) XLII, 29.

(366) IV, 44. (367) IV, 25.

devletlere, hizmet edenlerinize, dostlarınıza hayırla tavsiye edin ona; hani o da, «Buna icazetle muamele et; umarım ki bize faydası dokunur; yahut da evlâd edinirsiniz onu (368)» demişti. Yüce Hak, bunca yüzyıl sonra **Yûsuf-ı Sîddîyik**'a ettiği lûtuftan dolayı **Mısır Arzı'**ne şükredilî söylemede. Çünkü o, esenlik ona, **Yûsuf** hakkında, «Ona icazetle muamele et» diye tavsiyede bulunmuştu. O tek erin güzel hayırlarından, Tanrı'ya kulluğundan, yoksulları görüp gözetmesinden de umulsa, padişahlık etmedi, babacısına lûfât gölgesini **Emîr Âlîm**'in başına salmasadır. Böylece de kendisi, kıyakmet güneşinden bir gölge edinir de rahmetten düşen o gölge, başını gölgelendirir. Ebedî olarak küçükleri görüp gözetin.

CXIII

Ulular ulusa, bilgin, adâlet, ihlâsın ismi, büyük, kutlu emir Devlet ve **Din Nûhâzzeb**'in aydın gönlü, rabbânî ihlâmlara eş olsun; yardımlar görsün de kutlu kalbî, her gün, daha da temiz, daha da aydın bir hâle gelsin. Allah yüceliğini dâim etsin; ebedî kutluluk, ona müstâid olsun; sanıkına işler başarması, sevincini artırsun; devlet düşmanlarının enseleri, ikbâl ve kulluluk elinde aşağı bir hâle gelsin, ona râm olsunlar; nimetlerin en büyüğü, lûtufların en yücesi olan hayırlı işlerde başarı kazansın, işleri döndürüp çeviren Tanrı tapısından, durmadan yağmur gibi yağsun.

Bu duaların selâm, senâ ve dualardan sonra bilsin ki buluşmayı öledük; fakat «Bir şeyin üstüne düşen, mahrûm olur» demişler. «Ona, aneak sabredemeler ulaşır (369)» Yarattıp olgunlaştıran yüce Tanrı, buluşup kavuşma sebeplerini, vesilelerini kolaylaştırın, lûtfetsin. Gerçekten de o, duaları kabul eder; ölem çekenlerin duaları da mekûbûldur.

Mektubumuzu getiren is bilir, inşâç is; bûmerîl, tyı huylu aziz oğlumuz **Şemseddin**, Allah kulluluğunu dâim etsin, bu duaların husunlarından ve oğullarındandır. Hizmet ihrâmına bürünmüştür; o tapınan kullarından, hizmetçilerinden olmayı istemektedir. Sizin padişahlığınız, ihlâsınız, hiçbir umut besleyeni mahrûm döndürmemiştir. Bu, sizin lûtuflarınıza layık olmadı gibi, hâşâ, şâmmüden de değil-

dir. Umarız ki merhamet, kulu okşayış ve küçüklere yetiştiriş golgesini başına salarsınız da, kardeşlerimize, akrâmına bununda övünür. Sinanmıştır; işlerde, hizmetlerde pek ciddidir; onun hizmetiyile başka hizmet edenlerin, başka kulların hizmetleri arasında büyük bir fark vardır. Umarız ki o mekûbûl olmuş erin mekûbûli ötür. «Ve bu, Allah'ın lûtfudur, dilediğine verir (370)» Şükrederek, lûtuflarınıza şarak döner; böyle ummaktayız; netekim onun gibi binlerce, size şükretmektedir, lûtuflarınız aramaktadır. «Hakk, Allah'ın ayâllidir; insanların Allah'ın sevgili olanı da, ayâlline en fazla faydası dokunandır.» «Gerçekten de Allah, çekenlerindedir, ihlâsında bulunurlardır (371)» Bu iş, dâncıyı da minnettar edecektir. Ebedî olarak ihlâsın ismi olum.

CXIV

Gökten inen kulluluk, rabbânî yücelikler, emâir ve hâşlar padişahın, yakınlığa mahsus olanın, iki devlet, iki kulluluk isminin, adâlet ve ihlâsu yayının, **Muhammed'in** serisine arka olanın, aşâlık bid'atî kökünden kasayıp yok edenin, yoksulları düşüp kalkmanın, bilgileri yetiştirenin, «Elbetle âhîret, sana dünyâdan hayırlıdır (372)» başarıyla kuvvetlendirilen Hak, devlet ve **Din Muin**'in isletini kolaylaştırın, onun âlemleri besleyen kararlarına yardımcı olsun. Allah yüceliğini dâim etsin; kuvvetlendirsin onu; yardım etsin ona; görsün - gösetsin onu; hayrı esirgemesin ondan hiçbir zaman; âhîretini de güzel bir hâle soksun, dünyâsını da.

Bu üsl doğru duaların çok - çok selâm ve duaların âlektan, okuduktan sonra bilsin ki, yüce, kutlu kavuşmayı pek öledim; boyuna, yarımsında değilken de yüce Tanrı'nan koruması, hiç kesilmeksizin, sizinle beraber olsun. Kavuşmayı, buluşmayı pek öledük, bir muştuluk beklemekteyiz; bunu böyle bilirsiniz. Her güç iş, kendisine kolay olan, bunu anlatmaya da ihtiyâç bulunmayan Tanrı tapısından bulusma, kavuşma sebeplerini kolaylaştırmasına, hazırlamasını dilemekteyiz. Padişahça okşayışlarınız, lûtuflarınız, yarımsında değilken de bu âzâfin gönlünü ahlâklarınız anlatmak, ne kaleme gelir, ne dile sağlar. Bunların karşılığın vermeyî, Hakk'a bırakmışız. «Ödör yardımların en hayırlısı; ne de güzel duâ kabul edendir o, ne de yakındır bize (373)»; ihlâ-

nına ön yoktur onun. Müstehak olmadün nimetler verir; artık ne sarımsın müstehak olduktan sonra neler verecek? İhsân ismine verdiği en üstün sevâbı versün Allah ona. Öyle olsun ey Âlemlerin Rabbi!

Mektubumuzu getiren azîz, kıfâyetli, hüseyin, inânc ismü Ş e m s e d d i n, kurtuluğu dâimî olsun, hizmetinize yönelelmıştır. Ayâllı çoktur; lütfâ müstehaktır; eli şâkîktir; hüyları güzeldir; iş ehilidir; ciddidir hâmette. O kabûl olub şerefini elde etmeyi istemektedir; o tek kişinin hizmetiyle şeref kazanmayı, o tapının kullarından sayılmayı, kardeşliğine, akrâbâna bunumla övünmeyi dilemektedir. Allah yüceliğini dâimî etsün, o büyük kişinin pâdişahça keremî, hâcetleri gidermeyi, muhtaçlarına, umut besleyenlerin ellerinden tutmayı iş edizmiştir. Umarız ki onun hakkında da pâdişahlık eder, kul oksama buyunu lütuf buyurur; bu dusırcı da minnettar eyler; böylece, bu lütuf da eski İhsânılara ka- tırlır. «Rabbân unuttuz (374).» Ebedî olarak halkın yardımıcısı olun.

CKV

İki dünyânın da kurtuluğu, devleti, lütuf ve İhsân ismü Emirler Pâdişâhının sârnâmına eş olsun; yüceliği de ebedî olsun. Kitiği lütüflar, gönlü alıştıki, yoksulu okşayıştaki incelikleri, «Bir zerre ağrıbîşimes hayır yapar, mülkâfâtsın görür (375)» diye övülen tapıda makbûldür; yakın sârnâmında da o hayırların meyveleri erişir. «Yakında delillerimi görürsünâ; artık acele etmeyin (376).»

Mektubumu getiren üzü doğru Sa' d e d d i n, bu düşünün oğludur; müslüm bir çocuktur. Başına yarısın, sizin adamlarınız istin almışlar. Umarız ki, kullarınıza ısrarçta bulunursunuz da, ona lütüfla bekariar, onu da sizin kullarınızdan bilriir. Sizin pâdişahça yardımınız, lütfunuz, dünyâdakilere erişmededir. Yüce Tanrı da o İlerâma, o lütfa lâyık olan iyilikleri, elbiseleri sizin için saklamıştır. «Gerçekten de Allah, İhsân edenlerin ecirlerini yitirmez (377).» Duâın, nerede olsa, duâya bel bağlamıştır; o azize hayır duâ etmeye borçludur; onun İhsânına şükreder - durur. Borçlu, nereye varırsa varan, serede bulunursa bulunsun, borçludur; o hakları duâ ile ödemek vâcipdir ona. Edepten hâric bir bedenim var; o yüce eşîği bedenimin zahmetinden uzak tutuyorum; fakat hatıramı ve çevik gönlümü o tapıya yönlendireyim.

Gönlümü orda görürsün de ki: Vuslat barâm olsun sana; Ben büyüysünce ayrıyım da sen, boyuna diz - dilece omuñla berâbersin.

Ebedî olarak başarı hüveleri giyinin; halkın feryâdına erişin; gerekler bahçesine eş olun; öyle olsun ey Âlemlerin Rabbi!

Sanmayasın ki seni az görüyorum ben; Gözle görme zahmeti olmaksızın her solukta görüyorum seni ben.

Bununla berâber bu dusıcı hakkındaki yardımınız, pâdişahlığınız duyulduğundan dusıcınız şefâatçî yapıyorlar. Bilgin, ulular uhusu İmâm, kaadîlerin hayrısın Tâ e e d d i n'in bir kere daha ona lütuf etmesini, kasdîlik memûriyetini ona vermesini dilemekteyim. Çünkül sizden başka bir sığınacak yerî, bir kurtuluş mahalli yok onun; hayır çözüme bugün sizin dostluğunuz var ancak. Lütüfederseniz büyük bir minnette bulunmuş olursunuz; bu lütfunuz da, yüce Allah dilese önceliklere kâhır.

CCXVI

Yüce Tanrı bilir, onun bilgisi de yeter ki, Emirler Pâdişâhım, İsmiile yücelmiş, hâlimle besenmiş, hüyları güzel, yaradılış lütif, F e y - g a m b e r'in yolunu tutmuş, baş çeken şeytanı kahr etmiş, gönüllerin ışığı, ayıpları örten, kötülere kovan, gelenleri süvarın, edep kaynağı, olgunluk ismü, gönüllere neşe veren, icleri sulayan, lütuf ve kerem şâhid, insan soyunun seçilmiş, devlet ve Din Mulu'nun mektuplarımızla başını ağrıttığından ve ona ısrarlarda bulunduğundan çok mu, çok utanıyordun. Allah yüceliğini dâimî etsün; günlerini esenlikle, yücelikle ebedî kılın, devletini başkârlarından korusun; ona İhsânlarla bulunsun; nimetler, bahçeler versün; hakkındaki lütufuna artırırdıkça artırısın; amelini, güzelliikle bitirmeyi nasib etsün; her iki dünyâda da istediğini, dilediğini versün.

Allah, ömrünü neşeyle, sevinçle uzatıkça uzatsın; Bin yıl bayrama erişsin. İnsanlar, sana gelecek kasıya siper olsunlar; Seni ölümden koruyup darsunlar.

Seîâlmamız, dualarımız aldıktan sonra hüsnün ki dost, sevgilisine, hasta, bekâmüne nasıl ölemek gerekere, benim de onu görmek, Tanrı râhânâmı kasamız hüylarını seyretmek husûsundaki özlüğüm, susuzluğum Oyle. Hattâ bir derecede ki gizlenmesine, örtülmesine imkân yok. Yaradıp olgunlaştıran Tanrı, en yakın bir zamânda, en kutlu bir halde buluruzmuş kolaylaştırsın, sebeplerini hazırlasın. Letâfette aynı zâfâtî değılim ama aynıyın yüzü gîb, benim de ısrar edişte sert bir yüzüm var. Utulandıka ululansın, Allah için olduğundan, öz doğruduğuyla eş bulduğundan, umarım ki üstün, yüce, kâfî, zarî gönlümünze ağır gelmez; gelse bile onu, Allah'ın rahmetinin hadîfîliğine, gönüs sevip ve mükkâfata bakarak yüngüllestirir o gönlü. Gerçekten de başarı veren Hak, bu başarıyı da ihlâs eder.

Bir kez daha ünlü doğru oğlumuz Nizâmüddin'in hâlmî arz ediyoruz; Allah onun işlerini dilerse soksun. Kötü bir testüfîle istî bir kere bozuldu. Oylesine bir iş bu ki, akıllar, tedbirlerle bunları tirmaklarından kendini kurtaramaz. Akıl tedbirlerle kurtulmak mümkün olsaydı, tedbirle ziyândan kaçınılabileydi, akıl yaratın, akıllar sultânına, akıl pâdîşahına. «De ki: Nefsime ne bir fayda verebilirim ben, ne bir zararı sokabilirim kendimi; ancak Allah dilerse olur. Gaybe bilseydim, ebbette hayrı çoğaltırdım ve bana köstüklük erismezdi (378)» buyurmuş. Güneşin bile hâli bu olursa, o bile faydada -zararda, o tapıda başı dönmüş bir halde bulunursa, artık bir zerre ne diyebilir, ne lâf edebilir?

Artık umarız ki zâtında olan, sonradan takılmış eğretî olmayan ve, «Bâniların sözü -sopa, bânilardan (379)» hükmünce mîras yoluyla keremî, merhametî, Tanrı lûtfunu, ova dayanıp hayırlarda bulunmayı elde etmiş bulunan keremîzâle, pâdîşahça yardım bulmuşun, onun darına -dağın şıvâline, marâfata hâline çevirilmiş de yeniden dirilir, canlanır. Çünkü, «Nice şeyler vardır ki size kötü gelir ama onlar, hayırdır sizin için (380)» buyurmuştu hanî; siz de Tanrı'ya dayanıp lûtfederseñiz; zîrâ, «Söylarını da onlara kastâk (381)» buyurulduğı gibi bu kerem, ter -temiz soy -sopa, ter -temiz atalarından mirastır. Bu lûtfu ederseniz, bu duâları da pek büyük bir nimet altına girer. Çünkü o, ağız oğlumuzdur, bîsde hizmet hakları, oğulluk hakları vardır; hem de tâ küçüklüğünden beri. Umuyorum ki, «Bir -bârlerinden türemiş bir soydur onlar (382)» der de, o büyük kerem, bundan böyle ona, Allah için ihlâs etmeyi iş edinmeyen, böyle bir şey bilmeyen kişilerden kurtarır. Böylece de bir -birine ulanan borçlardan kurtarılır;

borçlar, o nimet usman âkâyesinde yardımları, lûtufları döner; o da geri kalan ömrünü, bir kurtuluş içinde rahat -rahat geçirir; sizin başka duâlarınızla beraber iki dünyâda da devletiniz, kutluğunuzla dâvâ ederek ömrünü sona vardırıır. Bir zamandır, gelenlere Kible olmakten geri kalmışın, keremler kaynağına bir yekaraş mektubu göndermek istirdik; fakat gökten inen kutluhaklar ise Hanım Sultân'ın kutlu alayının, yombukla, kutluhukla gelmesinde beklediğümüzden geçtikirdik. Allah'ın hamdolsun ki gönüllere, bedenlere neşe olan, akıllarına cînlara genişlik veren o dîvânî möyesser oldu. «Hamdolsun Allah'ın lûtfuna; Hak, ebbine diledi. «Ey Dâvâ d soyu, şükredin; kullarından az şükredir (383)».

CXVII

Yüce Allah'ın hamdolsun ki hayırlarda başarı elde ediş, bol -bol sadaka veriş, yoksulları gözetiş, Allah'ın kullukta balunusu, işin sonunu görüşü, hayır düşünüşü, o asrın tek erine, o ihlâs ve kerem ismine eş -dost etmişir; Allah daha da ziyâde etsin.

Gülü doğru duâca, selâmları eder; hayır -duâlarla, seîâmetiniz, hayırlarda, keremlerde bulanmanızla niyâz etmekle meşguldür. Namazlarda da, yalnız bulunduğunuz zamanlarda da iş budur.

İhlâsınızdan dolayı pek utandım; gerçekten de bu duâcı, o azizleri zahmete sokmak için gelmemişti; her neyse. Allah ihlâsınızı kabul etsin ve ilâhî hasinesinden kat -kat sevâbını versin; o azizlerin dîvânine, devletlerine, dünyâlarına, şbretlerine yardım etsin. «O, kaşandan pek büyük bir ecir verir (383 b)».

Bir de şunu arzedeşyim ki; aziz oğlumuz, belî doğru âlim, şehîd, kulluk erî, ârif, Allah vellisî Sîrâceddin, Allah bereketini dâimî etsin, bir büyük medreseye müderris, yahut büyük bir tekkeye şeyh olmak niyetindeydi. Fakat Tanrı gayreti, ova kendi kutluğuyula öylesine meşgûl etti ki dünyâdan keşti. Fakat insanın bedeni zayıftır; arık bir ağaca benzer. Hele bilgi, irfan meyveleri bitir, gaybından gelen şeyler, o ağaçta peydahlanırsa, dâniların çekemeyip kırılmasından korkur. Ayakta, düz durabilmesi için direkler, payandalar gerekir o ağaca. Tanrı'nın bir kulu da, kutluğa başarı elde ederse bu kutlu ağaca döner;

onun da devletli bir kul tarafından pâyandaları durdurulması gerekir. Ona yapılan hayırlara, namazlardan da, oruçlardan da, hacclardan da, başkalarına verilen sadakalardan da üstündür. Çünkü sadaka, salama-ya benzer. Suyu, gül bahçesine gönderir, elbette dikenliğe, çorak yere göndermeden yeğdir. Diken de işe yarar ama arada büyük bir fark var. O büyük makama, Allah bereketini dâimî etsin, en azık Şeyh Sı-râceddîn'e vermiş, oraya onu lâtin etmiş, uygun bir iştir. Böylece de, yâsâblerce ruhat ve rahmete ulaşsınız; mekûl oluş yüz gösterir; bu duâca da minnettar kahr vesselâm.

XCVIII

Boyuna başın yeşersin, dudakların gülsün;
Dünyânın gönlü, senin yüzünden boyuna neşelensin,
sevinsin.

Zahmetsiz, kadersiz sevinç, baş ağrısız serhoşluk azık oğlumuz, oğulların övünöü Muzaffereddîn'e eş-dost olsun; yâmandan ayrılmasın. Allah onu, câmlerden, insanlardan bütün düşmanlarına mu-zaffer etsin; kuvvetlendirsün, kudretlendirsün onu; doğru yolu göster-sin; sevdiği, râız olduğu işlerde başını versin ona.

Belâlarımız, duâmızı okuduktan sonra âlemâmızı de bilsin. Bir de şunu bilsin ki azık, çok vefâh oğlumuz, iyi şühülî H ü s â m e d d î n 'in, bende de çok hizmet ve dostluk hakkı vardır, sende de. «Hayrî üç yap-sanın hakkı da ödemesiz.» Duyduk ki oğlumuz, bâm garâcelilerin sozle-rine kapılıp onunla tartıştıyormuş; bâm şeyleri hesâba almıyormuş, duymıyormuş. H ü s â m e d d î n , emlinizsirdir, güvencimiz vardır ona, oğlumuzdur bîsim. «Siz, andilçerek dîyeyim ki emin kişisin sözâdür.» Bu babanın gönlünü yapenak için onun gönlünü alması, elbîse vâdet-mesi, hatırım yapması gerek. Bu lâfı da babasına yapmış olacaktır. Siz de bilirsiniz ki H ü s â m e d d î n , bîsim kucağımızda büyümüşür; kendi kötâsünü, iyisini daha iyi bilir o. Sizin bir şüphemiz varsa, yahut birtal bir şey söylüyorsa bile, gene de öğüt vermekte, hayranız istemek-te bir kusur etmemişür o; her halde o hâl, uzaktır ondan. Bununla kıyaslanmasın, o şüpheye dîlmemen gerek. «Gerçekten de bâm şü-pheleer suçtar (384).» İyice o şüphe de, o çeşit şüphelerdendir; sonra plı-man olursun; onun suç olduğunu görürsün.

Benden başkasını sınırsan bilirsin ki ben,
Gerçekten de için ustasıyım, bilirim ve gereği güdü
öğüt veririm.

Allah için olsun, Allah için, onun hakkındaki bu vasıyetleri tekel-lîf yoluyla, mübalâğayla söylüyorum samma. Belki bu sözler, oğlumuz söylemesi gereken pek çok sözün pek azıdır; bînde beridir. Çünkü bu isteyiş, bu tartışma yüzünden sonunda, azık mahrumluk elde ede-cektir, şâyına girecektir; bîsim, anlamsız diye söylemedeyim. Hamî hâ-kîye ederler; bir savaş erinin adı yarsınlar, Pâdisâh, hâs ahırdaki Arap atlarının en güzelini ona yollar, eri, ona bindirir. Anasının o at da yarsınlar. Pâdisâhan aşından, kendinde olmadan evyah, yazık sözü çıkar. O savaş eri, hemen atın iner. Pâdisâh, ne kadar yedik at yol-larsa kabul etmez. Der ki: Ben azık cânım, ona yardım için fedâ edi-yorum, sevmiyorum, evyah, yazık demiyorum da o, bama verdiği dört ayaklı bir hayvan için evyah, yazık diyor. Ben de gider, bir pâdisâhs kulluk ederim ki, cânımın değerini bilir; bu inçiyi, bir kuyumcuya gö-türürüm.

Sizin duâlarımız, hayrî dileklerimiz, kulluk isteyişiniz, işlerimizin doğrulması dilemeniz, âylesine bir yerdin olur ki umut bile etmes-siniz. «O, hesâb edilmeyen yerdin zakkâdır (385).» Bunu söylemek bize, kabûl etmek Allah'a, melûksiz-niteliksiz yardım da çevremizdeki-lere düşer.

Allah'ın bana kismet ettiğine râız oldum ben;
İşimi yaradılma tapardım ben.
Geçen zamanda Allah, güzel işleri yaptı;
Kalan zamanda da âyle güzel işler yapar.

☆

Sana güç gelen, senin benliğindedir, varlığında;dir;
Yoksa işi kolay geçişiren kişilere ömür, kolay geçer.

Hafifletin de, Allah da sizin yükünüzü hafifletsin vesselâm. H ü -s â m e d d î n 'in, sana şükredişini duymasam pek çok incineceğim. «Kur'an'ın bix indirdik gerçekten de; ve biziz onu koruyan elbette (386).»

CXIX

«Gerçekten de Allah, çekimlenilerdir ve İhsân edenleridir (387).» Terü tâze devletin gönlü, gübup duran İskânî'nin cânı, boyuna Sâhib-i A'zam, büyükler büyüğü vezir, dünya dolaylarında aç-suz duyulmuş, kerem ve İhsân ıssı, esirgeyici, güzel huyla, Tanrı'ya kullukta bulunan, Rabbe mensûb olan, yüce himmetli, merhametli bol, soylu-boylu, nesil yüce, güzel Mîllet ve Dîn'in Tâ'e'yle beraber olsun; Allah yüceliğini dâimî etsin. Günler geçtikçe, yıllar yürüyüp gittikçe başarı yardım; artukça artsun; dostları, sevenleri sevsün; Muhammed'in ve hidâyet ve nûr ehli soyunun hakkıyçın.

Öcederilen selâm, senâ ve duâlar, yeniden yeniyi gelip duruyor. Kutlu yüzünüzü görmeye çektiğimiz istek, sonsuzdur, sayısızdır. Dağlan şeyleri bir araya toplayın. Kesleri duyan, en yakın bir zamânda, en kutlu bir vakitte kolaylaştırın. Kutlu öcümüzze gelip geçen hastalıklar, sıkıntılar, sizi sınamaktadır. Derocelerin yücelmesine sebep, kurtuluşu vesîle olur; size Eyyûh sevâbı verir, Yâkub'un kurtuluşuna illetir.

Mektubumuzu getiren aziz, devletli, inanç ıssı Semseddin, Allah kulluluğuna dâimî etsin, sizin eski kullunuzdur; nimetinizin sütünü emmişdir. Bir kes daha o istekler - dilekler Kâbesine, o üstlülükler mâdenine, o insanların varıp kondukları yere yönelmiştir; bir kes daha o tapuya varıp İbrahim'e bürünmüştür.

Taht suyun başı, kalıbaht olur.

Sâhib-i A'zam, o asıldandır ki kullar, onların tapalarına vardılar mı, artık bir başka yere hiç mi, hiç gitmezler; «Gerçeğe dönmek, ash olmsayan şeye vara - durmaktan hayırlıdır» derler. Onlar, geçmiş başlıklar da kulun gönlünü almaya, hatırasını yapmaya o sadân İtibâren başlarlar. İpe Sâhib-i A'zam da o asıldandır.

Doğan yavrusunun, doğana benzemesi gerekir.

Bana ve Yâkub soyuna mirasçı olsun ve Rabbim, onu, râhîh-

ni kazanmışlardan et (388).» Umarız ki sonrâdan kazanılmış ve miras yoluyla elde edilmiş bütün lütuf ve keremlerinizle, bir kere daha ona bol-bol İhsân'da bulursunuz, merhamet gölgesini başına salarsınız, lütuf gösüyle onu görür, gücetsiniz. «Gerçekten de o, tövbe edip Hakk'a dönenlerin suçlarını örter (389).»

Senden, yalnız İhsân ıssı bir şey umarsa,
Saçta kime sığınan, kime varsan?

☆

Ben bilgisiñizimden, bana lâyük olana yuğtum,
Sen kerem sâhibisin, kerem sâhibüne ne lâyıkca onu yap.

Boyuna, hayırlara, güzel ve temiz işlere başarı elde edin, göklerin Rabblî neleğden razıysa onları işleyin. Oyle olsun ey âlemlerin Rabblî.

Ettiğiniz ve edeceğinizin İhsânlar, ne kalemle yazılabilir, ne dile anlatılabilir. O hayırlara karşılık çıkartmay, «Dilediğini hesapsız rızıklandırır (390)»; «Ve Allah çekimlenilerdir ve İhsân edenleridir (391)» tapısına havâle ediyorum; karşılığın o tapıdan gelecektir. Yararlıp olgunlaştıran Tanrı, kendi makbûl kulları için sonsuz hazinesinde topladığı upkılarla o tek kişiye mükâfatlar versin «O, kendî kalandan pek büyük bir ecir verir (392).» Oyle olsun ey âlemlerin Rabblî.

CXX

Kulluluk sabâbu yeryüzünü aşartır,
Süleyman'ın saltanatı, gene Süleyman'a erişir.

☆

Sana fermân verilirse de Emîr, sensin;
Ama sana emniyyet edilmez de başkasına verilirse, iş, karışır - gider.

İlahî bereketlerin yardımları, İlahî büyüklükler, temizlik ve korumaş, sonsuz başarı ve kuvvet - kudret, ulular ulusu büyük Sadr'a, ve-

zirler efendisine, zamanın Âsâf'ına, Mülkün Nizâm'ına, adâlet ve insaf mâdenine, hayırları, sıfatları yüce, bîlgîn, adâlet ıssı, ihlâsın sâhibi, yoksulları düğüp kalkarı, bîlgînlere yetiştiren, iki devlet sâhibi, Müslümanlığın ve Mâslûmanların yüceltici sebebi olan, pâdişahlarla sultanlara baba kesilen, hidâyet ve tam insoç bayrağı devlet ve Dinin Meed'ine feyzler versin, merâmına rûm olsun. Allah yüceltiğini, devletini dâimî etsin; dileklerini - isteklerini yerine getirisin. Kutlubuk, boynuna ona yardımcı olsun; uhulâşunu Hak, nazardan esirgesin. Allah onu görsün - gözetisin; hayır yapmaktan eksik olmasın; dininin, dünyasının büyüklüklerini, yüceltiklerini tamamlasın.

Bu öâl doğru dâimân selâmına, dâimâ okaduktan sonra bîlsin ki, muhtâçlarla meâlûmlara bayram yeni ayı olan, hüner ıssı kişilerin topluluklarının mumu, ışığı bulunan kutbu yüsümüsü görmeyi pek arzuladık (363). Allah bizi, en kutbu bir anda, en güzel bir tarâda buluşturmasın da bu hâl, ebedî olarak, hem de Allah yolunda, Allah için sürsün, gitsün; çünkü bu buluşmanın sonu yoktur. Yüce Allah der ki: «Doostların kîmisî, kîmisîne düşmandır o gün, ancak çekinimler değil (364).» Yâni, bir - birleriyle buluşurlar, beraberce otururlar, muhâcîrler'in Amsâr'ına kardeş oldukları gibi kardeş olurlar Allah için. İşte bu söhbet, dünyâda da kesilmez, âhirette de; çünkü sebebi kesilmez; sebebi sürüp gittiği için, bu da sürüp gider. Esenlik ona, Peygamber demişti ki: «Bütün soy - sop, bütün sebepler kesilse; ancak benim soym - sopum, benim sebebim kesilmez.» Yâni benim koyduğum sebep, benim koyduğum soy - sop, benim koyduğum, benim meydana getirdiğim kardeşlik, yüce Allah'ın izniyle kesilmez. Allah aşkına bir - birleriyle konuşup görüşen iki kişinin biri, arkadaş bulunmasa bile hayâlini gös önüne alır, hayırlar yapmada yardımcı olur ona; arkadaş yandıysa sözüyle ona yardımcı olur. İkisi de dünyâdan gidince canları buluşur; can diliyle biri, öbürüyle konuşur; hanî cânen, rüyâda konuşur gibi, hattâ daha da açık. Çünkü rüyâda yüce cân, umutsun, lâtif olmuyn, cansız ve karanlık bulunsun bedenden ayrılarak bedensiz kalır. Cân, arkadaşın cânına, sen dünyâda da bana ne güzel arkadaşın der; âhirette de ne güzel arkadaşısın. Hâsîl sonradak böyle konuşurlar. Akıl olana bir işâret yeter; bir avuç buğday da, harmanı bildirmeye yeter (365).

Mektubumuzu getiren öâl doğru oğlunuz; Allah üstünlüğünü dâimî etsin ve bir rûhla kuvvetlendirisin ona; üstün, hünerler ıssı, soylu-

boylu, müderrislerin baş tâcı imâm, millet ve Dinin Meed'ini anlatmaya hâcet yok; mâli yüce görüşünüz, yabancıların bile gömülirindikleri olur, bîlir. «İnansın kişînin anlayışından salıma; çünkü o, Allah ışığıyla bakar» denmiştir ya. İş böyle olunca, artık, «İçerisindeki, yüzerindedir (366)» dediği gibi, kendisini seveni, kendisine dost olanı, düşüncünü nasıl anlamaz, bilmez? Sâkil, sevinsen anlaşılır; seni de yüce, büyük ve güzel hayırların belirtir. Allah, size yakınlığını artırmasın; sevgisini fazlalaştırsın; mâli aramızda, görünüşte de fark yok, lügizde de. Şu kutbu olsun deyiş de yoldaş edinizmiş, tapınma yönelmış. Gözler göçtikçe de bu kutlubuk, dâimî olsun, dualar kabul edilsün. Cyle olsun ey âlemlerin Rabbi Mektubumuzu getiren, o tapınma, eskidenberi öâl doğru mensuplarındandır; ev halkındandır; bu yüzden, bu kısa mektubu yeter bulduk; geri kalanını görüştiğümüz zaman arzederiz vesellâm.

CCXI

Vezirler Pâdişâhın, zamanın Âsâf'ının, Mülkün Nizâm'ının, büyük vezir, pâdişahlarla sultanların babası, adâleti yayın, lûtf ve ihlâs ıssı, Müslümanlığın ve Mâslûmanların yüceltici, meâlûmların yardımcı erişen, işyân edenlerle başçekenlerin köklerini kaayan devlet ve Din Meed'inin günleri, yılları, boyuna hayırlar yapmaya, güzel işlerde bulunmaya, Allah buyruğunu ululama, Allah'ın yaratıklarını esirgemeye, Allah için sevmeye, Allah için tiksünmeye, Allah için vermeye, Allah için vermeyemeye; Allah için ös doğruşuna dâimân; hep bunlarla geçsin, bunlara baransın. O devleti, o ikbâlî sevip dileyenler yardım gösünler; düşmanları kahrolsunlar. Uhulandıkça ululansın, Tanrı, bütün işlerinde, bütün hallerinde, yurdandayken de, yulculuktayken de ona dost olsun; görsün - gözetisin ona; doğru yolu gösterisin, yardım etsin ona; suçlarını örsün, hayırlarının mülkâtını versin Mûhammed ve soylu hakkıyın.

Selâm ve dâimân aldıktan sonra, halkın ihtiyâçları dolayısıyla çok mektup yazduğumuzdan usuzmasınlar, sıkılasınlar; çünkü,

Tatlı sayın hep kalabalık olur.

(363) Bu sözden sonra, «Allah bizi...» den itibaren kırkgeçer.
(364) XLIII, 67. (365) Arapça burada bîlir.

Boyuna lütüfları, ihsânlar ve güzel işler yüzünden, parmakla gösterilsin; tapın, atlı - yaya, bütün ziyâretçilere Kâbe kestirin.

Mektubuzumu getiren özü doğru, hâmeler ıssı oğhamuz Sadreddin; Allah göğsünü - gönlünü genişletsin; Seyhlerin Efendisi, zamânın Cüneyd'i, vaktin Hâyesid'i, kalblerin emini, gerçekler göneli, Hak ve Din Husâmı'nın oğludur. Allah bereketini dâim etsin, Umur ömrüyle Müslümanları faydalandırın. Tapınca yönetmiştir. Umarsa kolayca başlaşılan lütufuzandan, tanınmış, bilineni kereminden, yoksulları okuyuş âdetimizce, güzel yaradılışımıza uyar, oğhamuz Sadreddin hakkında pâdişahça lütüflarda buluruzumuz; vezirler pâdişâhı, bunlarla tanımıştır zâli. Böylece de candan - gönülden duâlar alırlar; bu özü doğru duâcıyı da pek çok mümtetar ederler. Çünkü bu duâcıya, bu şehirde aydınlık, gece - gündüz eş - dost, gamına yoldaş, hasm ve kabde onlardır. Tapınmadan, şükrederek, lütüflarımız anarak düşünmesi istemekteyiz. Güzel bir övülüşe, pek büyük bir mükâfata nâil olmamız dilemekteyiz. Hani, «Bir buğday taneli gibi ki, yedi laşak bülür; her başakta yüz buğday var; Allah dilediğine daha da artırır (397)» buyrulmuştur; işte o sevâbu elde ederizsin. Bu ihsânları, öbür ihsânların yanına koymaman, bu lütfa, öbür lütüfları, öbür yok-sulları görüp gözetişle kıyaslamamak gerek. Çünkü... Bunlar, yeriyüzünde Allah surlarının eşsiz, görülmemiş surlarındadır. Yeryüzüne beşyüz yıldı bir kere, ancak böyle bir kul gelebilir. Bunu ganîmet bilmek, böyle bir hatırı elde etmeyi fırsat saymak gerek. «Bir kulu sevdim mal, kulak olurum, göz olurum, dil kesilirim ona da, benimle duyar, benimle söyler, benimle tutar» denmişdir ya. «Bize, ancak hâdirmek düşer (398)». Vezirler pâdişâhım, «Nanan, Allah işiyle bakar, görür» kuvvetiyle kuvvetlenmiş olan güzel ve doğru anlayışı, boyuna Tanrı'ya âit gerçekleri, ince yerleri bilsin; gökyüzü hükümlerinin güllüklerini - güllistanlıklarını anlansın. «Kime hükmet verilirse, gerçekten de çok şey verilmiştir. (399)»

(397) II, 281. (398) III, 20; V, 96; XIII, 40; XLII, 44.

(399) II, 202. N nüshasında bu mektubun kenarına, «Husnetüddin Celâli Haaretlerim — mahdûmları hakkindedir ki — İsmi Bedrüddindir» kaydı, mâlikî eklenmiştir.

Mektubun son tarafında da, kenarda, ayrı yanına şu sözler vardır:

«Tebâkâdîh; sâbi medh u senâ ki — sebâ-i Haaret-i Mevlânâ'dan — Husnetüddin Efendi Haaretleri hakkında sözler olmuştur; — rûsîd âliyelere âkâi kâsere nâk ile nice fâhmedür? — Adımanâllâhu tââli fî mahabbetihâ.»

Mârifet denizinin icelleri, yüzüp gezen hakimler pâdişâhı, hakimler övünçü, üstünlük Calînes'u, tedbir Eflâkânı, zamânın eşsiz eri, Râhâmân'ı dileyen Hak ve Din Ekmei'imz rûhuna dökülüp saçılış dursun. Allah yüceliğini dâim etsin; «Doğru yolda; emel - ra nîmet olarak verdiği doğru yolda (399 b)», gerçeği bulanların öçerlerinde yürürüp gitsin; dâleklerine, cansal ganîmetlere, kârlara kavuşsun. Muhammed ve soyu hakkıyın.

Selâmınları, duâlarını almakta'yız. Buz yokken de, yalnız değiken de sorup soruşturmalarınız duymaktayız, lütüflarınız, bu duâcıya ulaşmakta. Allah, ihsân usuna verdiği en hayırlı mükâfâtı versin size.

Kim bizi iyilikle anarsa,
İki dünyâda da iyilikle anılsın.

Dilerim, «Kim beni kendi kendine anarsa, ben de onu sâimda anarım. Kim beni malîyle anarsa, ben de onu mahmûla anarım. Kim beni bir toplulukta anarsa, ben onu, o toplulukta daha hayırlı bir toplulukta anarım. Her şey hesaplanmaz ben; iyiliğe mâkâfât veririm; köşülüşü başlaşılan» divânından, ettiği her temuz tohum biter, diktiği her hayır fidanı boy atar, meyva verir.

Bir - biri üstüne baş alırtıp durduğumdan, o güzel hayırlı sâta baş vermem, samiri aşığından utanmaktayım ama, «Taşlı suyun başı kabalık olur; Hâtem'in başıyla bulanması, şırlaması daha doğrudur» demişler. Arzedeyim ki; aziz oğhamuz, Allah onu kutlu etsin, Emir Âlim, geçimi için sladen bir yardım umuyor. Emâler pâdişâhı, adâlete Mülküm Nizâm'ı, iş başarmada Âsaf, kutlu kişilerin övünçü, lütuf ve ihsân yaygın düşünceleri yüce, gönüldenkileri temiz, ulu (400), himmeti yüce, Tanrı'ya kulluk eden, dünyânın sığındığı Pervâne Bik'e bu duâcıdan şükürler, ötürler arzedin; Allah yüceliğini dâim etsin; sonunu özünden, âhiretini dünyâsından hayırlı etsin. Gerçi dile de sizimiz ya; fakat «Hepsi anlaşılmasın, elde edilmeyen şeyin hepsi de bırakılmasın» hani. Umarsın ki Emir Âlim'in önemli işi, sizin kutlu çalışmanızla ve iki kutuluk ıssı, iki devlet sâ-

hâbi, başı, yoksulları okşar Emirler padişahın hüviyeti olur-biter; Allah yüceliğini dâimi etsin. Çünkü Emir Âlîm'in, ayâllı çoğaldı, güderi pek fazlalıydı. İfâ düzelirse gönül rahat bir balde, yalnızlık âleminde ve namazlarda, huzurla o devlete duâ eder. «Halk, Allah'ın ayâllidir; onların üstünlüğü de, ayâlline en fazla faydası dokunandır.»

**Kutla Feridün melek değildi,
Mayası miskile, amberle yoğrulmamıştı.
Lütüfa, başışa o iyi adı-sans buldu;
Sen de başışta bulun, lüflet; Feridün, sen olursun.**

«Cömertlik, cennette bir ağaçtır; dalları dünyaya yayılmıştır. Kim, o dallardan bir dala yapışsın, o dal, o kişiyle cennete aşdırır.»

**Mevkîni zekâtın ver; bil ki o da,
Mâl zekâtı gibidir; nisâbe erişmiştir.**

“O cendilere de ihstânda bulunmak, ağırılmak, huy-hustur, tevliyye hâcet yoktur ya.

**Kılcı bîlendikten sonra da gördüm ben;
Kesse bile vurup çıkmeye muhtâç.**

Fakat yol-yordam böyle olmuş; hareketlerde bereketler var. «Hurma ağacını sîk, sana taze hurmalar düşsün.»

**Unutulduk ma, kendimizi mektuplarla andırınız;
Ulular bizi batırlamassa biz, mektup yazarsız onlara;
Çünkü ana, esirgeyip de emsîlmez çocuğu,
Çocuk, emsîlkeçe, ağılmadıkça.**

Bunun içindir ki yüce Rabbimiz de, «Yalvarıp yakararak ve güdücü Rabbimiz çağırın, duâ edin Rabbimize yalvarıp yakararak; güdücü; şüphe yok ki o, duâda baddîni aşanları sevmez (401) buyurmuştur. Ebedî olarak ihstân usû olun.

CXXIII

İki cihânın kutuluğu, devleti, ihstân ve nimet usû, kerem nâhibi, güzel buylu, temîs inancı, hayır düşünür, ihstân iş ediniş, yoksulları yoksulluktan kurtarır, mazîmlerin yardımını, padişahlarla sultanların adını Emir Şemâeddîn'e boyuna dökülürün-saçılırsın. Allah yüceliğini dâimi etsin, sonunu daha güzel kılsın; katından bir rûhla kuvvetlendirsin onu. Kutulukların en iyisi, büyüklüklerin en yücesi olan hayırlara başarı elde edip, her gün artıkça artsun.

Bu özü doğru düşünün selâmından, duâsından sonra şu da bililsin ki siz pek özledik.

**Esenlik sana, çünkü gönüldesin;
Gözden uzakım da gönülden hatırsın sen.**

Yaratıp olgunlaştırın kutlu ve yüce Tanrı, dağılımları toplar, sezeri duyar, hâcetleri revâ eder. Dilerim, buluşup görüşme sebeplerini, en güzel bir halde, en hoş bir tarafa hazırlar, kolaylaştırır. Geryekten de o, icâbet edicidir.

Şunu bildirelim ki mektubumuzu getiren adız tâcir, ihstân ve kerem usû, âcirlerin övüncü, tahsis yapıp satan Tâceddîn, Allah yüceliğini dâimi etsin ve onu, zamânın kötülüklerinden korusun, o tarafı tamtâm yapılmış âletler götürüyor. Allah yüceliklerini dâimi etsin, onları kuvvetlendirsin, yardımcı olsun onlara, eğer o yandaki padişahlar beğenirler de alırlarsa umarız ve isteriz ki değerini tez versinler, geçiktirmesinler. Siz, güzel bir tarafa çalışın; kerem buyurun, lütfedin de parayı, geçiktirmeden pek tez eline geçsin. Böylece de dileğini elde ederek geri dönsün; o devlete de duâ etsin.

Bu yandaki bütün çocuklar selâm ederler, hatırlarını sorarlar; sizin adız oğullarımıza da selâmınız var; görüşmeyi arzulsunuzlardı. Allah kavuştursun; aramızdan ayrılığın kaldırsın; bizi, «Tabârlarda, karşı-karşıya oturan kardeşler (402)» etsin. Allah bizi de, siz de, cennette, ebedîlik sofralarının başında nimetlendirsin, ebedî olarak bu lütfâ erdirdin. «Ey tam inansız nefis, Rabbinde dön ondan rızâ olarak ve râzılığın kazanmış bulunarak (403).»

Çalış da, gülm koşup gelince,
Cânın kokusunu, onun katında buisun.

Kim bir zerre ağırlığına hayır işerse, mükâfâtını görür. Dünya, âhiretin tarlasıdır.» Kim, ekim ekme zamanında gevşeklik eder, tembellik ederse, devesine çağında pısmın olur ama, o zaman, peşmanlık fayda etmez. Bugün sar elindeyken az oynama, gazâmet bil; çünkü her selâşın bir defnedir, bir kimyadır. Onu Tanrı'yı anmaya, ona kulluk etmeye hâre; eîinden geçdikçe umutsuzluğa düşme. «Gerçekten de Allah'ın rahmetinden, ancak kâfir olan topluluk usuf keser (404).» Her gün aydınlığın, devletin, başarının arısın.

CXXIV

Özâ doğru öğütümüz, inanç ısı, güzel huylu, içi temiz, evlâkların övüntü Ailem eddin'in ömrü, neşeyle, gönü ferahlığıyla, kulluğa başarı elde edildi, doğru yolu buluşa sürüp gitsin; Allah'ın üstünlük, iktûr gögesi, iki dünyada da onu gölgelendirsin. Kutuluğu dâimî olsun, Tanrı, katından bir kudretle, bir kuvvetle onu kudretlendirsün, kuvvetlendirsün.

Bu dedicinin selâmını, dâisün aldiktan sonra bilsün ki, götürmeye pek üzledik. Yarayıp oğulaştıran yöce Tanrı, en güzel bir halde, en kutlu bir tarada buluşup götürmemizin sebeplerini bir araya getirsin. Kullukların kabûl edilmiş âlâmetleri, o kulluklardan sonra başka kulluklara girişmek, bir-biri ardınca hayırlara düşüşüğe düşmektir. «Kuşun Rabbinizin yarlıgamasına ve genişliği güklerle yeryüzü olan cennele (405).»

Ecel, verilse her şeyi almadan önce,
Verilmesi gereken her şeyi vermek, her çeşit iyilikte bulunmak gerek.

Dünya, tez geçen bir hayırlar pazarıdır. «Siz, sizi kurtaracak bir alış-veriş göstereyim mi? (406)» Dünya pazarında onu sat, onu satın al ki bu alış-veristen pısmın olmysın. Pazar, pek kimsizdir; hayır mahmû alınmayan pısmandır; fakat alan da, ne diye daha fazla almadım diye pısmandır.

Dünyada bir tek güzel var; bîze aldırış bîle etmiyoruz.
Kadehte bir yudumek var, bîze aklımız başımızda hâlâ.

Bundan böyle el bizim; etek, dostun eteği;
Bundan böyle kulak bizim; küpe, dostun küpesi.

Kalk da yüzümüzün sayıyından saçahım
Bir yıl, şu gaddar toprak yığınına.
Bir yürüyüş edelim de karahım-geçerelim,
Zenci tabiatı nefes, getir beke bir.

☆

Esenlik bize de, size de, yanımızdaki topluluğa da;
Bir gün gelip yanımızda konuşayana da.

CXXV

«İnsanların hayırını, insanlara faydası konuşandır» hadisi, büyük hüçin, âdâlet ısı, Tanrı katından kuvvetlendirilmiş, yardım edilmiş, savaş eri, doğru yolun, tam inancın yardımcı, âlemlerde hayırları yapan, bilgileri yetiştiren, yoksulların eşl-dostu olan, âstilerin kökünün kazıyan, ordunun güçlerini kumandanı, savaş erlerine yardım eden, pâdşahlarla sultanlara arka olan kutlu Uduş Aip (407) F ü l â n e d d i n S u b a ş ş B i k 'in alına yazılmıştır; Allah yücelliğini dâimî etmiş. Sizin kutlu, ter-temiz, başarı gönülüne de, «Gönüllerine imân yazılmıştır (408)» âyeti yazılmıştır, gönülünde bu dâirgâyile damgalanmıştır. Hâsîs bilirler ki bu dünya devlett, âhiretin avlanma âletidir; onun için de, «Söz budur asenk; siz Allah için doyarızlar; sizden ne bir karalık dilerler, ne bir teşekkür isterler (409)» âyeti hükümüne gece-gündüz, önyüye, malîye, Allah için avlanmaya çalışırız. Sonunda, bir gün, ota olan, ağı olan mevkiî, mah adanın eîinden alırlar ama, avlanmış kişi, otaım, ağıım gitti, Ben av elde edemedim, diye atıklanmaz ki. Söphe yoktur ki kullukta bulunmak, hayırların en iyisidir; fakat kulluk karpılığında bulacağın mükâfât, kulluktan da iyidir. «Bir güzel işle gelene, ondan daha hayırısı (410)» bençuk verirsün, inci alı-

(407) «Uduş aip» ve «bik» sözcük türktedir (408) LVIII, 22.

(409) LXXVI, 22. (410) XXXVII, 28.

sin. Geçici şeyi verirsen, kalanı alırsın. Ölüyü verirsen, diriyi alırsın. Allah'ın hümdölüm ki, âlemin o tek erine, Allah'ın en büyük, en ulu yardımı, eş - dost olmıştır; yardımcı kesilmıştır; her gün de artıbağ artan. Söyleyenler, duanın söylenedele; susanlar, duanın söylenede.
-Mal der ki: Geçici - göcdüydüm, beni bakiy ettim sen; bitmiş - gıtmış - tim, yer - yurt ısı ettim beni.

Yüce mektubunuz geldi; lütfat buyurduğunuz ihlasın da ulaştı. Tam vaktiydi; pek makbule geçli; kabûl olsun, sevâplar elde edin, öyle olsun ey âlemilerin Rabbi.

CXXVI

Yüce vesir, bîgin, adâlet ısı, Tanrı'dan korkar, socon dâstınır, yüce himmetli, meşhâmetli herkesi kavrır, yüce, yüksek lâkaplar ısı, dâimi, bakiy övâçler ister, menâketlerde fâlan Müstevî olan, üstün - lükler elde etmiş buhannın en azı kardeş, ulular ulusu Emirânı getirir, kademleri, kutlu, yomlu soluğu, zamân, gece - gündüz hayırları, ebedi olarak kalacak temâz, kutlu işlere harcansın. Zâti gerçekte iyi lâkap, o lâkapla ebedilğe yüz tutan kâimindir; o, geçici lâkaptan utanır. O zaman, o işlerin eserleri, o hayırların meyveleri ve son - uçları, tâ ebediyetedecek, onun kutlu cümünün çevresinde dönüp dolacak; tapı kular ona da der ki: Ey ter - temiz olan, sen, o sûrette, bîsim çevresinde çok döndün, doluştın; bîz istiyordun sen. Biz de, bu sûrette, ebedi olarak onun hakkını ödemliye çalışacağız.

Selâm ve dualarımız, kâğıt sahifesinden, hattâ, «Günâhâterinde imâm yazılmıştır (41)» âyetiyle bildirilen satır ve yazı yeri olan kendi ter - temiz günlüğün sahifesinden okusun. Ziyâret töresindeki kusurumuz, gıll şeyleri bilen de bilir ki, unutulmuşuzdan, tenbelliğimizi denedirdi. Geçmiş haklar unutulmamıştır. «Rabbân unuttu» (42).»

Şimdi, Allah rahmet etsin, Vesir Ziyâeddin'in tekkesi, ulular ulusu, büyük şeyh, kalblerin emini, zemânın Cüneyd'i, Allah vâlisî, Hak ve Dia Husâmî'na verilmiştir; Allah bereketini dâimi etsin. Bîlirsün ki, âlemde yapılan tekke ve hayır yerlerini, belki bir gün, ordan bir Hak kulu; rıyâzı kul değil; bir hâs dost; kâse dostu değil; bir Tanrıyla buluşma aşkı; para aşkı değil; bir cân taşıyan

derviş; etmek ziyen derviş değil; geçer de oraya uğrar, orada oturur diye yapmışlardır. Simdiecek bu duacıya malûm oldu ki, rahmetli Ziyâeddin'in niyyeti kabûl edilmiş ki onun hayrı, böylesine bir kula verilmiş. Canların Rabbi de bilir ki, onun cânı, bulunduğu yerde, bu yüzden ne kadar şiddetlidir. Bîseydi, her tuğlanın yerine, bir altın tuğla koydururdu. Halbuki şimdi, bîz kâse görüşüler, oraya hükmetmeye kalkmışlar; onun hükümlere râzı olmuyorlarmız. Zâti de onlar, onun hükümünün muamelesine dayanamazlar. Dileğimsiz şu ki: Permân okuyum, kardeşçe, dostça onların ellerini, o Tanrı elinden çektirin; çünkü o müsevvirler, müsevvir kişilerle uyumşalıdır. Allah için olsun, Allah için, öyle bir iş edin ki gönül, o işten râzı ve hoşnud olsun; bu duacı da, bu iş yüzünden hem Ziyâeddin'in, hem de Ziyâeddin'in Tanrısının râzı olacağına kefilim. Böylece duacımız da, topluluğumuzda da minnettar etmiş oluruz. Vaktin Pâdisâhından da; Allah devletini ululasın; fermâna göre hüküm çıkartın; bütün bu sevâplar, sizin olur; bu lütfunuz da, eski lütfularınıza kabûl, yüce Allah dilerse, kıymet gününe saak olur.

CXXVII

Bîginler yüceliğine, gönülünün genişliğiyle, dünyâda üstünlüğü ve hayrı yaymakla hak kazanmış buhannın bîgin, üstün, Tanrı'dan çekilen, sakınan, hikmet kaynağı olan, hîfâtin kökünü kazıyan, sünneti diriltiren ulu bîginimiz kadılar kadısın, Allah gönülünü genişletsin; Allah yüceliğini, üstünlüğünü dâimi etsin; muradını, dileğine göre versin; hâcetlerini revâ etsin, sonunu dâbe da güzel eylesin; iki dünyâda da konağını yüceltsin. «Esenlik ona doğduğu gün, öldüğü gün ve gene diri olarak gönderileceği gün (43).»

Bu duacının selâmını, duacını kabul ettikten sonra şunu bilinsin ki, vâlisî, boyuna gelmeyi, faydaları elde etmeyi istiyorum; fakat büyük bîginin de bîddiği özdür engel oluyor. «Ona, dilediği gibi evirir - çevirir. Bir yaprak bile yoktur ki dâisün de, bilmesin onu; yeryüzünün karanlıklarında bir habbe yoktur ki bilmesin onu (44). Bîşer insan yoktur ki onun, kerâyan bir memuru bulunmasın (45); bîz melekler, ancak Rabbânın emriyle inçiliriz; onundur ne varsa ilerimizde ve ne varsa gerimizde (46).» Fakat buluşmada da, ayrılıhta da, gerçekten

gönül, sevginiden, dil, anlaşımdan, göz, kulu hayâlinizden hâlî olmadığ gibi, bundan önceki lütüflarınız, inâyetleriniz de unutulmuşmuş gibi. Yaradıp olgunlaştıran Tanrı, onların ecriñi, sevâbını, kat-kat fazlasıyla verir elbet. Katından, pek büyük bir üstünlük de verir, fazlasıdır da. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

CXXVIII

Huyuları güzel, melek sıfatı, gönül diri, aydın, kulların övüncü, çekincelerinin ziyetî, Tanrı'ya tazır, sonu görür, yoksullar yardımcısısunun sıhhat ve âliyyette olmasın ululandıka ululsun; «Hasfelandığın vakit bana şifâ veren (417)» buyuran tapadan diletim, Allah o h a n a m'ın ismetine dâimî etsin, büyüklüğüne artırsın; zevâli bulunmayan ecahaneden, sonu olmayan kendi kerem ve bağı hazinesinden, o azizce şifâ şerbetini, beden, dîn ve gönül sıhhatinin ilâcını ihân etsin. Çünkü onun aziz varlığı, yoksulları eş - dosttur; yoksullara sığınaktır. Bir soluğu bile yitirmeyen tapıda, doğru yol yolcularına, her adımda, her solukta doğru yolu göstermemedir; onlara, elinden geldiği kadar öğütler vermemedir; boyuna hayırlarda, ihânlarda bulunmadadır; küllük etmede, yalmızlık âleminde Tanrı'ya yalvarıp yakarmadadır. O tapıda bir serre bile unutulmas da, azalmas da. O bir serre iyiliği dağı yapar; kusur dağına da bir serre hâline getirir. Çünkü ben buyurur, halkı yokluktan varlığa getirdim; onlara ömür, akıl verdim; sebepler ihân ettim. Fakat bu güzel işler, yahut kötü işler ektimi ektiğe, bu alış - veriğe, onlardan faydalanayım, kâr elde edeyim diye değil. Çünkü ben, kârdan, faydadan münzezehtim. Onlar benden fayda elde etsinler, devlete ersinler, ebedî kulluluk buisunlar diye yarattım onları. Allah'ı hamdoğsun ki bu yüce anlamlar, o tek hâttuna aydındır; perdesiz olarak gözünün önünde durmaktadır. Âhîret devletine dâir, başkaları için taklîd olan, şüpheli buhann şeyler, onun için gerçektir, tam görüştür. Ancak polayı - partayı dolaptan çıkardılar da kumaş ismine gösterdiler mi, ona da hoş gelir.

Mektup yazıntısının sebebinî, siz de bilirsiniz. Her şeyin miktarı, derecesi, onun etindedir, onun buyruğundadır. Onun izin olmadan bir an geçmez, bir soluk bile olumsuz; buna imkân yoktur. Halk takdir denizinde, gemiler gibi başı dönmüş bir halde, yele uymuştur,

dağılmıştır. Sen, ey gemi, bu yangı yürü diye o gemiye bahırsun. Gemiyse, hâl diliyle sana cevap verir de der ki: Biz, denizden esen yele uymuyoruz; soldan mı gelir, sağdan mı... Önden mi eser, arıdan mı? Ona tâbîlix inanmıyorsun acıne bir hak. Yüzbinlerce için, dilemediğin gibi olup durmada. Kendi aciz penceresinden bak, bütün âlemin acizini düşün, gör. Acizler penceresinden de, dilediği gibi her şeye gücü yetenin zâcînlü - kuvvetini gör. Çünkü pâdşâh, at, sırtında, üstüne bir binen kişinin bulunduğunu anlasın, ona bir gem vuran binmiştir, bunu bilsin diye atın gemini kassar, dilediği tarafa çeker.

Ebedî olarak doğrulukta, beden ve görüş sıhhatinde olun.

CXXIX

Selâmınız, dualarınız, şükürünüzü, senâmasını okusunlar; görögme âlemimizin pek fazla olduğuna bilsinler; özrümüzü de kabûl etsinler. Dileğimizi elimizde bulunsaydı da Tanrı'nun takdir elinde olmasaydı, tapınmaz gelirdik. Fakat dilek gemileri, deniz ortasında yele tutmaktadır; harmanlar, ovada yeli beklerler.

Dünyâdakilerin hallerini döndüren Tanrı değilse,
Niçin haller, dileklere aykırı döşüyor?

Evet, her iyî, her kötü şey için halkın dâğınisi Hak çekmede;
Bu sebepte de halkın bütün tedbirleri yanlış.

Bakalım, Tanrı'nun takdir yeli nasıl dönecek? Cüylesine döner, öylesine bir iş eder ki, bizim elimizde değildir. Câlemlerle çekilen ferâyıldarda, dostçarına âhlar da, buluşmak da, ayrılık da, Yaradan pâdi - şâhın hükmündedir. Bu anlamlar, bu bağılayıp çözüleler, bu olup borusu - luşlar, halkın çoğuna gisâlidir. Onlar, kendi hallerini görürler de, kendi hallerini evirip çevireni görmezler. Mürada erişmediklerini görürler de, onları muratlarına erdirtmeye ni görmezler. Hiç olmasa bir kez şüphce etselerdi... «Onlar, gerçektin de tekrar dirilip kalkacaklarını sanasıyorlar mı? (418)» Allah'a hamdoğsun ki, bilginin kokusu, yüce hümmetî, melek buyruğu büyük tapınmazdan duyulmada, bu inancın eseri, sizde belirmedi. O aydın gönüllü, aydın cesâl, hâlim ve kerem ismim,

o padişahlarla sultanların övünmesini, bir lakap bulamıyorum ki onunla öveyim. Allah yüceliğini dâimî etsin. Lakapları, adam olmayanlar, da mektup ve hitâp mendillerinde kullanmışlardır, olsalarda. Gerçekten de deniz, hiç kimsenin kullanmasıyla pisleşmez ya; hanı diyen demistiği

Senin lütfun şeker dengi, düşmanların kanayısıysa sinek,
Şeker denginin değeri, sinek yüzünden azahr mı hiç?

Onüne ön olmayan devlet yerine, o tapaya el atmıştır, oraya sarılmıştır. Allah için, Allah için, orası pek seçilm bir yapılacak yerdirdi. Sağlam yapmak gerek. Çünkü o tapanın yok olmasına imkân bulanamaz. Kim oraya yapıştıysa, elini tutarlar, yücelere çekerler, onu, bütün âlemin elini tutar bir hâle getirirler. Aferin hümmese, aferin görüştüne ki bu kırık-dökük âlemde, bu feryâda ertişilmez denizde, kendini havâ ve heves dalgasına kapırmadın; Nâ ü h gemisine el attın; sıkı yapıştın. Kuvvet üstüne kuvvetin, başarı üstüne başarı, yardım üstüne yardımın, rahmet üstüne rahmetin, hem de her zaman, artımdır. Bu duâ, her beş vakit namazdan sonra bîze farâdır. Hattâ bîsüm isimiz, beş - altıyı da geçmiştir.

Gözümün bebeğine geçip kurulman,
Hattâ bu gönlün ahvâlinde haberdâr olman gerek.

Umarım ki sana da heber verirler; çünkü o heberi istemektesin. O istenen, hiçbir isteyeni mahrum döndürmemiştir; yüceldiğe yüceldin, kutulandıka kutulunsan. Bizim sözlerimiz anlarmıyorsan, tercüman tümünden aşkır. Gönlümüzdeki bilmiyorsan, bildiren, sap - sarı yâdîr, göyüşdür. Yalnız o göyüş, kısıncılık yüzünden, gözle görünmez; o şarâb, her baş için dolandırılmaz.

İnsanlarda konuşmayı haram bilirim;
Ama senin sözün geldi mi, sözü uzatır da, uzatırım.

Sözü, o kişi uzatır ki, maksadını dile anlatamaz. Hangi dile, hangi ağza sığar o söz ki, yeryüzüne, gökyüzüne bile sığmaz. «Gök yüzüne, yerine sığmadım.»

Bir vakit, bir aziz, bir aşcan rastladı; gördü ki, pek güzel, pek eşsiz dalları, yaprakları, meyveleri var. Kime, bu ağaç, ne aşcan, bu meyveler, ne biçim meyve diye sorduyssa bilmedi. Hiçbir bahçıvan anlarmadı, adını bilmedi, cinsini gösteremedi. Adam, bu ne biçim ağaçtır, anlarmıyorsam da dedi, hiç olmasa gördüm bu ağacı gördüm, gönlüm, cürüm tesellendi, yeşerdi ya; gel hele, şu ağacın gülgesine bir ineyim, gölgesinde bir yan geleyim.

Ne diyeyim, ne yazayım? Duâ ederek öteki kısa keseyim desem, duâdan da sonu yok. Çünkü duâ, rahmet istemektir. Rahmetlerse çeşit - çeşittir, renk - renk ve gönlü alıcı. Her solukta o lütf, yeniden yeniyse duâlar belirtir. Canda duâ kararsızdır, duâlar da kararsız. «Gerçekten de son, Rabbedir (419).» Kim, o sonsuz sonun sesini duyduysa, yüksek taşının, yüksek kaşında karar kaldığı gibi onun cürümüne geçmiş, oturmuşsa, sorup arayan ve saçlar saçan efendiye döner. Allah başarmı artırmış; gerçekten de o, kerem usudır, duâları duyar. Bundan ötesini, padişaha gönlünüz, yazılmadan da okur. «Rahmân, Kur'ânı belleği (420).»

Söfer kutlu olsun, seferden dönmüşünle, daha da kutlu, daha da faydalı. Birçok murâdınıza, birçok gönlü istekleriniz kobeylaşın; umduğunuza, Hakk'ın lütfiyle, halka minnet etmeksizin erişin; hâzırınızdan geçmeyen, gönlere görmediği, kulakların duyamadığı, hiçbir yaradılmışın vehmine, fikrine gelmeyen, hiçbir aklın, fikrin erişmediği lütfular elde edin.

Kalem buraya geldi, başı kırıldı.
Kuş buraya vardı, kanadı kırıldı.

Sizlele bîlâstikten sonra başkalarıyla bîlâstik; gördümse hor görünmüştür. Vefâsızın lütfunu gördük; başka dostların lütfuların, vefâları konusunda uğradı. Sizin inancınız, sizin tam bîlâstik - görüşünüz ışık verdi; başkalarının inançları heves göründü, oyuncak oldu. Tanrı'nın beşlediği üstünlük, musîhlik size, temsilansaktır. «Kim Allah'a dayarsa o, yeter ona; gerçekten Allah, yapacağı işi yerine getirir; gerçekten de Allah, her şeye bir ölçü, bir miktâr tâyin etmiştir (421).»

Aziz mektuplarımız geldi, eritti, okundu. Şükûrler ettik; muska gibi talukluk âdeti onları. Ondan önce de yazılmamış mektuplar gelmedeydi; konaktan konağa, kutlu hâlinizden haber almadık. «Gönlüden gönlü benecere vardır.» Yüce Tanrı, kuvuşup buluşmaya, tes, yüngül bir sebep bulkeşsin. Gerçekten de o, kerem usudır, lâtîftir. Kutlu ve yüce Tanrı'nın keremleri, sonsuz, arsız buluşmalar nasîb etsin.

CXXX

Yüceler dolun ay gibi bir esenlik sana;
Terü taze gül gibi kokan bir esenlik.
Şebboy gibi kokular yayan esenlik,
Taze burma gibi tatlı, boş bir esenlik.

Yüce Tanrı, gizli şeyleri bilir ya; ben de bilirim ki, «Allah tamkik eder (422).» Vüdesi hükümlüce Tanrı, vakti gelince, ben tanıklık etmesem de her şeye tamkik eder; hele Hak ve Din Husâma'nın duyan, İktuf sıst bulunan kulağına sabah-akşam, boyuna tamkik etmededir; tanıklığı hiç kesilmez. Allah bereketini dâimi etsin; ömrüdevin uzunlaşsın, işinin yüceliğiyle âlemleri faydalandırsın. O, akli başında uyanık bir erdir; şüelerinde de olgundur, işlerinde de, hallerinde de, bilgide de kullukta da. Parlık duyucudur; akli başında uyanık. Hilim ve kerem ısıdır; parlayıp duran ebedî ışık. Yücedir, zariftir; hâzirdir, nâzirdir; ebedidir, bîr olan Tanrı'ya mensuptur. Bana hem öğuldür, hem baba; hem ıktır, kem gös; hem görünendir, hem görüs. Selâmlarımı, duâlarımı yele sunar da yollarımı; ölememi, görmeyi pek istediğimi seher yelinin eline verir de, onunla gönderirim; onunla arz ederim.

And olsun o Tanrı'ya ki uluğu yüzünden yüceliği, üstünlüğü,
Gükyüzü köplüne bile sığmaz;
Özlemime dâir arzedeceğim sözler, yazacağım yazılar;
Parmaklarının anlatışına bile sığmaz.

Ancak, şu beden bîneği, illetlerle dop-dolu. Kimi hastadır, kimi sağ. Kimi kaplan kesilir; kimi aksak merkep. Günü dleğince hiç mi, hiç rahvân yürümez. Kimi seke-seke gider; kimi düşe-kalka. Kimi yürür-vazır; kimi sunar, döner. Ne oluyor, ne sağ-esen oluyor. Boyuna selâm göndermek isterim, yenisim-yeniye gelip çatan elayların öürlerini söylemek dilerim ama, fırsat bulayım, şu hastalığımdan bir akşam, yalnut bir sabah, hırsızlanıncasına bir çağ öğrulayayım da kendi selâmına kendim yerine getireyim derim.

Arslanların emeleri,
Kendilerini sükunıya uğratan şeyleri, kendileri giderdiklerindenir ki yoğundur.

Hamdolsun yüce Allah'a ki, gelmekte de, selâm göndermekte de, zamânın âfeti, yaradılanların Rabbinin gayreti, yüzlerce kes geçikmelere sebep oldu; hiçbir öürü de bu hâl taraf edilemez; ama aydın gönülmüs de bilir ki, cânların nehlisiz, niteliksiz buluşup kavuşmaları, birleşip kaynaşmaları, taklidin de ötesindedir, delille anlaşılmanın da ötesinde. Bu, hiçbir birleşmeye, buluşmaya bensemek. Yüce Tanrı'nın İktufıyla imazınmış ki bütün Zul-fekarı, bütün sebepleri keser de, bu birleşmeyi kesemez. Mezarın karanlığı, bir tek Tanrı'nın lutfuyla, onu ötemez; kıyamet tüküm, ona gevşeklik veremez; çünkü ona, «Kalan ter-temiz şeyler (423)» diye lâkap verilmiştir adları ve lâkapları Yaradan tarafından.

Bugünler de, duymuşumuzdur, özlü doğru kişilerden biri, bir davet tertipçiyor. O aziz; müzakemün mâskılığı, lâtrflığı yüzünden, davetlerde hazır bulunmaktan kaçır ama, kutlu huzuru ölmaksım da bu davete icâbet etmeyi istemiyorum. Hanı, «Gönlü huzuru ölmadan namâz olmaz» denmiştir.

O kişinin kuluyum ben ki, biz siz de boştur;
O kişinin gamına eşim - dostum ki yalnızken de hoştur o.
Derler ki: Vefasında ne lezzetler var;
Ondan baberim yok ama, cefaları da boştur.

O arlık, o vefâ mâdeninin cefasından söz etmenin de yeri mi? Gücü yettikçe bedenini vefâ hâline getirmemdedir; gece-gündüz, bu sayfa yardımıda bulunmadadır. Bugünse bedeni sayrı bir hâle geldi, kutlu câm kuvvet buldu ; hanı söyleyen, bu hâl şöyle anlatır:

Bir zaman geldi ki, sevgâlinin vuslâsı gibi kutlu bir hâle döndü;
Bedenin ölmüsü yüzünden gündü şağı dâridil.

Rûb ul Kudûs'ün kuvvetiyle bu sayfa yardımıdadır; İktuf-ları, yardımları, bu sayfa erişip durmadadır. Nimet ismine şükretmek de vâcipdir.

Bizi davet edene bahâneler îoldettim; daveti yarına, öbür güne aktım; bunu da kutlu kademinizle kullandılar, mübârek yürünüşü görürler de neçelenirler, o davet de gülbeşeler gibi siner dedim de yaptım.

Fakat huzurumuzla, gülmüşememizle sızması nasib değilmiş. O savuşturmaları, o bahânele bulma, usadıkça usadı; o dostum da gönül kırılmaya başladı; bahâneleli kınamaya koyuldu. Vâdenin zamanı; usadıkça sız, azizimizin lâtif, zarif, şerif hayâliyle yetinmek zorunda kaldık.

Hepsi îhtûla olsa da zevkum, şevkum bir kasıyile yetinmiye râz olduk.

Temiz su bulamayan kimse, teyemmüm eder elbet.

Şeyin yüzünü - gözünü, o ula hakıykatın hayâlidir. Bâkıy olsun, ebedî olsun, hiç eksilmesin; biz bu hayâlin hayâliyle yetinmedeyiz.

Bu birkaç söz, gönülsüz - eîsiz; ne akhıma bağınmada, ne sarhoş olarak, şöylece yazılıverdi. Öbür dilemeye ihtiyâc yok. Çünkü kutlu gönülünüzde bir adamım var; vânetası olarak orada hazır. Benim özüme, benden daha iyi, daha fasih, daha doğru, daha töhmetis olarak istemekle; bâkıy olsun. Allah öyle bir halde bizi bulupatarsun, bürleştiresin ki bu birleşmek, ancak onun katindedir; her türlü topluluğun ötesindedir; önceki buluşmadan daha da yücedir, daha da üstün ve tatlı; hem de ne sonu vardır, ne ılerial. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi. Baş ağrıma derdi, usandırmaya korkusu olmasaydı, yeni ay gibi erilmiş - bîzmîz gönülümün şivâhîni yazardım. Ama sen, ululuk ısı Taarrî'nin zâtının ap - arı şükriyle, yazılmışıma da ebedî olarak oku (424).

CXXXI

Efendimin yüce tânsuna, canla - gönülle bağlandığım efendime arsedeyim ki, dün gece, iyiden - iyiyeye gelmeyi kurmuşum; fakat bedelimin sayıtlığı, azim dizgününi maksat yönünden çevirdi.

Yel, gemileri istemedikleri yöne çevirir, götürür.

Bilirsiniz ki her yaradılışınun perçemi, Yaradân'ın elindedir. «Hiçbir canla, hiçbir yürüyen yaratır ki o, o yaradılışınun perçeminden tutmuş olmasın (425).» Cümleğin dizgini de onun kudret elindedir, zerresinin dizgini de. Her zerreyi, dilediği yola götürüp durmadadır. Buğün

(424) Bu mektûbun yazına, ta'likte, hâşyeyler ekleyen, şu kayış dizilmiştir:
«Hazar-ı Husnî'nin Çelebi kudûsâ sırrahı canbâhırmâ irâdî olmasınlar»
(425) XI, 56.

de o sayıtlığın eseri var. Ama o yüce, zarif, lâtif zâta beslediğim muhabbet cevherinde, sevgi mizâcında, aşkta, berlikte, bağılıkta, omuula kayınmadada, Allah'ya hamdolsun, hiçbir pörsütyüş, hiçbir sayıtlık yoktur; olmalıdır, olmasın da; çünkü ös ve hakıykat, dışa gelen her sayıtlık âfetinden korunur; dışa gelen her sayıtlık, için işişi, gücü yüzen - den, terze sağlığa - esenliğe döner. Allah hemen, o zâta, gökyüzünden yağın yücüllüklerle, lâhli bahçelerle ebedî etsin, eksak etmesin. Yalnız gerçek olan ödedeki, o sevgilinin sevgi evi, aşk hazinesi olan bu düdü - nun gönülündeki sevgiye bir sayıtlık gelmeye görsün. Çünkü ondan sonra ne yaşayış isterim arlık, ne dünyâyı; kabul ederim.

Âlemden maksat Âdem'dir;

Âdemden maksatsa o demdir.

Bedenden maksat, cînan gelişmesidir; candan maksat, organlarla duyuların düzümendir; organlarla duyuların düzüminden maksat da, gönülün olgunluğudur. Gönülden maksatsa, o gönüldeşin sevgisidir. Allah yücelliğini usatsın; kuthuluğunu kat - kat artırsın; âlemleri, usun ömrüyle faydalandırsın, sobuklariyle bisi kutlasın. Haberleri gilemek için tevsiyede bulunmuşunuz; kimden gilemmesi mümkünse, ondan gilemeyi gerekli bilmedeyim. Ama benden de daha fazla bilen kişiden gilemeye uğraşmak, onu, daha fazla meydana çıkarmak için küştür - maktir; daha fazla meydana çıkarmaya girişir o kişi. Yani, bil ki demek ister, ben bunu biliyorum, bil ki benden gilemeye imkân yoktur der. Sazur ki önemiz saysa, haberi olmadığımıza hükmederler. Sazur ki ona gülerler, ondan gilerler. Halkın çoğu, işlerini bac almak için görürler; kâr için değil; halkı âitetmek, onları, kendi akına - fikrine hayran etmek isterler. Bu da nefis mekesliğidir, nefis tamahkârlığı. Çünkü onlar, bilmeseler ki akıl, başka bir şeydir. Bu akıl, bu anlayış; bırakmadıkça o akıl, yüz göstermez. Bu akıl yüzünden aptal olmadıkça o akıl yüzünden aptal olursun. Yüce reyinise bu da malûmdur zâti. Şimdilik, öbür getirme husûsunda bu kadar yeter; size, bundan daha azı da yeter ya. Çünkü, sizin gönülünüzde benim bir adamım vardır ki içten - içe, bundan daha iyi ösürler diler sizden. Kimin gönülde ösür dileyen bir dostu konak tutmuşsa, onu görüp gözetmesee, dış yüzünden ösür getirmesinin faydası yoktur; Allah bundan saklasın - beklesin. Ebedî olarak îhtâr uss olun (426).

(426) Bu mektûbun yazına da şu hâşyeye dizilmiştir:
«Bu deâ, Allah'ın Husnî'nin Ebedî Hazretterine; — sırrâ muâsese, kel eveddî.»

CXXXII

Vecdler pâdişâhı, benim yardımum sizindir; düşmanların düze-
minden, hasedinden günillerinizi rahat tutun buyurdu da günüllerimiz,
tamamıyla rahatlaş; işkîl gitti. Artık ulu vezirin devletine, yalnız o'da-
duğumuz çağlarda da, namâkârlarda da, ayrı bir dilde, ayrı bir yakarışla
dua etmek vacib oldu. Çünkü, duâsının, bunca zaman orada bulundu-
ğum, bu kadar zaman içinde birçok günler, küçük çağından tâ akşam-
lara dek görüp gözettiğim halde orda oturmadığımı bildirdiler. Yata-
na namâkârlar beklemem, ancak o vakit dışarı çıkmam, iki- üç lokma-
ya tapın kişinin verdiği işkîl, güttüğü haset yüzündendir. Onlara, Tanrı
tadından haberleri bile yoktur; herkes de kendileri gibi bilirler; kendi-
leri gibi sanırlar. Neye bakarlarsa, hased gözüyle bakarlar. Bunca za-
mânda, araya gidip gelişim, orda bulunuşum, bu daşucudan önce o ma-
kamda şeyh olanların, yaptığının yarısını, yahut dörtte birini yaptılar
mı; bunun sorulması içindi. Ama onların cevapları, hep bir- birinin
eş olacaklar; hepâl aynı tarzda cevap verecektir; bu ödiere benzemes
onların a'âleri. Bütün bunlarla beraber, gene de bu duâsının araya de-
vâmı gerektir. Çünkü benim, dünyâda hiçbir isim, hiçbir önemli ödevim
yoktur; benim önemli isim, benimledir. «O, nerde olursanız olun sizinle
berâberdir (427).» Benim düâkâsım, benimledir. Her gün, beş vakit
namâsını cemâatle kılarm; bundan ayrı yirmi de, başka virdim var-
dır benim. Bunu görünürl de, az bahâne aramasınlar; beşer- beşer,
onar- onar bahânele bulsunlar; hattâ hem- başka bahânele de icad
etsinler. Siz de, böylece bilin ki onların maksatları, başka bir şeydir.
Onlar, halkın kendilerine tapmasını isterler Tanrı kullarıysa onlara
da tapmazlar, onlardan başkalarına da. «Kâfirler, sanırlar mı ki kul-
larını, benden başkalarını dost edinirler? (428)» O, hiçbir şeyden ha-
beri olmayızlar, benim kullarımı kandırarak, sohbetleriyle onları kir-
letmek isterler. Fakat nasıl kandırabilirler ki ben, onları ebedî devletle
kandırışsam. Ben de, bir başka maksama meylersem, düzgün, temiz
kişilerin toplanması hayırlı dostların bir araya gelip bir- birlerine
yardım etmeleri içindir.

Aklı başında kişiler, böyle demişlerdir:

Ev dostu başka, yol dostları başka.

Yol ne kadar uzun olursa, yoldaş o kadar çok olur. Neticem çöl
yolu, hac yolu pek uzundur, pek sarp. O yolu kalabalık bir kervan, bir-
çok yoldaş, bir de hacılar emiri gerek. Tanrı evinin yolu bu kadar uzun
olursa, o yolu gitmek için bu kadar yoldaş gerekirse, Tanrı'ya varmak
için ne kadar yoldaş gerek? Tanrı'ya bunca perdesel var; yolda bunca
göller, bunca dağlar var; o yolda bunca yolkesenler var. Her peygam-
berin, Tanrıyla bir işi- gücü vardı. Buyururlardı ki: Dostların peşine
düş, yalnızlığı bırak. «Ey Örlümmüş, bürümmüş adam; kalk da ke-
cuk (429).» Bu iş için kaleler yaptederiz, Mekke'yi kuşatırız; pâdi-
şahlık için değil. Çünkü gökyüzünün pâdişahlığı, daha üstündür yer-
yüzü pâdişahlığından, Ona bunca kes kabûl et diye o pâdişahlığı sun-
dular da donup bakmadı bile. «Gözü kaymadı (430).» Bir lokma ekmek
için bir yeri, bir bucağı isteyen kişiyle, hayırlı kişilerin toplanıp bir-
birlerinin gözüyle âhret yoluna düşmekten, ekmekten de geçmelerini,
candan da geçmelerini dileyen kişi arasında fark vardır. Ekmek için
bir bucağ arayış kişiyi bugün âbdesthâneye götürürler, yarmı meçara.
Hatırına usanç vermiyecemî bilseydim bunu açıklar, anlatırdım;
bu kadarını da, ulu vezirin, Tanrı ehlinin halilerine güvencini, ter-
temiz insanımı, gönlünün onlara açığını, susuzluğumu bildiğimden yaz-
dım. Ebedî olarak Tanrı ehline yardımcı olun, onları yetiştirin.

CXXXIII

Rabbın rahmeti, lütfu, yardım, emirler ve yakınlık pâdişâhı, ula-
lar ulusu Atabek'in, pâdişahlar ve sultanlar babasının, Müslümanlık
Müslümanların yardımına erişenin namâsına eş- dost olsun. Allah
yüceliğini dâimi etsin. Doğru yolu gösterme, doğru yolu buldurma
ışığı, kutlu düşüncelerinin, kutlu tedbirlerinin eşi olsun da bütün dü-
şüncelerinin, bütün tedbirlerinin sonu güzel ve kutlu olsun.

Bu duâsının selâmını, duâsını kabûl etsin, verdiğim zahmetlerin
özürlerini hoş görsün. Yüce Allah dilerse, her çalışması, her ululayı,
yakında meyveler verir; o meyveler de -arâ ksilmemiş ve memedil-
memiş (431)» olarak devletinin tapısına ulaşır.

Kutlu alay, henüz Engâriyye seferinden gelmemişti ki, Emirler
pâdişahlığını, Allah onu rahmetine bağdısın, rahmetli Şemsedd-

din Yavtaş'ın sevesiyle hüsnülik kurduğumu duydum; bu büyük habere pek sevindim; çünkü onlar, bu düccanın oğludur; soyları - boy-ları, edâlet usûl pâdişahlarda; Allah rahmet etsin onlara. Asıl da yusul-maz Hamdolsun Allah'a ki onlar, Emirler pâdişâhın diletiği, sevdi-ği güzel hayırları besemişlerdir. Nâmvasta, ebeği temiz olupsa, Tanrı'dan korkuşta, yüce himmetle, vefâ göstermede, iyi ad - san ussâ olmasa, akhâllikle, Tanrı'dan çekinmede anlâlmalarına imkân yok. Kim, buna aykırı söz söylerse, hasedinden söyler; sıyanı da kendi kınandır. Zâti deniz, köpeğin ağzıyla pislenmez ya; aynı gene de hasetçi, hasedinden geri kalmaz. Geri kalsalardı, ter - temiz peygamberleri o kadar kınama-dı hasedçiler. Kanadılar, peygamberlere iyile sözler söylediler, on-ları öylesine kınadılar ki peygamberler, o sözlerden, o kınayışlardan anydı. Gökyüzüne tükürenin tükürüğü, kendi yüzüne gelir. Hâsâti ha-seçiler, kendi başlarını yodiler; kendi başlarını steşe yaktılar. Pey-gamberler şöyle dursun, ululuk usûl Yaradıcı'ya bile bân şeyler söyle-diler; iftirâlar ettiler. Onu isteyenleri, ona kulluk edenleri, Yaradıcı'ları hakkında kötü sanılara düşürdüler. O hasedçiler, iki çeşittir. Bir bölüğü, Âdemoğullarından olan, gözleri görünüp duran hasedçilerdir. Bunların aşkızlarından steşler çıkar. Bir bölüğü de gizlidir. «İnsanların gömüllerine vesveseler verirler; gizlice, sinsi - sinsi (432); gömüle dü-şünceler sanırlar; din dostlarını, bir - birleri hakkında kötü sanılara düşürürler. Bunlar, vesdrier pâdişâhın rey'lerinden irâş olunsun; Tanrı'dan dileris ki meleik ilhamı, Tanrı yardımı, gece - gündüz, hayırları düşünen, kullakta bulunan kutlu gönlünün, hatırının, gönlünün, kula-ğının gözetisi - bekçisi olunsun da, yüce Allah'ın imniyle dışarıda bulu-nan, içerde olan bütün vesveselerde, bütün yoktesicilerden emîn ol-sun.

O akrabalığın geri kaldığını, geciktirğini dayınca da gamlandım. Çünkü Allah rahmet etsin, esenlik versin, Mustafa, «Hayır gecik-tirilmemeli» bayurur. Çünkü geciktirmede âfâtlar vardır. Şeyhlerle Abdâl'ın pâdişâhı, üstün, Tanrı'dan çekinip sâkanın, zâhîtilerle kulla-rın övünçü, zâmmân Cüacyd'î, mâillet ve Dîn'ın Husâmı, bu haberin gerçek olup olmadığını anlamak üzere tapınıza gelmektedir; Allah bereketini dâimî etsin. Bu dağda da cumula berâber gelmek iste-rdi; fakat gömül algınlığımmın, dimâklılığımın son derecede bulurmuş yüzünden Emirler pâdişâhı, defalarla bu dağcıya sığınmışın incinme-sini istemem; bir iş olursa beni çağırın demişti. Ben, o kadar bi edep-lik de edemem ama defalarca size arzetsmişim; şeyler pâdişâhı Hn -

a sâ m ü d d i n 'in sözü, benim sözümdür; o ne yaparsa benim hareke-timdir, aramada ayrılık yok; onun görüşü, benim görüşümdür; kim onunla oturursa benimle oturmuş olur; onu hoc tutarsa, onu üstün sa-yan, ona ihşânda bulunan, beni hoc tutar, beni üstün sayar, bana ih-şânda bulunur; gerçekte o işi, o kötülüğü bu dağcıya yapmıştır de-miştim. Emirler pâdişâhı, her hususta onun buyruklarını duysun, onu önde de hayırlı bilsin, sonda da; iki dünyâcın da kutluğuna sebep bilsin onu; sadakalarından sayın; namazlarından, müneccatlarından bilsin Çünkü Allah'ın rahmeti ve esenlik ona, Mustafa bayurmuş-tur: «Kim Allah kullarından bir kula, bir gün hizmet etse, Allah'a bir yıl hizmet etmiş gibidir.» Böylece de bu, iki dünyâcın devletinin çoşal-masına, dileklerin elde edilmesine sebep olur. Emirler pâdişâhı, bizi gerçek bilmeli; kendisine öğütçü saymalı; hakkında iyilik düşündüğü-müz de anlamalıdır. Ebedî olarak başarı uçayla kuvvetlenmiş; öyle olan ey âlemlerin Rabbi.

CXXXIV

Göğe mensup yardım, Rabbe şit lûtfu, saltanatın özü, ülkenin di-reği, pâdişahlarla sultanların babası, âlemlere edâletli sayın, masûm-lara sığınak olan, yoksulları besleyip yetiştiren, en ulu Atabek, dev-let ve Dîn'ın Fahrî'ne saçıp dökülün. Allah yüceliğini dâimî et-sin, ona iki dünyâda da ikrâmında bulunsun. Kutluk ve devlet, herhal-de, kutlu tapısından ayrılmaz. Devletin dostları sevinçsiner; dîn-i-nin, dünyâcının kötülüğünü dileyenler, kahrolsunlar; M h a m m e d ve soyu hakkıyçın.

Selâmınız, selâmlarınız okusunlar, görüşmeyi arzuledüğümüz bû-sünler. Görüşmedeki kusurum sebebi sızca de malûmdur ki Hakk'ın takdiri, bizim dileklerimizizin üstündedir, bise takdirde mahkûmuz. Aradaki ayrılık şu ki: Bâz mahkûmlar, kendilerini mahkûm bilmezler. Dille, bizi mahkûmuz derler ama gene de haberleri yoktur bundan. Kendini mahkûm bilen, hüküm tuzâğına tutulmuş sayın kuşun ah-vâl, o tuzakta belli olur; havada uçan kuşlardan ayırıldır. Tutulmuş kuş, havada uçan kuş gibi korkuya düşmez, âcis olmaz; acaba beni bo-rakırlar mı, yoksa tutup kafese mi korırlar, nereye götürürler ki; nereye gideyim, nereye varayım demez. Beni nereye götürürler ki der. Yanıp ölümleşiren Tanrı da, insan cânlarının kuşlarına mutlak olarak hükümdür. Dostları, bu tuzakın uyaklılığını, bu tuzaktaki başarıyı ko-rum buyursun; gerçekten de o, kulları esirger.

Aziz, ulu, soylu, boylu, hünerli, işbilir, insanı tomis oğlunuz **Kıvâmeddîn**'in ahvâlini arzedeğin. Allah onun marâdına versin, o, Emirler pâdişâhının muhtaçlarındandır, özü doğru adamlarındandır; sağ oldukça da istin keremimize şükretmemedir, keremimizi azmadadır. Kutlu alayınız, bu yaza erişmeden önce de **Kıvâmeddîn**, topluluklarda, Emirler pâdişâhının şükürünü, övüşünü, candan-gönülden söylemeyeydi. Yüce Allah'ın lûtfundan sonra bütün umudu, bütün dayanağı, Emirler pâdişâhının merhametine, lûfuna, mazûmları besleyip götürmesine bağıydı; Allah, yüceliğini dâimi etsin. Sımdı onun etmek kapısını kapatmışlar; fakat gam yememekte. Çünkü Emirler pâdişâhının İhsân ve merhamet kâsası, muhtaçlara, sevenlere boyuna açıktır. «Adâlet ise pâdişâhın adâleti, insanları kulağı bile aldırıp etmez bir hâle kor.» Allah rahmet etsin ve esenlik versin, **Peygamber** buyurur ki: Pâdişâh, adâlet ise ve merhametli olursa, kışık yul, buğdayın darlığı bile halkı ziyân vermez. Çünkü pâdişâhın merhameti, halkı, yağmur yağdıran bulutun, ekini bitiren yerdin daha faydalıdır. Yarayıp olgunlaştıran Tanrı, bu rahmeti halka bakiy kalsın; bu rahmetle halkı, lûtfıyla, cömertliğiyle yardım etsin.

Emirler pâdişâhının merhametinden umulur ki, oğlunuz **Kıvâmeddîn**'e yardım ederler, merhamet buyururlar da hizmetini gene verirler. O öğüt, o hüner, o iyi kulluk, başkalarının elinden gelmez. Bir de şu var ki o; dünyânın esis, tek eri, şeyhlerin seyidi, gönüllerin emini, yeryüzünde Allah'ın hâs kulu **Hak ve Din Husâmı**'nın akrâbasıdır; Allah lûfuna, bereketini dâimi etsin. Onun hakkında ne lûfta buyururlarsa, bu özü doğru kulun hakkında lûfta buyurmuş olurlar ve bu da, başka lûftularına, başka minnetlerine katılır. Oğlunuz **Kıvâmeddîn** pek çok ziyânları girmişti ama utanmadan tapınmaz arzedelemekteydi. Ebedi olarak mazûmların yardımına erişsin diye olsun ey âlemlerin Rabbi.

CXXXV

Emirler pâdişâhı, adâlet işi bilgin, kullukta bulunmuş mâhîr, Tanrıdan korkan, halkın hâlini-hâlarını soran, hâlim ve kerim, işin sonunu düşünen, Müslümanlığa kuvvet veren, Müslümanlara sığınak kesilen ulu **Atabek**, devlet ve **Dinin Fahrî**'nin hayırlarına, sadakalarına, iyi düşüncelerine, «Kim bir iyilikle gelirse, ona, o iyiliğin on mabli var.» (432 b.) tapınında makbûl etsin. Tanrı yardım ve sonuz ışık,

onun düşüncelerine yol göstere; kutlu düşüncelerinin, tedbir ve kararlarının düşüncelerini açın da her şeyi, nasılsa öylece, yanlışsa görünsün; sonunda, niçin yanlış yaptım; neden tam olarak görmedim diye pişman olmasın.

Selâmlar, dualar gönderirim. Destârlardan, dindâr emirin bu duâca hakkındaki lûtfularını, gönül alışlarını duymadayım; bunları, bilhassa **Tanrı** rûhûlüm elde etmek için yapmada. Bu dünyâda da hâceleri; revâ olsun, o dünyâda da. Bu dünyâda da marâdına ersin, o dünyâda da. Bu duâca, nerede olursa olsun, yalnızken de, namâzlarda da hayır-duâlarına oyalmamaktadır.

Bundan önce devletli, iş ehli, hünerli, **Tanrı**'dan çekinir oğlunuz **Sadreddin** hakkında ricâda bulunmuştu; Allah onu, yüce derecelere ulaştırın. Yardım buyurmanın dilemekteyim; suçu, takdiri yokken peçimini elinden almışlar. Bir zamandır ki dindâr emirin merhametini beklemekteyim. Umarız ki mevkilinizin, devletinizin sadâkası, emânlığınızın sürüp girmesi ve âhlâret anığı olmak üzere onun gönlünü hoş edersiniz. Pek minnettar olacağım da bildireyim; çünkü bu duâcının katında, bu şehirden, bu sandan sonusuzluğadek, onlardan daha aziz, onlardan daha yakın kimsen yoktur. Onların hakkında ne lûfta bulunursanız, gerekten de bu duâcının hakkında yapmış olursunuz. O gün, bu duâca, dindâr Emir'in katına; Allah onu kuvvetlendirsin; bu işi söylemek için gelmişti. Fakat fırsat bulamadım. Ancak, onları yandıran ayırma; onlar azizin azisinin de azılarıdır diyebilirdim. Emir de, görür-görmez, gönülün tanıklık etti buyurdu. Emir'in gönül aydınlanmaması olsaydı, **Tanrı** emreleri hakkında böyle bir sanıya düşmezdi. Sımdı, yüceltilere rahmet dindâr, yoksulu korur, yetiştirir, melek buyru emirin gönlüne ki, böyle bir tanıklıkta bulundum; gerçektir de. Umarız ki ulular ulusu, oğulun oğunu, ârif bilgin, vaktin **Cüneydi**, âlemlerde Allah velisi; Allah bereketini dâimi etsin; **Husâmmeddîn**, ahvâle dâir ne söyler, ne haber verirse, o sözü, o haberi, bu duâcının sözü, bu duâcının haberi bilirdir; hattâ kutulandıkça kutulansın, hiç-celidike yücelsin, Hakk'ın haberi sayurlar. Duâcının bu tanıklıkta hiç-bir garez yoktur; ancak, Allah onu başarı işkleriyle kuvvetlendirsin, Emirler pâdişâhının kutululuğunu dilerim. Kim buna ayılır: bir söz söylese, din yolunu vurmuş demektir; bunu da, mayasında huset vardır da, ondan yapar. Sımdı Emir, Hakk'ın nâibidir; **Hak** ehlini de onun tapınası bildirmek vâcipdir. Böylece, emreleri İhsanda bulunmanın, vâstasız olarak **Tanrı**'ya İhsanda bulunmak olduğunu bilmesi gerektir. Çünkü yüce **Tanrı**, bu topluluğu halk arasından seçmiştir de buyurmuştu ki: Sâid gören, ben ki **Tanrı**ym, beni görmüşdür; sizi aziz tu-

tan, ben ki Tanrıyım, beni azız tutmuştur; sızi hor tutan, beni hor tutmuştur. Dilerim, bu sözier, Emirler pâdişâhı hakkında faydalı olsun. «Esenlik hıze ve Allah'ın temiz kullarına.»

Hafızla konuşmayı harâm bilirim;

Ama senin süâlin geldi mâ, sözü usatırda, usatırım.

«Bir şey seven, onu çok amar.» Susuz, suyu çok anar; hele böyle sine bir ebedî, eselî, bâkıy, cana can katar, Susuz, Hak dostlarından kesilmez bengisi olursa. Elini, Hak dostlarının eteğine atan, onların etkilerine sarılan kişî, yüce Allah izin verirse, bu devlete erer.

CXXXVI

Vezirler pâdişâhı, dolaylarda tanınmış, hayırları yüce, damarı temiz, başlıklar dağınan, vergiler mâdenî olan, emeller Kâbe'si, lütuf ve kerem ismi, bilgileri yetiştiren, yoksullara eş - dost olan, hayırlar kuran, halkın yardımına cıpan, Herasan'ın övüneli, Sâhib-i A'zam, devlet ve Din'in Tâci'nin kutluluğu ve devleti, namardan, kötü göden, gaddar dünyânın âfetlerinden korunsun; devletin dostları yardım görsün, aydın ve kutlu olsun, sevinsin; devletin düşmanları, hâinleri, o devletin kötülüğünü isteyenler, baş aşâ, düşsün, kahrolsun Mıhhammed ve soyu hakkıyçın, Kur'an ve âyetleri bürmetiçin.

Ödevim olan selâmdan, hayır - duâdan sonra bildireyim ki, gelece - gidenin haberlerini sorup durmadayım. O devletin dilâzende olduğunu, kötülüğünü dileyenlerin, hâinlerin kahredildiğini duyduğuca evinmedeyim, ululandıkça ululansın, Tanrı'ya şükretmedeyim. «Şükretmek, nâmeli bağlamaktır, avlamaktır; yükkür sesini duyduğun mu, nîmetin çoğalmasına hazırlan. Şükrederseniz, elbetle çoğaltırım size (433).» O kutluluk, sürdükkçe artar; düşmanları baş aşâ düşsün; her vakit, hayırlara başarı elde etsin. Çünkü âlemdeki mülklerden, geceyle gündüzün bir - biri ardınca yürüyüp gitmesinden, işle yazın birteviye gelmesinden maksat, hayır yapmak için zamânı ganîmet bilmek, hayır tohumlarını ekip durmaktır. Netekim o büyük sâtın da malûmudur. Dilerim, tam inanc gönlü, her gün, daha da fazla aydınlansın da gönlü,

âhiret gamına dalan; tekellüfîsiz olarak muratlarına ersin. «Dertlerimi bir deri hâline getiren kişinin başka derterini Allah giderir.»

Oğlumuz Fülân, tapıya yönelmiştir.

Talıh sayın başı kalabak olın.

O yüce eşiğe yazarımla zahmet vermemeğe istiyorum ama yüce Tanrı, onun güzelim hüvumu, pâdişâhça lütufunu hâcetler Kible'si yapmış; namâz kılanın Kible'ye yönelmesinden başka bir çâresi yok. Netekim Meenûn'a, tövbe et, Kâbe'nin halkasına sarıl; bu durakta duâ kabul edilir dediler. Meenûn, sıs dedi, ellerinizi kaldırın; âmin deyin; ben de tövbe edeyim, duâ edeyim. Bu sözden sonra, yakınları, ellerini açtılar. Meenûn dedi ki:

Ey rahmân, tövbe ediyorum,

Yaptığım kötülüklere; suçlarım çoğalmıştır.

Ancak Leylâ'ya olan sevgime,

Bu sevginin çoğalmasına tövbe etmiyorum.

☆

Umud tellâh da diyordu ki :

Tövbem doğru değil, sus;

Bu gönlü kırılmıştan elini çek.

☆

Ne renkler var ki o şâh güz, o renklere hoyanmasın da,

Gönlüm, senin sevgienden geri kalsın.

Tanrı'nın yüceliğinin de yüceliğine andolsun ki belâsından kaçmam;

Çünkü hiçbir susuz yoktur ki bengisoldan kaçsın.

Ter - temiz inanc, ap - arı anlayış, «Fekîlmîş hır duvar (434); kuvvetli bir burhân.» Her gün, din yolunda âlemler Rabbinin başarası, daha da otarınmakla, daha da kuvvetli olsun. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi. «Gerçekten de Allah, zerre ağırlığına sâimmetmez (435).»

Bir adamın oğlunu kurt kapmıştı. O gürlüğü arasında bir yoksul geldi, ekmeğe istedi. Adam, o kuthk yalında, tandırdan bir sıcak ekmeğe çıkardı, derişe verdi. Ondan sonra, oğlundan arta kalmış bir kemik parçası bulursa onu gömmek, bir mezar yapmak, bir ağlayıp sızlayıp yeri düzlemek için dağa yūs tuttu. Dağa yaklaşınca baktı ki oğlu, sağ-esen, dağdan iniyor. Bir nâra attı, kandanın geçti. Oğlu, oturup başını ayaklarına ovmaya başladı. Adam, kendine gelince ahvâlî sordu. Oğlu, kurt dedi, beni yolum başına getirdi, esenlikle oraya varınca gülsüce. «İokmaya karşılık İokma» dedi; beni bıraktı, geri döndü. Bu meydanaandır ki din yolunda bir serse bile yitmez. Ne muhtu o kığıye ki bu kapodan umutsuz bir hâle gelmes. Nettekim o dindâr Emirîn ter - temiz yaradılışı, her şeye eren aklı da, herhalde hayra çalışıp durmadadır veselâm.

CXXXVII

Alemdeki vezirlerin pâdişâhı, büyüklük, uhâların kiblesi, Müll-kün Nizâmı, zamânın çözü, devranın görülmemiş eri, halkın kaçıp sağduğı tapı olan, İki devlet ası, İki kutuluğu kendisinde birleş-tiren, din husûsunda akılda ve bilgede olgun, gerçekler doğuşa, zaıf-larla yoksulların yardımına erişen, dalgalı deniz, övülebilecek inci, otu-rumaklı yüce dağ, Müslümanlıkta Müslümanların direklerini osaran, devlet, Hak ve Din'ia Ma'ia'î Pervâne'nin asıyile, tedbir-riyle Müslüman ordularının bayrakları, zamânın sonunadek yüceltin; yardım görsün. Akıl ve can gösü, onun adâlet ve merhamet gümeşiyi besensin, aydınlansın. Yeryüzünün, gökyüzünün burnu, İltifunun, kerem-inin güzel kokularıyla kuthu bir hâle gelsin. Allah onu zamânın kö-tülüklerinden, kötü olaylarından korusun, düşmanına üst etsin, dost-larını kuvvetlendirsün.

Güzelîkleri, bayırları umumî olan,

Bütün başka yayılan devleti eksik olmasın, dinde
balic bulmasın.

Duâ ve övüş armağanları, gönül baharı alanında seher çağındaki halvet bahçesinin turfanda meyveleri, çiçekleri, «İnsanların gönüllü-rine vesvese verir (436). Güls mevsiminin kasırgasından korusun da,

dağların, göberrin, denizlerin engel olamadığı, azık, binek yokluğunun zarar vermediği gönül çavuşunun İlyle o yüce tapın, o gökyüzü yü-celiğindeki eşige gönderilmektedir.

Eder, tam yeri dolaylarında gönül gibi sefer ederler;

Ne konaklara bağlıdır onlar, ne palana, deveye ba-
karlar.

Gönül hümlâsı kime gölge salarsa, çâresiz, gîmeş asımsın korunur; olaylar pâhininin pençesinden kurtulur. Gönül sâhibinin gönül, kimden kaçınırsa da o, şüphe yok ki kâhrolur, baş aşâ düşer. Çünkü, ululan-dıkça ululansın, Tanrı, cennetle cehennemî, gönülün İltuf ve kâhır ış-ğından var etmiştir. Mustafâ'nın hadîsî de bu İslâmı söyler: «Geg ey mülmîn, gerekten de nârun, atesimî sündürdü.» Çünkü asıl, dâima parça - boçuktan üstündür (437).

Cennetin de seninledir, cehennemî de. Özüne bak da,
Çiğerde cehennemler gör, gönüldâ cennetler.

Bu devirde, gönül ehlinin sevgilisi olan zât, o İnsanlık Mısır'ı'nın Yûsûfu, o Din ve devlet tahtının Süleymânı'dır. Allah onu, Rûbûl Kudûs'le kuvvetlendirsün, yardım etsün ona, âminin kötülüklerden korusun. Şüphe yok ki böyle bir varlık, akil sınırsız sığmaz; övülüşüne son yoktur. Hâşh, «Övülüşleri, ebedî olarak tasam-malanamaz, isterse bir misil daha gele - darsun (438)» hükümünce kısa kestik biz.

Düşmanın, her dilde kötüdür;

İsterse ayla güneş, düşmanlarından olsun.

Allah'ın hamdolsun ki Müslümanlar, kuthu, yomlu alayın gelî dö-nüşüyle neçelenmiştir; zaman yaygınından adâlet ve İnsaf süpürgesiyle fitne, karşılaşık tosları süpürülmüştür.

Darna - dağın olan saltanatı, peytanın şomluğundan darma -
dağın olmuştur;
Getse saltanatı Süleymân'ın oldu, öldükçe da
dilerim, böyle olsun.

(437) Bu cümle, bütün nüshalarda yoktur. N nüshasıyla, İst. Üniv. K. No. 703 nüshasında var. (438) XVIII, 109

CXXXVIII

Vesirlik dayanağı ve efendilik sediri; ulu vesir, hayırları yaygın, güzel işleri meydana getiren, keremle zamânın Hâtem'i olan, geçen vesirlerin yüceliklerine sâhib bulunan, o yüceliklere tamamlanmış, adâlet ve insâf mâdeni, kerem ve lütuf denizi, zamânın Âsâf'i, Mûlîküm Nizâm'ı, pâdişahlarla sultanların babası, Sâhib-i Â'zam, Hak, Devlet ve Din'in Fahr'iyle boyuna yünelmiş, büyülmüş, bezensin. Allah onu ebedî başarıyla, uzam bir ömürle, olgun bir devletle, yaygın bir hikmetle, gözün nûrla ışması gibi iştisâ; gönlün neşeyle genişlediği gibi ferahlandırsın. Emeller Kâbe'sini tavâf etmek için ihrâma bürünmelere semsem olan, arı-duru kaynağı haset ettiği tahtını, taht lütuf ve ihssan kaynağı, usûç ve buluşu tozundan-toprağından korunsun Muhammed ve soyu hakkıyçın.

Sen, yüceliklerde, bütün ümmetlerin övünürsün;

Adâletle, iktisâta, ihssanda, keremde herkes, seninle övünür.

Bonsuz seâim, duâ ve senâlar, gönül ve can âleminde; dâim-dudaktan değil; o ihssan mâdenine, o din ve devlet kaynağına, noksanlık olarak gelmededir. Ululadıkça ululansın, o tapının yüceliğine, devletine, yalınca da, topluluklarda da duâcıdır. Gerçekten de insan, din ve yakının ehlini korodukça yücelir; soluk, is-güç tohumlarının hayır ve tâat yerine ektikçe büyür; bulucup kayıncılıma değer dostlara karışıkça yükselir. Allah rahmet etsin, esenlik versin, Peygamber, «Bilginleri ululayın, yoksañlarla düşün-kalkın» buyurmuştur. Böyle olmak gerek ki devrinde çağında insan, ziyan etmesin, pleman olmasın, hasret elini dîşemesin ve «Keşke filân dost edinmeseydim (439)» demesin.

Allah'a hamdolusun ki, o cömertlikle dop-dolu olan varlık, o yüce sâî, bu huylarla hayılanmıştı; bu sıfatlarla övülmededir; böyle de yaradılmıştı; akıl, kerem, dindarlık yaygınca, dünya yüzüne yaymadır.

Her ektiğin tohum bilser;

Gâeün yettikçe bu tohumu ek.

CXXXIX

Tanıyeri dolaylarının mülkesinin, kadri yüce, gönlü geniş, bilim kerem ısı, Şabbine ulaşmaya âlem çeker, himmeti yüce, işin sonunu düşünür, Tanrı'dan korkar, dindâr, asrın Fâtîma'sı, devrânın Hâdîce'si, zamânın Meryem'i, saygı değer harem, Din ve devlet kasrı hâtûrun Allah yüceliğini dâimî etsin; yüceliği artsun; hayırlara Kâbe kesilsin, tâatlara Kâbe olsun. Rûhânîlerin mescidî, gökyüzündekilerin kalesi gibi zamânın kötü işlerini manumîğünden, dünyâlar durdukça, zamân yürüdükçe korunsun Muhammed ve soyu hakkıyçın (440).

CXL

«Günler, insanlar arasında gâh yüce, gâh böyle olar gider (441)» hükümünce göğünde, buyruğuyla, «Dilediğini üstün kılarsın, dilediğini alçaltırsın (442)» doğularıyle batılarında devlet güneşini doğdurup dolandıran kutlu ve yüce yaratıcı, devirler geçtikçe, zamân değıştikçe, uhular uhulü, yüce, üstün, yardımcı mazhar olmuş, savaş eri, soylu-boylu, güzel, cömertlik ve kerem mâdeni, lütuf ve ihssan sâhibi, hak ve yakının düzeni, uluğ kutluğ bîge (443), himmeti yüce, Tanrı'dan korkar, yoksulu besler, yetiştirir, dindâr, devlet ve Din'in Sa'd'i olan Bey'in savaşlarında da, oturup dinlenmelerinde de, reylerinde de, tedbirlerinde de yardımcı olsun. Allah yüceliğini dâimî etsin; onu, Muhammed dininin düşmanlarını kahreden bir Zâî-fekâar etsin; «Müşrikler istemeseler de onu, bütün dinlerden üstün edecek-tir (444)» âyeti hükümünce şeriatlerin en güzeli olan Muhammed şeriatinin yücelmesine, üstün olmasına, sebeb eylesin.

(440) N nâhasında, «Muhammed ve soyu hakkıyçını âlemler yok, onun yerine, «Öyle olan ey âlemlerin Rabbi,» dîmler var Aynı nâhasında İbnî-nâsh edîmiş olan, Ünîc, K. 28 No. da kayıtlı nâhasda da bu cümle mevcuttur. Her iki nâhas da, bu mektûbin sonunda bitiyor; bundan sonraki mektûplar yok. 28. numarda kayıtlı nâhasdan İbnî-nâsh edîlen ve aynı kütüphanede 703 numarda kayıtlı bulunan nâhas da bu mektûpla bitmektedir.

(441) III, 140. (442) III, 26. (443) Böyle birçok geçiyor. (444) IX, 33.

Yüce mektubunuz, kılf yazınız, bu övü doğru duacıya uluşt. Sevindime binlerce sevinc katıldı. Hasta nasıl şifa bulmayı, bakk nasıl suyu, şâik nasıl sevgiyle buluşmayı ölerse ondan da fazla gerçek ölemişiz var. Bunu böyle biliniz.

Kutlu ve yüce Tanrı, yaratıp olgunlaştıran Yaradıcı, yapıp dilendir, toplayıp bir araya getiren. «İnsan senir mi ki kemiklerini toplayamaz?» (445) «Dağları toplayan, çürümüş, ufalanmış kemiklere can bağlayan, dağıtıp bir araya getiren, kütilen odur.» «Gerçekten de biz, ölüyü diriltiriz (446)» buyurmuştur. Kutluluk ebnesini gydiren odur iyi kişilerle canlarına; kötülük ebnesini gydiren odur azgınlardan canlarına. «Ben bir gizli defineldim; bilinmeyi sevdim» hükümlüce lütfunu, adâletini göstermek için, kendisine vefâ göstermek için çalışanların bir zerre vefâsını, rahmet Kâfîdağı yapar, o bir zerre hayır ismi, âlemi dolayan bir zümürüt-anzâ kılar da yakınık Kâfîdağı'na erştirir. Kim de kâfirlik, münafiklık zehrini, gizli bir düzümle, insanlık dalkavukluğuna gizler, anık edinirse, o zehrin sebîhi, sonunda onun boğasını durur. «Hayır; can köprülük kemiklerine gelince (447)»... Böylece de âlemdenkiler bilirler ki, ne bir zerre ihşandan gaafiliz biz, ne o bir parça ihşandan habersiziz. Fakat mühllet vermişiz ki, övü doğru kullarınız, hânetlerini tündem gösterişler; aldunlar da tündem insanfaşlıklarını yapsunlar. Perdeyi kalârlırsak, ihşan ismi olanlar, sevinçlerinden, sarhoçluklarından, ihşandan kâhırlar; azgınlık, korkudan, örküşten, köcülüklerinden olurlar. Yaratıp olgunlaştıran kutlu ve Yüce Tanrı, dostlarımızı bu dünyada da sevsin, o dünyada da.

CXLI

Bu görünüşteki geçici kutluluğun ötesinde bulunan kutluluk, bâkırı ve ebedî olan devlet, ulular ulusu, soylu-beylu, adâlet ısı bilgin, orduların öncüsü, savaş arslan, iki yücelik ısı, Müslümanlıkta Müslümanların ışığı Ezîr, millet ve Dîn Bedri'ne nasib ve müyesser olum. Allah yüceliğini dâimî etsin. Yüce ve kutlu Tanrı, bütün sâkuntılardan, olaylarda, tehlikeli işlerde onu korusun; işlerini kolaylaştırsın. Muhammed ve soyu, ter-temiz Ehl-i Beyti hakkıyan.

Fazla sevgi yüzünden gönderilen selâmlar geliyor. Çelemimiz pek fazla. Babaların gerçekliği, oçulları bir-birine yaklaşırlar. Sis bize, Allah rahmetine bandırın, kutlu şehid, ulular ulusu vesirin armağanımız. Bu armağan, sayısız yıllar yıla, yerinizinde bâkırı kalın; hayırlarda, güzel işlerde, kıyâmetdeki hasarı elde etsün. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

Mektubunuzu getiren Fâilâneddin, Allah hâcetlerini giderin, meradını versin, tapımsın, pek çok teşekkürlerle bahsetti; eskiden hakkındaki ihşanlarımız söyledi. Bugün darda; umuyor ki, önceden elimi tuttuğunuz, ona merhamet ettiğiniz gün, sonunda da bağışlarda bulunursunuz. «İyiliği tamamlamak, ona başlamaktan daha hayırlıdır. Hayra herkes başlar ama, onu ancak arslanlar bilir.» Yeni ay güzeldir, kulladur, uzun sürer, parlaktır, hoştur, parmakla gösterilir, sayı sermayesidir ama, tamamlanmış o hayır, dolun ay hâline gelirse, güneşli birken bın olur; görülmemiş bir parlaklık elde eder. Hayırlı iş ve merhamet de buna benzer. Başlangıcı, yüce Tanrı katında iyidir, azıdır, şükredilir ona, anılır o; ama tamamlanmış o hayır, dolun aya döner; önde de öyledir o, arda da. Bir gün gelir ki ne güneş ışığı kalar, ne ay ışığı, ne kandil ışığı. Ancak yapılan hayırlı işin ışığı kalar. «Güneş de tutulur, ay da. İnsan, bugün nereye kaçılacak yer der (448). Rabbimiz, nûrumuzu tamamlı bizim (449).» Umarız, bekler ki bu şefâat makbûl olur da, sayısız seveşler, övüşler elde edilir; bu duacı da büyük bir mîmnet âltdında kalar. Ebedî olarak ihşan ısı olum. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

CXLII

Selâmınız, taçı kışınızı kabûl buyurmuşlar. Devletimin dışını virdedimmişim; lütfuna, nîmetine şükretmeye belimli başlamışım. Nîmet ismini şükretmek vâcettir; hele usuzmadan küçüklere okuyan, ağırlayan, yüce Allah rızakıyın boyuna, da doğruluğuyula lütfu bulunan kişiye. Allah için yapılan iyilik, öylesine bir iyiliktir ki, bu işi yapanın gökyüzü gibâ ter-temiz olan gönü, halkın bir-biri ü-

(448) «Güneş de tutulur, ay da katında yâmbın ve LXXV. sûresin 8-10. âyetleri bulunuz bu üç âyetin meâli sudur: «Ye ay tutulduğunda ve güneşe ay bîleptirince, insan der ki o gün, nerede kaçacak yer?» Bu tarafa yâmbın, herhalde müstahabın hatâsı oluncak. (449) LXVI, 2.

tüne baş ağrıtmasından, ihtiyacı bildirmesinden usanmaz, usnaç belirtirler, o gönüle uğramaz Allah, İhsan usna verdiğini en büyük karşılığı versin; çalışmasını makbül etsin, devletini arttırsın; sorunu daha da güzel, daha da hayırlı etsin; yüce, kutlu Tanrı, önüne ön olmayan İhtiyacı İhtiyacı bulunsun ona. Ne de güzel istenendir Tanrı.

Vezirler pâdişâhı, hayırlar yapan Sâhib-i A'zam'm, Allah anlaşıp yücelsin; hâcetleri revâ eden, soruıkları açan, İsmâi beneyen reyline şunu arz edelim ki: Mektubumuzu sunan gösler işi, devletli, hünerli oğlumuz Sadreddin, Allah muradını versin, şeyhlerin övünce, samânın Cüneyd'i, Arş surlarının emini, halka Hakik'in hücceti, takvâ imâmı, hidâyet ve yakyn güneş, Hak ve Din Husâm'ın oğludur. Üstünlükleri, bu anlaşırlara hâcet bırakmaz. «Amr'ın değeri, gerdanlıkta yücedir.» Allah gölgesini, bereketini, soluklarına dâimî etsin. Daimî yalnızlıktadır; yüce hâmetlidir; elim hiçbir şeye usatmaz; hürdür neâl istemekten; mevki dileğinden dâğınını çekmiştir. «Benim acım, ancak Allah'a şâ, o verir bana (450)» deyip kanâat ve yalnızlık bucağında İbâdetle meşguldür; yücelikde, eş - dosttur; öz temizliğiyle devletin dâğına dalmıştır, bundan da ayrılmaz; netekim, Allah onlardan râzı olsun, eski şeyhlerin de sünneti budur. Ancak asis oğlumuz Sadreddin, Allah onun gerçekliğini tamamla, tahsüdedir, İsm dilemektedir; bu yûsden de geçim husûsunda çâresiz kalmıştır. Allah'a hamdo olsun ki bugün, küçük - büyük, herkes, vezirler pâdişâhının şâyesinde; Allah yücelliğini kat - kat arttırsın; bir mal - mülk elde etmiş, bir geçim bulmuştur. Onun da o yardımdan faydalanması, o gölgeyle gölgelenmesi yararlı. Gerçi dilemiş bir sorunu etmek, ona göre pek sadır; ancak, vezirler pâdişâhının yardımıyla o da bir fermân elde eder, yücelirse o pek az olan şey, çoğalır. «Semâ azuma az demez.» Büyük kişilerin nevâlesini, yücelmek için ararlar, isterler, yemek için değil. Yararlı olgunlaştırın Tanrı'nın lûtfu, keremî gûl, hâcetleri revâ edin, rûnkı taksim edici olun. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi.

CXLIH

İşi bağlayan da Tanrı'dır, açan da Tanrı.

Göklerin ve yeryüzünün kiltlerinin açılması için bir bakış, yüceltiler de yardım beklemekteyim; o bakışın çağı da geldi.

Özü doğru, soyu - boyu, savın arslan, ordular kumandası, Allah yolunda savanan oğlumuz, emirlerle yakınları övünce, devlet ve Din Sadî'nin yüce ve üstün mektubu geldi. Allah yücelliğini dâimî etsin. O tek erin dindarlıkta İleri varış, merhameti, esirgeyici maâfumdur. «Yeryüzündeki aca, gökyüzündeki de sana aca.» Kulu okşamak, acımak, küçüğü besleyip yetiştirmek, sizin övünce, babalarımızla atalarımızın öselerinde vardır; yüce Tanrı, kendi yardımıyla meydanı benimle yoğunmuştur; öselerse bunu emânet etmiştir. Bu da, o dünyanın kulluluğuna, devletine âlâmettir; Tanrı, sayılı kullarından bir kula rahmet eder; rahmet de, suçlarını büyük suçlarını küçük görmezdir; pek az bir kulluğa, pek az bir vefâya çok görmezdir.

CXLIV

Hayırlara başarı elde edip ve makbül olan iyi işler, Nâilier Pâdişâhı, Mâlikün Nizâmı, iki devlet usn, üstünlük, adâlet ve İhsan sâhibi Esmâin yüce görüşü, hayır düşüncüsü, yüceler yücesi gününe kolsay ve sevimli gelsin. Allah yücelliğini dâimî etsin, hayırlarını kabûl eylesin. Adâlet, hayırla bulunmak, tedbirde bulunmak, yoksulların esenliği için mülkü düzene sokmak, yanlarındaki kargaşalıkları, esyeleri gidermek, yüce Allah katında dünyâ ve âhiret ehlinin İbâdetlerine karışıklık. Çünkü, «Hepiniz de çobansınız ve hepimiz de sürünce sorumuzunuz» denmiştir. Çünkü çobanı her düşüncesi, her çalışması, hattâ ovada uyuması bile, sürüyü korumak içindir. O kulluk, o emâlik, onun çalışmasıyla, asgınları, âsileri korumasıyla mümkündür. Büyüklüklerin, bu sefer de çobaları, surları ve yöreyi korumaları, yüce Allah katında makbûl olsun.

CXLV

Ulu ve ulu oğlu, yüce ve büyük, âdâlet ismi bûğün, yüce himmetli, Tanrı'ya şanır, işin sonunu görür, yoksulları yetiştirir Emîr, zayıfları kaçıp sığındıkları zâti, korumak isteyenlere set kesilen devlet ve Dîn Bedr'î, Allah yüceltiğine dâkimi etmiş.

«Hâbâların gerçekliği, oğulların yakubîğine sebeptir; sevgi de mîras kâfir, nefret de- mucibince bu dâil doğru ve eski dost olan düşman selâm ve dualarını kabûl buyursunlar; pek çok âzediğinden, görüme dâleğinde bulunduğumuzu bilinler. Yararıp olgunlaşırın yüce Tanrı, buluşmamıza tez bir sebep halketsin. Gerçekten de o, duaları kabûl eder, duyar.

O dünyânın kurtuluğuna sebep olan ve duyula-gelen güzel huy-larınca, hayırlı sıfatlarınıca duyuyorum ki o da, Allah'ın emrini talu-lamaktar; Allah halkını esirgemektedir. Bunları, hayırlı işlerini, bir-biri ardınca duyuyorum; zâti de hayır gözlenmez. «O hayır, bir taş için-de olsa, yeryüzünde, yahut gökte bulunsun, Allah onu gene getirir (451).» «Gerçekten de Allah, bir zerre ağırbaşına bile zulmetmez. Yapılan iş, güzel, hayırlı bir işse, onun sevâbını kat-kat artırır ve katından, yap-sana pek büyük bir ecel verir (452).» Allah başarısını fazlalaştırır. Bunları duydukça seviniyoruz. O başarı, hakkımızda artıkça artar.

Mektubumuzu getiren aziz oğlunuz Tâc ed-dîn; Allah onu aziz etsin; o devleti isteyenlerdendir; o tapınım dostlarındandır. Kerem ve ihâsın Kâbesini tavâf etmek için ihrama bürünmüştür; bu duâya, o yüce eşîşe vesîle edinmiştir. Umarız ki o azizin eskiden beri huyu, nâil yaradılış olan yardım gölünü ondan da esirgemez; ihâsınca, küçük-leri besleyip yetiştirmiş, zayıfları okşayışına ona da başbaşlar; netekim o eşîşe gelip giden başkalarına da bu başbaşta buluncmadır. Böylece de pek çok sevinçlere, iyi ve güzel övülüşlere nâil olur. «Yeryüzündeki-ne aet, gökyüzündeki de sana acısın.» «Kimdir o kişi ki, Allah'ın güzel borç verir? Allah, onu artırdıkça artırır (453).»

Âlemden maksat Âdem;

Âdemden maksatsa o demdir.

Bu dünyâdan maksat, sadece sevir değildir. «Size, size kurtaracak bir alış-veriş bildireyim, göstereyim mi? (454)» Maksat alış-veriştir, hem de mal ve can başbaşlamak şartıyla; böylece de «Gerçekten de Allah satın alır (455).» Müşterisinden, sonusu olarak karşılığı elde edilir; bu duâca da pek çok teşekkül eder; geçmiş ihâsınca bu da kâzîr. «Hayır tamamlanmasa, başlangıcından hayırlıdır. Yeni ay, güzeldir ama, doğdu, olgunlaşmış, dolmuş ay oldu mu, daha da güzel bir hâle gelir.» «Habibimiz Allah'tır deyip de, sonra doğru hareket edenler (456)...» Her gün, başarı yardımı, hakkımızda ve dostlarımız hakkında, daha da fazla olsun. Öyle olsun ey Âlemlerin Rabbî.

«Genâb-ı Mevlânâ'nın, Şemseddin-i Yezîdîye, Sem'a gölünde, yarıp gön-derdiği dört manzûm mektubu, Fîkî Ahmed Dede, dostlardan bulup almış. «Menâkıb -al Arifin e kaydetmiştir (Tabâin Yezîdî başını, C. II, Ankara — 1961, s. 290-293). Bu mektuplardanördüncü mektup, «Rûhîle-i Sîpehâdîr» da da vardır (Mîhâat Fâhâel tere, Ist. Selânik Mat. 1331, s. 174. Tercemek; s. 133). Bir, Mevlânâ'nın Mehtâplarıncın tam olması için bunları da İdrîkîye çevirerek kitâbımıza ekliyoruz.»

CXLVI

Gel ey gönüldeki işik; gel ey çabıp dâleyipteki maksat. Sen de bilirsin ki, yavaşsızız, iki elinde senin; gel, sıkma kulları. Ey sevgi, ey sevgili, gel; bursak direnmeyi, vazgeç inatın. Ey S ü l e y m a s a ; bu hüthüder senin; gel, buyur da bir ara onları. Ey eski dost, gel. Nice dostluklar geçiş aramızda weninle. Gel ey gelmesi gereken; ayrılıktan feryâd etmede canlar. Ayırs ürt, iyilikleri başbaşla; gel; böyledir cömertlerin âdeti iş-te (457).

Gel seninün farçası nedir: Bilyâ. Gel, lütfet. Ya gel, ya insâf et. Gellirsen ne günlü farşîşdir bu, ne de murâda erişme. Gel, ama gelmedin mi de, ne darıktır, ne yoksunluk bu.

Ey Arabin günlüni açan, ey Arap olmyanın ulu pâdişâhı; gel; sen anarsan beni, açılır, ferahlar gönülüm.

Ey gönülüm, sana gel deyiş durasam; gel ey varım-yoğum, her şeyim.

Benim çevremi kapılaşmış, şehirleri doldurmuşsun da, gene ben, semin için şehir - şehir döşüp dolaşmadayım; gel.

Gel ey kullara yakın olan; sen yakıştıran mı, geldin mi, güneşe benzersin (458).

CXLVII

Ezenlik sana ey dünyâcan eşis güzeli; gerçekten de hastahığım da semin elinde, sağışım da.

Kulun derdinin ilâc, dermanı nedir? Söyle. Nasib olur da dudaklarından bir öpersem, odur iyte.

Bedenimle tapına erişemiyorum ama can da semin tapındadır ancak, günlü de.

Sözüz, sessiz bir hitâb erişmiyorsa senden; peki, niçin dünyâ, buyur, ne istiyorsun sesyle doldur?

Kutlanmak, beni kutluğa döndür diyor sana; kutluluk, kutluluklar sendedir, ey kutular kutusu diyor.

Senden sana feryâd ediyorum; âh, semin elinden, yardım istiyorum senden.

CXLVIII

Yüceler yücesinin yaşayış, yücediğe yücelsin; denrül uzun olsun. Tanrı korusun, gücelsü, bekçisi olsun onun.

Tallı yâver olanlara veresyle verilecek zevk - nazâ, ona peşin olarak, her an verilsin.

Takılarkâ - tuzlarla döş - dolu olan meclisine donup buz kesmiş kış, hiç mi hiç uğramasın.

Gizli âlemin kapısında açılıp saçılmış canlar, onun karşısında, hadaki, kıldındaki nakışlar gibi donup kalsınlar.

Devlet, onun sağında, solunda, kutlulukla her yerde koşsun-dursun. Beden dedükleri, adına can takıldıkları illerin her ikisinde, pâdişâh da o olsun, vâli de o.

Tebrizli Şema, peşin devlettir, eldeki ikbâl olarak o yeter bana; ondan başkası senden ibâret olsun isterse.

CXLIX

Ezelî olarak diri olan, her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, her an işde - güçte olan Tanrı'ya and olsun.

Onun ıztâ, yüstünlerce gizli şeyler bülünsin diye aşk mumlarını yakıt, parılett.

Onun bir buyruğuyla dünyâ, aşkla, eşikle, hâkimle, mahkûmla doldu.

Onun görülmemiş defnesi de, Tebrizli Şema'nın tılsımlarıyla gizlendi.

İşte çyöselne bir Tanrı'ya and olsun, sen gittin - gidelel biz, mum gibi tatlılıktan ayrıldık.

Bütün gece mum gibi yanıp durmadayız; ateşle eşiz - dostuz da baldan mahrumuz.

Onun yüzünün ayrılağıyla bedenimsiz yakıldı - gitti; cansa bu yıkık yerde baykuşa döndü.

O dizgini artık bu yana çevir; zevk ve safâ filinin hortumunu bu yana uzat.

Sen olmadıkça semâ' helâl değildir; zevk ve neşe, şeytan gibi taşlanmıştır.

Sen yokken, okunup anılanacak, zevk alınacak bir tek gazel bile söylenmemiştir.

Mektubunu dinleyince, bu zevkle beş - altı gazel nammedildi ancak. Ey Şama'nın da, Ermen ülkesinin de, Rûm diyarının da övünçü, gecemle, seninle sabah gibi aydın olsun.

«Mektâb - el Ârifîn, Mevlânâ'nın, Salâhaddîn - i Zerkîb - i Kemerî'ye sen hastalığında, içinde farça ve sapça birer rubî ile beş beyitlik bir şiir bulunan kax bir mektup yapıp gönderdiğini, Salâhaddîn'in de, bir esâdet söze göçtüğünü yazıyor ve o mektubu kaydediyor (II, s. 728 - 736). O mektubunun da türkçesini buraya ekliyoruz»

CL

Allah gülgesini uzatsın, ömürler versin, gözün efendisi, gönül sâhiplerinin efendisi, dünyânın - âhiretin kutbu Salâhaddîn'in, bir zamandır, tırnaklarına çöken dertten çıkışta bulunduğunu hatırlıyorum. Yüce Allah, ona sağlık - esenlik versin. Bütün insanların sağlığı - esenliği, onun sağlığında; onun esenliğinde. Bir tek kıldır ama, bün er demektir o.

Ey yürüyen selvî; dilerim güz yell esmesin sana;
Ey dünyânın gözü; dilerim kötü göz değmesin sana.
Gözün de cansın sen, yeryüzünün de;
Canına rahmetten, rabattan başka bir şey erişmesin.

Beni hasta edenin hastalandığını duydum;
Keşke onun yerine ben hasta olsaydım.
Allahın dilerim ki, bu hastalık,
Ona esenlik olsun, nimetlere kavuştursun onu, o
yürden razılığını elde etsin.

Ey esenliğimizin rabaî, buzürü; beden ağrısı, eisin sızısı uzak olsun senden;

Ey gören gözümüz bizim, kötü göz uzak olsun senden.

Ey ay, senin sağlığın, dünyânın cansının sağlığıdır;
Ey ay yüzümüz bizim; bedenin sağ - cnen olsun.

Ey bedeni, can bülâse gelen, bedenin âfiyette olsun;
Lâtuflüğün, başımızdan eksik olmasın.

Gül babçesine benzeyen yüzün, boyuna yeşersin;
Çünkü o, günün yayım yeridir; yeşilliğimizizdir, ova-
mızdır bizim.

Ağrın - sızın, canımıza gelsin de, tek bedenine gelmesin sendin;
Böylece de o ağrın - sızın, akıl gibi canımız bezesin
bizim.

AÇILAMA

I

Mevlânâ'nın mektup gönderdiği kişiler ve mektuplarında adları geçenler

Alîeddin (Çelebi) .

Mevlânâ Celâleddîn Muhammed'in ikinci oğludur. Sultan Velâd'e anaları biridir. Doğum tarihini bilemiyoruz. ERÂKÎ, «Sultan Velâd ve Alîeddîn, 623 yılında o hâttundan vucûda geldiler» diyor (I, s. 36). Bu tarih, Sultan Velâd'in doğum tarihi midir, Alîeddîn Çelebi'nin mi? İki doğduklarına dair bir kayıt yok. Hatâ ERÂKÎ, Alîeddîn'in, Sultan Velâd'den bir yaş büyük olduğunu kaydediyor (s. 363). 623 târihinin, Sultan Velâd'in doğum târihi olarak kabul edilerek Alîeddîn'in 622 de (1225) doğmuş olması gerek. 669 Şevvâlin sonlarında vefât ettiğine göre (1262), vefâtında kırkyağı-kırksekiz yaşındadır.

ERÂKÎ, Şems'in şehâdetine sebep olanlara yâdıya için, Mevlânâ'nın, onun cenâzetine girmedişini, namâzını kılmadığını rivâyet eder (II, s. 696, 764). Bir gün, babasının ziyarete gittiği zaman, oğlu Alîeddîn'in kabrine «Senden yalnız İhsan üssânı umsam, pekî, suçlu nereye sığınmızm mevlânâ arıya bir beyite, «ky kereem ussâ, sen, yalnız iyî kâşinâ yaptıklarıma kabul eder, yalnız onu yarıtırsan, pekî, suçlu kîlî, suçlu kîlî, nereye gitsin de sığınmâ inlecin» mevlânâ farıya bir beyit yazdığını söyler (I, s. 233).

Bu beyit, «Mennev» nin ikinci cildindedir (Keşf-ül Ahyâd'ın Mennevî; Tuhân — 1229 h. s. 112, satır. 24). «Mennev», nin ikinci cildine 662 de başlandığine göre Mevlânâ, bu beyit, oğlunun mezarına, onun ölümünden iki yıl sonra yazmıştır.

★

Sultan Velâd, kardeşi Alîeddîn Çelebi'nin ölümüne, bir rubîî ile ağıd yakmış (Ferîdan Nâmâ Usûk basımı Divân-ı Sultan Velâd, kit. s. 571), bu rubîîde, babasının bir kâilesini hatırlama ve hatırlatmıştır (Menzûb-ül Arşîn; Tuhân Yâzın basımı; Ankara — 1926, s. 446). Sultan Velâd'in, Alîeddîn'in ölümü üzerine bir rubîîsi daha vardır (Divân s. 677).

★

Mevlânâ, VII. mektupta, oğlunu, emîderrislerin evineci diye övüyor; oğullarının, talebedinin, kendinden bilgi öğrenenlerin başlarına gelge salmasını; tenice şehre gelmesini, herkesten de, boytence, artık eredece kârgınlığın kalmadığını öğrenmesini istiyor.

XXIV. mektup da, herhâlde gene Alîeddîn Çelebi'yedir. O mektupta da, evinden ayrı yerlerde kalmasını, havasına uyumunun kendisini pek sıkıktığını belirtiyor. Bu mektupta, bir de, Emîr Seyfeddîn'in adı geçmede, bu beyin adamlarına, oğlu için ricada bulunduğu, yâzıya dâkkığı anlaşılmada.

Belçuk tarihlerinde birkaç tane Seyfeddîn geçiyor. Hangisidir, neden ona bağ varmıştır Mevlânâ? Bununı şimdilik aydınlatamıyoruz. «Fîrâ mâ-fîh de Seyfeddîn Ferrâs adı bilâinden bahsedilir; ihtimâl odur (Nihâc basımına, s. 52).

LXXVII. mektup da Alîeddîn Çelebi'ye yazılmış olsa gerek; çünkü bu mektupta da, emîderrislerin övünme adâı var. «Kâşûdükten ötürüp kâşbe edenlerin sevdiğiz, adâı de dikkatli geliyor. Ayrıca bir de, o odada oturam, babamı sayması tenbih ediliyor; şükûler veriliyor. Acaba odadaki sâ, Şems midir? Pek mümkün. İnce Meveddîn'le şüdan bân söder söyledigini de ayrıca bildiriyor.

XXXII. mektupta Alîeddîn'in ölümünden sonra, onun mirası için yazılmıştır. Bu hususta Mevlânâ, hiçbir tavsiyede bulunmaz.

Bütün bu mektuplar, Mevlânâ'nın, oğluna pek kırdmış olduğunu da göstermektedir.

Alameddîn Kayser.

III. Gıyâseddîn Keyhusevî'nin (603-622 1204-1282) sarayındaki beylerden dir. Cümri sayısında büyük yararlığı görülmüştür ve bu layına basırlandırlandı. (İhtî Râhî. M. Th. Houtsma basımı; Leide, E. J. Brill, s. 332).

ERÂKÎ, onun, sonradan Mevlânâ'nın kârbene yapıldıca minârik hizmetinde bulunan Tebetülî Bedreddîn'le dost olduğunu (Tuhân Yâzın basımı, T.T.K. Basım, Ankara — 1929, I, s. 367) Mevlânâ'nın Örüpe Seriya giden ve bu yâziden hâzırkarıca birine bir yuzuk vurup dâğın bir vâzın, Konyâ'ya kaşarak Mevlânâ'ya sığınmış, Mevlânâ'nın mektubu üzerine Alameddîn tarafından kutarıldığını (ayrı, s. 459), evinde, Mevlânâ için semâ' meclâ tertiplediğini (s. 469), Mevlânâ'dan ne kerâmet gördüğünü sorulunca, ona her mîlletin, herkesin sevmeşinden büyük kerâmet mi olur evrâkıca vârdığını (s. 519), tarbesin yapılmışına sebep olduğunu bildirir (T.Y. basım, T.T.K. Basım, Ankara — 1961; II, s. 792). Müveddîn'nin, Kayseri'de yapıldığı, Kâşûdûlîn Şerâf'ın müderrîsliğini ettiğiz medresenin açılış törenine, Sultan Velâd'ın davet için Müveddîn tarafından onun gönderildiğiz de gene aynı kitaptan öğrenmekteyiz (II, s. 811-812).

669 Şevvâline (1264) öldürülmüştür. Sultan Velâd, ona üç mevlâyeye yazmıştır ki bunların birinde, türbey ve medresey yaptırdığı da bildirilme. İçinde, şerâfın üç oniki beytinin ilk herlerinden Alameddîn Kayser adı geçmektedir, yâzın bu kâşide, müveşşehür (Divân F. N. Usûk s. 1961; s. 9-10, 26, 126-128). Ayrıca bir rubâîyle de ona övür (Rubâî, 373, s. 606). Sultan Velâd, Alameddîn Kayser'in şehâdetinden sonra da ona, başka beşlik bir terf'ine ağıd yakmıştır ki bunda

da onun, öst doğru bir Mevlânâ dostu olduğuna, sevecilere, Mevlânâ'ya kıyarız-
luk ettiğini, sanar (s. 376-389).

★

Mevlânâ'nın XXI mektubu, Alameddîn Kayserî'nin mektubuna cevaptır. Bu mektupta, çiftler de vardır. CXXIV. Mektup da onadır ve bu mektupta Mevlânâ ona, «evlâtların övünüb diye köşeb eder.

All (Ağlayan. Nevvâh).

Ölünün soyunu-soğuna, iyiliklerini anarak, hâziralara dâle getirecek mekânları ağrılar yakıp ağlayana ve halkı ağletenlere arıya, nevvâh, kadın olursa nev-
vâha, sarıya nevhager denir. Vehtâyle böyle bir köst vermiş; baki yerlerde halâ da vardır.

LIV. mektupta adı geçen All'ın «nevvhâ» diye anılmamasından anlayoruz ki, kendisi bu işe vermiş birisidir. Fakat kimdir? Bu, belli değil. «Bîstân Muham-
medîni» diye anılan sâkin de kim olduğuna bilmiyoruz.

Âlim (Emir. Çelebi).

Mevlânâ Celâleddîn'in küçük oğludur, Mevlânâ, ilk hanımı Geyher Hâtun'un vefatından sonra Konya'da, Kıra Hâtun'u almış ve bu hanımdan, Emir Âlim Çelebi ile Mevlânâ Hâtim doğmuştur. Emir Âlim Çelebi'nin doğum yılı bilmiyoruz. Ancak, babasından dört yıl sonra, İnci 676 Cîrâde'de'olmasına sâkinin gîrâ (1277) vefât ettiğiğine (Abdülbâki Çobanoğlu; Mevlânâ'dan sonra Mevlâvîlik; İst. İnkilâp Kitâhane — 1933, s. 356 Kevir kâbâli), anasından, kendisinden onbeş yıl sonra göçtüğüne bakılırsa (aynı eser; aynı sâhife Kıra Hâtun, 691 Ramazan-
nının onaltısında vefât etmiştir. 1283), onun ömrünün olmadığuna hükmetmek gerektir.

ESKİ, Müezzîneddîn Emir Âlim Çelebi'nin, Kıra Hâtun'dan doğduğuna (Tebâin Yazarı basım, II; Ankara — 1961, s. 965), doğduğu zaman, Mevlânâ'nın,

Gelîn ey âşkân, e ay yâhî gîrâ geldi;
Zevkâtıyla, nevvelâmıye bel kaşlayn; çîküb sevgîl, künâşe geldi.

mevlânâ'daki beyitle basılan gâmil şâyirinin olduğuna, yedi gün semâ' mevlâleri terâplendiğini, birkaç hedyeler geldiğini rivâyet eder (Aynı, I, Ankara — 1933, s. 485-491). Gene ESKİ, Emir Âlim Çelebi'nin, devlet hizmetine imkân ettiği ve hâzinedâr olduğuna, aynı mahâzinde söylediğini yazıyor (I, s. 190, II, s. 769). Aynı kıtağa, çâhîl vesîletlerle birkaç yerde daha adı geçer (I, s. 254-258, 481-483, II, 702, 823).

Müezzîneddîn Emir Âlim Çelebi, Mevlânâ'nın en tarafında yasmaktadır. Baş tarafındaki sarıya kitabının türkçesi şudur:

«Bu türbe, mehtubûlar pâdîşâhı, Hak ve Dîmî Celâli Huseyn oğlu Muham-

med'in oğlu Bîstân Mevlânâ Muhammedî'nin oğlu, yâse'likler doğularının güneş,
yüce cîsînin baş İsmi Müezzîneddîn Emir Âlim'in kabridir.

Ayak tarafında bulunan ve bu kitabeyi tamamlayan kitabının türkçesi de şudur:

«Allah arsların kütâsın. Aldıncı yurdundan sevinç yurduna, sâtiyâs yetmiş-
altı Cîrâde'de'olmanın sâkinin gîrâ'ı geçti. Allah ona sevecileri yerleşsin.» (Mev-
lânâ'dan sonra Mevlâvîlik; s. 255).

★

XXXI. Mektup, Müezzîneddîn Pervâne'ye, Emir Âlim Çelebi'ye yardımında bu-
lanmasının re'âk yolu yasmıştır. Mektupta, Emir Âlim'in, «Yardım, sâtiyâsına,
ağrıama gelmesinde» bulunduğuna belirtiyor, geçmişinin dersliğinden bahsedil-
yor; hakkındaki sırgınların yerleşmesini istiyor.

XCVII. mektup da Müezzîneddîn'e yazılmış olsa gerektir. Bunda da Emir Âlim'in pek yoksul bir hâle geldiği sâtiyâsına girdiği anlaşılmakta, yardımında bulunul-
ması istenmektedir.

CXII. mektup, Emir Bahâleddîn'e, Emir Âlim'e yardımında bulunması için gön-
derilmiştir. Mektupta, Emir Âlim Çelebi'nin, bu sâtiyâs ettiğî tapınından lütüfler elde ederek teşekküllerle ödediğî anletö'dü gibi, Emir Âlim'in, Temîn kulluğuna döndüğü, fekal pâhâsîlik zamanında sâtiyâsına düğüğü de anlaşılmakta.

CXVIII. mektup, oğla Müezzîneddîn Emir Âlim'e yazılmıştır. Mektuptan an-
laşıldığına göre Emir Âlim, mevlânâ Çelebi Hâkimeddîn'e tartışma, birazlık gîrâsına dokunmuş. Mevlânâ, Çelebi Hâkimeddîn'in ubâluğundan, kendisinden ve Emir Âlim'e hakkı bulunmuşundan bahsediyor; onunla tartışmamasına, sustu-
ka gîrâsını almamasına istiyor; akal hâle incinmeğini bildiriyor.

CXXIX. mektup, Ezzîneddîn Tahîr'e yazılmış. Emir Âlim'in sâtiyâsını çoğal-
dığını bildiriyor, sâtiyâsın yapılmaması için Müezzîneddîn Pervâne'ye sâtiyâsının rica ed-
yor.

Emir Âlim Çelebi'nin başlıca aydınlatma bakımından, Meveddî'nin yazılan LIV. mektup, en önemli mektup. Meveddî'nin mektubuna cevap olan bu mek-
tupta, Emir Âlim'in, dâriyâ işlerinden elini-eteğini çektiğî, hırka gilyâ tirâs ol-
rak derveşlik yoluna girdiğî bildiriyor ve sâtiyâsı bildiriyor. Aynı zamanda, Meveddî'nin dâir yazılan mevlânâ'da bildirilmiş gibi bu mektup, Mevlânâ'nın değî, çîküb Meveddî'nin sâtiyâsının, «Hâzretî Mevlânâ'ya arz edildiğî yazıl-
makta.

Anlaşıyor ki Emir Âlim Çelebi, Mevlânâ'nın başta, İhtimâl son çağın-
rında devlet işlerini tamamıyla bırakmış, kendisini arsları yâtiyâsına vermiştir.

Âlim, Emir. Seyfeddîn Hama.

XV. mektubun mehtubû olan sâkin kim olduğuna kesin olarak söyleyemeyiz. Mevlânâ mektubunda, Emir Âlim Seyfeddîn Hama'nın oğludur, babelâra, babelâra İsmi vermesini hanımdan Mevlânâ'dan rîcâda bulunmuşun, Mevlânâ'da culer-
kuruyor; rîcâlarını bildiriyor. Aynı zamanda Çelebi Hâkimeddîn'in, beğ dâriyâsına

onartmak için marafata girildiği bildirerek mübâhâbenden, ona yardım da bulmasını rica ediyor.

XVI. mektupta Emir Şeyfeddin'in başlanılması dolayısıyla, oğullarıyla yakmaların beşektirleri, Emir Fervâne'ye bildirilmez, bu hüfları: güleyle görmek istedikleri anlatılmıdır. Bu mektuba nazaran XV. mektubun da Fervâne'ye yazıldığı söylenir, sanırım iki yazış olmas.

Arslançoğmuş Fahreddin Atabek.

Yaruk oğlu Sevinç'in oğlu Arslançoğmuş Fahreddin, Kocadağ savaşında Çiyâeddin Keykâhân'ın sarcağdardı. Boğuşunda, pâdişâhın kuyafetini değiştirerek kurtulmasını sağlanmış. Emir Âbbâsîta bulunmas, II. İzzeddin Keykâhân'ın IV. Rükmeddin Kürcanlar'ın aralarını bulmuş, İzzeddinle Rükmeddin savaşırken, İzzeddin tarafından alçı olarak Rükmeddin'e girmiş. Elî kardeşin arasını bir kere daha bulmuş, onları barıştırmış. 654 ve (1256) İzzeddin'in Moğollar tarafından savaşın sonu IV. Rükmeddin'in tahsis geçirilmesini sağlanmış; bu boyelerinin boyununu bastırmasında da yararlılığı görülmüştü (Tahsin Yavuz'un Manâkıb-ı Arifin terc. s; Ariflerin Menkıbeleri, c. I, Ankara — 1959, s. LXXVI-LXXVII; Müslümanlar-Abbâsî; Osman Turan basımı; Ankara — 1944, s. 49; Osman Turan'ın notu 4; Osman Turan'ın Türkiye Selçukluları'na, s. 95-93).

Efâkî Arslançoğmuş Fahreddin'in, Konya'da, Atabekiyye Medresesini yaptırdığını, Şemseddinî Mardinî'nin burada müderris olduğunu bildirir (Tahsin Yavuz basımı; c. I, Ankara — 1959, s. 366). Gene aynı müellif, bu medreseye önce İzzeddin olanların müderris olmasını rica ettiğini, Mevlânâ'nın, şarta bağlı olan hayretin, tam hayır ayıtlamaya çağırması söylediğini haber verir (s. 444-445).

Mevlânâ'nın LXXXVII. mektubu, bu sâit da yazılabılır (Fahreddin-Ail-Şâhib-Âta'ya da bakınız).

Mevlânâ'nın XXXIII. mektubunda da bu sâit adı geçer. Yapıldığı medresenin müderrisliğine Mardinî Şemseddin'in tayin edileceğini, ondan mihnal kâkacak olan Karatay medresesine Atâhaddin'in tayin edilmesini ister (Ekmelüddin-Tâhib'e bakınız).

Bahâeddin.

Mevlânâ, XII. mektubunu, «emirler pâdişâhı» diye hitâb ettiği birine yazıyor ve ona sözlerini bildirirken sonra, Bahâeddin adlı birisinin için ölene sözünü rica ediyor. Mektuba da Bahâeddin'in güleleceği, şükrederek, Kitâfırazın amacını dâvâceğini umduğunu söylüyor.

Tarîhlerde, işi ölene sökülecek bir Bahâeddin bulup yakıttırmasınak «Mevlânâ-ı Arifin» dedi Bahâeddinler arasında, Şeyh tavâle edilecek iki kişi var:

Birisi, Mevlânâ'nın, «Mesnevî den başka şiirlerini yazdığı için «Kâib-ı aşık» diye anılan Bahâeddin Behrî'dir. Efâkî, ravîlerinden olan bu sâit, enbir yerde anar (Tahsin Yavuz basımı, c. II, Ankara — 1963, Endeks, s. 1184). Bu sâit rumca bildiğini, sanırdan hüseyin imâm olduğunu gene Eflâkî'Gen öğrendiyorsu (I. 2, Ankara — 1959, s. 242-243, 442).

Öbürü, Uta Arif Çelebi zamanında Hüseyin hizmetine beklen Tarî Bahâeddin'dir (II, s. 506).

Mevlânâ'nın tavâle ettiği Bahâeddin, belki bunlardan biridir.

Bahâeddin (Melik-ı aşık).

CXXII. mektubun, Melik-ı aşık Bahâeddin'e yazıldığını, başkâk hüseyinlerde, «Pâdişâhların sultanların hile yakını, deniz kıyılarında konakların, aşkın yolların emrâsı şükârlarından alıyorsa.

Bahâeddin, Rükmeddin Kürcanlar'ın tahsis geçmesi üzerine bu memuriyete tayin edilmiş. Rükmeddin'in boğdurularak öldürülmesinden sonra 676 da (1277) Cıvı ve Karacınanlar işlerinde, Konya'da öldürülmüştür. Müslümanlar-Abbâsî, Osman Turan basımı, Ankara — 1944, s. 74, 122. İbnî Bîbî; Houtma basımı, 1902, s. 26, 323, 355-356).

Efâkî, Mevlânâ'yı ziyârete gelen beyler arasında, bu sâit da anar (Tahsin Yavuz basımı, c. I, Ankara — 1959, s. 134).

Celâleddin (Emir. Müsteşif).

Mâlîye işlerinde memur olan mâlîye veziridir. Celâleddin Mahmud, müsteşiflik makamına Çiyâeddin Keykâhân zamanında girmiş, 675 Hicrîde (1276) Çiyâeddin Keykâhân'ın Kayseri'ye girmiş, bu sırada Hastroğlu işkını patlak vermiş, bu işyanda esir düşmüş, fakat Moğol ordusu tarafından kurtarılmış. Moğol hükümdarına yazmış giden Celâleddin, Moğollar tarafından şahânet nâhîliğine de tayin edilmiştir. Tarîh, bu sâit, doğru sözlü, doğru hareket eder bir sâit olarak övür ve zamanında, mâlîye işlerini düzene soktuğunu söyler (İbnî Bîbî; M. Th. Houtma basımı, Leide, E. J. Brill, 1902, s. 307, 310, 313, 334. Müslümanlar-Abbâsî ve Müslümanlar Aşkâr; Dr. Osman Turan basımı; T.T.K. Basımevi; Ankara — 1944, s. 97, 100, 102).

Efâkî'de, Celâleddin Mahmud'un adı, Mevlânâ'yı ziyârete giden beyler arasında anılır (Tahsin Yavuz basımı; T.T.K. I, Ankara — 1959, s. 133). Gene aynı müellif, onun tertipleceği bir ziyâlette, Mevlânâ'nın da bulunduğunu haber verir (s. 268).

Sadreddinî Konevî'nin hadis okuyanların arasında onun da bulunduğunu bildiriyor; aynı zamanda, hâle bunı bildiren vezirle, tabesinin «Emir-ı aşık» olarak

duğuna da hükümler (Mektûbât-ı Mevlânâ Celâleddin, Uluak basımı, Onaör; s. 17. No. 4).

★

Mevlânâ'nın XXIII mektubü, Nispetiyyeler İstema parsının başlanmasında rîkâ yokmuş, Celâleddin Müstevfî'ye yazılmıştır.

CXXVI mektup, Müstevfî'ye yazılmışsa da ad yerinde «Fâikâ» sözü var. İhtimal, burası, müvvedde açık bırakılmıştır. Sourdan İhtimal eden biri, oysa bu sözü kondu. Bu mektup, Ziyâeddin Venir tekkesinin, Celâli Hâsâleddin'in verilmesine engel olanların giderilmesinde rîkâ etmektedir.

Celâleddin Karatâyî.

Aslan Rum soyundan olup I. Alâeddin Keykubâd'ın emelî kâlelerindenidir. 634 hürde (1236), Alâeddin'in ölümü üzerine, II. Gaykâeddin Keykhusr tarafından Hâzret-i Hâssa ve Taht-bâke hizmetlerine tâyin edilmiş, Kâzâd boşumundan ve Gaykâeddin'in ölümünden sonra beylerbeyi Bedreddin Yarıta'nın emelîkât işlerini görmüş, II. İsmâeddin Keykâvus zamanında salânet nâibi olmuş. İsmâeddin'in iki kardeşinin müstevfîk pâdîşahlığına sağlanmış. Üç beylerinin başında da bulunan Celâleddin Karatâyî, 654 hürde (1254), Kayseri'de ölmüştür. Pek dindâr olduğu için ferâhatında ed. «Yeryüzünde Allah eren» diye geçirdi (Tebâin Yânu; Marâkûb-ül Arifin terc. Ariflerin Menâkibi; c. I. Ankara — 1953; s. LXI-LXIII).

★

ERâkî ona, «eren hayî, hayır-hâsenâ üss» diye anar; Mevlânâ'nın ona büyük bir saygı gösterdiğini, İsmâ Karatâyî'yi dediğini, ölümünden sonra da merkadını ziyâret ettiğini yazar (T.Y. basımı, c. I. Ankara — 1959, s. 31).

★

Mevlânâ'nın XXIII mektubu, hitapta da açıklandığı gibi Celâleddin Müstevfî'ye yazıldığından, Yûsuf Cemâli Pîr ve Oulâm-ı Husayn Arâm, bu mektubu, Karatâyî'ye yazılmış sanmakla yazmışlardır (Tehran; 1335 - 1956; s. 266).

LXXXIII mektup, XXIII mektubu, CXXVI mektupları hitapları taşınmaktadır. Bu mektuplar Mevlânâ, mahatabına, «Beçimîl beylerim uluak, büyüklerim övünç, hümmetleri yüce, melek hayî Taasr'ya en yakın meleklerin safatlarıyla safatlanmış hayır ve inâf müddet, pâdîşahlarla sultanların en yakını, arâkların kâşip sâdıkları, yukuların görülp konuşarak cesâretleri sâ, meâlimizin yardımına kosan millet ve Dîn Celâli» diye hitâb ediyor. Bu vasıfların içinde hüssa, «Melek hayî Taasr'ya en yakın meleklerin safatlarıyla safatlanmış vasıflar, İsmâ Celâleddin Karatâyî'ye yakını.

Mevlânâ mektubunda, Kuyumcu Selâhaddin'in âdî; teğ parçasından kalın mîkâdara verilmesini dilemektedir.

Cemâleddin.

Bu sâtin, kesin olarak kim olduğuna bilmedik Mektupta, «İmamlarca müderris övünç, İmamların uluak, İsmâleddin üss» gibi hitâplarla övüldüğüne göre büyük bir sâit olduğu, müderrislerden biri bulunduğu anlaşılıyor. Bu mektupta, Kadî Serkeddin'in de selâmı, kendisine bildiriliyor. Fakâyihlerle derişlerin kendisini emelîkâtî anlaşıyor; o'dakça uzun süren bir ayrılıktan bahsediyor.

CIV ve CV mektuplar da, Cemâleddin adlı birine gönderilmiş CIV mektupta, gene övünçten bahis var. Fakat bu mektupta, bu sâit vasıflıyla vâkıe ve adanmasında da selâm gönderilmemiş. CV mektupta, kardeşlerin selâmı, kendisine sunulmuş. Ancak her iki mektupta da, Cemâleddin'in müderrisliğinden, sâitçe sâit edilmediğinden, kesin olarak bu sâit sâit mektubun, aynı Cemâleddin'e gönderildiğini söyleyemeyiz.

I. İsmâeddin Keykâvus zamanında bir kadî Cemâleddin Ferruh var; fakat zaman bakımından bu sâit olamaz. Beyyidliğinden bahsedilmediğine göre Beyyid Cemâleddin de değildir. Cemâleddin-i Hâzretî ve Cemâleddin Esir - Şikâri hiç değildir. 646 da (1237), Antalya'da bir kitap kopya eden ve İbn-ül Peleki diye ün alan sâit olduğuna da ihtimal veremiyoruz. (Bunlar için «Türkiye Selçukluları» na bakınız; s. 45, 55-57, 146).

Müstevfî Cemâleddin, yâr yaşında olduğu hâlde İrânetin Nergân'ın adanmış tarafından tutulup öğrence edilmiş, malları yağma otuzun Şeyh Cemâleddin Hâzretî Hâzretî olamaz da mümkün değil (Müstemcer-ül-Ahâk; s. 306-307).

ERâkî'ye, Mevlânâ mensuplarından bir Cemâleddin-i Kamerî var. ERâkî, II. İsmâeddin Keykâvus'un, bir gün Mevlânâ'yı ziyârete geldiğini, Mevlânâ'nın, pâdîşaha İhtilâf etmediğini, Mevlânâ'dan bir öğüt isteyince de pâdîşaha, ne öğüt vereyim anar? Buna gönen ol demişler; sen kurtluk ediyorsun. Seni bekli dikmişler; hürâdığın giriyorsun. Rahmân seni pâdîşah etmiş, sen, geçişin sâitçe iş görüyorsun dediğini, bu sâitler üzerine pâdîşahın, ağıya-ağıya müderrisden pâdîşah, medrese kapısından çıkınca da lûbâ etdiğini bu sâitler rivâyet ediyor ve ona anararak «Ashâbın ölü, Ömer'in üssüne mehar şeyh diye övüyor. Adına anıktan sonra rahmet okumamızdan anıyoruz ki bu Şeyh Cemâleddin, ERâkî, kitabına yazarken, yârî 734 Hürden (1333) hayli bir zaman önce ölmüştür (I, s. 443-444).

Alâbek Arıandıoğmaz'ın, büyük bir medrese yaptırıp Hanefîlerin müderris olmasını, şâfîilerin, o medreseye alınmasını şart koştuğuna Mevlânâ'nın beşlenmediğini, şartı muallâk hayrın hoş olduğunu söylediğini, Ferrâhâ'nın, Mevlânâ'dan vâc vermesini istemesi üzerine Mevlânâ'nın ona ve yanındaki beylere öğüt verdiğini gene oradan rivâyet etmektedir (Aynı, s. 444-445).

Gene ERâkî, Sultan Velâde sevesinin arasında bir kurgun olduğu, bunun üzerine Mevlânâ'nın Fâtma Hâzretî'nin bir mektup yapıp Cemâleddin-i Kamerî'ye vererek gönderdiğini yazar ve mektubun sâitini de aynen verir ki bu mektup, İsmâ LVI mektubumuzdur (II, s. 734-736. Bu mektup, Dr. Feridun Nafîs Uluak'ta 94. mektuptur, s. 62-61).

ERâkî, Cemâleddin-i Kamerî'yi, ölmüş-yı; sâhib ve ulamâ-yı İhtilâf etmiş arasında anar ve onun, Sultan Velâd'in çocuklarına eriştiğini bildirir (s. 784).

Efâkî, (Mankûb-ı Arifin: İ 713 ile (1318-1319), 794 (1335) arasında yaşamıştır (Tahsin Yazıcı: Önce, I, s. 9). Fatıma Hâtun'a gönderilen mektup, Selâhaddin-i Zerküb'un vefâtından, yani 1264 den sonra yazılmıştır. Cemâleddin, Sultan Veled'in çocukluk çağını erişenlerdedir. Bütün bunlardan anlaşılmasına göre Cemâleddin-i Kamerî, Sultan Veled'in hilâfet çağına erişmemiş, eriştiyse bile as bir zaman sonra yaşamıştır. Efâkî'de, Hüsnü Veled'in hâl teriminde, bu zaman hiçbir rivâyeti olmuyor da bu fikri kuvvetlendirir. Bilse Mevlânâ'nın muhâtabu, bu sâdır.

Mevlânâ, Fahreddin Ali'ye (Sâhib-ı Ata) yazdığı bir mektupta da; Ali Güheriâg tekkesinin, bu âfâ verilmesini recâ etmektedir.

Ekmelâdîn (Tabîb).

Hekim olduğundan, «Ekmelâdîn-i Tabîb» diye anılan bu sâtin hâl teriminde, gereği gibi bilemiyorsanız. Sultan Veled, bu sâit, kırk bir beybükk bir kadıyla övmüştür. Bu kasidinin, baştan yirmi iki beyti, müvâzâdır; yani bu beyitlerin ilk harflerinden, Ekmelâdîn Müseyyep-ül Nâheruvnî adı çıkar (Devân-ı Sultan Veled, Dr. Feridun Nâfiz Uluk basımı; 1958, s. 230-232). Övmün, Nâheruvnî olup «Tabîbîer Sultân» ve «Tabîbîer melik» diye anıldığına da biliyoruz (Özmad Tarsa: Türkiye Selçukluları. T.T.K. Basımevi; Ankara — 1958, s. 151, 175).

«Fihî mâ-ısb» ten, onun, Mevlânâ'ya dâkûnûğünûf, Mevlânâ'yı ziyârette gittiğini anlatmaktadır (Sâim basımımız; 58. Bölüm, s. 169-181).

Ekmelâdîn, İbnî Sinâ'nın «Kasîde» une bir de şerh yazmıştır (Tahsin Yazıcı: Ârifîlerin Menâkıbı, I, s. LXIII — LXIV).

Sipehâlâr, onun rivâyet ettiği iki menâkabeyi nakleder ki (M. Bahârî terc. jet. Selâhaddin Mevlânâsı; 1331, s. 114, 114-115) bunlar, Efâkî'de de ayrıntı vardır (Tahsin Yazıcı basımı; T.T.K. Basımevi; Ankara — 1959, c. I, s. 122-123, 337).

Sipehâlâr, Mevlânâ'nın hastalığında, Ekmelâdîn'in, Gazanferî adlı bir hekime başvurmasını ayrıntıladığını (s. 124), omzaks namâmına, muarrifin, ey şeyhlerin pâdişâhı, buyurun diye Bahreddin'i çağırması üzerine onun, edebe riâyet ediniz; şeyhlerin pâdişâhı Mevlânâ idi dediğini anlatır (s. 155-156).

Efâkî, Ekmelâdîn'in, Mevlânâ'nın semâ' meclislerinde bulunduğuna (s. 266), Mevlânâ'yı ziyârete geldiğini haber verir (s. 404-405, 472). Önce Efâkî'den, onun, İbnî Sinâ'ya dâkûnûğünûf, fakat Mevlânâ'yı olan sevgisinin hiçbir sevgiye kıyaslanamayacak bir derecede olduğunu öğrendiğünü ki bu rivâyet, onun «Kasîde» u şehâdetleriyle de uygundur (s. 509).

Ekmelâdîn'in, Mevlânâ'nın vefât yılı olan 3273 ten sonra da hayatta olduğuna, gene bu rivâyetlerden anlaşılacaktır.

Mevlânâ'nın XIV. mektubu, Ekmelâdîn'in mektubuna cevaptır.

XCVIII. mektubu, Karstây medresesine, Afshâdîn adlı bir müderrisin â-

ynine deâletle bulunmasını recâ yolu yazılmıştır. Afshâdîn, Efâkî de, gördüğü bir rüyâ üzerine Mevlânâ'ya başlandığı ve mürid olduğu anlatılan Afshâdîn-i Mürid olsa gerektir (I, s. 230).

CXXII. mektubu da, oğlu Emir Âlim'in geçtinin düşütülmesi için, kendî adına Pervâne'ye bağ vurmaması dileyiş yolu yazılı gönderilmiştir.

Emlâeddîn MİRÂS (Nâib).

İstifâ, yani mâliye işlerine memur olan Emlâeddîn MİRÂS, İsmâeddîn sarâfında salânet sâipliğine yükselmiş ve 737 hicriye (1273) kadar o makamda kalmıştır. 644 hicride (1246), Gayâseddin Keyhüsrev pâdişâh olınca de makamına muhafaza etmiştir. «İlim ve vekar dağ» diye övülen, hayret ve hür kılgilere bir sânikak olduğu, yaralı gönüllere ilâh olup gittâ verdiği, mâhnet göçelerine yardımında bulunduğuna belirtilen, haykırı övülen bu sâit, Karamanlıların İyâzında onlara karşı durmaya çalışmış, fakat bir başarı elde edememiştir. Bayburt'un Anadolû'ya girilince, ona sığınmış, için emurusu götür temkinini bozmuştu. 767 hicride (1278), Câmîr'in Kaçma'yı sağında, Toka'da Kaçarken yakalamış, işkenoçeye bütün malları, biriktirdiği paraları meydana çıkarılıp saptırılmış, kendisi de öldürülmüştü (Mükemmü'tül-Abhâr ve Mûskere'tül -Ahyâr; Osman Türân basımı; T.T.K. Basımevi; Ankara — 1944, s. 43-44, 88, 97, 111-113, 115 ve 124. İbnî Hefî. Histoire des Seléjouides d'Asie Mineure. M. TH. Bouis. 1902. Leide. E. J. Brill; IV, s. 326, 333).

«Fihî mâ-ısb» te, Mevlânâ ile konuşmaları anlatılır (Sâim basımımız; 11. Bölüm, s. 36-43, 17. Bölüm, s. 65-66, 26. Bölümde de adı geçer, s. 112).

Efâkî, onun, beylerle Mevlânâ'yı ziyârete geldiğini anlatır (Tahsin Yazıcı basımı; T.T.K. Basımevi; Ankara — 1959, I, s. 153). Zevce'nin, Mevlânâ'yı, kadınların toplanmasına çağırmasını, Mevlânâ'nın onlara sohbet ve semâ' ettiğiğini, Mevlânâ'nın başına güller serpiştirilmesini söyler (s. 490-491). Nâib'in, Şems'e de sorduğuna rivâyet eder (II, 190, s. 782).

Mevlânâ, XVIII. mektubunda muhâtabına, «Emirlerle hâl kulların beyl, malûmların İzzâdına yetişen, Allah aşığıyla bakıp gören Nâib...» diye övmesine göre bu muhâtab, hâta'da Emlâeddîn MİRÂS'dır.

Mektuba adı geçen Cemâleddin Ahmed'in oğlu İsmâeddin Muhammed'in kim olduğunu bilemiyorsunuz. Müderrâlığından, İlim de bahis yok.

LX. mektup, gene Emlâeddîn MİRÂS'dır. Bu mektupta, kendisini tahâlet vermeli olan Tâceddin adı kendine yardım edilmesini, tahâllin, böylece kolaylaştırılmasını dilemekte ve bu sâit, «ofukma» demektedir. «Mankûb-ı Arifin: de, Köylüğünde, Karstây medresesinde okuyan bir müderris Tâceddin Haris var (s. 510). Bir de Çelebi Ârif-ü Kebîr' (Üst Ârif Çelebi), bir rûnâlı de öven (II, 631) ve Atâbektîyye medresesinde mürid olan Nâhyboğça Tâceddin var ki (II,

944), Lâmi'de, Ulu Ârif Çelebi'ye berâberdir (887). Mektûpta adı geçen Tâced-din, İhtimâl de İki Tâced'din birdir.

LXI. mektup da Nâib'e yazılmıştır. Bu mektûpta adı geçen ve işi, dîvâne gi-ren Cemâleddin'in, «Mânsûb - al Ârifin» de, hükmîten arasında adı geçen Ce-mâleddin-i Kamerî olduğunu sanıyoruz (II, s. 164).

Emîr (Hacı).

XLIX mektup, Hacı Emîr'e yazılmıştır. «Mânsûb - al Ârifin» de bir Hacı Emîr'e var. Bu sâit Kenya'lıdır; Mevlânâ'nın gerçek dostlarından ve zengin bir âhidir. Mektûpta, muhâtabın teklîfîne dâir bir soz geçiyor. Mevlânâ, onu, «ahîdî ghaib savâş erî» diye övüyor. Bu bakımdan mektûbun muhâtabı, bu Hacı Emîr'e olmasın. «Mîlakservâli - Ahbâr ve Mînsiyevetü - Ahyâr» da, II. İsmâeddin Keykâvüs'ün adamlarından bir Hacı Baba'dan bahsedilmektedir. Bu sâit, İsmâeddin'e berâber İstanbul'a kağanlardan aynı pâdişah, ikincî ve son defa İstanbûl'a sığınırken Hacı Baba, gene yanındadır (Osman Türân basımı, Ankara — 1944, s. 42, 72).

★

Sultan Veled, Kayserî'de bulunan, yahut bir kargaşalık yüzünden Kayserî'ye giden Mevlânâ dostları arasında bir Hacı Ahî Emîr'i de anar (Peridin Nâfis Çukuk basımı Divân-ı Sultan Veled, s. 482. Beyt. 9444). Bekli de bu sâit, aynı adamdır.

★

Mevlânâ, mektûbunda, ayrıntıdan bahsetmede, kavuşmayı dilemektedir. Bu bakımdan, bu mektûbun Bizans'a gönderilmiş olması ihtimâl de düşünilebilir.

Fâhreddîn (Ali, Sâhib - Ata).

Hısn-ı Râmî oğlu Fâhreddîn Ali, daha fazla Sâhib - Ata diye anılmaktadır. İki yıl yakın Selçukîlerin çeşitli himmetlerinde bulunmuş, birçok yerlerde medreseler, kervansaraylar, tekkeiler, çarşılar yaptırmıştır. İsmâeddin Keykâvus devrinde edîlye işlerine memur olmuş, sonra saltanat nâibliğine yükselmiştir. Halktan, vakıflı - vakıfsız vergi toplayan Moğolları bu işten vâsîçirmek, vergi isletici bir dîvâne sokmak için Moğol hükûmdarına gitmiş, bu vasîfeyi başarıp Anadolu'ya gelmiştir. Rükneddîn Kılıçarslan'ın İsmâeddin Keykâvus'un arzularını bulmak için 687 de (1286), Keykâvus'a berâber Hulûğ'a gitmiş, dönünce de vezirliğe tayin edilmiştir. Özne bunların aralarından bulmak için Rükneddîn'e gitmiş, Rükneddîn tarafından vezirlik makamına getirilmiştir. Sonradan Sâhib - Ata'ya, yâni en büyük vezir olan Sâhib Fâhreddîn, Rükneddîn'in öldürülmesinden sonra da aynı vasîfede kalmıştır. Bir aralık, Mûsâeddîn Perrâne'nin de ây-yâmî dönmesi son - ucuında Osmanlı kaleine hâsretmişliği Hâgâten kurtuluşunda Moğol hükûmdarına başvurarak gene Sâhib - Ata'ya oldu 676 da (1277) IV. Rükneddîn Kılıçarslan'ın kızını, nişanlı olan Moğol şehzadesi Argun Han'a,

Mûsâeddîn'e berâber götürmüş, dönünce de, Hıstroğlı beyliğinde Akkutan a-zımarı korumasına memur olmuştur. Müstâfâlar karşı koymak için 1282 de Erzurum'a gelip orada kışlayan Moğol ordusuna dayanarak, yalnız başına Sâhib Fâhreddîn'e dönmüştür. Boylar, hiçbir para vermiyorlar, fermânlar hep onun adına geliyor, ordunun derdini de o çeksin; yalnız yüzen, yalnız kusar diyorlardı. Böylece Fâhreddîn Ali, ehlî yıldır biriktirdiği parayı, tamamıyla harcadı. 1286 da Şehzade Kaysarî, Sivas'a, oradan Kayserî yoluyla Akkâvus'a geldi. Bu orduyu beklemek, Fâhreddîn Ali'ye düştü. Nâhiyet, Cıvri ilçesinde de büyük yararlılığı görülmüş olan Sâhib Fâhreddîn, rakıybî Mücriddîn tarafından vasîfeden uzaklaştırıldı; vezirliğe, Fâhreddîn Kasrânî getirildi. Sâhib - Ata Fâhreddîn Ali, Akşehir'e yakın olan Nâdir köyüne çekildi, 687 de (1288) orada öldü. (Tâhîsin Yâzıcı: Mânsûb - al Ârifin tara Mîhî Eflâk Vakâihî Yayın; s. 1, Ankara — 1963, Onüçüncü s. XXII - XXIV. Abdülhakî Celâlzârî: Mevlânâ Celâleddîn; İst. İnkılâp Kitabevi — 1959, s. 10, 21. Mevlânâ'dan sonra Mevlîyîlik; İst. İnkılâp Kitabevi 1963, s. 3, 5, 6).

★

Sultan Veled, Sâhib - Ata'ya Fâhreddîn Ali'yi, yirmibir beyliklik bir kütâyâ över (Divân-ı Sultan Veled; Peridin Nâfis Çukuk basımı; 1941, s. 182 - 183).

★

Bütün kaynaklar, Fâhreddîn Ali'nin beyir - hâzenât sâhibi, âdil, merhametli bir sâit olduğunu söyler.

Etilik, vesîfelerle onu anar (T.Y. basımı; I, Ankara — 1951, s. 130, 132, 549, II, s. 666). İki yerde onu, «bu - l hayrî» diye anar (I, s. 128, 502).

★

Mevlânâ, XXXVI mektûbunda onu, «ulu, dîndâr, buyları gülmek, Tanrı'dan korkar, sonu düşünür, maslûmları gözetir, besler, pâdişahlarla sultanların yakını, büyük emir, vasîflarını vezir ve «kardeşim» der. Bu mektûpta, kendî menasplarından bir topluluğun, onun yardımıyla baştan - başta emrin olduğunu, fakat o aralarda, onlardan beş - altı kişi hâric, gene vergi istediğini bildirir; verginin bağışlanmasını diler.

XLIV mektûpta da, «pâdişahlara sultanların babası, vezirler pâdişah'a mâfâlar var; bence, «çölgün» dediği birine yardım reddiyle yanından bu mektûbun muhâtabı da Fâhreddîn Ali'dir.

XLVIII mektup da sanıyoruz ki emadır.

LII mektûpta da, muhâtabın, «pek ulu, bilgin, edâlet ismi, bağışlarda, Hıtuftarda bulunan, Allah buyruğuna uylayan, Allah'ın halâmını emreyen, pâdişahlara sultanların yakını diye övüyor, Sanıyorus ki bu mektup da Sâhib - Fâhreddîn'dir. Bu mektûpta, deriyleti kırınay, hatıra da kendileriz hakkı «stermalye çalşan bir topluluktan «kışyet ediyor; hatıra Konya'dan gitmeyi bile «söz aldığım, fakat mektûbun muhâtabı olan sâitim bırakmadığını söylüyor ve pek az sözlere «söylüyor.

LXXVI mektup da, ona gönderilmiştir sanıyoruz. Bu mektûpta Mevlânâ,

Şeyh Sadreddin'den bağışlan tekkinin, geçmi yolunda olmanın Çelebi Hüsneddin'de verilmesini istemektedir.

LXXXIX mektup, Çelebi Hüsneddin'in oğlu Sadreddin'e yardımı bulunulması için yazılmış ve onunla gönderilmiştir. Sadreddin Muhammed'in oğlu Hüsneddin Hazan, 747 şevvalinde vefat etmiş (1347) ve ürbeye gönderilmiştir (Abdülhâkîm Özgünar: Mevlânâ'dan sonra Mevlâlık; İst. İnkilâp Kitabevi; 1958, s. 339). İhtimali babası da oradadır, fakat mezarı yapılmamıştır; yahut da babası Hüsneddin'in kayınası komutanı ve Çelebi Hüsneddin'in merkezi sonra yapılmıştır; oğluna kıskıncı yazılmamıştır.

LXXXVII mektup, birkaç derişim verdiğini söylediklerine dair, gerçekliği zaman geçtikçe için pidişan bir formın alınmasını reâ edilmektedir.

LXXXIX mektup, Şâhîb - Ata'ya yazılan mektuplardaki hitâpları taşımaktadır. Bu yüzden, ona gönderildiğinde şüphesiz yok. Hıca Zeki devlet malından bir dükkan tutmuş; tutarken dostları, yardım edeceklerine dair söz vermişler; fakat iş başa düşince kendisini yalnız bırakmışlar. Mevlânâ, Emir'den, bu sözün yardımı bulunmasını reâ ediyor. Bu Hıca Zeki, sanırım ki «Menâkıh-ı Arifîne'de adı geçen Zekiy-i Karvî'dir. Sultan Velâ'de dadıklı eden Kiraman'ın başında bir semâ' meclisi kurulmuş; Zekiy-i Karvî de bu mecliate bulunuyor; üç gün - üç gece, arkadaşlarıyla nezdiler sörfürü (Tebâin Yazın basması, c. I, Ankara — 1948, s. 330). Birğin de, dostlarından bîğirler, Mevlânâ'nın huzurunda, İbnî Arâbî'nin «Fütûhâtı'ndan söz alıyorlar; şahaf bir kitap diyorlar; maksadı nedir, belli değil. Bu sırada Zekiy-i Karvî geliyor ve nezdiler söylemeye başlıyor. Mevlânâ, şimdî diyor, Zeki'nin fütûhâtı, Mekki Fütûhât'ın reâ; ve semâ'ı kalkıyor (Aynı; s. 429).

Banyorus ki XC mektup da onadır; çünkü hitâplar, tavşiler, pek uyuyor, Mevlânâ, bu mektubunda, adı belirtilmeyen birinden, gene adı belirtilmeyen birininin yapıldığı medreseye tâkin edilmesini reâ ediyor ve mektubunu onunla yolluyor.

XCVII mektup, oğlu Emir Âlim Çelebi'ye yardım reâıyla gene ona yazılmıştır Banyorus.

CVIII mektup, Ahî Ömerîşâ tekkesinin Şeyh Cemâleddin'e verilmesini reâ yolunda yazılmıştır (Cemâleddin maddeine bakınız).

CXCVIII mektup, hâhîb komünde. «Pidişanlar ve saltanat babası âleminin bulunmasını bakılmasını gene Fahreddin Ali'ye, Alabekliği zamanında yazılmıştır. Neteğin bundan sonraki mektupta, adı sıkça gemededir.

Bu mektupta adı geçen Şemseddin Yavîş (**), beylerbeyidir. Tarih, Çelebedin Karatay'ın bu sâti, «dinde, kulukta bulunarsa» İki sâti olarak özer. 747 hilerde (1349), Gıyâseddin Keykavûs'un oğulları İmeddin Keykavûs, Hüsneddin Kılıçarslan ve Ahmeddin Keykubâd', müstereken pidişan yapan, Karatay'la bu sâti (Müşkerretül - Ahbâr ve Müsteyrretül - Ahyâr; Osman Turan basması; T.T.K. Yayın Ankara — 1944, s. 36 - 38), 854 hilerde (1356), Bayezî'nin Anadol-

(*) Bu kelimenin okunup Osman Turan, Yavîş olarak tasahih ve tesbit edilmiştir (Müşkerretül - Ahbâr; s. 27, not. 1).

lu'ya gelmişdeki savaşta şehid olmuş (Aynı, s. 48), onun ölümlünden sonra da Beylerbeylik makamı kalmıştır (s. 48). Ancak «İbnî Bîbî, Şemseddin Yavîş'ın, bu tarife ölmeyişini, Hüsneddin Kılıçarslan'ın tabii geçişinde Tokat kalesinde muhafız olarak bulunduğuna bildirmektedir M. Th. Houtama basması; Leide, E. J. Brill, 1920, s. 292). Baybars Tarihî, onun 675 (1276) te, Halıroğla beyliğinde, Hüsneddin Pervâne'nin dayısı Şemseddin Münevver'in oğlu Şemseddin Yunus ve diğer beylerle ölümlüğünü, başlarını Konya'ya götürüldüğünü yazar (M. Şemseddin Yavîş'a tenz. T.T.K. Yayın. İst. Maarif Mak. 1941, s. 81).

Mevlânâ, Mektubunda, Şemseddin Yavîş hakkında «rahmetli» diyor ki bu sâti, mektubun, Yavîş'ın ölümlünden sonra yazıldığını ap - açık bildirir. Halbuki Mevlânâ, 672 de (1273) vefat etmiştir. Bu hâde Baybars Tarihî yazılmaktadır; Müstamerretül - Ahbâr'ın verdiği bilgilerin doğru olması gerekir. Buna göre de Mevlânâ, bu mektubu, 1256 dan sonra yazmıştır.

Mevlânâ, Şemseddin Yavîş'ın kuzunu, oğluna almak isteyen Fahreddin'e, dede - kodularına önem vermemesini, söylenen sözlerin hep hâset yüzünden söylenildiğini anlatıyor ve bu için bir düzene girmesi için de Çelebi Hüsneddin'in, himet tapına gelmekle bulunduğuna bildiriyor. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki Mevlânâ, Yavîş'ı çok sevmektedir.

CXCKIV mektup, gene onadır. Hüsneddin atfedilen Kevâmeddin, İhtimâl Müşrif - al mülk Kevâmeddin Eşer İbn - al Hamîdî'dir (Müşkeme, s. 411). Bu sâti, Karamanlar beyliğinde «İhtimâl» adına olmuş, 676 da (1277) ölmüştür (Aynı, s. 72). Eşer mektup, buna yazılmışsa, hem bir aralık hüsneddin atfedildiğini, hem de «oğlunun» dedikğine göre Mevlânâ'ya mensûb olduğunu anlıyoruz.

CXCKV mektup, gene Şâhîb Fahreddin'e, Alabekliği zamanında yazılmıştır. Bu mektup da, Çelebi Hüsneddin'in oğlu Sadreddin'in, geçiminin sâiden alınması dolayısıyla yazılmıştır. Mevlânâ, Sadreddin için Şâhîb Fahreddin'e hissesi güttüğünü, fakat fırsat bulup söylemediğini de yazmakta, onun yardımını dilemektedir.

CXCKVIII mektup, Fahreddin Ali'ye, Şâhîb - A'zamlığı çağında yazılmıştır. Duk, senâ ve öğütten ibarettir.

CXLI mektup da sanırım ki onadır. Bu mektupta da, Çelebi Hüsneddin'in oğlu Sadreddin'i kayınası reâ edilmektedir, mektup da onunla gönderilmektedir.

★

X mektubun da ona yazıldığını sanıyoruz (Nemmeddin. İbnî Hurrem mad. b).

Fâtıma Hâtin.

LVI mektup, Kayıncı Salâhaddin'in kızı Fâtıma Hâtin'e gönderilmiştir. Eski, Fâtıma Hâtin'un, sevdî Sultan Velâ'de, arasında bir kurgunluk meydana geldiğini, Mevlânâ'nın, bu mektubu yazarak Cemâleddin - i Kamerî De Fâtıma Hâtin'e gönderdiğini yazıyor ve mektubu, aynı kaydediyor (c. II, s. 734 - 736).

Mektuban sonlarında, «Sizin bereketlinde onun ter - tosis rüha, yeryüzün - daklere, sizin sebebile, yüzünerde yarımda buluruz» denildiğine göre mektup, Salihaddin'in vefatından, yani 637 den (1238) sonra yazıldığı anlaşılabilir.

Faküeddin (7)

LXX mektuban muhtabı açıklanmamış. Çok şiddetli korkutulmuş, azar - larla dopdolu olan bu mektup kime yazılmıştır? Bilmiyoruz. Ancak «aziz öğüdü diye hitabedildiğine, kendisini de «babam» diye andığına göre, kendisine yol ba - kımından bağı olan birisine yazıldığına şüphe yoktur. «Kardeşim, yaşca senden daha küçük. Yaşık. Nâherde, kim vileydi de, kendi hâlini, bir anlaşıcağı sana» sözlerinden anlaşılıyor ki, mektuba muhtab olan kişi, yaşca kendisinden küçük bir kardeşi varmış; o da sefâhale dâlanlardammış; bu yolda da göçüp gitmiş. Bu sözcük, mektubun Alâeddin Çelebi'ye, yahut Sultan Velid'e yazıldığına şüphe bırakmaz. Şu hâlede bu «aziz öğüdü», Mevlânâ'nın yol öğütlerinden biridir. Bu kadar hatıra düşüldüğüne göre de, Mevlânâ'nın sevdiğilerdendir; onun hakkında duyduğu sözcük, kendisini pek üzmektedir; uykularını kaçır - maktadır. Önce mektupta, «Beytil - Harâm gibi iyî bir adla anılan, parmakla gösterilen o evin, Zilyân Kervansarayı gibi bannaman yakındır» deniyor.

Bu Zilyâ Kervansarayındın, Efkâki de, «Zilyeddin'in hanı» diye bahseder. O handa Tâvûs adında pek güzel olan, pek güzel giyinen bir kadın vardır; güzel de çeng çalar. Herkes onun sazına, yâstine vurgundur. Bir gün Mevlânâ, o handa gelir; Tâvûs da, Mevlânâ'yı odama çağırır. Mevlânâ, davetini kabul eder. Akşam namâzından, kadının odasında ibâdet eder. Mevlânâ'nın hâlî, kadına pek dokunur. Ayı günde, Fidişeli hamdendir, kadını kendisine niâzlar. Tâvûs son - radan namâzının en kutsal kâdîmlerinden olur. Efkâki, sonunda diyor, o kadın han, Mücâmmelanın hanımı oldu; şimdî Nakışî Hamam diye meşhurdur (Tab - sin Yazın basımı, c. I, Ankara — 1959, s. 375 - 376).

Efkâki'nin, küçüğe demesine rağmen bu handa, bu kervansarayda, bîm uy - gunuzun için denişiği anlatıyor Mevlânâ da, aynı mektubunda buna şüphâ anlatıyor.

Gühertâş (Ahl).

Bu zîl, Mevlânâ'nın ocağı Üstad anlatırken adı geçen Ahl Bedreddin ol - maz; çünkü bu Bedreddin'in, Gühertâş deniyor (Mankik - al - Ârifin, T. Yazın basımı, c. I, Ankara — 1959, s. 173).

Mevlânâ, Şâhîb - Ata Fakreddin'e yazdığı CVIII mektupta, Ahl Gühertâş tekkesinin, Şeyb Cemâleddin'e verilmesini reâ ediyor.

CXLI mektuba, evlâlar ühan, soylu - boyta, adillet imi bûgin, ocuların ön - cülü, savâç arâmın - Bedreddin'e yazılmıştır. Bu mektupta, Bedreddin'in, bir baba dostu olduğunu belirtir, onun, «kulu şehid, ulular ühan veürin arma - nın» olduğunu söylemiş, adı açıklanmayan birini, ona tavsiye etmişdir. CXLV mektupta da, aramızdaki dostluğun habedan kalma olduğunu, sevgile de, zâiretin de mâras kaldığını söylemiş, oğlunun dediği Tâceddin adlı birisine yardımında bulunmasını reâ etmiştir.

Şüphe yok ki bu baba dostu Bedreddin, Alâeddin Keykâsâd'ın (638 — 639 1239 — 1239) lâikân olan, sarayda usulîk hizmetinde bulunan, Mevlânâ'nın be - bânı Sultanca - Ucum'ya İntihâb eden ve ona bir madrese yaptırın, medreseyi, evlâdına vakteden Dunder Bedreddin Gühertâş (Gevhertâş) tir (EKŞAKI, T. Ya - sını basımı, Ankara — 1959, s. 43 - 44). Alâeddin Çelebi'ye Sultan Velid'i sun - met eden kişi de bu olduğuna şâir Efkâki'nin rivâyetli doğurmuş Bedreddin, de - ha Lârende'de (Karaman), Salihîne - Ucum'la tanışmıştır, belki de Karaman'a - la bir İhtî vardı (s. 303). Önce Efkâki, Kuyumca Salihaddin'in kızı, Sultan Velid'in zevcesi ve Ulu Arif Çelebi'nin amnes Pârima Şâhîbân'dan, Sem'în sebid edildiğinden sonra bir kurayya atıldığına, Sultan Velid'in, şifârlığı bir riyâ seetine mahrem dostlarla bir gece yarıya göüp, cesedini kuyudan çıkararak, Mevlânâ'n - nın medresesinde, medreseyi yaptıran Bedreddin Gühertâş'ın yanına denizeti - ğini rivâyet eder (c. II, Ankara — 1961, s. 700 - 701). Ancak bu rivâyete dâim - lîbcek bir nokta vardır:

Bedreddin Gühertâş, II. İzzeddin Keykâsâd taraftarı olduğu için, 659 da (1260 - 1261), İzzeddin'in İstanbul'a kaçışından sonra, Mu'izzeddin Ferhân tar - afından Moğol komandanı Almek'ın gönderilen beylerdardır ve Almek'ın bu bey - lerin hepsini de öldürmüştür (EKŞAKI - al Avfân - al Aklîyya II - I Udu' - al Aklîyye; Tâpî basım; T.T.K. Basımevi; Ankara — 1955, s. 643. İbnü İbâ; Hou - ma basım, Leide, K. J. Brill, 1902, s. 299. Osman Turan; Keykâsâd II. mad. İslâm Anşiklopedisi; etis. 63. İst. Makûl Mat. 1946, s. 643 - 645). Bu bakımdan, Bedreddin Gühertâş'ın cesedi Konya'ya gönderildiyse, Sem'în yanına gömülen olur.

Mevlânâ'nın CVIII mektubundaki tekke binâli Gühertâş'a, CXLI - ve CXLV mektupları gönderdiği Emir Bedreddin'in, bu Bedreddin Gühertâş olman gere - kir.

Bedreddin Gühertâş'ın, Karamanın köyünü Mevlânâ memnâblarına vakfet - tiğini, sonradan bunu Necîb'in şâbetliğine, belânına da bulduğuna, Sultan Ve - led'in on beş beylik bir şifârende salâmektiyuz. Sultan Velid, tekrar bu köyün verilmesini Tâceddin Mür'em'den istemektedir (Dâvin - i Sultan Velid; Dr. F. N. Uluak basımı, s. 236). Bu şifâre adı geçen Necîb'in, Bâkreddin Kâkâzar'ın İshî'a şifânda, hân beylerle beraber öldürülen Necbeddin - i Müstevî olduğu - nun sanıyorus (Müşâmeretül - Ahkâr; Osman Turan basımı; Ankara — 1944, s. 40, 72).

Hâce - i Cihan.

LXXIV mektup, Hâce - i Cihan'a yazılmıştır. Hâce - i Cihan'ın bir İsm ve mahlas olmadığı, tekâm bir ad, bir İsm olduğu meydana. Bugün Konya'ya, Hâk şifânda «Hocacihan» diye anılan bir köy var; Hâce - i Cihan'ın kümbedi orada Fekâkî yapıda bir kümbet olmadığı gibi şifâde bir mektep, bir sanduka da kalınmamış.

Mevlânâ, bu mektubunda, Hâce - i Cihan'ın boyuna bağışlarda bulunduğuna

belirtiyor ve bir hayır iş için, bir yüksek yardımına dâkirken ona, «Her -benî-i camî, sünnîların övündükleri sünnî, bir zaman mehdî'dir, Tanrı yardımını talime, ezrin nazarına şühbe gibi vacî'lar verir. Mevlânâ'nın mektupları ve nezr içinde müsoca' olarak yazılan tek mektup, tek nezir sünnîleri bu. Bundan da anlaşılıyor ki Hâce-i Cihan, hüsn ve edip bir şâir.

★

«Menzûb -al Arifin» de Hâce-i Cihan'ın adı yok. Ancak, senin, hayır şâhîbî bir Hâce Meveddîn-i Marî'ye var. Sandıklar dâvası cihâs, künd kumâşları, sârik, gömlek, sıyakkâs, mes v.s. yî, semâ' meclîslerinde, Mevlânâ ü-runa, süzende ve hâzînelere bağışlamada (Tahsin Yazıcı basımı; c. I, Ankara — 1923, s. 357). Acaba Hâce-i Cihan, bu şâir midir?

★

1006 hierde (1396) Emin Dede tarafından yazılan «Reşâhîl -al Menâkib» adlı bir menâkibe kitabı var. Bu kitap, Şeyh Sadreddîn-i Konevî'nin menâkibe -lerini teahhî için yazılmış; fakat daha ziyade, Mevlânâ'nın, Şîhşâhîr ve Eflâkî -de Sadreddîn'e şîhîlî menâkibleri, bir araya toplanmış. Bu kitapta, Hâce-i Cihan'ın adı geçmekte.

Hâce-i Cihan, çok şengin bir şâir. Sültan Alâeddîn zamanında yaşamaktadı. Bir tek oğla var, Ali Can. Kararının adı da Esmihan. Ali Can, sara hastalığına tutuluyor, Doktorlar âciz kalıyorlar. Hâce-i Cihan, son çare olarak Şeyh Sadreddîn-i Konevî'ye başvuruyor. Sadreddîn çoucağı okuyor, bir de muska yapıp sıyakkâsına döküyor. Çocuk iyileşiyor. Bunun üzerine Hâce-i Cihan, hüyük bir arad içindeki evini boşaltıp Sadreddîn'e başlıyor. Şimdi ki Sadreddîn türbe ve emâmînin, eski sıyakkâsın ve mezarlığın bulunduğu yer, Hâce-i Cihan'ın yeri ve eviyiği (İst. Üniversitesi, Türkçe Yaa. AIII, 7.a - 8.b 212 yaprakları ibaret yendi bir yazmadır. Eski bir yazman, aynı kâğıda, bir başka nüshada da, Konya'da Mevlânâ kütüphanesinde dir).

İşte, Hâce-i Cihan hakkında bilâbilâdînlere tek yazılı kayıt bundan âhâretir. Mevlânâ'nın mektubuna göre bu yazılı metne inansak, Alâeddîn, 616 -624 hierde (1219 -1224) hüküm süren I. Sültan Alâeddîn Keykubâd'ır.

Hamîdîddîn (Şeyh)

LXVIII mektup, Ferrîs'e bu şîhâ gönderiliyor. İçinde Çelebi Hüsamîddîn'in de selâmı olan bu mektupta, Nusretüddîn tekkesinin şeyhliğine bu şîhân lâzîm edilmez rekâ ediliyor.

Nusretüddîn, Şâhîbî Ata Fahrüddîn Allî'nin oğludur (Fahrüddîn. All. Şâhîbî Ata mad. b). Kardeşi Fâceddîn'e berâber, II. İsmeddîn Keykâs zamanında, Kütâhya, Akşehâr ve o civarın beyliğine lâzîm edilmişler. Her ikisi de, 1277 -1278 aularında Karamanlılarla Uç hakimîni karşında mektûb dîşîdiler. (Mîlâkmeretül -Ahbâr; Osmanlı Turan basımı; Ankara — 1944, s. 74, 122).

Eflâkî, Nusretüddîn Vedî'nin Konya'da bir tekkesi olduğunu, iki yerde, bu

tekkede bir post cemâ'etü yapıldığını haber vererek bildiriyor (Tahsin Yazıcı basımı, Ankara — 1961, c. II, s. 647, 694).

Gene Eflâkî'den, Sültan Velâ'den saklen, Şam'da, Mevlânâ'nın çok sevdiği bir Şeyh Hamîdîddîn'in bulunduğunu öğreniyoruz. Hatîf Sültan Velâ'd, meadem ki diyor, bu şâir bu kadar seviliyormuş; berâber Konya'ya götürülmüş. Mevlânâ Konya'da diyor, Şeyh Şâhîbîddîn var, iki arslan bir yerde durmasın (II, s. 714). Şam'dan bahsedildiğine göre Mevlânâ'nın bu şîhâ götüremedi, Şam'ın şâhâdetinde -den, yâni 1247 den sonra, Şam'ı aramak için Şam'a İK, yahut İK'ni götürdüğü olmalıdır. Bahâeddîn Şeyh Hamîdîddîn bu şîhâ ve Konya'ya, Şâhîbîddîn'in vefât tarihî olan 1256 den sonra geldiye bu mektup, Ferrîs'e bu tarihten sonra yazılmıştır. Çelebi Hüsamîddîn'den selâm gönderildiğine göre de bu müâh -haza, sanırım ki doğrudur.

«Mîlâkmeretül -Ahbâr», da, şeyhler arasında anılan Şeyh Hamîd de bu olsa gerektir (s. 95).

İhsanî'nin Güneşî.

XLVI mektup, «Lütufîlarda, İhsanîlarda bulunmaz, şîhşâhî nesnelere çekilen, kulluk kılın, hâkîmların övünce, onların en önemlisi, güzel hayır, yâni hüsnî, sonra dışından hayırları yayın adı -sarı iyî pâdîşâh yardımlığı cendîler cendîlerini soyundan gelene» bir kadına yazılmıştır.

Mevlânâ'nın başka şîhîlerden çok ileri olarak kadına sosyal yaşayışta büyük bir önem verdiğini, kadın hürriyetine taraftar olduğunu, kadınlardan büyük mürid bulunduğunu, saltanat şâhî Eflâkî'den Mikâlî'nin hanımının kadınlara mahsus semâ' meclîsî tertîb ettiğini, Mevlânâ semâ' ederken kadınlara, onun başına güller serpiştirdiğini biliyoruz «Menzûb -al Arifin» (Tahsin Yazıcı basımı; c. I, Ankara — 1959, s. 496 -497. Abdülkâkî Gölpınarlı: Mevlânâ Celmî'de, III, basımı; İst. İnkılâp Kitabevi — 1968, s. 211 -213) Mevlîvîlîğin ilk devirlerinde de aynı telakkînin hüküm sürdüğünü, Sültan Velâ'd'in kızı Şerâf Hâtûn'un bir çok mürid bulunduğunu, Mevlîvî halîfesi Arife-i Hoş -Lâkâ'nın Tokat'ta Mevlîvîlîlîk yapıdığı da müllîm (A. Gölpınarlı: Mevlânâ'nın sonu Mevlîvîlîk; İst. İnkılâp Kitabevi — 1963, s. 246 -247). Bu bakımdan bu mektubun hangi kadına yazıldığı kesin olarak söyleyememiz imkân yoktur. Ancak, hitaplara bakınca bu hüküm, hüyüklerden birinin hanımıdır; öyle halîfe, şîhân deşîl.

Eflâkî, II. Gıyâseddîn Keyhusevî'nin nevvel ve Güreli Melîkettânî'nin kızı olan Güreli Hâtûn'a, Mevlânâ'nın gerek bir müridi olarak gördüğü (Tahsin Yazıcı'nın basımı «Menzûb -al Arifin» in Edekatine b. II, s. 1204) Bu hanımın, Mevlânâ'nın türbesinin yapılandırında da rolü vardır (Aynı, II, s. 192). Bundan başka, IV. Hükmüddîn'in nevvel Tokat'ın Ömerç Hâtûn da Mevlânâ'ya çok bağlıdır (Edekte; s. 1204).

Bu mektubun, bu iki hâtûnden birine yazıldığını sanıyoruz.

CXXVIII mektup, gene bir hanıma, hatahtakîna iyileşmeât dolayısıyla yazılmış. Bir eşriş olan mektuba, Unvanlar, hemen -hemen aynı olduğuna göre aynı hanıma yazıldığını sanıyoruz.

★

Burada, Cürcü Hâkîm'ın, İhtimâl Moğol skm yâsinde Kayserî'ye giderken, Mevlânâ'nın ayrdığına dayanacağıymış düşünerék Ayub'devlele adı bir Hum resama, resmini yaptırdığına (Manküb; I, s. 425 - 426) ve Sultan Vele'd'in, Kayserî'deki dostları anarak onun adını da andığına kaydetmemiz gerekir (Di-vân-ı Sultan Vele'd, s. 483).

CCXXXIX. mektup da, «asın Fâtüme'nin, devrının Hadice'nin, zamanın Meryem'le diye övülen bir hâdise yazılmıştır. İhtimâl bu hanım, LXXXVII. mektup-tan, bir ziyâde meşihat hüsmünde bulundığına anlaşılan ve ziyâsine kronik-ların çıkarılması reâ edilen hanımdır.

Hüsmeddîn (Çelebi).

Mevlânâ Celâleddîn'in en sevgili müridi ve halîselerdi Salâhüddîn'den sonra, kendisine uyanlara ona halife tanınmış, «Meznevî'yi onun teşvikiyle ve ona yaz-durmuş. Mevlânâ'nın gömestinden sonra oğlu Sultan Vele'd, ona uymuş, vefâ-tınadık dostlar, Mevlânâ'ya onda görmüşlerdir. Çelebi Hüsmeddîn, 833 Şâb-ınun onikinci Çarşamba günü vefât etmiştir (25 K.1294). Türbede mehdunur (Hâ-i tercemel için Mevlânâ Celâleddîn adlı eserinde); III. basım; 261. İnkılıp Kitabevi — 1926, s. 114 - 123; Mevlânâ'dan sonra Mevlevîlik'e bakımı; İst. İnkılıp Kitabevi — 1923, s. 29 - 38).

Mevlânâ, LXXXIX. mektubunu ona yazmıştır. Bu mektupta, ona olan sevgi-siz, bağışımı bildirmede, görülmeyi pek arınadığına anlatmamıştır. Mevlânâ, yâda bir kere İlgün'a giderdi (Menâkıb - al Arifin, Tahsül Yazın basımı; c. II, Ankara — 1945, s. 894). İhtimâl bu mektup, öyle bir geçel ayrılık devresinde yazılmıştır.

CCXXX. mektupta CCXXXI. mektup da Çelebi Hüsmeddîn'dir. Mevlânâ, İik mektubunda rahatsızlığından bahsetmede, birisinin kendisine devlet ettiğini, bu devlete onun da gelmesini reâ etmektedir. Cülcüp, belâğat, sarımsıllık bakımından eşya bir dercede güzeldir. İkinci mektupta da ona olan bağışımı emsalde bir şekilde gösterir.

İhtiyâreddin (İmâm).

«Manküb - al Arifime, bu sâta, «insan ekleine birbütümüş melek, aydınlanmış gâh, gâhî eren, mekânsuluk denisinin icâsî der (Tahsül Yazın basımı, T.T.K. Yayın, I; Ankara — 1926, s. 379, 370); ona, şâhım uşları serâsında ezâr (s. 437); ondan rivâyetinde bulunur (Aynı sahifeler ve s. 140 - 141); «Mevlânâ İmâm-ı vâsîleriyle onu uşlar (s. 325). İhtiyâreddin, Mevlânâ'nın son kuzâhında, son günü de baş ucundadır; hâliâ ona dayanmıştır Mevlânâ. Bugüne kit en canlı hâtilerle, ondan nakledilmiştir (II, Ankara 1961, s. 587 - 589). Mevlânâ'ya yo-kuzan da odur (s. 391). Bugün Mevlevî evrâdında bulunur ve Mevlânâ'ya duyğu tazarrum eden fıkralar da onun bir rüyâkına dayanır (I, s. 399).

İhtiyâreddin, Sultan Vele'd'in çocuklığına sâ hâtilerle rivâyet ettiğine go-

re, Mevlânâ'nın bahası, Sütlânci - Ülemâ'nın menesiplerindedir; göç sırasında, Karaman'da Sütlânci - Ülemâ'nın yanındadır.

Mevlânâ, Mulneddîn Fervâne'ye yazdığı LXXIII. mektupta, İhtiyâreddîn'in İmâdeddîn'in, tahâlile bulunduklarını, birkaç dâirâdenen İbret olan eblese para-larının keşidığına bildiriyor; onlara yardımda bulunulmasını istiyor. Bu mek-tuptan anlaşıyor ki Mevlânâ'nın, İik zamanlarında İhtiyâreddîn, henüz tahâlî çağında; geçir. Herhâlde göç sırasında da çocuktu, yahut İik gençlik çağı-ındaydı. Mevlânâ'nın çok sevgili olan bu sâh, belki de Sütlânci - Ülemâ ile göçerlerdendi.

İmâdeddîn, İhtiyâreddîn İmâm'ın kardeşi midir? Yoksa başka bir sâh mı? «Müskerevâli - Ahbâr» da, Zîncanlı İmâdeddîn'in adı geçiyor (Osman Turan ba-sımı; Ankara — 1944, s. 140). Bu sâh, evkâta müskerevâli tâyin edildiğine göre bilgilerindedir. Fakat, mektupta adı geçen İmâdeddîn midir? Kesin bir sey söy-lenmeye imkân yoktur.

İsmeddîn (Kadı).

Konyalı Kadı İsmeddîn, 854 - 856 te (1256 - 1257), II. İsmeddîn Keykâvûs'un, kardeşlerine sâi olarak pâdişâh olduğu zaman vezirliğe tâyin edilmiştir. 856 da (1256) Moğol kumandanı Baycu, Anadolu'ya gelmiş, Akseray sınıra dayanmış-tı. İsmeddîn, pâdişâha, Moğollara karşı durmaya teşvik etmiş, savaşta Selçuk Or-dusu bozulmuştu. Kadı İsmeddîn, bu savaşta öldürülmüş, pâdişâh da İstanbul'a kaçmış (Müskerevâli - Ahbâr ve Müskerevâli Ahyâ; Osman Turan basımı, T.T. Kurumu yaym. Ankara — 1944, s. 40 - 42).

«Manküb - al Arifime, İsmeddîn'in, Konya'da, bir de mescidi olduğuna bildi-riyor (Tahsül Yazın basımı, Ankara — 1929, s. 177).

Mevlânâ, LXXI. mektubunda, Fahrüddîn adlı birisinin, kuzkardeşinin miras işli dâirâne koymak üzere İsmeddîn'in vekâletle gönderildiğini bildiriyor. Bu Fahrüddîn, Efâkî tarafından adı rahmetle anılan ve sır kâtilerinden olduğu bildirilen Süvâh Fahrüddîn elâşır (c. I, s. 227 - 236, 319, 329). Vekâli olarak gön-derilen İsmeddîn de, Çelebi Hüsmeddîn'in oğlu olsa gerekir. Efâkî'ye, bir de Fahrüddîn Lâle var. Bu sâh, Ulu Arif Çelebi'nin halâhığı yapmaktır. Kuzkardeği olan Fahrüddîn'in bu sâh olması ihtimâl de vardır.

LXXIII. mektup Fahrüddîn, yahut İsmeddîn Kadî'ya yazılmıştır. Mektupta, «Oğlumu dediği Fahrüddîn'e, hakkının verilmesi reâ edildiğinden, yâni mek-tubun konusu, LXXI. mektubun ayrı olduğundan Kadî İsmeddîn'e yazıldığına şüphâ yoktur.

Efâkî, Kadı İsmeddîn'in, Konya'da Mevlânâ'ya bir mescid yaptırdığına da rivâyet ediyor (T.V. basımı, c. I, Ankara — 1933, s. 193 - 194).

İsmeddin Keykâvus II.

I. mektubun üstünde, kenarda, «Nâme-i Sultan İsmeddin be cehet-i İbn Hürrem» yazısı var (Konya nâs.).

Çerçektir de mektup, Mevlânâ'nın «oğula diye hitâb ettiği bir pâdişaha, hem de o pâdişahın mektubuna cevap olarak Çelebi Husameddin'in yazdırılmıştır. Mevlânâ, kendisine de «baba demekle, böylece de bile, bu pâdişahın kendisine mensûb olduğuna belirtmektedir. Pâdişahın, bir müddet, Mondan, tahardan olduğu, bugün de, düşününce vefatımıza anılman için bir anlayışın (ihbar) bulunduğuna şüphelenmektedir. Bu bakımdan, mektubun üstüne ve kenara yazılan faraca yazıyı, «İbn Hürrem'i tavsiye için Sultan İsmeddin'e gönderilen mektuba selâmların alınması gerektir.

İsmeddin Keykâvus, Gıyâseddin Keyhâsur'ın yerine, 646 hicride (1245) taht'a çıkmış, 647 de (1249) kardeşleri Rükneddin Kibkâsâr ve Alâeddin Keykâubâ'dı müptezek salânat sürmeleri kararlaştırılmıştır. Alâeddin Karalay'ın ölümünden sonra Alâeddin, tek başına pâdişahlık olmayı kurmuş, buna sağlamak için de Moğollara başvurmuştu. Moğol kumandanı Baycu'nun Anadolu'ya gelmesine Antalya'ya kaçmış, oradan Bizans'a sığınan İsmeddin, Bizanslıların yardımıyla 656 de (1257) Konya'da ikinci defa ve tek başına pâdişahlık almıştı. Halkı Moğollara karşı darımtı büyük eden İsmeddin, Müte'eddin Fervânî'nin yardımını da kazanmış olan Rükneddin'in başbâbirin ortadan kaldırması için 657 de (1258-1259) Bajdar'a Hülagû'ya gitmiş, fakat tek başına hükümler alamamıştı. Anadolu, iki bölgeye bölünmüş, merkez Konya olmak üzere Kayseri'den Antalya'ya dek İsmeddin'in, Düzce'den diye yaklaşıyor Sivrihisar'ın Sivrihisar ve Samsun'a dek de Rükneddin'in idaresine verilmişti. İsmeddin, bundan sonra Konyayı bırakmış, Antalya'da vakit geçirmeye başlamıştı. Bu sırada Moğolların, gene Anadolu'ya gelmekle olduklarını duymuş, Konya'ya gelip Bâhib Fâhreddin'i ekli olarak Moğollara göndermişti. Fakat Bâhib Fâhreddin de, Moğolların tuttuğu Rükneddin tarafına geçince 659 da (1259-1261), ikinci defa Bizans'a kaçmıştı. Orada da rahat durmayan, hatâlı sınır beyleriyle mektuplaşarak Bizans'ı aide etmeye kalkışan İsmeddin, Bizanslılar tarafından 662 de (1263-1264) hapsedilmiş, Hristiyan olmasını için zorlanmış, fakat bunu reddetmişti. 665 de (1269) hapisten kaçmaya muvaffak olan İsmeddin Keykâvus, Kırım'a geçmişti, 677 yâhnedek (1278) cede vefât etmişti. Kırım'daki garbet hayatında, Bâhib Fâhreddin'den yardım almıştı (Mâzîmterâhî - Ahbâr ve Mâzîmterâhî - Ahbâr; M. Th. Houston basımı; T.T.K. Yayın. Ankara — 1944, s. 36-70; İbnül İbrî; M. Th. Houston basımı; Leids, E. J. Brill. 1902, s. 213, 251-260, 304-306, 324, 334-335. Osman Turan; İslâm Ansiklopedisi; cilt. 63, s. 642-643).

*

Bu işhata göre Mevlânâ'nın bu mektubu, İsmeddin'in, Bizans'ın Konya'ya gelip tek başına pâdişahlık olduğundan, yâni 656 ten sonra ve 656 yılına 656 yılı arasında yazılmıştır. Pâdişahlığının da bir çağıt kullanılması olduğuna göre 656-656 yıllarında yazıldığını kesin olarak söyleyebiliriz. Mektupla edî peşen İbn Hürrem için, «Necmeddin maddestine bakınız.

*

«Mânâkub - al Arifin» a göre İsmeddin, Mevlânâ'ya büyük bir saygı besler (Tahâni Yavuz basımı, c. I, Ankara — 1950, s. 79); onu ziyâretle gelir (s. 234). Hatâlı Mevlânâ'yı Antalya'ya da çağırmağın Fakat devletçiler, Mevlânâ'yı bulamamışlar, sonra Mevlânâ, Konya'dan ayrılmış olduğum söylemişler (c. II, Ankara — 1941, s. 1633).

*

«Fihri mâ - İbn» te Mevlânâ, «Tokat tarafına gitmek gerek; o tarafın havası sıcak; Antalya da sıcak ama oradakilerin çoğu Rum» der, fakat Rumlar içinde de soğuktu anlayacak kişilerle bulunabilecek biridir (terakümül; İst. Resmî Kütâbevi — 1959, 23. bölüm, s. 82). Aynı kitapta Mevlânâ, bir müzahabetle, bir kere daha Antalya'dan bahsediyor (20. bölüm, s. 96). Antalya'dan bahsedilmiş İsmeddin tarafından Antalya'ya dâvâ edilmiş arasında bir müzahabet kurmak da mümkündür sanır.

*

XXXVIII. mektup da, Sultan İsmeddin'e yazılmıştır sanıyormuz. Çünkü bu mektupla da ayrıktan bahsedilmeye, Yusuf Peygamber'in baharından ayrıştı anlatılmadıkça, Mevlânâ, kendisine bu mektupla da baba demektedir ve bu mektup da, pâdişahın mektubuna cevaptır. Hatâlı bu mektupla, düşüdüğü Tanrı erinin Tanrı'nın hâs kalmasını kim olduğuna söyleyeceğini, fakat pâdişahın, bunu Tanrı'nın idîyle bilmesin de dileğünü kaydetmektedir. Ek mektupla, Çelebi Husameddin'den bahsetmiştir. mektubu ona yazdırılmış olup olmadığını bakarsak bu mektubun, ondan önce yazılmış olmasını ihtimâlini de öne sürülebilir.

Bu mektuba Mevlânâ, pâdişaha «Dâvûd soyunun övünce» (İftihâr - İ ÂN Dâvûd) diye hitâb etmiştir. Bu hitâb, o devre âli münekkit kitaplarında bulunmadık. «Ananın Târib-i ÂN Selçuk, Selçukluların atası Lokmân'ın oğlu Selçuk'a anımsak, banıların dîret kardeşten yirmidört kardeş oğlu olarak çoğaldıklarını, enleri gelenlerinin, Abû - Süleyman Çağrı Hik olup adının da Dâvûd olduğuna söylemektedir (Dr. Fr. Peridon Nâhî Uluk basımı ve terc. Ankara — 1952, müct. s. 3, terr. s. 3). Hâllî Edhert, «Dâvî - İ İsmâilye» de, Selçuk âlîle - münekkit de, Süleyman'dan sonra, 479 la 485 arasında (1066-1067), bir filâhı kaydeder ve bu filâhda, «Dâvûd» a anar (Mâzîrî Vekâilî yayını. İst. Milli Matbaası; 1346-1927). Şüphesiz yok ki Mevlânâ, hükümler, «İftihâr - İ ÂN Dâvûd» diye anarsın bu «Dâvûd» a kâdetmektedir.

Mevlânâ, bu mektupla Şemseddin'e oğlu Nûreddin'in, suçlarının bağışlanmasını, tekrar hürmete alınmasını rica etmekte, şefkatliğin kabul edilceğini duyduğuna söylemektedir. Bu baba ve oğul kimseler'i bilmiyoruz.

LVII. aynı unvanları taşıdığından, aynı pâdişaha yazılmış olsa gerek. Bu mektupla, Mevlânâ, pâdişahın habeler almakla, selâmlar almakla olduğuna, buyruca onun durumunu sorup durduğuna söylemekte, «oğluma», dediği Husameddin adlı birisiyle edamlarının arasında bulunmasını rica etmektedir. Bu Husameddin, Çelebi Husameddin olmayı, müteke ona hükûk varlığını övürdür.

«Manâkib-ı al Arifin de, «emlik-ı al Debâ» diye anılan Husameddin İbnî Ayinedâr-ı Bihval'nın adı geçiyor (T. Yassı basımı, c. I, Ankara — 1956, s. 161). «Şeydi-ı mâdir» diye evlenen, şâir olduğu belirtilen ve Ulu Arif Çelebi zamanında sağ olup Eflâk'ıye düşman olan Konyalı Ayine oğlu Husameddin de bu olsa gerek (Aynı, c. II, Ankara — 1961, s. 930) Ayrıca Amasya âyetimden olup gene Ulu Arif Çelebi zamanında sağ olan «kıtab-ı erâk» den Şeyh Husameddin Beg'nin adı geçiyor (II, s. 876). Bir de kadılar arasında adı geçen Husameddin var (II, s. 977). Adamlarından bahsedildiğine göre mektupta adı geçen Husameddin'in, bunların bir oduğuna ihtimâl veremeyiz. «Manâkib-ı al Arifin» de, bunlardan başka, yâr-ı rabbânî, velî-yi pirihâlî diye övülen Husameddin-i Debâğ'ı (I, 436-442, 507), «rûsâ-yı aşâb ve ulemâ-yı ülü-ebbâ» dan Husameddin iskeker var (II, 784. Bu sâhn adı, Manâkib'in birinci redaksiyonunda Cemâleddin diye geçiyor, s. 1032). Mektupta anılan Husameddin, ihtimâl bu ikilerden biridir.

LXXX. mektup, urvanlara bakılrsa, gene İzzeddin Keykâvüs'a yazılmıştır. Bu mektupta Mevlânâ, gene kendisine «habas demekte ve Çelebi Husameddin'in adamlarını, vâlî'nin inçliğini, bu zulmün giderilmesini istemektedir. Hatâ Çelebi'nin, bu zulm yüzünden Konya'ya bırakıp başka bir yere gitmek istediğinden bile bahsediliyor. İhtimâl bu iş, Ziyâeddin tekkele doluyuydu. Bu mektupta imza da vardır.

KCII. mektup, gene pâdişâhadır; bu mektupta Mevlânâ, pâdişâhı ziyâret etmediğinden narazı görülmüşü anlatıyor.

KCIV. mektup da pâdişâha ve «oğlun» diye hitâbetiğine göre II. Sultan İzzeddin Keykâvüs'a'dır. Mektupta teâcirlerden Şemseddin'den İlyas İğdişbaşının para ve vergi istemekle üeri gittiği anlatılmada, İğdişbaş'ya bir şey yazılmaması rica edilmektedir. Bu Şemseddin'in kim olduğunu kesin olarak söylemeye imkân yok. «Manâkib-ı al Arifin» dedi Şemseddin adı başka kâğıtlar üzerinde teâcirle uğraşması gereken yalnız bir Şemseddin-i Atâr var; belki odur (I, s. 358, 367). İğdişbaş, devâirine asker kumandanıdır. Her eyaletin, böyle bir asker olduğu anlatılıyor (bakınız, Abdülhakî Gâsinarî'nin Mevlânâ Celâleddin, İst. İnkilâp Kitabevi — 1958 s. 7, not. 4).

KCV. mektup da pâdişâhadır. Bu mektupta, pâdişâhın evrimeni de kâtlanmadadır Aynı zamanda mektup, Çelebi Husameddin'in oğlu Sadreddin'e gönderilmedi, Sadreddin'e yardımcı bulunulması da rica edilmedi.

KVI. mektup da pâdişâha gönderilmiş. Bu mektupta, Çelebi Husameddin'in de kendisine dulcu olduğu bildiriliyor, pâdişâhın, bir ayak önce gelmek bekleniyor.

KVII. mektup da, ondan gelen bir mektuba cevap.

Kemâleddin (Kadı)

XI. mektup, «iki söz babas» denildiğine göre yaşlı olduğuna anlaşılan İsmâil İzzeddin ve İsmâil Necmeddin adlı iki sühan kuzularının bağışlanması hakkında Mevlânâ Kemâleddin'e yazdığı Hrisab kasımına bu sühan «büyük bîşim, rabbânî mahakkâ» olduğu belirtilen de, fetvalara verdiği cevapları içeren et-

meni hakkında dulcu bulunulmakta. Mevlânâ, bu sözü ziyâret etmek istediğini, hâttâ bu fetvalar için bizzat gelmeyi de kârdüğünü söylüyor, fakat böyle şeylere alışık olmadığın, böyle bir iş için gidince adı söyleyemeyişini de belirtmek rûhî halini de bildiriyor.

«Manâkib-ı al Arifin» de bir Kadî Kemâleddin-i Kâbi var. Bu söz Anadolû kadılarının ulularından. Eflâkî ora, «emlik-ı al kasûkî vel hakkâm» diyece. Konya'ya geldikleri zaman, bîdikleri, Mevlânâ'yı; bir kere ziyâret etmesini söylemişler; böyle etmişler. Mevlânâ'nın yüzölçü yâsinde bu ziyâret peki o kadar arzulaması şay, Mevlânâ'yı ilk görüğe de kendisini kapmışlar; oğulları Kadî Sadreddin ile Meveddin Atabek'i de Mevlânâ'ya mürid etmiş. Bir semâ' meclî tertîpleyip Mevlânâ'yı; çağırmış. Mevlânâ, o meclîle öşmeden önce yazılmadık semâ' etmiş ve «kâzımına, taz bir halde, herrek, ateş gibi güldü, canı, gerçeklik çü bahâretinden koku alınmış çünkü; bugün Kasıl-ı Kab, beryâyıya atılmak için koştu; bütün kadılar çaptı; meclînin tekî rubâiyi söylemiş; sonra Kemâleddin'î yazma çağırıp gülmüş, yüzünü öperek, «beni bilmiyorsan gecelerden sor; or beni sarımsız yâden; dudakların karulduğuna» beytiyle beytayan saesli söylemiş (Tahsin Yassı basımı, c. I, s. 179-183).

Sultan Velid, Kemâleddin hakkında dokuz beyitlik bir gazel yazmış. Mevlânâ'nın onu seçtiğini belirtmiş, aynı zamanda adını da anarak kendî meclîlerinde de bulunduğunu açıklamıştır (Feridun Nâfiz Ünlük basımı, Dîvân-ı Sultan Velid, s. 93-94).

★

Eflâk'nın adını andığı ve Kemâleddin'in oğlu olduğuna bildirdiği Meveddin Atabek, meşhur Atabek Meveddin Ali oğluna; çünkü onun babasının adı Muhammed Hüseyin'dir. Eflâkî, «kâdretli buluş» unvanıyla bu sâhn bir kere daha anar ve II. İzzeddin Keykâvüs'un oğlu Ferîzâz'nın oğlu III. Sultan Alâeddin Keykâvüs'un pâdişâhlığına da bu sâhn çağıldığını bildirir (II, s. 646-646). Eflâk'nın âyetinde, bu Meveddin Atabek hakkında bilgi elde edilebiliyor. Ak-sarı, bu sâhn, Atabek Meveddin Kâsıy-ı Karahizri olduğunu, Alâeddin zamanında (896-924 — 1298-1307) Atabeklik hizmetinde bulunduğunu, pâdişâhın, onun sücünden hiç çıkmadığını, sonunda, pâdişâha beraber Mofet hilâfından Gazan Han'a götürüldüğünü, pâdişâhın bir meydan dağdağı ziyâret canını kurtardığını, Meveddin'in de az bir zaman sonra eceliyle öldüğünü söyler (Müskameretül-Abâr ve Müskameretül-Ahyâr, Osman Turan basımı; Ankara — 1945, s. 279-280, 290-291. Mevlânâ'dan sonra Mevlâvîlik adlı eserimiz de b. İst. İnkilâp Kitabevi — 1963; s. 7-8)

Mektupta kuzularının bağışlanması rica edilen ve haklarında fetvalara bulunulan İzzeddin ve Necmeddin'e «kim» denildiğine göre ikisi de Alâeddin'dir. «Mernik» de, bir İzzeddin Kadî, bir de gene ülemâdan İzzeddin-i Kürdi var; her ikisi de Ulu Arif Çelebi zamanında sağ Eflâkî, ikisinin de babasının adını anıyor; ihtimâl mektuptaki İzzeddin, bunların biridir Tahsin Yassı basımı, c. II, Ankara — 1961, s. 878, 931-932).

Gene Eflâk'ide Bihvalî hatip İzzeddin'in kardeşi Meveddin Hâfız (II, s. 921) ve Eflâk'ın ilk redaksiyonunda Meveddin Fakıy var (s. 1019-1020). Mektupta adı geçen Meveddin de, ihtimâl bunların biridir.

★

XLVII mektup da bir kediye yazılmıştır ve Meveddîn adlı çoğlaması dediği biriyi göndermiştir. Bu söz, kadıya, kılıfına, kalemine güvenerek çekât yoluyla birkaç öde söyleyecektir. Sanıyoruz ki bu Meveddîn, XL mektupta adı geçen şahır; mektubun muhatabı da gene Kadî Kemaleddîn'dir.

Meveddîn (Atabek).

Meveddîn Ali, Erzinçanlı Muhammed Husayn'ın oğludur; kendisi de Erzinçanlıdır. Mûnezzedîn Pervâne'nin dâmasıdır. IV. Rükneddîn Kılıçarslan zamanında müstevliklik, yani mâliye vezirliği ödevinde bulunmuş, Sâhib Fâhreddîn, vezirdikten uzaklaştırıldıktan sonra, bir zaman vezir olmuş, Fâhreddîn'in, Moğollarla savaşta tekrar vezirliğe gelişinden sonra da, eski ödevi küçük görülenek atabeklik makamına getirilmiştir. Atabek, kahinede vazife görmekle beraber, padişahın yakını ve mütemeddir'i; aynı zamanda şehzadelerin, terbiyesine bakar. Şi'ehâşîr, Beyyid Buhâmedîn Muhakkak-ı Tirmidî'nin, Mevlânâ'nın atabeklik, yani hâlık hizmetini gördüğünü yazarak bu sözün, özel anlamından başka umumi olarak da kullandığını bildirir (M. Bahâret loc. cit. Belâlık Mat. 131, s. II, 160). Osmanlıçuların, vezir-i a'zamı «İlah» demeleri, anlattıkları ki, tâ bu çağın kalan bir gelenektir.

Hatıroğulları soyunun (973 h. 1777) bastırılmadığından öldürülmeğe üreyeken birçok mal vererek, dostlarının şefaketsizliği canını kurtarmıştır. Mûnezzedîn Pervâne'nin öldürülmesinden sonra, Abaka'nın yanından dönerken Sivas'a hastalanmış, 676 hüride (1277) orada ölmüştür. Güzel yarı yazar, iyi hesap bilirdi; şiir de söylendi (Tahsin Yusufoğlu'nun Mankub-ı A'rafın tercemesine yazdığı notlara da b. Ankara 1952 — Millî Eğitim Basımevi; I, s. LXXVII - LXXVIII).

Şi'ehâşîr, Meveddîn Atabek'in, Mevlânâ'ya uyanlardan olduğunu, hattâ kendi dileğiyle Mevlânâ tarafından çileye konduğunu söyler (s. 137).

Efâkî, Meveddîn'in, Mûnezzedîn Mevlânâ'yı devletinde bulunduğunu (Tahsin Yusufoğlu basımı, Ankara — 1950 T.T.K yaym. s. 118), Fâhreddîn ve Meveddîn ve başka beylerle Mevlânâ'yı ziyarete gittiğini (s. 134), Mevlânâ'nın bulunduğu meclislere onun da gittiğini rivayet eder (s. 305). Efâkî de, Şi'ehâşîr gibi, Meveddîn'in, kendi dileğiyle, Mevlânâ'nın medresesinde halvete girdiğini yazar (s. 328 - 329).

Mevlânâ'nın mektupları arasındaki VIII. mektup, Meveddîn'dir. Fakat mektupta, «silâmnâm Hadâvendîgâr» bildirilmeğe denediğine göre mektubu yazan, Mevlânâ değildir. Meveddîn'in Korçya'yı gelişini kutlayan ve mektubuna cevap olan bu mektup, belki de Mevlânâ'nın buyruğuyla Sultan Velid, yahut Çelebi Husameddîn tarafından yazılmıştır.

IX mektup da bu şâirdir. Adâletinden, kereminden, insanından bahsedilen bu mektupta, Meveddîn'e «Araf, Nizâmîl Mülk ve Sâhib-i A'zam» denediğine

gore, Meveddîn'in vezirliği zamanında yazılmıştır. Vezirliği 676 hüride (1277) olduğuna göre, bu mektup, Mevlânâ'nın son zamanlarına aittir. Mevlânâ, bu mektupta, Kuyumca Fakiheddîn'in dâması Kükredîn'e yardımı bulunulmazına dâmetmektedir.

X. mektup, Sâhib-i A'zam'dır. Mektuplarda nisbi bir düzen bulunduğu ortaya çıkmış, bu mektubun da Meveddîn'e yazıldığı sanıyoruz.

XVII mektup, Kemaleddîn adlı biriktenden, yoksulluğa yâzından vergi alınmamasına rock yolu, gene Meveddîn'e yazılmıştır.

LIV. mektup da Meveddîn'dir. Meveddîn, Atabeklik makamından sonra yazılan bu mektupta, Meveddîn'in devşirilerin ve Mevlânâ'nın oğlu Emir Âlim Çelebi'nin, Meveddîn'e silâmları sunuyor ve Âlim Çelebi'nin diğer işlerini bırakıp, uruş olup devşirliğe girdiği, büyük bir sevinçle müjdelenen Amok, VIII mektup gibi, bu mektup da Mevlânâ tarafından yazılmamıştır. Çünkü mektupta, «Bâret-i Mevlânâ'ya silâmnâm arzettik» deniyor. Hâlıkta bu mektup, belki Çelebi Husameddîn, yahut Sultan Velid tarafından yazılmıştır. Aynı zamanda, Meveddîn'in mektubuna cevaplar.

LXVI mektup da Mevlânâ'nın olamaz. «Mektubunumu getiren Bahâseddîn, Mevlânâ'nın yakınlarından» deniyor. Bahâseddîn de, Sultan Velid değildir; Sultan Velid olsaydı, «yakınlarından» denmez, «oğludur» denir, yahut da bir başka tarafa tahkim edilirdi. Yasa, Sultan Velid, yahut Çelebi Husameddîn olabilir. Mektupta, dileği, Sâhib-i A'zam'a bildirilmeğe de isteniyor ki bundan mektup yazıldığı zaman Meveddîn'in, hâlık vezir olmadığı, Atabeklik makamında bulunduğu ap - aşık anlaşılacaktır. Mektupta, «ediplerin başları, fenier - hâkîmler ussu söhret, Meveddîn'in, şiir ve edib olduğunu göstermektedir.

CXXI mektup da, vezirliği zamanında yazılmıştır.

«Fihl mâ - fih» de Mevlânâ, Meveddîn'i, boyama Tazvi'yle meşgul, insanı gülmeye özlerek över (Y. bilgin, bazımın, s. 23). Bu bölümde, Atabekle konuşması da geçer (aynı sahife ve devam).

Sultan Velid, ona, ilk on yedi beytin ilk hariflerinde, «Meveddîn Aliyy İsmi Muhammed» adlı şükran yirmiye beyitlik mîrâsîh bir kaside de yazmıştır (Divân-ı Sultan Velid; Feridun Nâfiz Ünlük basımı; 1952, s. 143).

Muhammed (Abî).

Mevlânâ, XCVIII mektupta, Semaseddîn Yarıağ'ın bu sözün tavsiye ediyor ve yardım edilmesini istiyor. C mektupta da aynı söz, Sâhib-i A'zam Meveddîn'e tavsiye etmiştir. Bu söz için Taceddîn (Mürten) maddeinde, C mektubun izahına bakınız.

Müineddin Pervâne.

II, XVI, XXVI, XXVII, XXX, XXXI, XXXVII, XLII, XLIII, LI, LXIII, LXXIII, LXXII, LXXXVIII, LXXXIX, LXXXIV, LXXXV, LXXXVI, XXVI, XCLX, CI, CXIV, CXVI, CXX, ve CXXXVII mektuplar, bu sâta yânihtir.

Pervâne, müâten hayvana, keleşbeğe denildiği gibi, haber çavuşuna, kumandanına, muhafızına da denir. Kadıların hükümlerine, pâdişahların buyruklarına da pervâne adı verilir.

Belgular devrinde, toprağı, dirlik olarak veren, buna âit defterleri tutan, sunulacak beratları hazırlayan memura bu ad verilmiştir.

Mahammedoğlu Mühemmeddin Alî'nin oğlu Müineddin Süleyman, bu memuriyette bulunmuş ve bu yüzden Emir Pervâne, Pervâne diye tanınmış, hattâ Pervâne denince bu âit anlaşılmıştır.

Müineddin Süleyman, Deylemidir. Babası, II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in nâ-âlerindendi Pervâne, II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in kızı da almıştı. Babası, Konedâğ beyliğinin sonra Moğol kumandanı Bayca'nın yanına gitmiş, burada sağlanmış. Müineddin, emirce baskınlarından dolayı yânişinden Toruntay'a başlamış, babasının Bayca'yla tanışmasını faydalanarak dâğınamı âit olmuştu. IV. Hükneddin Kılıçarslan'ın pâdişahlığını sağlama, pervanelik ödevini âitmiş, 1259 - 1270 yıllarında bu ödevde bulunmuştu. II. İzzeddin Keykâvus'a Hükneddin Kılıçarslan arasındaki kavgaâda Hükneddin'in tarafını tutmuş. İzzeddin'e âitine geçen birtek âitir zahtını, Hâliğü'ya recâ ederek Anadolu'ya âit pâdişahlık arasında bölüşmüşü. Bir zaman sonra da İzzeddin Keykâvus'a, pâdişahlıktan bîbâhâlin usaklaştırma, onun tarafını tutan beyleri Moğol kumandanına göndererek öldürtmüşü. Mevlânâ'nın babasına bir mebrede yaptırın, bu mebrede yazıklar sağlıyan Bedreddin Çevherî'ye da bu beylerden biriydi. Moğolların yardımına âit yıl uğrasıp Şebü'ni zahtıdan, Hükneddin'den de bu âit müâliyetini alın Pervâne, 1294 de Hükneddin'de Moğolları öldürtmüş, yerine âit başık, yahut âitî yaşındaki oğlu III. Gıyaseddin Keyhüsrev'i getirmiş, âitkeyi tek başına idareye başlamış. İzzeddin Keykâvus'a mektup yazmış, yardımında bulunduğı için Şâhîh Fakreddin'i Cumanek kaleine hapsedirmiş, hem Musir hükümleri Baybars'a, hem Moğolların tarafları tutarak âit tarafı bir âitkeyi kâimâne koymuştu Baybars'a, Bîreçik'e gelme yardım edinceâit, onunla birleşinceâit mektupla bildirmiş, yolladığı mektupları getirenler, Moğollar tarafından tutulmuştu. Fakat Pervâne, bunun, kendi âitine bir terâh olduğunu söyleyip mektupları getirenleri öldürmüş, bir yandan da gene bir âitâğama hazırlayıp Baybars'a yollamıştı. IV. Hükneddin Kılıçarslan'ın kızı, Abekahan'ın oğluna gelin olarak götürülenin bir oğlu Pervâne.Hatıroğullarına harekâtinde kâşıklanmış, bunların yok edilmesini bayramına da onlar, bundan önce İlyan emîrleri Abekhan'ın yanından dinen Pervâne, bu İlyan başuruna, bir yandan da Musir ordusunu Anadolu'ya çağırmıştı Baybars, Kayseriye kadar gelmiş. Pervâne'ye, kendi adına ödevde başlamasını teklif ediyor, Pervâne'ye, bu teklifi kabul etmekte çekinmiyor, âit getirmeye uğrasıyor: bir yandan da, Anadolu'da âitkâdi çıkarmıştı, bîbâhâlin artıran Musir ordusuna, İlyandan çıkarmak için Moğollara baş vuruyordu. Sonunda Moğollar, Pervâne'den kâşıklanmışa başladılar Pervâne'nin Baybars'a yolladığı mektuplar da âit geçti, Müined-

din Pervâne, Moğollar tarafından çağırıldı, sığınağı çekildi. Yahtıkâti bir - bir âitkâdi. 676 hicride (1277) Moğollar tarafından öldürüldü

★

Sultan Velad, Müineddin Süleyman'ın oğuzluk beylik bayramı kutlayan bir mebrede över (Dr. Feridun Nâfîs Uluk başurı Dvân-ı Sultan Velad, s. 294 - 302). Ayrıca ona mebrede olan âit tane de rubâsî vardır (s. 293, 298).

★

Müineddin, Baybars'ın 676 hicride (1271) münasabete girişmiş. Baybars'ın Anadolu'ya gelişi 676 dâdir (1277) Şûbe'ye yok ki bu âit yâniş âitkeyi getirmişe başurmuş.1271 şarlarında, yahut bu tarîhten önceâit Mevlânâ Celâleddin, onu, Tatarlarla bir olup Musirlerle Şarhâlar yok etmek âitkâdiğinden âitkâdi 1900, I. Bâkım, s. 4). Aşağık âitkâdiyor ki Mevlânâ'nın bu konuşması, ömrünün sonlarındaâit. «Fihî mâ - fihî de, 16. bîremde, Pervâne'nin Mevlânâ'ya, temel olan âitkâdi denemü, Mevlânâ'nın da onun bu âitine verdiğı cevabı okumaktâ-yin; bu cevap da Pervâne'yi, onun bu husustaki âitini inancını kâim (âitâ başur, s. 63). Bu kâitâ, gene Mevlânâ'nın, Pervâne'ye, kâitâğı (âitâ edilmî bu - hayuruz, s. 220). 10. bîremde, Pervâne'nin, Mevlânâ'ya âitkâdi gitmiş, Mevlânâ'nın, bir müâdet geçtikere kâitâğı âitkâdi âit (s. 31-35), Manâkib - al Ârifin de, hukûs yâniş bundan bahsetmektedir (Hazırlayan: Tahsin Yâniş Türk Tarih Kurumu yayın. Türk Tarih Kurumu Basurmevi - Ankara, c. I, s. 290-300).

★

Ferid'in İbri Ahmed-i Şehbâşî'nin, 1312 den önce yazdığı «Risâle-i Şehbâşî'le bir Manâkib-i İbadî'yeâitâ» da da Müineddin Pervâne'den bahsetmektedir. Ancak, Meodeddin Ferid'in Şehbâşî'nin oğlu, bu kâitâ, Sultan Velad'le onun oğlu Ulu Ârif Çelebi'nin ve onun yerine geçen kâitâ; Hükneddin Âhid Çelebi'nin ve bân Mevlevî hâlifelerinin bir terâhâitlerini de âitkâdi kâitâ, 1320 yılıta 1336 yılı arasında tamamladığına göre, mebrede de bân âitkâdiâitir olabileceâitir.

Bu âitkâde göre Müineddin, bir semâ' meclîs tertiplenmiş, Mevlânâ da bu meclîste bulunmuştu (Mîhâli Bahâli Husnî ter, âit. Şâhîk Matbaası - 1331, s. 117). Gene bu kâitâ göre Hükneddin'in sarayındaki bir semâ' meclîsinde Mevlânâ ve Pervâne de âitkâdiâitir arasındaâit (s. 123). Pervâne'nin bir başka meclîsinde gene Mevlânâ vardır (s. 120 - 121). Sultan Hükneddin, Bâzâğı denin bir şeyi ziyârete gitmiş; şeyh, pâdişaha «evlâk» diye hitâb etmiştir. Bunu Mevlânâ duymuş, o, kendisine başka bir baba bulduysa, bîs de kendisine başka bir evlâk buluruz demiyir. Bunu duyan pâdişah, pek âitkâdiâitir. Fakat Mevlânâ, bu meclîste, yemâklerin âitn ve şûmâş kaplara konuşması hoş görünmez, meclîs terketsâitir (s. 117 - 119). Ancak burada, şunu da âitkâdiâitir ki, bu âitâ, «Manâkib - al Ârifin de de anlatılır; fakat şeyhin âit. Bâb-ı Merendâridir. Pâdişah, meclîste, bütün şeyhlerle bîgâitir, şeyh kendine baba edindim demiyir ve bu meclîste Mevlânâ da bulunmuş, bu söz âitine meclîs terketsâitir

(a. 146-149) [*]. Mevlânâ, Rûkneddîn'e Fervâne'nin meclâsına uymuş, vaaz vermiştir (s. 131).

★

«Mânâkûb-ı al Ârifîn de, Mevlânâ'la Mûlneddîn Fervâne'nin münâsebetine dair daha çok rivâyet var.

Fervâne, Mevlânâ'nın semâ' meclislerinde bulunmaktadır (c. I, s. 181-182, 215-216), Mevlânâ'nın şâirlerini, yalınken dinlemek istemektedir (a. 164-165). Mevlânâ'ya, Tazî'nin hangi adam nikrettiğini, hangi şeyi, yahut dükki okuduğuna soruştur (s. 259). Mevlânâ'ya, sâk-sâk ziyâret eder (s. 255-256, 310, 417, 439, 445, 454, 567). Hastâ bir ziyâretinde beylerle berâberdir ve Mevlânâ, onları bir hayli beklettikten sonra çıkmıştır (s. 251-253). Herhâlde bu ziyâret, yukarıda, Fihî mâ-î fihî'le ve Mânâkûb'da anlatılan ziyârettir. -

Mevlânâ da, Mûlneddîn Fervâne'nin davetlerine icâbet eder, onun tertipleştirdiği semâ' meclislerine geref verir (a. 99-101, 118, 125, 145-146, 154, 157-159, 183, 191, 261, 292, 356, 377, 421, 457, 593; 604; 542. C. II. Tâhîsin Yazıcı basmaz. T.T.K. yayın. T.T.K. Basmevi — Ankara 1963, s. 365).

Mevlânâ, aramızda Mûlneddîn'e âhr sözes söylemekten de çekinmez. Meclâsî bir gün, ziyâretine gittiği, Mevlânâ'dan şâit istemiştir de Mevlânâ, duyduğunu demmiştir, Kur'an'ın emberliyoormuş; Şeyh Sadreddîn'den de hadîs okuyormuş. Fervâne evet deyince Mevlânâ, Allah'ın âsâretine Peygamber'in buyrakları emâa tesir etmese ben ne diyeyim demmiştir (c. I, s. 165).

«Mânâkûb-ı al Ârifîn, arası geldikçe Mevlânâ'nın, Mûlneddîn'e yazdığı mektuplardan, yazış vesitelerinden de bahseder.

Mevlânâ, Mûlneddîn'e, bir suçlunun bağışlanması için bir mektup yazar; suçlu, adam öldürmüştü. Mûlneddîn, bu, başka şeye benemes; adam öldürmüştü deyince Mevlânâ, evet, nihâyet kaatîle, Azrâifin oğlu derler: kan dökmek, adam öldürmek de ne yapar diye bir kâğıt yazıp yollar; Mûlneddîn, adamı bağışlar (s. 155).

Bir gün Konyalılar, çetin bir derde uğralar. Sultan Vele'de bayraktarlar, Mevlânâ'nın, Mûlneddîn'in bir mektup yazmasını dilerler Mevlânâ, Sultan Vele'din rekâs üzerine, istemesi mektûba yazır. Mûlneddîn, mektûba alına öper, başına üstüne kor. Konyalıların dileklerini yapar (s. 237).

Bir vesîq memuru borçlanmıştır. Mevlânâ'ya derdini anlatır. Mevlânâ, bir mektup yazar, Fervâne'ye yollar. Fervâne, bu iş, divânâ âit der Mevlânâ, tekraz yazdığı mektûba, «Dîvân (Verğ kalend, şerhanlar, devlet), Süleymân'ın buyruğundadır; Süleymân, divânın buyruğunda değil özümlenil de ekler. Mûlneddîn, pek hoşlanır; mektûba öpüp başının üstüne kor; adamın borcunu bağışlar.

Eflâk'ın, «Mülk-ı al üdebe» ve «Mevlânâ» diye andığına göce şîr ve münâğâ

[*] Bu şeyhin, Şihâbeddîn Bâhâveddîn'in (ölm. 632 h. 1224-1225), «Rihâk-ı al Futuwa»ında adı geçen Şeyh Bala Mereddî olduğuna ihtimaldiryanar (Abdübbâk Özpınar: Mevlânâ Celâleddîn, III basım. İnkûp Kitabevi — İz. 1966; 243-244 sahifelere bakınız).

olduğu, aynı zamanda hüsnüden bulutözü müslâman Mahıtyah Sâibhaddînden, Mevlânâ'nın, İhtiyâc olanlarını işlerini başarmak için bir günde, Mûlneddîn Fervâne'ye ve başkalarına, on- onkiki mektup yazdığını rivâyet eder (s. 355).

Mevlânâ, Fervâne'ye, buralıken işini başarmak için, Çelebi İsmâkmeddî'ne bir mektup yazdırır. O adamla Kayserî'ye yollar. Adam, bana, şimin hakikatinde bir şeyler sorarsa ne diyeyim; nasıl cevap vereyim deyince Mevlânâ, sen aynı sığınca senden, ben söyledim der (s. 400-404).

★

Mevlânâ, Fervâne'nin nâiblerinden birinin izâye meclâsinde de bulunmuş, namazda, imâmîğa, bir, abdâkî erler: nerde ömrüne oturur - kalkarsa imâmîk, tasavvuf ve temkin erbâbına İlyâkür deyip Şeyh Sadreddîn'i göstermiş, namazdan sonra da, kotalıklardan çekinen İsmâkîm arasında namâz kılan, Peygamberin arkasında namâz kılmış gâhibür buyurmuştur (s. 546).

★

Mûlneddîn, Mevlânâ'nın cenâze töreninde, Hıristiyanlarla Müsavetleri, bu törenden ölmek isteyenlerin arasındadır (c. II, s. 592).

Mevlânâ'dan sonra, hüsnülerin, semâ' meclâsine için müraacatları üzerine Mûlneddîn, Sadreddîn'e danışmıştır, bundan eskim demektir; erenlerin bî'dâleri, peygamberlerin şâinnetleri gâhibür (c. II, s. 576-579).

Fervâne, Mevlânâ'nın göçmesinden sonra, Mevlânâ için bir semâ' meclâs tertiplemiştir. Bu meclâs, Mülk-ı al üdebe Sadreddîn Tahyâ, emâ ederken yemini - yukaını yirtmış, farâca bir rubûî okumuştur ki meâlî şudur:

Nerde gâmetin istanmayan zâc:

Ya da yemini yirtılmayan yen - yaka

Yâdine and olan ki yeriyâdine,

Senin gibi köyür kimse, yerin alına gitsenmiştir (s. 595).

Gene Fervâne, Mevlânâ için evinde bir semâ' meclâs tertip etmiştir. O meclâste Sadreddîn, farâca bir rubûî okumuştur ki meâlî şudur:

Sen olmadıkça, yere imâmî âyâten kim haber varacak?

Değrayı âğrden kim ayudedecek?

Gerçek givence uygun dâsen her nâkret,

Ey sırtın açıklıysın, söyle, kim hâleyleyecek? (s. 601).

Mûlneddîn, Ürbenin yapımasına da, zevceyle berâber yardım edenler arasındadır (s. 792).

★

Bütün bu rivâyetler, bise, Mûlneddîn'in, Mevlânâ'ya büyük bir saygı gösterdiğini, Mevlânâ'nın da onu sevdiğini göstermektedir. Fakat «Fihî mâ-î fihî» de,

ona kinâsına bakarsa Mevlânâ, aram geldikçe, Fervâne'ye, yâdına karşı açtıkları söylemekten de çekinmemişler ki, Allah'ın buyruğuna Peygamberin sözleri, sonra hiç düşünme ben ne diyeyim dedilmiş, daha önce söylemişlik.

Fervâne, bir gün, beylerle Mevlânâ'yı şâyrete gelmiş, medrese, sınırları dolmuş, dostlar işleriye girmemişler. Beyler gidince Mevlânâ, dostlarına, geçerken de bizim söhbetimiz, dostların payı; dışı edelim de beyler, halkın işleriye uğraşmazlar, bizi rahatlatırsınız; o halde rûk da dostlara kalın buyruğum (I, s. 133 - 138).

Bir gün Şeyh Sadreddin şâyretindeki semâ' meclisinde Fervâne de var. Emir-i mâbûl Kemâleddin, Fervâne'ye, şâşlamak sey şa ki diyor, Mevlânâ'nın çevresinde toplananların çoğu halktan; şehrin senâat erbâkından, emânetinden, libâret Anarında üstün ve hüsnî kişiler pek az. Nerde bir terâz, nerde bir dokuması, nerde bir bakkalı varsa, onu kabûl ediyor. Mevlânâ, semâ' ederken bir nîrâz alıp, Bahârlî Şeyh Abû-Bekir bez dokuması mıydı; Öbür olgun er, cesnet değil miydi; Manâ'ar'ımız hallâşlık etmes miydi? İşlerini, ifranisânna ne sarâz dokunda ki diyor (s. 181).

Bir gün Fervâne, sarayında toplanan divanda, bir münâzebet çıkınca, Mevlânâ diyor, yâzîyiler boyunca güp yâzîir bir er; onun gibi bir sultânın eşi rol. Ama çevresine toplananlar, kötü kişiler Orda bulunan dostlardan biri, bu söz Mevlânâ'ya duyuruyor. Mevlânâ, Mûnâseddin'e bir mektup gönderiyor; mektupta diyor ki: Yâzîyîkâiller iyi olsalar, ben onları mürid ederdim; kötü olduklarından, onları müridliğe kabûl etdim.

Daha uzunlaşmam mümkün olan bu bahâz, şu hikâyeye tamamlıyalım:

Bir gün Mevlânâ'nın taparında, Mûnâseddin Fervâne'nin hayırlarından bahsediyorlar; onun varlığıyla diyorlar, âlemdekiler rahat, esen. Bilginler, şeyhler, üstün kişiler, medreselerde, tekkelerde huzur içinde. Mevlânâ, dostlar diyor, doğru söylüyorlar, iş, dediklerinden yâzî miâli artık. Ama bir sey daha var. Hani anlatırsanız, derveşin birinin devesi, yolda hastalanmıştı. Ne kadar çalğılırsanız kalduvansızlar devesi. Yâkını alıp bir başka deveye yüklediler; onu gökde, böylece berektüler Yürüci hayvanlar, biraz sonra devenin yanına toplandı; fakat hiçbir, ona yaklaşamazdı. Hacılar, bu hâle pek şaşılır. Birtü, kervandan geride kalıncı. Geçerken bakılı, gördü ki devenin boyundan bir muska var. Olduğu muska devenin boyundan çıkardı, yürüdü, yoluna gitti. Hemencek yürüci hayvanlar, deveye saldırdılar; ona parsan - parça ettiler. Şimdi bilin, anlayın ki bu âlem, o deveye benzese. Bilginler, beyler, yökümler, daha da başkaları, o hacılar kervanı gibiler; bânâ o devenin boyuna anlamı muskaya benzeler. Muska, onun boyundan bulundukça iş, âzînededir; âzîyê kervanı, murâdına erişerek yol alır-gider. Muskayı, ey Rabbinâ tam insanın can, ondan rûk çıkar, onun rûkûğum sîde ederek dön, ey Rabbinâ destler de, devenin boyundan çıkardılar mı, sayredin de görür; âlem ne hâle gelir; insanları zorlece varlar; pâdîşahlarla bayrak ve kalem um kişiler, nasîl yok olup giderler?

Bis de İRâk'ya uyşım da, berberer söyliyalim:

Mevlânâ geçince, bir yıl geçmedü ki, buân âzîyê pâdîşahları, dîn direkleri, âhâler, sevginler, bir - biri ardınca gâçûp gittiler; Rum âikâsî yetim oldu; devletle kaldı; âlem, âlt - âat oldu. (s. 107 - 109).

*

Mûnâseddin Fervâne, 686 hicrîde (1288) Sam'da İben Fahreddin-i İrakî'ye de mürid olmuş, ona Toka'fa bir tekkâ yaptırmıştı (Manâkib, s. 400; Lâmi'î Nâtabâ'ti terc. İst. 1289, s. 672). İrakî, Mûnâseddin didürâmesinden sonra Moarâ, oradan da Şam'a gitmiş, orada vefât etmiştir.

Mûnâseddin TOKA'fa, bir de medrese vardı (Manâkib, s. 559). İsmâil İbnü'l-Uşşâ'rahî, Gökmedrese'ye, Fervâne Medresesi de denildiğini yazıyor (İktilâb-ı Maasîf Vekâ'let yaym. İst. Millî Mekteb. 1265 - 1957, s. 56 - 57). Manâkib'in bahsettiği medrese, bu olmalıdır. Mûnâseddin'in, Kâşerî'de de bir medrese olduğunu, bu medrese Küttüddin-i Şîrâzî'yi (ölm. 1311) müderris lâzım ettiği, medresenin açılışında, Sultan Velâ'din de bir vaaz verdiğini, gene Manâkib'den öğreniyoruz (II, s. 631 - 634). Fervâne'nin Konya'da bir tekkâle vardı ve bu tekkâde, Tâceddîn-i Erdebîlî adlı birisi şeyhlik tayın kılap, I, s. 508). Fervâne, Toka'fa bir de hastahâne yaptırmıştı. Osman Turan: Türkiye Selçukluları; Türk Tarih Kurumu yaym. VII. Seri - No. 32. T.T.K. Basmevi - Ankara, 1955, s. 321.

(Mûnâseddin Fervâne için, Tahsin Yâzıcı'nın, Manâkib - al Ârifin terc. s. de bakınız; Âriflerin Menâkibi, Ankara - Millî Eğitim Basmevi, 1953, c. I, s. LV - LXI).

*

II. mektup, Çelebi Husameddin'in oğlu Sadreddin adına bir teşekkürdür (Tâceddin, Mürtezâ'sı b.).

XV. mektup, Çelebi Husameddin'in başı davasını çarına için marafla giştiginden ona yardım edilmesini reok yolu yazıncaştır.

XVI mektup, Emir Seyfeddin'in başıyannası dolayısıyla oğulları ve yakınları adına teşekkürdür.

XXVII mektup, Fervâne'ye cevaptır. Bu mektupta, vâdâdın de yerine getirilmesini reok ediliyor.

XXX mektup, gönderilen sözünâra teşekkür mahiyetindedir. XXXI mektup, oğlu Emir Âşem Çelebi'nin geçimini dâvelime reokıyla yoldanması. XXXVII mektupta, biricinin başıyannası âlemmekte XLII mektup, Moğolların kâbr âlemlerini âretmede, XLIII mektup, Husameddin'in (bu maddeye bakınız) âzîyannasını dilemekte. LL mektup, kendisiyle âlgilerden, yakınlarından Kertmeddin Mahmud'a gönderilmiş. Onu bir tûmet âlını âlmıştır; Fervâne tarafından, yarışandığına, başıyannasına dâir, kendisine bir yazılı kâğıt verdimişini istiyor.

Yûsuf Cemâ'dî Pâr - Gulâm-ı Husayn Emîn, «Mektûbât-ı Mevlânâ Cemâ'dî-din-i Rûmî» ye yazdığı ta'likatında, bu âlâm Bektemür oğlu Kertmeddin olmasını âhâmlâdinden bahsediyor (Bangâh-ı Matbûât-ı İnkârî; Teheran - 1335 - 1956; s. 296).

Sultan Velâd, «İbtidâ - Nâmâ» de, Çelebi Husameddin'in, 635 de vefâtından sonra (1284), kutupluk mâkâmına, Bektemür oğlu Kertmeddin'in geçişini, Çelebi'nin vefâtından sonra yedi yıl Mevlânâ'nın türbesinde âşıklaşa şeyhlik etmiş, kendisinin de ona urduğunu anlatır ve bu yedi yıl içinde, Mevlânâ âşık-

ları tahdudun kendisinin, Mevlânâ'yı ve Mevlâvîliği temsil eddiğinin, Kertmedîn'in niyâbet yoluyla olduğunu açıklar; Takat hâl tercemesine dair etraflı, hattâ kası bir bilgi dahi vermez.

Türbede medfûn olan Kertmedîn'in mekâdîmdeki kitabının türkçesi şudur:

«Burası, şahâbın evlâdını yüce Ârif, gerçek İpek Hacı Bektemür oğlu Mevlâ-levî Şeyh Kertmedîn'in türbedir. Allah ona rahmet etsin. Âliyyü'l-dokuzbir yılının Zilhiccesinde vefâtı»

Bu kitâbeye göre Bektemür oğlu Kertmedîn, Mevlânâ mensuplarındandır (Mevlânâ'dan sonra Mevlâvîlik; s. 21-22, 355). Yalnız burada, Kertmedîn'in adının «Mâhremâ» olduğuna dair ne Sultan Velâ'de, ne da Kâhâbende bir kayıt bulunmadığını söylememiz gerekir.

Bundan başka, Müskemeretü'l-Ahbâr ve Müskyeretü'l-Ahyâr şâhîd Akzâr-ı'nın adının da Kertmedîn Mahmûd olduğuna bahsetmemiz gerek.

733 te (1323) Temürtaş Noyan'ın adına «Müskemeretü'l-Ahbâr» yazan ve 733 ten önce (1322) vefât etmiş bulunan Kertmedîn Mahmûd, onun bir ömrü sürmüştür. Ömrünün büyük bir kısmını devlet memurluğlarında geçiren, birkaç defa Moğol hükûmetlerine giden, Hz.ane memurluğlarında, Vakıflar Nâzîrliğinde bulunana, bir sürelik Aksaray kütüphanesi, yekûn kâim muhâfız olan İsmail Hakkî Uzunçayırılı Osmanlı devleti teşkilâtına meârif; İsk. Madrit Matbaası, 1941, s. 35) Kertmedîn Mahmûd (Hâl tercemesi için Osman Turan basımı «Müskemeretü'l-Ahbâr ve Müskyeretü'l-Ahyâr» in önsözünde, «Mâlelî» kısmına bakınız, T.T.K. yayını, Ankara — 1946, s. 32-45), gençliğinde, hattâ olgunluk çağına gelirken Mevlânâ'nın, olgunluk çağlarında Sultan Velâ'din, Ulu Ârif Çelebî'nin, İhtiyarlık çağında Şemseddîn Emîr Âbid Çelebî'nin muamelelerine târik olmuştur. Mevlânâ'ya pek büyük bir saygı, öfâ bir sevgilî vardır. Onu, «rabîbîl İpek, Tanrı cebesine sâbîh, namâzın kütübü diye övür; İlmînin, din-yüzün her bürüşüne payıdığını söyler (s. 91); «dînyâdaki tek er ve sarâfın kütübü, âdetleriyle tavîf eder (s. 119). Kertmedîn Mahmûd, birçok sarf işlerinde bulunduğundan, herhangi bir işte bir kâmet silma silma bilir. Bekli de Mevlânâ'nın mekûbunda bahsettiği Kertmedîn'in İsmâ'de, bu sâttir ve Mevlânâ, bu mektupla ona Fervâne'ye göndermiştir.

LXIII mektup, Fakıh İhtiyâfeddin ve İsmâ'deddin'in silâse paralarının kasımları dolayısıyla yazılmış (İhtiyâfeddin İsmâ'd'ın bakınız).

LXVIII mektup, Hamîdeddîn'e gönderiliyor. Nusretüddin Vestir, bekkesinin bu sâta verilmesi reâ' ediyor. Bu mektupta, Çelebi Husameddîn'den de söz-kâm var (Hamîdeddîn'in bakınız).

LXXX mektup, Seyyid Şerâfeddîn'e yardım edilmesini reâ' için yazılmıştır. Bu mektup, bîz: muhâfızlar Sa'deddîn'e gönderilmiştir. Her hâlede bu fark, bir farkın ifâdesidir. Çünkü Sa'düddîn'e, kâcir 590 da (1291), Hâce Sa'deddin Sa'evî, 596 de (1296) vestir olmuşlardır.

LXXXVIII mektup, Husameddîn'e yardım dolayısıyla yazılmış

LXXXIX mektup, «esâ, sâhîd bakardık» dediği bir hanımın sâkiyesine konan ve Fervâne'ye mensûb olan kişilerin bu hareketlerine engel olmasına dair.

Mevlânâ'nın, ailesi mensûb kadimlerden ve Ömerü'l-Hâzın, Genceş Hâzın gibi büyüklerin hanımlarından başka birçok kadın mürididir vardır. Mahmûde Hâzın (Mânâküb, I, s. 468), Mevlânâ'ya pek bağlı olan, hanımlarından ayrılmayan, Çelebi Husameddîn'in başında İhvanâ İhtisâs üyesi eden Konyalı Fâhrî'nin-nisâ (s. 287-288, 490-493), Tokadı'ya yerleşen ve birçok müridi olan Konyalı hâfîze Hoş-Likâa (II, s. 673, 698-699), Mevlânâ'ya ve dostlarına bir semâ' meclîs tertîplemek için kâdîrlüğünü setmeye kalkışan Nâzım Hâzın (II, 601), adı sâttir geçen, sâttir İhtisâs bu kadimlerden. Bu mektup da gösteriyor ki, Mevlânâ zamanında, onun mensuplarından olup bir sâkiyesine bulunan bir kadın Mevlâ'ye de var; beklî daha da vardır. Mevlânâ yolunda bu penis duyanca, XVI yüzyılın sonlarına kadar sürmüştür (Abdü'lâkîl Dolgunlar; Mevlânâ'dan sonra Mevlâvîlik, İst. İnkilâp Kitâbevi — 1952, s. 278-281).

LXXXIV mektup, birisine yardım reâsiyle, eiden gönderilmiştir. LXXXV mektup, Çelebi Husameddîn'in oğluna yardım edilmesini istemektedir. LXXXVI mektup, birkaç dervişe yardım reâsını taşır. XCVI mektup, Çelebi Husameddîn'den dâimî Nisameddîn'e yardım edilmesini diler ve onunla gönderilmiştir. XCIX mektup Husameddîn'den ağırlıklıdır, bir işe konmasını reâ' yoldur. Mevlânâ'nın, «oğluna» dediği bu Şey Husameddîn, Mevlânâ mensuplarından da Çelebi Husameddîn olamaz; çünkü Mevlânâ, Çelebi Husameddîn'i ancak muhtâk, «vakîlî Cüneyd'i, namâzın Hâyesî'n'i, kâdîrin emiri — şîh vasıfında över öm, hem de Çelebi Husameddîn, devlet işlerinde bir işte bulunmuştur. Ashâbın ulular arasında adı geçen bir Husameddîn bakender var (Mânâküb, II, s. 784). Ayres, Ulu Ârif Çelebî zamanında hayatta bulunan Şeyh Husameddîn Beg, mâhir bir hâkeme olan Âyine-i Konevi oğlu Husameddîn ve Dabbâ' Husameddîn var (II, 876, 925; I, 425-427, 567). İhtisâs bunlardan biridir. CI mektup, Şemseddîn adı birini yazıyor. «Mânâküb'de geçen İsmâ'd Şemseddîn'e (II, 876), Şemseddîn-i Atâr (I, 343, 567) dan biri olabilir. CXIV mektup, gene Şemseddîn'e bir hizmet verilmesini reâ' etmektedir. CXVI mektup, Nisameddîn'in yardım için. CXX mektup, «oğluna» dediği müridleri Meveddîn'e adı birisini tavsiye mâhiyetindedir. CXXXVII mektup da Fervâne'ye, bir sefer dönüştürülmüş kullandadır.

Mühemmededdîn (Emir)

I. Âbededdîn Keykâhân'ın oğlu II. Örtüeddin Keykhusrev zamanında vestir ve silânatı sâbi olan Örtüeddin Mühemmededdin, Mühemmedin Fervâne'nin babesidir. Köşeyâğı sarımsa girişimci, sarımsa hâlinde kalınmasa firarını güdenler-denç, Bongundan sonra Amasya'ya gitti; Amasya kadılarıyla birleşerek Baycu'ya bayırdı ve burası sâğıdı. Pâdîşâhin İhtarından da, ancak yeter bir mîkârdan adı: İbnü'l-Ebî, Houlâna basımı; 1902, s. 219, 226, 343-345).

Mevlânâ'nın CXIII mektubu bu sâta gönderilmiştir.

Necmeddîn (İbnü'l-Harem)

Mevlânâ, I mektupta, pâdîşâhin, Necmeddîn'in, kendisine yaklaştırmaya dolayısıyla setirini belirliyor, bu sâta, «pek sâta Emîr, oğlum Necmeddîn» diyor. Bu mektubun üç tarafına, kenara yazılan yazı, mektubun, II Sultan İsmeddin

Keykârus'a yazıldığıını, Necmeddin'in de, İbni Hürrem diye anıldığını belirtiyor (II. İzzeddin Keykârus mehdetsine bakınız).

X. mektupta, «Hürrem Çarşapoğlu, asıl oğlumuz Necmeddin, diye gene bu sultan bahseder; Sâhib-i A'zam'ın şifalıyla, padişahın, onun sağundan geçeceğinî umar, bunu diler. Böylece, ilk mektubun üstündeki yazının doğruluğuna inanıyorsa: Ancak bu Necmeddin kimdir? Buna dair kesin bir söz söyleyememiz imkân yok. İbn-i Bib'î'de, Sultan İzzeddin Keykârus zamanında, bir müddet vezir olan, işlerin bonaklığını görünce de vezirliği bırakıp Halep tarafına giden bir şifâkâr-ı müstazam Necmeddin-i Naşevî'nin non adı geçen (Houlâmı basımı, s. 270-271). Ases bu şifâ mudir; fakat bu şifâ, namâ olur da Hürrem oğlu diye anılır?

«Fih mâ-fih» te, 25 beliminde Mevîkânâ, İbnî Çâvûş'un, Şeyh Salihâddin'in aleyhinde bulunmasını kınayan sözler var (Tercesemâ, s. 81-82). Bu İbnî Çâvûş'un, Necmeddin İbnî Hürrem Çarşap olmasa düşündürülebilir (Ağham, s. 296).

*

X. mektubun, Sâhib Fâhreddin'e yazıldığıına sanıyoruz.

Nisâmeddin.

XIX. mektup, emirlerden birinin, Nisâmeddin'in ismi yoluna koyacağına dair gönderdiği mektuba, yahut habere karşılık yazılmıştır. İki Nisâmeddin var. Biri Kayımcu Salihâddin'in kızı Hedîyye Hâfîzurun zevci; öbürü Çelebi Husâmmeddin'in dâmâdı. Kayımcu Salihâddin'in dâmâdı Nisâmeddin, «Nisâmeddin-i Hattâkî» diye tanınmaz. Bu sözün vakti, bâhî de, hiç değilse ilk zamanlarımızda, pek okadar yolunda değil; düşünülür bile, yarımsa yapıyor (Münâkib - el Ârifin; Tahsin Yânet basımı, II, T.T.K. Basınvî; Ankara - 1961, s. 126-128).

Nisâmeddin-i Hattâkî, 15 Cemâziülselâ 694 ta (1295), Sultan Velid Dövkânın yazıp bitirmiş (Divân-ı Sultan Velid, Feridun Nâfîs Ünlük basımı; Cnâe; s. 88-89).

Bipenâziâr, onu, Mevîkânâ hâllifelerinden gösterir (Miftâh Bahâret terc. lat. Şifâkâr Mat. 1301, s. 266).

*

XIX. mektup, Nisâmeddin'e yardım teklifiyle birisine, «Emzir padişahın dediğine göre beki Mâmeddin Pervâne'ye yazılmıştır; fakat iki Nisâmeddin'den hangisi hakkında yazıldığı belli değil. Celâeddin Müstevfi'ye yazılan XXIII. mektup da öyle

XLIII ve LIII. mektuplar, Nisâmeddin'in süpârunun bağışlanması için Pervâne'ye ve Emir Nûreddin'e yazılmış. XXVII mektup da Pervâne'ye, vâadinin yerine getirilmedi ve birisinin bağışlanması için gönderilmiş. İhtisâs bu bağışlanman süpârun de Nisâmeddin'dir. XLIV mektup da oğlum dediği birisine yardım teklifiyle yazılmış; beki bu da, odur. Fakat bu mektuplardaki Nisâmeddin, bu ihtisâden hangisidir, yoksa bir üçüncü Nisâmeddin midir? Kesin bir söz söyleyemeyiz

*

XXII. mektup, Çelebi Husâmmeddin'in dâmâdına yardım teklifiyle yazılmış; LIX. mektup da öyle. Yazın bu mektuptaki Pânyân'ın hikâyesi, mektuba bir bağışlanma teklifi edilmemiş vermede. LXXX mektup, Husâmmeddin'in dâmâdı Nisâmeddin'e kâlmelerden dolayı yollanmış. CXX mektup, gene Husâmmeddin'in dâmâdı Nisâmeddin'e yardım teklifiyle Pervâne'ye gönderilmiş, bunu, Husâmmeddin'in selâmından anlıyoruz

*

XXIX. mektup, Salihâddin'in dâmâdı Nisâmeddin-i Hattâkî'nin masâsinin tasalluflarına hakkında bir recel. Aynı zamanda, bu mektuptan, Nisâmeddin'in tuğra ve inşâ hizmetlerine tâym edildiğini de anlıyoruz.

XLV. mektup, gene Salihâddin'in dâmâdı Nisâmeddin'e yardım için emirlerden birine yazılmıştır.

*

Burada, bir de Mevîkânâ'nın, Nisâmeddin adlı birine, bir taşlaması olduğunu bildirelim (Abdülhakîm Gölpenari; Mevîkânâ Celâeddin; III. basım; İnkâlp Kitâbevi, lat. 1956, s. 111, not. 196). Bu taşlamayı, bağışlanman düzen Nisâmeddin'in açığı arasında bir kişi düşündürülebilir sanırız.

Burada, Yusuf Cemşîd ve Pür - Gulâm-ı Husayn Emin'in, her iki Nisâmeddin'i, aynı sönm zamanın pek büyük bir yanık olduğunu da bildirmek zorundayız (Mektûbât-ı Mevîkânâ Celâeddin; Bungâh-ı Mektûbât-ı Hattâkî; Teheran - 1335-1356, Ta'âssat, s. 290-296).

Nûreddin (Emir).

Çarşapoğlu Nûreddin, IV. Rükmeddin Kibecâsin zamanında Kırşehir beyidir; orada bir medrese vardır; türbesi de oradadır (Tahsin Yânet tercesemâ, Münâkib - el Ârifin «Âriflerin Menâkibeleri»; Ankara - 1963, Cnâe; s. LXIV).

*

Efâkî, Çarşapoğlu Nûreddin'in, beyleri Mevîkânâ'yı siyasete girişini naklede (Tahsin Yânet basımı, Ankara - 1969, I, s. 134) ve onu, emirî-i muhtâs-ı Mevîkânâ diye özer (s. 487). Efâkî'nin rivâyetine göre Nûreddin, önce Hacı Bektaş'a da bağlanmış, fakat sonra, Mevîkânâ'ya mürâf olmuştur (s. 487-488).

*

«Fih mâ-fih» in 8. belimünün meydana gelinen sohbet, onun bir sorusu üzerine ruhûr etmiştir (basınımı, lat. Kemal Kitâbevi - 1959, s. 26-28).

*

Mevîkânâ, XXV mektubunu, Çelebi Husâmmeddin'in dâmâdı Nisâmeddin'e yardım teklifiyle ve mektubun sonlarında anıldığına göre Nisâmeddin'e ve-retek Nûreddin'e gönderiyor.

LIII mektup, gene bu sâta gönderilmiştir. Bu mektupta Mevlânâ, Nizâmî'den suçunu bağışlanmasını dilemekte; bundan önceki mektuba bakılrsa, bu mektuptaki Nizâmî'den de, yine Çelebi'nin dâvâsı çıkacak. Üstünel Nizâmî'den, bir aralık Nizâmî'nin hüküm aldığı yerlerden bir yerde, bir vâzife almıştır ve bu vâzifede bir kıvazı olmuştur (Nizâmî'den'e de bakınız).

Salihâddin.

Bu sâta, IV. ve LKV mektuplar yazılmış. İlk mektupta ona, çok doğru, güçlü aydın, rûhânî hünerler üss, gönül geniş, kadri şâir, âlimlerle kırklerin övündükleri âsâ övül diye övmeye, ayrışmış yuları seçtiğin belirtmede, herhalde gelmesini istemesindedir. İkinci mektupta, çok âzâ, çok sâit, çok şâir, çok âlim, ulular şâirdi, herşeyi gerektiriyen, inselleyen, imkânların övüneli, Sâifâ ehlinin baş şâiri... diye övmeye, ona, çok büyük kardeş diye hitâbetmektedir. Her iki mektubun aynı sâta yazıldığını ve bu sâtin, kendisinin yol övün, yol kardeş olduğunu, bu bakımdan sâifâlerden, aynı zamanda bilgin bir sâit bulunduğunu anlamaktayız.

Efâkî'nin rivâyetlerinden olan ve «Kâib-âl asâr», diye anıldığına göre Mevlânâ'nın sâidatini, şifâretini zahteden bir Sahâbîddin Bahâr var; oğlunun adı Sahâbâddin (I, s. 683). Bâce Mevlânâ'nın muhâtabı, oldukça genç olmasa greken bu sâit olmasa. Efâkî, bir de Mahâtabî Sahâbâddin'den bahsedir; ona üstünlerin ösâ, anlamlar kaynağı Mevlânâ sâifâlarını verir; Mevlânâ'nın ona, «Mehâddin'in dostuğuna diye hitâbetiğini, arapçada, namânın Sibeveyhî olduğunu ve Ümî Ârif Çelebi'nin hocası bulunduğuna söyler (s. 239). Bu sâit, Mevlânâ'ya üfâhâ diye anar (s. 356, 360); hakikîden bir kere, «bilgiler kaynağı, bilmen durak usû diye (s. 362), bir kere de, «üstünlerin diğünlerine sâhib olan diye vâfâladır (s. 362). Hükmetlere sâit islemede, namânın episâ bilginî olduğunu söyler ve Ümî Ârif Çelebi'ye, Çelebi sâiti yazdığıyken Kur'an okutduğuna bildirir (II, s. 807). Ona «ekmel-âl şâihbe vâfâsı verir ve Ümî Ârif Çelebi'ye Mentâşeyre gittiğini söyler (s. 851). Çelebi, Erzurum'a gittiği zaman da bu sâit yazmışdır (s. 916).

Bâce Mevlânâ'nın muhâtabı bu sâit olmalıdır. Mevlânâ'nın, ona, çok büyük kardeş dediğine bakılır ve bu büyükliğin, kadri bakımından olduğu kadar yaş bakımından da gerçek olduğu kabûl edilirse, bir hayli yaşadığı ve Ümî Ârif Çelebi'nin gösterdiği pek yaşlı olduğu anlaşılır.

Mevlânâ'nın, her iki mektupta da, ayrışkan bahâsetmiş, kavşamayı belediğini anlatır, bu sâim, dâha Mevlânâ namânında bile geçmeye merraklı olduğunu gösterir.

Seyfeddin (Emir).

CXI mektubun muhâtabı olan bu sâitin, kesin olarak kim olduğunu kestiremedik (İbnî Sâif'deki Seyfeddin'ere bakınız, Endeks, s. 342-343).

Straceddin.

III mektupta «birerik imân, Hak dileyen mücâhid, çok âsâ kardeş. CXXVII mektupta, «âsâ oğlunun, ösâ doğru âlim, sâhid, kulluk erî, ârif, Allah vâlid diye anılan bu sâit, «Mânekub-âl Ârifin» de, çeşitli vesâiletlerle sâit geçen, emelik-âl müderrisin diye anılan, «akıyâ-l on asr» diye bülân Straceddin-i Tatarî olsa gerekir (Tahâsin Yazıcı da böyle tahmin ediyor (Terc. I, MIII Kâibî Hüsnâmevî; Ankara — 1953; Ömer, s. LXXII. Yûsuf Cemâldî Pîr - Gulam-ı Husayn Emîr'in tahminine yânişer, Mektûbât-ı Mevlânâ Cellâddin-i Rûmî; Tebriz; 1936-1966, s. 283).

Efâkî, Straceddin-i Meşnevi-Nâm'ın, «velîy-i pîşârdî, ârif-i samedâf... gibi birçok vâzifalarla övse de, onun müderrisliğinden bahsetmez (Tahâsin Yazıcı basımı; I, Ankara — 1959, s. 362-363, 332, 363. II, Ankara — 1961, s. 567, 736, 738, 745, 752, 761, 773, 796, 838, 832 ve 839).

★

Straceddin-i Tatarî, Mevlânâ'nın çok yakınlarındadır. Mevlânâ, onun hücrasına gider; ona Sem'âten bahsedir; Mevlânâ'nın son hastâlığında da baş ucuından ayrılmamıştır; Mevlânâ dostlarının en Herde geleneklerinden (Aynı, I, s. 199-191, 250, 369-396, 346; II, 597, 603, 784). Efâkî, ona anarak, «sâifâhâ dâreastâhâ» der (s. 426). Buna göre Straceddin-i Tatarî, 1319-1320 den önce vefâ etmiştir.

★

Mevlânâ, III mektubunun yazdığı sâite, Straceddin'in sâifâmını bildirmemtedir. CXXVII mektuplaşsa, Straceddin'in sâifâmını büyük bir medreseye müderris, büyük bir tekneye şâir olmak için hazırladığını, fakat sâceden kendini erenlerin yoluna verdığını belirtmede, adını bildirmemiş büyük bir medreseye müderris olarak tâtîl edilmeyi istemesindedir.

Straceddin (Kaadi, Urumvî).

Kadı Straceddin Mahmud, Mevlânâ'nın hayâtında, Konya'daki bilgîlerini en büyüklerinden biriydi. Müshâretül Abbâ, onun Konya'da kadri bulunduğuna bildirir ve onu, «üstünlerik denmiş, şâirat göğsâin güneş, hakıyâk ve tarikat dolayın merkezi, sâite ve nakle dayanın bilgîlerde öndüğü olan er» diye övür (Cerman Turan basımı; T.T.K. yayın. Ankara — 1944, s. 90, 121). Ömer leânında, hâik, Cemri'ye karşı şâikardır, savınmaya da bîesâ katılmıştır (İbnî Sâif; M. Th. Boulema basımı; Leide, E. J. Brill — 1962, s. 329). 483 hilerde (1283) ölmüştür.

★

Bîpeşâhâr, müntâşebet düğünge ondan bahsedir (Mûhâfâ Bahârî terc. İst. Selânik Matbaası — 1331, s. 129, 133-134, 346-347) ve Mevlânâ, cenâze namânının Şerh Sâbeddin tarafından kılmamasını tavsiye ettiği halde tenâsürden bayıp kılmamasadığını, bunun üzerine Kadî Straceddin'in küldürdüğünü anlatır (s. 134).

Efîakî, Şihsahâb'ın rivâyetlerini tekrar ettikten başka, ona âit daha birçok rivâyeler nakleder (Tahsin Yazın basımı; I, Ankara — 1954, s. 118, 168-169, 234-235, 306-307, 325, 329, 370-371, 410-411, 412, 464, 489. II, s. 394, 762). Buflun bu rivâyetlerden ve bilhassa ona, «İkinci Şâfiî» diye Efîakî'nin rivâyetlerinden anılırken ki Şihseddîn, öncelikle Şeyh Südeddîn'e birbâber Mevlânâ'nın şeyhidir; fakat sonra Mevlânâ'ya pek bağlanmıştır. Efîakî, Mevlânâ'nın namakâmı, onun köldüğünü kaydetmesine de, zaman bakımından, bu hususta Şihsahâb'ın rivâyetini kabûl etmek zorundaydı. Efîakî, Mevlânâ'nın vefâtından sonra Şihseddîn'in, Mevlânâ'yı ziyâret ettiği ve bu ziyâret sırasında, mezarına karşı, «şeyke ecel dikendiñ, seni ayagına bağıñ; gün, feğriñ eñ becin de başına olım kâlcim turaşydı... vuraşydı da burun güvüm, dünyâyı seniz görmeşydı. Halbuki senin toprağın başında duşurucun ben; topek başına meâlmekdi farâce kufayî okuduğuna da rivâyet eder ki bu, onun en doğruduğuna en büyük şanlık (I, s. 354). Gene Efîakî, Kadî Şihseddîn'in, Kadî İsmâeddîn adlı bir oğlu olduğuna, bu oğlun Çelebi Husameddîn'in taahhüd ettiği, iki oğluna da İsmâ'îl atıldığını haber veririz (II, s. 763-765).

Burada, Kadî Şihseddîn'in Urumşeli olduğuna, Çelebi Husameddîn'in bir gün Mevlânâ'ya, hameşhrimî Kadî Şihseddîn nasıl adam diye sorduğuna, Mevlânâ'nın da, harurun çevresinde dolaşır; bir tekmeye bakar; usarını ki nevidi (unusur) olmas; hattâ nev-unâdî (yani bir umuda erişir) olur dediğini de kaydedelim (II, s. 411-412).

*

Mevlânâ'nın XXXII mektubu, oğlu Alâeddîn Çelebi'nin mirâs hakkında Kadî Şihseddîn'e yazılmıştır. Şihseddîn, mirâsın bölünmesini hakkında Mevlânâ'nın fikrini sormuş, dileğini öğrenmek istermiş. Mevlânâ, bilgid bakımından «mevlânâ» diye hitabettiği Şihseddîn'e, bu hususta hiçbir reyî olmadığını, ancak yetimlerin korunmasını dileğini bildirdi. Bundan da anlaşılır ki Alâeddîn'e karşı gülsü kuraktır. Aynı zamanda bu mektup bize, Alâeddîn'in şoukârları olduğuna da bildirmektedir. Nitekim gene Efîakî, 119 yıla İzzeddîn'in 23. günü vefât eden (1256) Ulu Arîf Çelebi'nin, Alâeddîn-i Kırşehirî adlı birisiyle tartıştığını, Alâeddîn'in, evlât, babanın süpârdânı sorumlu olur mu; his de bu soydan değil miydi dediğini, Ulu Arîf Çelebi'nin, sen bu soydan kimsiñ ki bana karşı mârifete âit söder söyleyörsün dediğini, Ulu Arîf Çelebi'nin, ben Mevlânâ'nın emârdiyim (idareyim) demesi üzerine Alâeddîn'in, sen, şu günün (kâdî, kutusuz arslanın) ağılına de, hayır, ben arsun gülm (bülmel arslanın) diyerek ona sustarduğuna rivâyet eder (II, s. 902-903). Bu söz, Mevlânâ'nın oğlu Alâeddîn olmasa; çünkü Alâeddîn, kitâbesinden de anlaşılır gibi babası hayattayken, 663 gervâlinin sonlarında vefât etmiştir (1262). Tahsin Yazın, «Masâlik-i Arifin in «İrâk» inde, bu söz, «Bîrâder-i Sultan Velâd» diyecek yazılmıştır (II, s. 1199). Bu yanlışlık da, Efîakî'nin, Mevlânâ'nın oğlu Alâeddîn Çelebi'ye de, «Alâeddîn-i Kırşehirî demesinden meydana gelmiştir (I, s. 446). Anlaşılır ki Ulu Arîf Çelebi'nin tartıştığı söz, Alâeddîn Çelebi'nin oğrudur; hattâ daha doğru bir ifadeyle torunudur; çünkü çok defa toruna, atanası ad konur. Gene Efîakî'nin, Alâeddîn Çelebi'ye «Kırşehirî demesinden, Alâeddîn'in, Kırşehirî bir ligâl olduğu söyünün de ortaya çıktığı anlaşılır sanırız.

XVII mektup da bir kadıya, Mecceddîn adlı birini kavaye için yazılmıştır. Mecceddîn'e, «oğlumuz» dediğine göre Mevlânâ'ya mensuptur. Bu söz, Efîakî'de

geçen Mecceddîn adlı şahıslar arasında, Mevlânâ halifelerinden olduğu anlaşılır. Şeyh Emîre Bîk'in kardeşi Mecceddîn'le (II, s. 902-903), bu kişilerden Mecceddîn Marag'iden biri olan Mecceddîn (I, s. 229, 254-257, 378, 550-561). Mektuba müşâhâh olan kadî'nın adı yok.

LXXII mektupta hitap, «Kadîlar kadîm, Şatânlık Usûdû» diye başlar. Aynı vasıflar, XXXII mektupta da geçtiğinden ve bu söz, o mektupta olduğu gibi bu mektupta «mevlânâ» dediğinden açıkça anlaşılır ki bu mektup da Kadî Şihseddîn'dir. Mevlânâ, bu mektubunda, onun yapıldığı Abû-Bekr adlı birisine, odasının verilmesini dilemekten, bu oğlunun ve anasının kendisine verilmesini istemektedir. Efîakî de, Mevlânâ'ya pek bağlı olan bir Ebû-Bekr-i Carialıy-ı Nizâmî var (II, s. 260). «Divân-ı Kebîr» de, bir Rebâbî Abû-Bekr'in de adı geçer (tercememî, c. II, İst. Remzî Kitâbevî — 1946, s. 7, beyt. 46. Açıklama: s. 47). İhtimâl bariardan biridir.

LXXIX mektubun sonunda «yüce sözünlerin övünce» söz, bu mektubun da Kadî Şihseddîn'e yazıldığını gösteriyor sanırız.

CXXVII mektup da, hitaplara bakılrsa, Kadî Şihseddîn'e yazılmış olacak. Ziyâretine gidemediğinden ötür dilemektedir.

Şemseddîn.

Ticeddîn Mû'tevî'nin nâibi olan, ömrünün sonlarında devlet hizmetini bırakarak tasavvuf yoluna girdiği halde Hatâroğlu İsmâiyile ve Şamharîa ligâl olduğu tahminleri 676 (1277) sularında şehid edilen Şemseddîn-i Genceî olduğu (Müskemmelî - Ahbâr, Osman Turan basımı; Ankara — 1944, s. 102, 104).

CIX mektup, sanır ki bu sözle yazılmıştır. CXXIII mektup da herhalde bu söndür.

Şemseddîn.

KCVIII mektup bu sözle yazılmıştır. Sanır ki bu söz, Beylerbeyi Şemseddîn Tavtaş'ın (Fahreddîn Ali Şâhib - Ata Maddesine, CXXKXII mektubun başına bakınız. O mektup, Ticeddîn Mû'tevî'nin de olabilir, çünkü, bu mektupta kendisine selâm gönderiliyor).

Şerefeddîn (Şeyid).

Efîakî'de, Konya büyüklerinden bir Şeyid Şerefeddîn'in adı geçer. Bu söz pek gülsü bir oğlun vardır. Mevlânâ'yı pek sever ve ona mürid olmasın kendim bildirtim der. Şeyid Şerefeddîn, şârih kalır; bir seni' maclîsî hasıflar Semâ'dan sonra oğlu murîd olur. Fakat kendisi de, Mevlânâ'nın büyüküğünü görür, ona başlanma, murîdliğı kabûl eder (Tahsin Yazın basımı, c. I, Ankara — 1959, s. 127-128).

Ayrıca Mevlânâ'yı hoş görmeyenlerden bir Şeyid Şerefeddîn vardır ki bu söz, aynı Şerefeddîn olmasın (s. 119, 463-464).

Yücef Cemşidî Pîr - Gülâm-ı Husaynî Emînâ'nın, «Mektûbât-ı Mevîkâ Celiâeddin-i Bîlâhî'deki mûhâzâzelerce, lâzih bakımdan da vârid değildir (Tehrân; 1335 - 1966; s. 389).

Şîbâeddîn.

Mevîkâ, XXVI mektûbunu, elis - veriş için Şîvâr'a göndermek üzere Şîbâeddîn'in baştan affedilmesi recaiyle Mûlâeddînî Fervâne'ye yazmıştır.

Efîkî, bu sâit, Mevîkâ'nın kızı Melîka Hâidâ'nın zevci olduğunu bildiriyor. İpeyce zengin ömâkâle berber biras nekes olduğunu da gene aynı eserden anılmaktadır (Tahsin Yazıcı basımı, Ankara — 1968, c. I, s. 233). Gene Efîkî, Mevîkâ'nın Şîbâeddîn'in evinde, dostlarıyla toplanmış haberi verir (Ayn, s. 456 - 467).

Şacâeddîn.

İpehâkâr olduğu anlaşılan bu sâit, kesin olarak kim olduğunu bilmiyoruz.

XX mektûbun mûhâzâze olan bu sâit, İbnî Bîlâhî'de adı geçen Kaşîrî'nin oğlu Abdürrahman Şacâeddîn müdür (M. Th. Houtsma basımı; Leide, E. J. Brill, 1905, s. 267, 27, 277), yoksa 648 hieride (1284), Karaman beyine gönderilen ve Sultan Rûkneddîn'in rîkâbâtı olan Şuâ'î Aynâlî müdür (Târîh-i Âh. Belçik der Anadolu; F. N. Usluk basımı; Ankara - 1923. fotokopî; s. 66, terc. 441).

XXIX mektup da, Kuyumcu Balâheddîn'in ölmüş Niâmüddîn'in yardım recaiyle gene bu sâite yazılmıştır.

Yücef Cemşidî Pîr - Gülâm-ı Husaynî'nin, bu sâit, Kîşîkî Lâç bükmetini karan Şacâeddîn sayması, temtîliyle yanıştır (Mektûbât-ı Mevîkâ Celiâeddîn, Tehrân; 1335 - 1966; Ta'likâat, s. 363). Bu bâkâdan, Şacâeddîn Hursî'den tarahından, Mîrî 396 da (1194 - 1195) kurulmuştur (Düvel-i İslâmîyye, s. 254).

Tâceddîn (Kadı).

XXXIII mektup bu sâite yazılmıştır. Efîkî, Konyâ'da kadî olan bir Tâceddîn Kâlemşâh'tan baheder; fakat bu sâit, Emir Âhid Çelebi'nin zamanında (719 - 728, h. 1320 - 1328), Konyâ'da kadî olduğundan, Mevîkâ'ya mahâleb olamaz (Tahsin Yazıcı basımı, II, Ankara — 1961, s. 868).

«Mîsâmeretül - Ahbâr ve Mîsâyeretül - Ahyâr da, 604 b. da (1255 - 1256) tahta geçen III. Gıyâseddîn Keykubâd zamanında, Karahîr'de kadî olan Hoylu Tâceddîn'den bahsedilmektedir (Osman Turan basımı; T.T.K. yayını, Ankara — 1944, s. 29). Aynı kılap, 518 hieride de (1277), aynı yerde kadî olan bu sâit, «Gâne, onun meclâsindeki dehetle, dödüncü kat gökte ser dözerdi» diye anmaktadır (s. 121).

Banyurus ki Mevîkâ, bu mektubu, Hoylu Tâceddîn'e yazmıştır. Mektupta, daha önce de Çelebi Husneddîn'i, biras aletliğini, anılmaktan denilen ancak bir kâire olduğunu söylemekte, Çelebi'ye etîfâf vâadin yerine getirilmesini istemektedir.

Tâceddîn (Mâ'lez).

Celiâeddîn Hâremşâh'ın Kaadî kodîki Malyîkîdîn Tâhîr'in oğludur. Anadolu'ya vergi toplamak ve Belçuk sultanlarının sîkîkâsi borçları tahsil etmek için Moğollar tarafından gönderilmiş, fakat II İzzeddîn Keykâvû, ona kötu karşı olduğundan ve, yolumuzun üstünde Sultan Hükneddîn vardı; önce onun almaya başlamışlığına, dediğinden Tâceddîn, elçilerle IV. Hükneddîn Kâlcâzân'ın yanına gitmiştir. Kâlcâzân'ın yanında bulunan Fervâne, Tâceddîn'e ve elçilere saygı göstermiş, Anadolu'ya gelen Moğol ordusu, İzzeddîn'in tarafını güdenleri alıtmış, İzzeddîn, İstanbûl'a kaçmıştır. Tek başına pîdâş olan Kâlcâzân, Kastamonu ve Ankara vergilerini Mâ'leze, Tâceddîn'i memur etmiş, devlet işlerinde de, beylerin en Serî gelenlerinden biri olmuştur. Bir zaman sonra Kâlcâzân'ın arası açılmış, Mûlâeddîn'e birleşerek ona oradan kaldırmaya girişmiştir. Hâzîrîgü laynında Moğolların tarahını tutmuş, Mısır ordusunun Anadolu'ya girişinde son sîkîkâsi almışsa da kurtulmuştur. Târîh, Tâceddîn'in büküm sürdüğü yerlerde geçişin, büstrün büküm sürdüğünü söylemekte, onun Hâremî'nin, edâletini övmektedir. 1276 da Anadolu'ya gelen Ahak'ı; geçiren beylerin arasında o da vardı. Erzinçân'a kadar ona geçirdi; cevâz hâsîlinden Ahak'ın girişinden sonra hayata geçerken yanında (Mîsâmeretül - Ahbâr ve Mîsâyeretül - Ahyâr; T.T.K. Basımevî; Ankara — 1944; Osman Turan basımı, s. 65, 66, 68, 69, 102 - 106, 116).

İbnî Bîlâhî'ye göre, Tâceddîn Mû'tez'in bahası, Hâremşâh'dır (M. Th. Houtsma basımı; Leide, E. J. Brill, 1902, s. 362).

★

Efîkî'de Tâceddîn Mû'tez, çeşitli mînâsabetlerle anılır. Fervâne'yle beraber, Mevîkâ'nın meclâsindedir (Tahsin Yazıcı basımı; T.T.K. Ankara 1959, I, s. 260). Mevîkâ'ya ziyaretçi giden beyler arasında o da vardır (s. 133). Mevîkâ'ya onu pek sever, ona hemşehrî diye hitâbeder (s. 239). Mevîkâ'ya dostlarına bir «derîş usakak — âşîkâr evlâ yaptırarak ister; fakat Mevîkâ, râm olamaz; hatâlı bu mînâsabetle bir de gâzîl âyîler (Dîvân-ı Kebîr Terâümîsîk, c. II, ist. Remzi Kitâhâni — 1956, s. 285, şîr. LXII). Sonra Şûtan Velîd'in rîcâsiyle medresenin arkasına bîrkaç oda yaptırır (s. 241 - 242). Mevîkâ'ya, arada bir, yardıma bulunur (T.Y. basımı, II, Ankara — 1961, s. 121). Çelebi Husneddîn'in, Zîyâeddîn tekkesinde şeyh olarak tîyin edilmiş Mevîkâ'de o da bulunmaktadır (s. 174).

Tâceddîn Mû'tez'in, müderrîs Serceddîn'e, Kayserî'de bir medrese yaptırıldığını da gene Efîkî'den öğrenmekteyiz (c. I, s. 154).

★

Mevîkâ'nın XII mektûbu, Tâceddîn Mû'tez'e, Çelebi Husneddîn'in dîmâkî Husneddîn'in yardım recaiyle yanıştır. Mevîkâ, bu mektupta onu, Horasan'ın İrâk'ın övünce» diye anmaktadır.

LVIII mektupta ona, «Ehîb-î A'zam der; fakat İrâk ve Horasan'ın övünce» diye anılmadığından da anıyıcı ki mûhâzâze, Tâceddîn Mû'tez'dir. Bu mektup Mevîkâ, Seyyid Şerfeddîn adlı bir sâite yardım edilmemesi dilemektedir.

LIX mektup, Çelebi Husneddîn'in dîmâkî Husneddîn'in yardım için yolumuzdur. Sonlardaki hikâyeye, bir suçun başlanmasından nekesim öşer gibi.

LXXV. mektup, Ziyâeddin tekkesinde başka bir tekkenin (belki o da Ziyâeddin'in vakfı), Çelebi Husameddin'in verilmesini reâa yoluyla yazılmış.

LXXVIII. mektup, Husameddin Şemseddin'ine yazınca vakfedilmiş olan Karacanın mesnedinin inşaatı ve hatırlığının, Sadreddin'in verilmesini reâa ediliyor. Sadreddin'in «adlı öğrencisi, ulu kişi, ulu kişinin öğrencisi diye övüyor. Bu sât, Çelebi Husameddin'in öğrencisi. Bunun oğlu Husameddin Hasan, burada yatmaktadır ve 745 Şevvalinin ikinci dokuzuncu günü (1342) vefât etmiştir (bakınız; Abdülhakî Gölpinarî; Mevlânâ'dan sonra Mevlevîlik, İst. İnkılâp Kitabevi — 1953, s. 346).

C. mektup, Ahî Muhammed adlı bir sâtin bağışlanıp korunmasını reâa ediyor. Kâhîr'de, Suvarîa Ezededdin Mülekclim adlı birinin talebesinden bir Ahî Muhammed-i Dîvânî var (II, s. 473) Bu sât, Ulu Ârif Çelebi'nin zamanında yaşadığı; ona semâ' meclâleri tertib edermiş Mevlânâ hâmedânıyla dostluğu, onlara ihlâs var (s. 885 - 886, 663). Ahî Muhammed'in bu sât olması ihtimâl var.

CVII. mektup, büğünlerden Celâleddin'e yardım edilmesini dilemektedir.

CKIX. mektup, Şemseddin adlı birisini gözetmek için yazılmıştır.

CKXXVI. mektup, gönderilen birine yardım edilmesini reâa yoludur.

Veled (Sultan, Babâleddin Muhammed).

V. mektup, oğul Sultan Veled'e yazılmıştır.

Mevlânâ Celâleddin Muhammed'in oğul Babâleddin Muhammed Veled, 712 Recabın onuncu cumartesi gecesi vefât etmiştir (11.XI.1312). Şipehâkâr, vefâtında, doksanaltı yaşında bulunduğuna söylüyor (Mîhâlet Bahârî tara. İst. Selânik Mat.) 1331, s. 202). Bu kayda göre Sultan Veled'in, hicri 616 yılında doğmuş olması gerekir. Dr. Feridun Nâzih Çelik, Sultan Veled'in zevceci Fâtıma Hâfîza'nın kuzakardığı ve Kuyucuğu Salâheddin'in kızı Hedviye Hâfîza'nın zevceci Nisâmeddin'in yaşadığı Sultan Veled Divânî'nin, 625 yılı Rehbülâkürümün 25. Cuma günü (34.IV.1326) doğduğuna, meşhûr Nisâmeddin tarafından kaydedilmiş olduğunu söylüyor. Bu takdirde, vefâtında, ayırtına göre sekizdokuz, müddetî kâhîsa göre seksenaltı yaşındaydı; doğan yerî Karacanın'dır.

Sultan Veled, babasının vefâtından sonra, Çelebi Husameddin'e uymuş, daha doğrusu, babasının hayâtındaki düzeni bozmadan, Çelebi Husameddin'in gözetilmesinden sonra da, Mevlânâ'ya uymuşlar. Mevlânâ'yı temâz ettiği halde, Bey-temüddin Şeyh Kerimeddin'e uymuş, yedi yıl, onun terbiyesinde kalmış. Kerimeddin, hicri 661 yılı Zilhiccesinde (1260) ölmüş, fakat 1262 başları vefât etmiş. Sultan Veled, onun vefâtından sonra, bütün Mevlânâ dostları tarafından ulu tanınmıştır.

Türbenin yapılarak Mevlânâ dostlarının, bir merkez çevresinde toplanmaları, Mevlânâ'nın eserlerinin kaybolmaması, Mevlânâ'nın düşüncelerinin yapılması, hayâtının aydınlanması bakımından Sultan Veled'in hizmetleri pek büyüktür; Mevlânâ'yı sevenlerin hepisi, onu, Mevlânâ'nın gerçek bir vâridi hükmüne bağlamakta iktisâdîlerdir (Hal tercemesi, eserleri ve hizmetleri için bakınız; Abdülhakî Gölpinarî; Mevlânâ'dan sonra Mevlevîlik; İst. İnkılâp Kitabevi — 1953, s. 29 - 34).

Mevlânâ, bu mektuba, Kuyucuğu Salâheddin'in kızı ve Sultan Veled'in zevceci Fâtıma Hâfîza'nın halatına riâyet etmesi, onu ihtisâsımla içine yazması, ifâdesi bakımına bu mektup, Sultan Veled'in evlenmesinden önce sonra, belki de zevceciyle arasında bir kurgunluk dolayısıyla yazılmıştır. Müddet. «Mankûb-âl Ârifine de bu taraftarıyla, sondan bân yerler istisnâna, ayınca yazıyor (II, s. 732 - 734).

Mevlânâ'nın LXIV. mektubu da, Sultan Veled'e ve büyük kardeşi Alâeddin Çelebi'ye ammelelerinin babası Şerefeddin-i Semerkandî'ye saygı göstermeleri için yazılmıştır.

XII. mektup, yoksulluğuna anılatarak oğul Sultan Veled'e, müddetinde bulunmayan bir medresenin verilmesi için yazılmış.

Zahreddin.

V. mektup, Zahreddin adlı birisine şefâat yolu yazılmış. Kime yazıldığı belli değil. Ancak, bu sât, riâyetkar çektiği kârdediliğine göre, emirlerden olmasa, bilgilenlerden, şeyhlerden, belki de kendi menâsıplarından olan gerek. Zâhî ona «ofnu» demesinden de bunu anlıyoruz.

«Mankûb - al Ârifine de, 720 hîcerde (1328 - 1321), Çobanoğlu Temürtaşım Konyalı ve Konya'ya bağlı yerleri zaptettiği anlatılmakta, birçok kadî ve bilgilerin ona uydurduğu söylenmektedir. Bu bilgiler arasında Kayserî halîhi Zahreddin'in de, emeshana» diye adı geçmektedir. Bu kayıttan, Zahreddin'in, 720 de sağ olduğunu, kitabın bu kısmı yazılınca vefât etmiş bulunduğuna anlıyoruz. Sanırım ki Mevlânâ'nın şefâat ettiği Zahreddin, bu sât olacak ihtimâl hismetinden sözlenmiş; bu yüzden Mevlânâ'ya baş vurdu.

Barâda, bu Zahreddin, Yûsuf Cemâdî Pür - Çalın - Hüseyin Emir'in başardığı «Mektûbât-ı Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'ye eklediği âşâplarında tahmin ettiği gibi Zahreddin Mîslevcece olamaz; çünkü Mevlânâ'nın şefâat ettiği sât, beylerden değil. İzzeddin Kılıncı'nın tahyâ çıkarması (496 - 991 b. 1260 - 1264) dolayısıyla adı geçen Zahreddin İzzeddin'in Peşine'ye hâk olamaz. (Dunghîr - Matbûât-ı Hîrâl, Teheran; 1335 - 1966; s. 293 - 294).

Ziyâeddin.

LXX. mektupta «Ziyâ'nın Kervansarayı» diye bir yerin adı geçer (Fûkâneddin meâd. b.). LXXVI. mektupta, Fakreddin Âlî Şâhîb - Ata'dan, Şeyh Sadreddin'in boş kalan tekkenin şerhine, Çelebi Husameddin'in üyün edemesini dilek (Fakreddin. Âlî Şâhîb - Ata'ya b.) CXXVI. mektupta, Vestir Ziyâeddin tekkeninin Çelebi Husameddin'in verildiğini, fakat bân kimselerin onay hükmetmeye kalkışıklarını bildirir ve «rahmetli» diye anıldığı Ziyâeddin, yaptırdığı tekkenin Çelebi Husameddin'in verilinceği bilseydi, altın tuğlaları yaptırdığı der, pâdîşahın, ferâmanı uygun hüküm çıkartarak bu engelleri gidermesini dilek.

«Mankûb - al Ârifine de, Ziyâeddin tekkeninin şerhinin şifâğı, yerine Çelebi Husameddin'in şerh olduğu anlatılır (Tahsin Yazıcı başına, s. I, Ankara - 1956, s. 586). Aynı kitapta, bir şeyhin, Ziyâeddin Vestir tekkesiyle başka bir tek-

kele şeyh oldu, bu şeyh önce Ziyâeddin Vestî tekkesine, Tâceddin Mu'taz tarafından Çelebi Hüsameddin'in şeyh üyesi edildiği bildirilmektedir (c. II, Ankara — 1961, s. 754). Gene aynı kaynak, Çelebi'nin hem Ziyâ, hem de Lâle tekkesinde şeyh olduğuna haber verir (s. 768).

Çerçök mektuplarından, çerçök Menâkıb'ından çıkan son - üç şudur: Ziyâeddin tekkesinin şeyhi Sadreddin, Sadreddin-i Koneri'den başka bir şeyh Sadreddin'dir ve Çelebi, Ziyâeddin tekkesine, bu şeyhin ölümünden sonra şeyh olmuştur. Aynı zamanda Ziyâeddin, Çelebi Hüsameddin'den, hatâ Mevânik'dan çok önce ölmüştür, şu halde Haturoğlu Ziyâeddin değildir.

★

Tebâin Yazıcı, bu vestri, I. İzzeddin Keykâvus zamanında (607 - 616 h. 1210 - 1219) Emir-i Devât olan, I. Alâeddin Keykâbed devrinde (616 - 634 h. 1219 - 1236) Şâhib-i A'sam bulunan Ziyâeddin Karsancıdan olduğuna, büyük bir ihtimalla kaydediyce Menâkıb-ı Arifin terc. Âriflerin Menâkıbı; Millî Eğitim V. yayını, c. I, Ankara — 1963, Ünsâ; s. LXXXIV - LXXXV).

II

Mektuplarda geçen ve o devre âit olan bânî tâbirler

Âsâf, Âsâf-ı sâsan	: Vestri ve bilhassa büyük vestri hakkında (Mekt. XLII, XLVIII).
Belme, dilme dîdâr	: (XXXI).
Câlinâs-âl isâf	: Hekimlere (CXIII).
Düdüz	: Vestriye (XLI).
Efşân-âl tedbir	: Hekimlere (CXIII).
Esedî vâsan	: Kumandanlara (LXXII, CXL).
Fahr-î Âlî Dâvâd	: Belçuk hükümdârına (XXXVIII, XCII, XCV).
Hâhâr-î Âlî Dâvâd	: Belçuk hükümdârına (XXXIX, C).
İfşâr-âl sâhibbâ	: Bilhassa sarar hekimine (CXIII).
Katîlâğ ulâğ	: Vestriye (LXVIII).
Melik-âl Hukemâ	: Hekimlere (CXIII).
Melik-âl sarâhîl, emir-âl ravâhîl ve-l mevâhîl	: Deniz kaptanlarındaki İstirin vâhîne (CXII).
Melik-âl vâsan (Melik-âl ümerâ)	: Vestri pâyellere (CXXXXII).
Mukaddem-âl sıyâğ	: Kumandanlara (CXL).
Nâim-ül mâlik	: Büyük vestri (XLVIII, CV).
Sadr-ı muazzam düstâr-l mükerrem	: Büyük vestri (LXX).
Şâhib - Divân-âl istifâ	: Mâlîye işleri vestrine, mütevellîya (CXIII).
Şâhib-i A'sam, düstâr-ı mükerrem	: Büyük vestri (LIII).
Şâhib-i A'sam, düstâr-ı muazzam-ı mükerrem	: Büyük vestri (LVIII).
Sipâh-sâkir	: Kumandan (I).
Sedd-âl müstâfirin	: Kumandan, dîdâr (CXLV).
Tâc-î Âlî Dâvâd	: Belçuk hükümdârına (CI).
Ulâğ a'sam, ulâğ dîdâr, Ulâğ katîlâğ şip, ulâğ katîlâğ berline, dilme imâğ, ulâğ katîlâğ dilme belme şip, ulâğ katîlâğ has dîdâr	: Büyük emirlere, vestri, vâliye (LXXXVIII, LXXXIII, LXXXII, XCVI, CI, CXL).
Zâim-âl cürûs, sedd-âl mâlik	: Kumandanlara.

III

Mektuplarda geçen ve işah
gerekten süzler

Abdül (Mek. LXXVI).

Sözlere göre H. Muhammed'in vefat ve Tanrı halifesi olan kutupla onun hükümlerine ve hakikatine şühûd ve vâris olan iki insandan, yani Üçlerden sonra gelen yedi erene Abdül, yahut Budâk denir. Abdül sözlürün, beşer âleminin cem'i olduğunu söyleyenler, bunu kabûl etmeyenler vardır. Bunlar, nefislerinin yerine ruhlarını beşer ettikleri, yani mevhum varlıklarından geçip kötlü hayırları iyi hayırlara, mevhum varlıklarını gerçek varlığa tebâül ettikleri, yahut istedikleri vakit, istedikleri yerlerde görünüldükleri için bu adla anılmışlardır. Halk, bunlara «Yediler» der. Abdül'm otuz kişi olduğuna, kırk kişi bulunduğuusa dâir hadîsler vardır (Câmi, I, s. 102).

Arş (Mek. LXXXIV).

Tavan, birşeyin tabîni ören soy anlamına gelir. Çardağ da arş derler. Yüceliğ bakımından, pâdişah meclisine de arş denir ki bu takdirde arş, sülâzet, hüküm, yücelik ve kudretin kinâyesidir. Arş yıkıldı demek, hüküm kalmadı, kudreti yok oldu demektir. Eski kâniâte uyanlar, Batlamyus nazariyesine göre arz'a bütün gökleri kaplıyan ve içinde hiçbir yıldız bulunmayan dokuzuncu kat gök demişlerdir.

VII. sûrenin 137. âyetinde yüceltmek, XVI. sûrenin 68. âyetinde çardak, XII. sûrenin 109. âyetinde XXVII. sûrenin 23, 26, 41 ve 42. âyetlerinde tabî, II. sûrenin 239. âyetinde, gene çardak, XXII. sûrenin 45. âyetinde tavan, VI. sûrenin 141. âyetinde çardaklı ve çardaksız anlamlarına kullanılmıştır. VII. sûrenin 53. âyetinde arş, kudret, tedbir ve tasarruf anlamına gelir. Müslümanlardan, arş' te'vül etmeyip Tanrı tabîni olarak kabûl eden, keyfiyetinden bahsetmeyi câiz saymayan bir amelik de vardır.

Arş Tanrı bilgel, kudretli, tasarruflu deyendir, hatâk ceset, insanın gönlü, vücudu deyene de vardır.

Aynı Cem' (Mek. LXXXI).

Cem' sözlilerde, Tefrika karışığıdır. Dağınıklık anlamına gelen Tefrika, kulan, yaptıkları işlerde kendilerini, Tanrı'dan ayrı bilmedik, ayrı görmediler. Topuluk anlamına gelen Cem'e, kulan, mevhum varlığı kalmaksızın, Hak'a birleşmişdir (Tefsîrât; Teşbihât; İst. Maibân-ı Âmirî — 136; s. 30 - 31).

Mektuptaki Aynı Cem' sözcüğü, şüphesiz, gösteripki, gönlü birliğiyle bir araya gelmek anlamını veriyor.

Bâyezîd, Cümeyd (Mek. XVI).

Mevlânâ, Çelebi Husâmüddin'i, yalnız bu mektubunun değil, ondan bahsedilen, onun sokumu tebliğ edilen her mektubunda, sanâatını Bâyezîd'i, ve vakit Cümeyd'i diye özer.

Cümeyd, Bağdad'da doğan ve birçok tasarruf ehlinin şöhret sâdilesi, ona çıktığı için, «Şeyid-ül Teife — Tasarruf ehlinin şöhret» diye anılan Abu-ı-Kasım Cümeyd-i Bağdâdî'dir. Babasının camii olduğu için «Kavârici» ve «Zevce» diye de anılır. Ehlî 297 de (909 - 910) vefât etmiştir (Nafihât terc. İst. 1288, s. 131 - 135).

Bâyezîd, İshâğı Tayfur'dur. Abû-Yezîd ve Bâyezîd diye anılmıştır. Mevlânâ'nın erenlerindedir. Bistâmî'dir. Ehlî 281 de (874 - 875) vefât etmiştir. Kendiinden, birçok çokşun sözler rivâyet edilmiştir (Ajay; s. 100 - 111).

Belkıs'ın tabîi (Mek. III).

Kor'ân'ın XXVII. sûresinin 30 - 44. âyetlerinde, hübhâd denen çavuşkuşunun, Süleyman Peygamberin meclisinde bulunduğu, sonradan gelince, Sebe' ülkesine gittiğini, orada bir kadını hükümler ödeyince, kavmiyle güneşe tapıldığı, Süleyman'ın, çavuşkuşuyla ona bir mektup gönderdiği, sonra da tapındaki topluluğa, ona hemencecik kimin getirebileceğini sorduğu, bir ifritin, yetenden kalkmadan getiririm ona dediği; kendisine kitaba âis bilgi verilen zâlin, yani Süleyman'ın veziri Âsâf'ın, gövünü yumuş açmadan getiririm dediği ve tahtıyla getirildi anlatılır. Bu kadın Belkıs'ın, gelince, yere döğemiş olan kristal camı su sarıp ebeklerini toplama; sonra anlamış tabîini, tapki kendi tabîine benzetmiş, derken onu tanıması, Süleyman'ın kudretine râvârlarak diye girmiştir. Abd-ı Atır'ke de Belkıs'ın behâedür (Mevâk-ı Sâlis; X).

Beş - Altı (Mek. CXXIX).

Görmek, içirmek, koku almak, tad almak ve dokunup anlamaktan ibâret beş duyguya, yakan, aşığı, ön, arş, sağ ve soldan ibâret altı cihet.

Câhinus (Mek. CXXII).

Bakrâ'n sonra en büyük bekîmdir. Milâdın 131. yılında Bergama'da İlmîştir. Birçok eserleri arapçaya çevrilmiştir.

Eflâkian (Mek. CXXII).

Meşhur Yunan filozofu ve İde nazariyesinin kurucusu Platon'dur. Sokrat'ın talebedi, Aristot'ın hocasıdır. Milâdın 430 yıl önce doğmuş, Sokrat'ın öldürülmesinden sonra seyahale çıkmış, bu arada Mısır'da da seyyah olmuştur. Yunanistan'a dönmüş, Milâdın önce 388 de Akademya'yı kurmuş, 347 yahut 348 de İlmîştir. Doğu edebiyatında âkil timâkî olarak övülmüştür.

Eyyüb (Peygamber. Mek. I).

İlahî öğullarının peygamberlerindedir. Tanrı'nın verdiği sertlere dayandığından melekler, insanınması istememişler, Tanrı, evlâklarını ödemiş, şühtlerini zale kaptırması, mal - mülkünü kalmaması, sonunda vacuda yaralara - berecelere karışmış, bedrine düşen kurtlar, kabyle diline saldırdıkları vakit, Rabbin, bana zarar dokundu, sen merhametlilerin merhametlisin demiş; Tanrı da ona iyileştirilse, yedi baştan mal - mülkünü, evlâkı almıştır. Ahd-i Atyık'te XVIII. bölüm, Eyyüb'ün ayrılmıştır ve 42 bâpür Kur'an'da adı geçer ve bu olay insanca anlatılır Süre. IV, 168; VI, 84, XIV, 69; XXXVIII, 40 - 44.

Ferkahyyet (Mek. XXXVII).

Teklik, eşi olmasık anlamağa gelir Tanrı'nın sât Alemdir.

Fasayl İbn İyâ (Mek. LIX.).

Abû - Ali Fasayl, Küfeli'dir; Horasan'ın Merv şehrinde'dir diyenler de vardır. 187 Fırıda (802) vefât etmiştir. (Nafahât terc. İst. 1288, s. 91 - 92).

Galyâhî (Mek. XXX).

Bir insanca göre cinlerin bir kısmı, güllerde, onlarda, yol bu yanda; bu yana gelir, et barada var diye yolculara eselenirler; onların yollarına asdurarak dinlerine sebep olurlarını. Bunlara «göl» derler II. Peygamber, böyle bir şeyin aslı olmadığını söylemekle beraber, bu insanca halk arasında yerleşmiş ve edebiyatta da girilmiştir (Cami' - al Sağır; Muarr — 133), c. II, s. 164).

Hârût - Mârût (Mek. CV).

İl. âlemin 102. âyetinde Hârût, Mârût adlı iki melekten bahsedilir. Bunlara İki pâdisâh, Dâvûd ve Süleyman Peygamberler deyimler de olmuştur. Dâvûd'ın Süzeman, Ahd-i Atyık'a göre peygamber olmayıp İki pâdisâhtır. Kur'an, bunları peygamber olarak kabul eder. Bu melekler hakkında çeşitli rivayetler vardır. Bunlar, insanların kötülüklerini görüp Tanrı'ya şikâyet etmişler, Tanrı, onlar da şehvet vardır; sine de olsa onlara berrazinsin demiş. Bir leşin etmişler demişler. Bunun üzerine Tanrı, bunlara şehvet verip Bâbü'e indirmiş. Gündüz creda hüküm sürerler, teleyenlere büyük öğretirler, gecelerin Tanrı'nın en ulu adını okuyup göğe uçarlarını Derken creda, bir kadına laşık olmuştur, kötülükte bulunmuşlar, hatâ kadını onlara râmolduğunda, Tanrı'nın ulu adını öğretmelerini teklif etmiş, kabul etmişler. Kadın, bu adı okuyup göğe atması, Tanrı ona çarpması, bir yıldız şekline sokmuş; Zâher yıldız bu kadınına, Hârût'ın Mârût'a da dünyâ cennâyle âhret cezasının hangisini istediğini diye sormuş; dünyâ cezasını kabul etmişler. Bunun üzerine İhsa de beş aşak Bâbü kuyusuna salmış Bîrütçüler, bu kuyusun başına giderler, onlardan büyük öğrenirlermiş.

Kur'an, bu iki meleğin, halkın sinamak için Bâbü'e indirildiğini, kendilerinin büyük öğrenmek isteyenlere önce, büyük yapılarına kafir olmalarına bildirdiklerini, kabul edenlere bellettiklerini anlatır.

Bunlar, eski İrani'den Hordâd, Morôh adlı iki meleğdir; bütün bu rivayetler de bunlara aittirlerdir (Berhân - i Kasrî, Dr. Muhammed) Mûsn basımı; Tehran — 1331; hâşîye; not. 2. s. 729 - 731).

Hâmâ (Devletkâşe. Mek. CXXXVII).

Bir renk, aykırı bir konuşuş. Dürâi ale gitmemiş. Hîndîstân'da, Hîtâ ve Hutem ülkelerinde, Kıpçak çölünde bulunanmış Sokakına benzermiş Halk rivâyetince bu kusun gölgesi, kimsin başına düşerse pâdisâh olurmuş. Bu yüzden Hâmâyâ, devletkâşe denmiştir. Bu kusun gölgesi kemikmiş. Bu yüzden, edebiyatta devlet ve kemikle anılır.

İdris (Peygamber'in cismi (Mek. III).

Âdem Peygamberin oğullarındandır. XIX. sûrenin 56 - 57. âyetlerinde, onun gerçek ve peygamber olduğu, Tanrı tarafından yuce yardı kaldırıldığı, bedeliyle göğe âşdırıldığı bildirilmiştir. XXI. sûrenin 55. âyetinde de adı geçmektedir. İdris'in, İsk olarak okunması, böylece de temsili köldettiği rivâyet edilmiştir. İdris, Ahd-i Atyık'te Enaş diye geçer (Teoktin; V, 6).

İhvân - i Safâ (Temsil kardeşler. Mek. XI).

Göfler, birbirlerini yol kardeşi sayarlar ve birbirlerine, kardeş derler. Bu söz, bu anlama gelmektedir.

Aynı zamanda hâretin II. yüzyıldının sonlarında Irak'da meydana gelen ve Yunan felsefesi Müfûlmanlığı tabii edip bir cemiyet üyesi, bu adı almışlardır. Bunların meydana getirdikleri risâleler, «Resâlü - i İhvân - al Safâ» diye meşhurdur.

İsâ - Havârîyyîn (Mek. XXVIII).

Havârîyyîn, İsa Peygamberlere insanca ve onun adına dinîni fayan celdi kıldır. Bunların adları, Malyus İncilinde vardır (X, 1 - 4) Havârîyyînlerin insanca göre onkilerden Yuda, İslâm'ın verdiği için İncilizmmiş, bunun yerine Milyus açılmıştır (A'râ - l Rihâl, I, 15 - 20) Bunlara, elbiselet temin olduğundan, elbise yikararak, avlanarak, balık avıyla geçmekte bu ad verilmiştir deyimler vardır. En doğru söz, İsa Peygamberin yakınılarından olduklarından, temin kıldır anılmama gelen bu adı olduklarıdır.

İskender Seddü (Mek. LXI).

Kur'an'ın XVIII. sûresinin 83-96. âyetlerinde Zül-Karneyn'den ve onun yaptığı sedden bahsedilir. Zül-Karneyn, iki boyunuza demektir. Zulkarneyn'in, İskender olduğu söylenmiş ve yaptığı sedde de, İskender seddi denmiştir.

Zül-Karneyn, son incelemelere göre, Mülattan önce 599 da zühür eden, 546 da Babil'e alış faklıoğullarını tutuklamakta kurtaran ve 519 da ölen Kürup-ı Kebirdir Yunanlılara göre İskender, Zevar'ın oğlu sayıldığından ve Mısır'da Amün, Zevar'ın temsili ettiğiinden, bu heykelin de iki boyunuza olarak temsili edildiğinden İskender, Zül-Karneyn'e karıştırılmış olsa gerektir.

İskender seddi de, Kürup israfından yapırlan, kalınları hâlâ duran, Türkler tarafından Derbend Geçidi, Araplar tarafından Bâb-âl-Hazar ve Bâb-âl-Türk diye anılan seddir ki Kafkas dağılarının geçit yerinde ve Hazar deniziyle Karadeniz arasında'dır (bakınız; Abdülbâki Özpınarlı: Kur'an-ı Kerim ve Metin. İst. Semâi Kitabevi — 1958; Aqılca; a. LXXXII - LXXXIV).

Kaldâğı (Mek. LXI).

Eskilere göre ölüpüye kuştan bir dağdır. İran mitolojisindeki Simurg'un mekânı bu dağdır. «Kaf'tan Kaf'a» sözü, bir uçtan bir uca anlamına Hâde eder. Soffilerce Kaldâğı, gönlüdür; simurg da kâmil insan'dır.

Kevser (Mek. CIV).

Cennette bir nehir'dir; bir havuzdur deyenler olduğu gibi bol hayır ve bereket, tükenmez suy-ı-ıncı, sayılmaz şemset anlamlarına geldiği söylenir de vardır. H. Muhammed'in, Kevser'in, iki yarından içinden kapları bulunan bir teneke olduğunu, bu kapların yıldımlar kadar sayısız bulunduğunu bir hadisinde söyler (Al-Tacrid, Kitâbu İsfâr-ül-Kur'ân, II, s. 129).

Soffilerce Kevser, H. Muhammed'in iztidârı; mânevî zevk ve neşedir.

Kürsî (Âyetül-Kürsî - Mek. VIII).

Kur'an'ın, II. sûresinin 255. âyetinde, Tanrı'nın kürsüsünün yeryüzünü ve gökleri kapladığı söylenmektedir ve bu âyete de, bu yüzden Kürsî Âyeti denmiştir. Kürsî, üstüne oturulan şey anlamına gelir. Kürsî'nin Tanrı bilâğı, Tanrı'nın teblihi ve basarufu anlamına geldiğini söyleyenler olmuştur. Enki kanısız göre eskîncel kat göktür deyenler de olmuştur (Al-Mufradât; s. 461).

Mahmud (Sultan. Gamedî. (Mek. XX).

Şebûkî'nin oğludur. Gamedîler hükûmetinin kurucusudur. Babası, Saman-öğülân beylerinden olan ve Horasan'da vâkıfıkta bulunan Alptekin'in kızıydı.

Somradan bu ölmü zamanı olmuş, Samanîler kuvvetten düşürece Gazne yücünü eline geçirmişti. 397 hîrâde (976-977) Doğan oğlu Mahmud, 397 de (997) Gazne'yi ele geçirmiş, Horasan, Kâfistan ve Belûristan'ı saptetmiş, İbrazim'e kadar bütün şehirleri almış, Hindistan'ın birçok kısmını fethetmişliği Otuzüç yıl hükum sürmüş, 431 de (1000) vefat etmiştir.

Mehdî (Mek. I).

Hazret-i Muhammed tarafından, gün bulandıktan sonra zühür edeceği, zâmin, adâletlâğın imsâli olan tek gök Deced'i'î ölmüreceği, ilzme adâletı yacağı bildirilen ve kendi soyundan geleceği müştolanen sât. Lâğabte bu söz, doğru yolu bulmuş anlamına gelir. Ehl-i Sünnete göre Mehdî, son zaman'da, H. Fatma evlâdından doğacak, İsmâk Hasan, yahut İsmâk Husayn soyundan olacak, otuzüç yaşında, dünyâyı düzene koyacak, ondan sonra yeryüzünde başka bir din kalmıyacak, herkes Müslüman olacak, savaş da ortadan kalkacaktır. İsmâmiyyeye göre Mehdî, onikinci İsmâ'dır; İnci 250, yahut 256 da (468-478) doğacaktır; hâlâ sağıdır; son zaman'da zühür edecektir. Soffilerin bir kısmına ve Mevlânâ'ya göre Mehdî, her zaman bulunmaz, zamânın imâmı olan kutuptur. Aynı zaman'da inşanda zühür eden hiddetli hâldir ki bu hiddetli zühür edince Deced'i, yani mevâhın varlık, yok olur; vâcut ilkesi düşüme girer.

Melekûl (Mek. XXVIII).

Soffiler, Hazret-i Hama (Beş İapı) diye beş âlem kabul ederler:

- 1) Lâhût. Bu âlem, mutlak varlık âlemidir. 2) Coherût. Bu âlem, her şeyin Tanrı bilgininde sâhîl olduğu âlemidir. Hakikat-ı Muhammediyeye de denir. 3) Melekûl. Tanrı bilgininde sâhîl olan hakikatlerin lâzîf bir şekilde zühür ettiği âlem. Soffiler ve kavveler âlemi. 4) Nâsût. Melekûl âleminin maddî şeklide sührâ. 5) Bu dört âlemi kapsayan insan. İkinci zaman'ın beşinci âlemi, Mîâl âlemidir ki bunda, Kâdû'nun beşiri açığa çıkarmak gerekir. Yalnız bu âlemler, birer-birer ve zaman geçtikçe olmuştur gibi bir şey halına gelmemek gerektir. Mutlak Varlık'ın zühürâ olan meyil, her an, bütün varlıkların hakikatleştiren her an teşâr eder ve bu zühür, melekûl âlemini meydana getirir. Bu âlem de maddî şeklide temâhür ederek gördüğümüz âlemi meydana getirir. Zühürâ olan meyil, dâimî olduğundan sâfillerin bir kısmı, Tanrı'yı, varlık âlerüne nisbette kadim, varlıkları da sât ile kısmî bilerek «heykel-i âlem hâdis-i kadîmdir», yani kâdîm, sâta nisbette sonradan olmağa beşer, zühür bakımından önâz ve sonradır demişlerdir.

Muld (Mek. LXI).

Lâğat anlamı, geri verendir. Eski medreselerde, müderrisin verdiği ders tekrarıyan, bir kere daha vermek suretiyle yapılan, öğütlenmeler, öğrenci bakımından da müderristen bir derece aşk olan müderrislere muld denirdi. Bir aralık reuñî mekteplerde de muldîkê konda, bu mekteplerde muld, muallimden aşk, mübaşeradan, yâni talebeyi görüp gözeten, talebenin dâilpân ve imzâhî şifârine ba-

kan umurdan yukarıydı. Yahıl mekteplerde müdd. sorulan sorulara cevap ver-
rir, gündüzin de, muallim gelmeme sınıf girerdi.

Mûsâ'nın annesi (Mek. IV).

Mûsâ, doğmadan, Firavın, gördüğü bir ruyâ üzerine İsrail oğullarından ço-
ğusok erkek çocukları öldürtmeye karar vermiş; kararına da yerine getirmeye
başlamıştı Mûsâ'nın annesine, oğlunu bir sebebe kıyıp, NU nehriine atmak lâham
edilmiş, sonra da göüp onu emzirmesi bîdârlimâti. Mûsâ'yı Firavın'ın karnas
Âsye Nûrâ bulup almış evlâk edilmiştir. Balıhan sâb nâmelerinin hiçbirinin sü-
tünü Mûsâ emzemiş, nûbayet annesinin sütlünü emmiş ve annesi tarafından bi-
yütülmüştü (Kur'an; XXVIII, 12. Ahd-I Aşk; Tekvin, II).

Musk (Heyköl. Mek. XXXVIII).

Herhangi bir hastalıklan, nazar değmesinden korunmak için yastıp mu-
şambaya sacıp boyına asılan, yahut kola bağlanan şarjere derler. Heyköl, hî-
hâssa ince, emâs ve adam boyuna uzun olan muskalara derir. H. Peygamber,
herhangi bir şey için vîdâde, yahut başka bir şey, meselâ yapma bir şey
asarm, yahut boyla bir şey takmanın, işinin o şeye kırıklaşması, yani Allah'ın
o adamı, o muskadan korumasına terkâdeceğini söylemek suretiyle bu salsız
inançla da savmışdır (Cüm'l; II, s. 152).

Mu'vâzile (Mek. LI).

Ayrılanlar anılarına gelir. Hicretin birinci yüz yılının ikinci yarısında, Müs-
liman bilgîlerin, İran ve Yunan felsefesi testri altında, dinî inançlar üstünde
durumları yüzünden meydana gelen ve çoğunluktan ayrılan bu topluma göre,
Taur'ya, dirî, göğ - kudret sâhibi, bilen, gören . . gibi sıfatlarla anılmış, onu, ya-
rastıkla bir tutuştur. Çöküti o, diriliği de, güçü - kuvveti de, hüseyi, görmeyi
de... işed edendir. Bu bakımdan, âkıma nâbetle ona bir sıfat vermek doğru
olmaz. Verildiği takdirde, verilen sıfatların, onun aynı, yahut ondan başka
oluğu düşündür. Aynı olduğu kabul edilirse, Taur'ya, mücerrem sıfatlar olarak
kabûl etmiş oluruz. Ayrıdır demek, onunla beraber, bu sıfatların da ölmeye iş
yoksa, onunla beraber, birçok emel ve ebedî varlıklar kabûl edilir. Sonradan
olma demek, Taur'nun, bunlar yaratılmadan önce bîgîste, göpütü - kuvvetlezi ol-
duğu son - ucuna varır. Bu yüzden dir ki Allah'a sıfat vermek doğru olmaz.

Gene bunlara, kul, rapitü hîlîği ve kâdîngî, kendî diletişle, kendî gü-
cüyle yapar. Akıl takdirde, iyiliğe mükâfat, kötülüğe müekâst vermek, âbes olur.
Mu'vâzile'nin teitüğü yola Tîkâk demir. Bu yol, inançta bir yoldur; âkâlet
ve muamelâtte, herhangi bir mezhebe uyur.

Nefs-i Emmâre (Mek. LXXII).

Paketsiyle emreden nefis demektir. Nefs, de, insanın varlığı demekse de, kö-
tülüğe meyilini bildiren bir terim olmuştur.

Nisâimî - Mûk (Mek. IX).

Mevlânâ, bu mektubunda ve vezirlere yazdığı mektuplarda, vukâbetüne bu
vâkıf vermektedir.

Nisâimî - Mûk Hâce Kivâmüddin Abû - All Hasan İbnî All, İran Selçuklu-la-
rından Alparslan'la oğlu Mevlâkâh'ın veziridir 408 de (1017) Râdgâr'da, yahut
Tûs'a değmiş, 445 te (1032), Bâkender tarafından öldürülmüştür. Zamanında,
bütiin hügi erbâbeni korumış, birçok medrese, okullar yaptırmış, büyük bir
în kassanmıştır. Bu yüzden İskabe, vezirlere de Mûk olmuştur.

Nigâr - hâne (Mek. XXXVIII).

Besimlerle, nakışlarla süsüli yare, «nigârîstân», «nigâr - hâne» adı verilir.
Mûsâ'dı 240 ta doğan ve Zerküşt dinîyle Hristiyanlığı birleştirerek yeni bir din
kurarı, 274 de deris yürütmek suretiyle öldürülen Manî'nin, mümgâtilerle be-
zenmiş olan ve «Erteğ, Erteğ» denen kitabına da bu ad verilir.

Nûh - Tâfan (Mek. XXII).

Âdem Peygamberin soyundan gelen Nûh Peygamber zamanında insanlar
zulmetine başlanmışlar, bunları üzerine Taurî, gökten yağmur yağdırarak, yerden
sular çıkarak insanları ve bütün yaratıkları boğmuştur. Tufandan yalnız
Nûh ve ona inananlarla bir cins yaratılmış birer çift, Nûh'ın yaptığı gemide
sağınmak suretiyle kurtulmuşlar. Bu olay, Kur'an'da, birçok âyetlerde geçtiği gi-
le Ahd-I Atrîk'de de Tekvin bölümünün VI - VIII. bölümlerinde anlatılır.

Ökü - balık (Mek. II).

Sâkî yüzölçüsü, balundukları yerler arasında heyâlî bir çizgi çizerek, may-
dana gelen şekle göre adlar vermişler, bu yoldu kilmelerine, bu şekillere göre,
«Ökü burcu, Balık burcu, Akrep burcu, İkizler burcu...» demişlerdir. Ökü ve
Balık bu burçlardan ikisinin adıdır. Aynı zamanda, sâh olmanın bir kanasale göre
dünür, bir ökü'nün boyunu üstünde durur, Ökü de bir balığın altına be-
ser. İkâkî İslâm edebiyatında, Öküde balık anlamına hem bu burçlar anlamına
çür, hem bu kanasale işâret edilir, hem de an yukarı, en aşağı yer anlatılmaya
çür.

Ömer - Ateş, sadaka (Mek. XIX).

H. Ömer'in halifeliği zamanında Medine'de bir yangın olmuştu. Ateş, bir
1072 söndürülemeyince halk, Ömer'e bağurdu. Ömer, sadaka verilmeyince bu-
yurdu. Halk sadaka verdi; yangın da söndürüldü (İbn-ül Asîr; O. J. Torberg
bazını; K. J. Brill - 1922; s. II, s. 442).

Rûhül - Kadûs (Mek. XXVII).

II. sûrenin 67. ve 68., V. sûrenin 116. âyetlerinde geçer. Bu âyetlerde, İsk'na, Rûhül - Kadûs'la kuvvetlendirildiği bildirir. XVI. sûrenin 2. âyetinde «Rûh» diye adı geçer ve meleklerin, Tanrı'nın, kullarından düşüncesine ve emrüne, Rûh'ın melekleri indirdiği söylenir. Aynı sûrenin 162. âyetinde, Rûhül - Kadûs'un, gerçek olarak insanları, inançlarında tesbit için Rab tarafından indirildiği anlatılır. XXVI. sûrenin 166. âyetinde Rûhül - Emîn diye anılır ve M. Muhammed'in kabrine Kur'an'la indirildiği söylenir. XI. sûrenin 16. âyetinde, Rûh'un, Tanrı kullarından, Tanrı'nın illedildiği kuds, emrüne gönderildiği, LVIII. sûrenin 22. âyetinde, insanların Rûh'la kuvvetlendirildiği, LXX. sûrenin 4. âyetinde, meleklerle Rûh'un, «Eli bir yâ sûren bir rûnde goşe aşacağı», LXXVIII. sûrenin 33. âyetinde Rûh'ın meleklerin, kuyumette ayrı bir sad teşkil edeceği, XXVII. sûrenin 4. âyetinde, Rablerinin kuyumette meleklerle Rûh'un, Kadir geosinde yere ineceği anlatılır. XIX. sûrenin 17. âyetinde de Rûh'un Merjem'e, bir insan şeklinde gönderildiği söylenir. .

Müslümanların Rûhül - Kadûs, Cebrâil'dir. Bedenin ruhü dilediği gibi, dine âit hükümlerin de Cebrâil'e indirildiği ve rûhârı olduğu için bu adla anılmaktadır. İncil'e de Rûhül - Kadûs denmiştir. Nettekim Kur'an'da da Rûh diye anılmaktadır. Rûh'lar, Rûhül - Kadûs, İsk'na ölümler dâhiline kudretlidir demislerdir.

Matyan İncilinin son babı olan XXVIII. babının 16. âyetinde, «Baba, oğul, Rûhül - Kadûs» teslime rastlanır. Yahusna İncilinde, İsk'na'nın müjdelediği tesellî edici güçlük rûh'ı da, Hristiyanların Rûhül - Kadûs'dür (XIV, 16 - 17). Hristiyanların Rûhül - Kadûs, Tanrı kudretidir ve baba de oğuldan, aynı hayatta kullandıkları ayırtmaz. Peygamberler ve emsaller, olağanüstü şeyler, bu kudrete yaparlar. Müslümanların, İncilde geçen tesellî edici güç, Fâsâket (arapçada Fâsâket) tarafları kabûl olup H. Muhammed'in, İsk'na tarafından müjdelediği İsk'na ediciler (Mesellî bakınız; Seyyid Hilbetüddin-i Şehristânî: Rahmânî-yı Yahid ü Mesellî yâ Beyhîhâ, Encümen-i Tebliğat-ı İslâmî yayın. Tehran — 1328 Şemal hîzri, s. 107 - 117).

Sîde (Mek. LXXVIII).

Kur'an'ın LIII. sûresinin 14. âyetinde geçer. Sûre şâcî olan sîde, H. Peygamber'in bir hadisine göre, Mû'reçâ'ta bu şâcî, yedinci kat göğün üstünde görülmüştür (Abdülbâkî: Göğüsleri; Kur'an-ı Kerim ve Meâlî; Remal Kitabevî; İst 1368, c. II. Aqlama; s. CII - CIV).

Sâfîlere göre Sîde, akılla anlaşılacak şeylerin sonudur.

Sâleyman — Kudûlî (Mek. VII).

XVII. sûrenin 15-17. âyetlerinde Sâleyman Peygamberin kuş dili bildiği, bütün yaratıkların ve cinlerin onun buyruklarına uydukları bildirilmektedir. Bu bakımdan Sâleyman, edebiyette kuş ve diğer geçer

Tasavvuf'ta kuş dili, vahdet kurma dâir bahislerdir

Şeyh (Sultânî - Ülemâ Bahâeddîn Muhammed Veli. Mek. XIX).

Mevlânâ, bu mekteapta, bir toplusun, şeyhi şükürünü bırakmış, onun sohbetini dinlemeyip aşkına namazına kıldıklarına, yalnız iki kişinin Şeyh'e yazıp namaza kalkmadığını, bunlardan birinin, namaz kılanlara, yüzerinin Kubbâ'den çevrilmiş bulunduğu, kırıldıklarını Kubbâ'ye yöneltilerini gördüğünü hikâyeye çıkarır ve, «Şeyh'in hikâyeye söyledikleri hâsi» diyor. Bu hikâyeye, «Fîni mâ - fîh» de, Mevlânâ'nın bir sohbetinde geçer. Mevlânâ, buna babaından rivâyet etmektedir, bu müşahedeye müşahir olan sâtin adı da, Hâcî'g'ür (Başmıma; Bölüm 3, s. 16).

Manâkib - al Arifin, bu sâti; iki yerde anar. Birincisinde, Sultânî - Ülemâ'nın gösteren, Malatya civarından geçtiğini, Şeyh-i rabbânî Hazret-i golvâ'lerle başka dostların, cenâ katınayı düşüldüklerini, fakat Sultânî - Ülemâ'nın şehre inmediğini söyler (Tahsin Yazıcı basımı; Ankara — 1946, s. 24). Bir başka rivâyette de bu sâti, «Arif-i rabbânî, vâkî'î sarîr-ı, madîb diye özer ve gene adını, Hâcî'g'ü Gehvâreger diye anar. Ulu Mevlânâ'nın, yâni Sultânî - Ülemâ'nın olgun ve geçerce ulaşması müridlerinin olduğuna da ayılır (Aynı, s. 48).

Anlaşıyor ki bu sâti, beşşükülükte geçmektedir ve şöhret, EHIK'ın zamânına dek unutulmamıştır.

Tembûh, Vevâ, Vasû, Basû, Câm' - al Kebîr (Mek. LXXI).

Tembûh, 476 hicride (1083) Abû - İshâk İbâhâm İbnî A'yy-ül Şîrâzî'nin fîrû'nâ kit bir kitabıdır; birçok şerhleri vardır (Keşf el - Zünûn; M.V. İst. Makrif Mat. 1360 - 1361, s. 480 - 493).

Vevâ, 468 de (1075) İbn Vâhid'in tefsiriyle Casâlî'nin (Cem. 506. 1111. h.) kitabının adıdır (İst. 1367 - 1368; II, s. 3093 - 3094).

Vasû, Casâlî'nin fîrû'nâ kit kitabıdır (II, s. 2008 - 2009).

Basû, Vâhid'in Casâlî'nin telif ettiği tefsirin adıdır ve Vâhid'inindir (I, s. 345).

Câm' - al Kebîr, fîrû'nâ kit olup 360 te (961) İbn Abû - l Hasan Abdülâh'ın kitabıdır (I, s. 570 - 571).

Utarûp (Mek. II).

Utarûp gökyüzü haritası çizilmiş yarım, rahmet dâirte bir dâire şeklinde tabakadan, rahmet madenî bir maddeден yapılan şâlet. Üstünde, acunda bir kurşun bulunur ve sağa - sola hareket ettirilebilen bir ip vardır ki buna cakrepe denir. Bu âletle güneşin bulunduğu yer, içinde bulunulan saat, bu saatte yıldızların yerleri, birbirlerine göre nerelerde bulunduğu tesbit edilir.

Yâsâ Soya (Mek. LVIII).

Kur'an'ın XXXVI. sûre, Yâsâ şâcî diye anılır ve bu adla başlar Rin. Arap boylarından Tayy boyunun lehçesinde, insan anlamına gelir. Bu bakımdan

dan Yâsin, ey insan demektir ve H. Muhammed'e hitâbılır ve bu ad, H. Muhammed'e adlandırılır. Bâkîlarına göreysâ Sîn, ulu anlamına gelen seyidî adına âşretîdir.

XXVII. sûrenin 130. âyetindeki «Yâsîn» i de, «Hâ Yâsîn» olarak okuyunlar vardır ki, anılan, Muhammed soya olan, Yâsîn soyu, Muhammed soyu demektir.

Yûsuf Kardeşleri vs. (Mek. XI).

Yûsuf, teşâhî oğullarından Yâkub Peygamberin oğludur vs o da bir peygamberdir.

Yâkub Peygamberin onbir oğlu vardır. Son ve onikinci oğlu Yûsuf, boyu- postu, pek yakışıklı, pek güzeldir. Bu bakımdan babası onu çok sever. Babalarının bu sevgisini diğer kardeşleri kaskarlar. Bir gün babalarının izin alıp Yûsuf'u da yanlarına alarak gezmeye giderler. Mâcraları: Yûsuf'a öldürmektedir. İçlerinden biri kuyuya atmayı teklif eder, bunu kabul ederek bir battal kuyuya atarlar. Bir kervan halkı kuyudan su çekmek isterken Yûsuf'u bulup çıkarırlar. Kervan sahibi Yûsuf'u Mısır'da hükümdarın oğlu gelin adanmışından birine atar. Yûsuf bu âkıla hizmet ederken güzelliği yüzünden karısı, Yûsuf'a şüphâ verir. Yûsuf müstakbel eimel. Fakat gözü dönen Zelhâ, Yûsuf'un kutluca akıdır. Tam bu sırada kocam gelince Zelhâ, Yûsuf'un kendisine saldırdığını söyler, cendîlî ona hapsedir. Yûsuf yedi yıl hapiste kalır ve bu müddet içinde hapisteki arkadaşlarının ruhlarını yorar.

Yedi yıl sonra Firavun, raykonda, yedi sayfî inşâin yedi semiz meği yaptırma görür. Genç bu ruyida, yedi tane güzel, oğlan başak yedi tane kız başak da görür. Dış, ruyicılar bu ruyidâları yorumlarlar, bu sırada Yûsuf akla gelir. Yûsuf'u hapisten çıkarırlar. Yedi yıl beldikten sonra, yedi yıl kılık olarak der ve düğâ yorar. Firavun, ona mâlîye işlerini memur eder. Kâdik yâsîn için zahire saklar. Kâdik yâsîn gelince halkı yardıma buldurur. Bu sırada kardeşleri de zahire almak için Yûsuf'a baş vurur.

Önce kendisini bildirmiş, fakat sonra kendisinin kuyuya atılmasını teklif eden kardeşinin torbasına şerhâ tasme koydurur. Tas bulduğunda onu beyli yanında tutarak gibi alır. Kardeşleri tekrar geldikleri zaman kendini belli eder, babasına, annesine beraber gelir, Mısır'a yerleşir der.

Yûsuf hikâyed, Kur'an'da, XII. sûrede, «Hikâyelerin en güzeli diye uzun usudya anlatılır. Ahâd-i Ahk'le Tektûb bütünde, pek az farkla ancak daha mu-fassal olarak anlatılmaktadır.

IV

Mektaplarda geçen hadisler

- I. Birinin, kardeşini sevdiyse, sevdiğini bildirsin ona (Al Câmi' al Sagır fi Ahâdîs-al Bağr-al Naşir, Müsr; Matbaat-al Hayriyya — 1323, c. I, s. 13).
- II. Tevâzî ile hareket, yüce Allah'tandır; tezellike şeytandan (c. I, s. 109).
Nâsîk, vakti geçmeden tes külin; şifâ gelip gelmeden da köybe edin (Bed'ü-uzaman Fîrman-fer; Ahâdîs-i Mâsnâvî, Teh-ran — 1334 Şemâ'î hîcî, s. 64).
Yeryüzüm de kaplamadî beni, gökyüzüm de; ilâhine de sığın-dım da, insanın kulunun güzeline sığıdım (Ahâdîs-i Mâsnâvî; s. 26).
- III. Gerçekten de zamânında, rabbîntin emirleri vardır; on-ları elde etmeye çalışın da size onlardan bir emri değsin; ondan sonra da ebedî olarak kölü olmayın artık (Câmi'; c. I, s. 30).
- IV. Evden önce kırma; yoldan önce yoldaş, yolculuktan önce yol aşık (c. I, s. 123).
Topluluk rahmettir; ayrılık azap (c. I, s. 123).
- V. Pâtime, benden bir parçadır (c. II, s. 81).
- VI. Bütün âkîmlarını, bir tek âkîmî yapar, yalnız Tanrı için sükûn bulmuş, dünyâ sükûnlarını Tanrı güdendir; ama sükûnlaş-dan küş, Özgünün bânğı ovasında geberir - gider, Allah bilür (Ahâdîs-i Mâsnâvî; s. 136).
Cenâet, beğenilmeyen şeylerle çevrilmiştir; cehennem, özend-len, istenilen şeylerle (Câmi'; I. 124).
Topluluk (III. mek.).
- VIII. Seni övmem ben; sen kendinî nasıl övdüysen öyleyin (Câmi'; I. 50).
- IX. Halkın hepî de Allah'ın ayâtıdır; Allah'ın en sevgilisi, ayâtına en faydalı olanıdır (II, s. 10).
- X. Nefsinin de sende hakın var (Al - Tacrid-al Sañh il Ahâdîs-al Câmi'-al Şahîh; Müsr; Matbaat-al Maşmanîyya — 1323, c. I, s. 130).
Hastalarının sadakayla tedkîl edin (Câmi'; II, s. 11).
- XI. Kıymet günü geldi mi, ölüme, güzelleme, alimî bir koyun şek-line gelir; cennete cehennem arasında durur; kesilir, herkes de bakar; görür. Birisinin, sevinçten dincedi gerekseydi; birisi sevinç-ten ölsüydi, cennetlikler olardı, birisinin bütünden ölmesi mârn-kün olsuydu, cehennemlikler olardı (Câmi'; I, s. 27).

- XII.** Allah için işlenen işlerin, Allah'ın en sevdiği, birisini, Allah için sevmek, Allah için sevmemektir (a. 9).
- XVI.** Yeryüzündekine acı; yücelik göğündeki de azma nezam (I, s. 32).
- XVIII.** İnsanların hayırlısı, insanlara en faydalı olanıdır (II, s. 8).
İnanan kişilerin anlayışından sakınma; çünkü o, bütün ve ulu Allah şüphesiz bakar, görür (I, s. 7).
- XIX.** Mahraba, küçük savaştan dönen topluluk; boynuzuna bere olarak büyük savaş kaldı.
Küçük savaştan döndüm büyük savaşa. (Ahâdis-i Mâsnavi, s. 19).
Savaştan en üstünü, insanın nefsiyle, dileğiyle savaşmasıdır (Câmi', I, s. 41).
- XXII.** İnanan, Allah şüphesiz bakar, görür (XVIII. mek.).
Kim Allah'a tam başlanırsa, Allah ona her hâlinde yardımçı olur (Ahâdis-i Mâsnavi, s. 19).
Yüce Allah, kıymet günü, ey Âdemoğlu der; hastalandım; niye dölemedin beni? Kul, yârabbi der; nasıl dölemedim seni? sen âlemlerin rabbisin. Allah, bilmiyor muydun der, filân kulum hastalandı mı, onu dölemedin. Bilmeyce müydün ki onu döleseydin ezrin katında bulacakım..... (Câmi', I, s. 85).
Dostların kubbelerinin altındadır; benden başka kimse bilmeyen olanı (Ahâdis-i Mâsnavi, s. 52).
- XXIII.** Yeryüzündekine... (XVI. mek.).
- XXV.** Gerçekten de yüce Tanrı'nın pek yüce kulları vardır... Bu hadisi bulandırdı; ancak, «Gerçekten de yüce Allah'ın âyetlerine kulları vardır ki Allah onları, insanların faydalarını vermeye ayarmıştır; insanlar onlara kaçarlar, biliyişleri olmasın onlara uğurlar; onlar, Allah'ın gübelerinden emindirler» mekîndeki hadise, an-lam bakımından uyar (Câmi', I, s. 78).
- XXX.** Sena, Arş altındaki cennet definesini haber vereyim mi? Evirip çevirme, güç-kuvvet, ancak Allah'ındır derin; Allah da der ki: Kulum, esenliğe erişti, esenliği (c. I, s. 96).
Sena, cennet kapısından bir kapıya çıkarız olayım mı? Evirip çevirme, güç-kuvvet, ancak Allah'ındır abiddür (c. I, s. 96).
«Bu mevlâ dâha başka hadisler de vardır.»
- XXXI.** Cennet... (VII. mek.).
- XXXII.** Halk... (IX. mek.).
- XXXIII.** İnanan... (XVIII. mek.).
Allah'la oturup... (Boyle bir hadis bulamadık).
- XXXVII.** Haber almak görülmüş benzerim (Câmi', II, s. 112).
Sizden biri... (I. Mek.).
- XXXIX.** Allahım, toplunuzca.. (Ahâdis-i Mâsnavi, s. 60).

- XLI.** Az kaldı ki yokulluk.. (Câmi', II, s. 74).
- XLVIII.** Allah'ın buyruğuna uhlamadık..
«Küçüğümün acıyınca, buyruğumun hakkını bilmişen, biden deşirdi» hadisine meâl bakımından uymadadır (Câmi, II, s. 166).
Nikâh benim sünnettir (AI - Kânûn - ul Hakaayık; Câmi'-ul Saggyr kısmında, II, s. 166).
Biriñ ular da, bema arımadın olarak... (Câmi', II, s. 197)
İnanan .. (XVIII. mek.).
- XLIX.** Nasıl yaşarsam... (Ahâdis-i Mâsnavi; s. 18).
Topuluk... (II. mek.).
- I.** Topuluk.. (Aynı).
Gerçekten de yüce Allah, aklı yaradınca.. (Ahâdis-i Mâsnavi; s. 165).
- II.** İşler, âyetlere göredir ancak.. (Câmi', I, s. 21).
İnsanların hayırlısı... (II, s. 8).
Toplunuz hayırlı.. (II, s. 19).
Bir an adâlet... (Bulamadık).
- LIII.** Dişmanlarımız.. (Kürûn-ul Hakaayık, I, s. 40).
- LIV.** Sen olmasaydın... (Ahâdis; s. 172).
Kâfile olan.. (Câmi', II, 93).
- LVI.** Söyüklü... (Bulamadık).
- LX.** Ne gös görmüştür.. (Câmi', II, s. 68).
İnanan ne için yaratıldıysın... (II, 38).
- LXI.** İhtiyâ, kölü zanyın.. (II, s. 127).
- LXIII.** Nasıl berç... (II, s. 8).
- LXX.** Bir ercekle bir kadim.. (Bulamadık).
- LXXII.** Halk... (IX. mek.).
- LXXIV.** Âhır zamanında.. (Bulamadık).
- LXXV.** Mâsûmanlık.. (Ahâdis; s. 158).
- LXXXIV.** Egrayı nasıl.. (Ahâdis; s. 45).
- XC.** Halk... (IX. mek.).
- XCIV.** Ben, kulum beni nasıl.. (Câmi'; I, s. 65).
- XCVI.** İnsanların hayırlısı... (XVIII. mek.).
Dileklerimiz.. (Câmi'; I, s. 36).
- XCVIII.** Dileklerimiz.. (Câmi'; I, s. 36).
- XCIX.** (IX ve XVIII. mek.).

- CVII. (XXV. ve IX. mek.).
 CXXII. Dünya ahretin barlaandır (Kâsîd. II. 67.)
 CXXIII. (IX. mek.).
 CXX. Bütün soy-şop... (Câmî; II, s. 77).
 İnasan... (XVIII. mek.).
 CXXI. Bir kula sevdim mi... (Câmî; I, 80).
 İnasan... (XVIII. mek.).
 Kim beni... (Câmî; I, s. 84).
 CXXII. Kim beni... (Al-İshâk-ı al San'yya fî-l Ahâdîs-ı al Kudsiyya;
 Haydarâbâd - 1328, s. 13).
 Hâk... (IX. mek.).
 Ömürlik... (Câmî; II, s. 31).
 CXXIII. Dünya... (CXXII. mek.).
 CXXV. (IX. mek.).
 CXXVII. Onun dilediği gibi... (Câmî; I; s. 78).
 CXXIX. Okuyalım... (II. mek.).
 CXXX. Gördü huzuru... (Ahâdîs; s. 5).
 CXXXIII. Hayır gerçekleştirilmez (Balamadık).
 Kim Allah kullarından... (Balamadık).
 CXXXV. Kim bir şeyi severse... (Câmî; II; s. 143).
 CXXXVI. Bütün ağıntılarını... (VII. mek.).
 CXXXVIII. Bilginler... (Bu meâlde hadisler var).
 CXL. Ben bir gülüm... (Ahâdîs; s. 29).
 CXLV. Hepinizde çobanınız... (Câmî; II; s. 78).
 Sevgi de miras kalır... (I, 72).
 Yeryüzündekine... (XVI. mek.).

Büyüklerin sözleri, Atasözleri
ve Örf mecazları

Ahhâdîr'dan öte köy yok (CXXIII. Türkçede, «Ümiden öte köy yok.» «Ahbâdın, Baazra'nın kasabında, Dicle'nin, denize kavuşacağı yere yakın ve o nehrin içinde bir adadır. Havası ağır, suyu tuzlu olan bu adaya, ahbâdler gidip ibadete koyulurlar; böylece, ölümünle ötek kendilerini Tanrı'ya adanmış olurlardı. Yâkub-ı Hamavi: Mür'âm-ül Baidân; Misir; 1334 - 1906, VI, s. 104 - 106.)

Amr'ın değeri gerdeniğten yâledir (CXXLII. Kamus terc. de «Tavk» maddesinde bakınız).

Baazra yıkılmadan (XXIV. Türkçede, «İç için geçmeden. Örf mecazı. Bir iş olup bittikten sonra yerine de, Osmanlıcada, «Be'îs harfûl Baazra sözü kullanılmıştır.

Bekak kemîğe dayandı (CXI. Farsça ve Türkçe Örf mecazı).

Bir pîre için kılın yakmak (LIII. Türkçede, «Bir pîre için yorgan yakmak» tarzında kullanılır).

Harta mahremdür (LXI. Arap atasözü).

Haftanın ihni kim duyar? Önce hasta (Bu manzum ve farsça atasözünün karşılığı, Türkçede, «Dardan düşer, halden bilir» atasözüdür.

Hayır bitirmek, hayra başlamaktan hayırdır (CXXCVI. Arap atasözü).

Her şey döner, alma varır (CXXIII. Arap atasözü. Türkçede, «Armut, ağacının dibine düşer» ve «İliş şapı kaynatırsan olur mu çeker? Alım s.....m, adına çeker».

Kabun düma, içindeki zımar (CVI. Arapça atasözü).

Kalplerden kalplere pençere var (CIV. Arapça atasözü. Türkçede «Göñülden göñüle yol var».

Kirman'a kılınay götürmek (LIV. Farsça Örf mecazı. Türkçede tam karşılığı, «Tereciye bere atmak».

Önce arkadaş, sonra yol... önce komşu, sonra ev... (III. Hadis olduğu hâlde atasözü hâline gelen bu söz, Türkçede, «Ev alma, komşu sö» atasözünün tam karşılığıdır.

Rabbimî, kurduğum şeylerin bozulmasıyla, düşümlerim çöşmesiyle, sandığıım işlerin boşa çıkmasıyla tanıdım, bildim (XLVII. H. Aifru'n söz. Türkçede «Ne kadar çalışsan marâde; olmaz mukadderden ziyâde» sözü, bu anlamı okşar» (Ahâdîs; s. 52).

Selâhnamâ çık... (XIX. «Fihî mâ - fî» te. 17. Bölümde geçer; s. 66. Meaznevî'nin V. cümde, Seyh Serret'ye böyle hitâb ediliği anlatılır. s. 506).

Tâmü anlaşılmıyan şeyin tâmü de burakılmaz ya (VII. Arap atasözü).

Tıhâk köyden barac alınmaz (XVII. Türkçede de aynı var.)

Mektuplarda geçen
arapça sifirler

- I. Bülük - bolük ismi... (Müteşebbi'nindir. Kitâb-ı Arz-ı Tayyib ü Şerh-i Dvân-ı Ahî - Tayyib; Nisâf-ı Yâncî basımı; Beyrût — 1258; s. 189. Bu beyit, «Fihî mâ - fih» te de geçer. A. G. basımı: BÖLÜM 74, s. 211).
- VI. Dügmanın onları çarparak... (Müteşebbi; aynı; s. 417).
Bu sızırığın... (Aynı; s. 229).
- XII. Ânkılar nice hareketlere... (Şeyh Şühbeddin-i Sühravirdî-i Mektûbûndır. Tehâkürü İbnî Âhî Usaybe, Mısır — Al-Mâhâsîl-ü Vâhîbiyye — 1300; c. II, s. 189. Yalnız mektupta birinci mısra, «Yâ haşretin İli âkıyine tahammülün tarîmindir; ikinci mısra'da «Siki» diye başlar).
- XXII. Gülere sızırma çekmek, gülerin anadan doğma sızırma oluşuna benzemesi (Müteşebbi; Yâncî basımı; Beyrût — 1882, c. II, s. 354. LXXXIII. mektupta da geçer).
- XI. Fudâ ihvanlarını yüzünden... (Abu-İ Ali-ül Maarrî; Abu Ya'kub Yusuf İbnî Tâhîr-ül Nahviyy; Şerh-ül Tanvir ü Şik-ül Zand; Mısır — Bulak — 1290; c. I, s. 31).
- XLV. Cönlümde geleme ki... (Mevlânâ'nın bir rubâîsi; s. 196. LXXI. mek. da da geçer).
- XLVII. Yeş, gemiler... (Müteşebbi; s. 309).
- I. Yakınların, haşmıların zümû... (Taraful'mündür. Abû-Abdullâh-ül Husayn İbnî Ahmed-ül Zeynânî; Kitâbu Şerh-ül Muallakât-ül Sab'; Mısır — 1292; s. 54 - 55).
- LV. Sırça incelmıştır... (Sâhib İbnî Abbâd. Şemseddin Sâmî; Kâvus-ül A'kân).
- LXVI. Ovan cam, benim ovanıdır... (Mevlânâ'nın bir gazelinin üçüncü, bir başkasının birinci beytidir. LXXXIV. mektupta da geçer).
- KCV. Âlâh'ın bana ayırığı; gece... (Bu kat'a, Seyyid Burhâneddin Muhakkik-i Tirmîzî'nin «Sûre-İ Fetih tefsîri»nde de geçer (Med'âzâman Furlân-fer basımı; Makrûf; Tehran Univ. yayın. 1339 Şemâi hîrî; s. 96).
- GXKI. Harme'le Cendâ... (İki yer adı olsa gerek; İsmail Kayrî'nin meşhûr kasidesinin matnında, «Dâhûb» ve «Harme'le» geçmektedir; Zeynel perhî).

Mektuplarda geçen
farsça sifirler

- II. Bedeflen inci... (Hadîka; Müderris Radavî basımı; Tehran — 1329 Şemâi hîrî, I, s. 468).
- III. Sarhoş olduğun yerdin... (Senâ'î'nindir. «İfâkât-ül Hakiyke ve Şerih-ül Tarîka» Müderris Radavî basımı; Tehran — 1329 Şemâi hîrî; Çâp-hâne-i Sîpûh; s. 114).
- Sarhoşlar... (Mevlânâ'nın, Bahr-ül Redâ Mîcemmen Sâlim de, iki gazelinin üçüncü, Dîvân-ı Kohîr; İst. Univ. K. Farsça yay. 354; 93. b - 94. a, 94 a - b. Teccemânîs; c. I, 1st. Remî Kitâbevi — 1957; s. 57 - 58, 59).
- Anî bakımından benim canım... (Mevlânâ'nın bir rubâîsi. «Rubâiyât-ü Haşretî Mevlânâ Velâd Çelebî basımı; İst. Ahîer Mâs. 1322; s. 302).
- Fark vardır candan... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin ikinci beyti. Aynı; s. 338).
- Bir soluk kendin... (Mevlânâ'nın bir rubâîsi. Aynı; s. 399).
- IV. Eşek atar gibî... (Mevlânâ'nın, Bahr-ü Şemâi Mîcemmen Mahbûn-ı Mahfûz'taki bir gazelinin yedinci beyti. 223. a).
- V. Mîhâ'nın anasıym... (Hadîka, II, s. 726)
- VI. Kaz yavrusu... (Hadîka, I, s. 154).
Candan, ohandan ayrılmak... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin ikinci beyti; s. 32).
- VII. Ben kötü iş işleyeyim... (Hayyâm'ın bir rubâîsinin ikinci beyti olarak meşhûr; da, Mevlânâ'nındır; s. 296).
- VIII. Sevdiğim benedim; devlete ermiş... (Mevlânâ'nın bir gazelinin 1. ve 2. beytleridir. 3. b. Terz. c. II, 1st. Remî Kitâbevi; 1958, s. 12).
- Yahut susuz bir bederî... (Mevlânâ'nın bir gazelinin 4., 5. ve 7. beytleridir. 7. a; Terz. II, s. 39. Beyt - 314. 315 ve 317).
- Aşk gönüde er... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin birinci beyti; bir beytidir. «Rubâiyât» taki şekli şudur:
- İkind çöpmi ki kinedeş neyâsed
Kûrâ be ruh-ü hâşrî sâhib-nâmârest (s. 46).
- XIX. Haşet dil... (Hadîka; II, s. 712).
- XXI. Lânetlenmiş geylanın... (Hadîka; I, s. 466. İkinci beyti, 468. sahifede, 12 beyitler; yalnız, mısra'ların yerleri değişiktir; ikinci mısra'da, birinci, ikinci mısra'da).
- Öa İki Şu gün... (Mevlânâ'nın bir rubâîsi; s. 312).

- XXII. Bu vertmen .. (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin ilk beyti; s. 329)
- XXIV. A dost, başkalarının .. (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin ilk beytidir; yalnız bu beytin ilk mısraı, «Ruhbâyyâta ta söylerdir».

Çü mest be derd-i dîğaran dermânî (s. 344).

Kuşpaşa yemin peşine .. (Hadîka; I, s. 759).

Bir ayak yuvarnu, (Hadîka; I, s. 325. Yalnız Radevî başmızda, «Ab-rîsâ» diye başlanıyor; «Kilbâhanrîsâ» diye başlıyor).

- XXX. Bu yolda yüzbinlerce .. (Benî'nin bir kasidesinden bir beyit. Dîvân, Müderris Radevî başını; Tebrân — 1329 Şemsî kâfir; s. 486).

İnsanları şüpheye düşüren.. (Hadîka; s. 676. Metinde,

Kendern rûşer-e par telbis
Nem ni ki havî mühoşer ilbis.

Nûsha farkları, not olarak gösterilmiştir).

- XXXVII. Atlar na bilâyessa... (Dîvân, Sebâ Nefîs'in mekâsîdine ve teşâh-hîyle; Tebrân — 1319 Ş. h. s. 124. Beyit. 3024).

- XXXVIII. A gönül, ne vakidedek... (Benî; Dîvân; s. 325 «In kasîde nefîs-e kâ-i Nîgâbüressâ» başlık; matlâ' beyti).

- XLII. Dervişlere utlanmak... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin ilk beyti; s. 372. İkinci mısraı, «Vender dâ-i şen» diye başlıyor).

Alı yünün de... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin ikinci beyti; s. 60).

Kan atıyor... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin son mısraı; s. 30).

Ehdi bir gece... (Benî'nin bir rubâîsinin ikinci beyti. Dîvân; s. 305).

Benî'nin... (Benî'nin gazelinin bir beyti. Dîvân; s. 707. Beyit şöyle başlıyor:

Bîşer suhan-ı mâ zi harîsin be sarîfî).

- I. Bir gamı olup da... (Mevlânâ'nın bir rubâîsi; s. 22).

- LII. Bir şîre için... (Hadîka; s. 481. 14. beytin ikinci mısraı).

- LX. Sonraz bir gece... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin ikinci beyti; s. 364. XLII. mektepte de geçti).

- LXV. Sen de bilirsin ki... (Mevlânâ'nın,

Merâ çün kem feruîf gam başıa u teng-dîl bâşem
Çü gam ber men furû-rîsâ ni Mîf-i gam hacîl bâşem.

yâki; bana gamı sen verişen mahzun olurum; gönlüm daralı; bağından aşk gam dökersen de, o gam bâfurdan utanırım mekîlodeki matlâ'ın başlıyan gazeline, o gazideki matlâ'a

çok benser, Dîvân, 257. a; fakat bu beyit kimindir; bilseme-dik).

- LXXI. Ben ve sen... (İlk beyit, Hadîka'da, 344 sahifinin son beytidir. İkinci beyit, 114. sahifinin 5 beytidir).

- LXXXIX. Gülen yüz .. (Mevlânâ'nın bir gazelinin matlâ'; 156. a3).

- LXXXIV. Bir canın ben; bedenim... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin birinci beyti; s. 268).

- LXXXVI. Kaşgazan karşısında .. (Hadîka; s. 416. Yalnız Hadîka'da lafzîyîl kâimeler, «efrâim, dâsem» dir).

- LXXXVII. Hastanın âh eddiğini... (Mevlânâ'nın bir gazelinin matlâ' beytinin ikinci mısraı; 604. a3).

- LXXXIX. Avucunu... (Mevlânâ'nın bir kâsinin ilk iki beytidir; 216. b. Ter. s. V; lat. Ramîl Kîlâbevî — 1660; s. 167; 61r. LXXXVII).

Anlam ehilî şî de .. (Benî'nindir; ancak «Dîvân» da ikinci mısra, «okşamanın, kâifâtin bu kendîl olmak için bâğın kuşyî oba, öv; ona (İlâfâta bulun» meâlinde, şu tarzdadır:

«Tâ şevî ayn-ı sevâik merd-i dîkârî sevâik» s. 222.

- XCI. Buğün burada bir mal yûstünden .. (Benî'lidir. Yalnız Dîvân'da nûsha farkları var. Dîvân'daki tarz şudur:

Ver işerûn enderin menşî terû elâi şîşen âmed
Zîhi sermâye ve sevâî ki ferûî san şîşen bîlâ (s. 324)
Mer in mühoşâ-ı şevîk gerûkî âkâ tâ rîmî
Çe şîn kumbeî bîrun perî mer îrâ mâşan bînî (s. 127)

fransızlar konuşmay; haram bilirim ama .. (Mevlânâ'nın bir gazelinin bir beyti. Dîvân; 467. a.).

- XCII. Bu senin yaptığın iş .. (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin ikinci beyti. s. 73, rubâî. 2).

Kime aşk anlatırsın... (Mesnevî; s. V. «Keşf-âl Ahyâ» b metin. Taş bas. İran — 1260 h. s. 490, satır. 15).

- XCIII. Fidanı su verişen... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin birinci beyti; s. 325).

- XCIX. A pedâş, insanlık et de... (Mevlânâ'nın bir rubâîsi; ancak «Ruhbâyyâta» da bazı farklar var; yazıyoruz:

Bîşemây beşen ruhâî bîkun merdânî
Tâ hîf senen ki dîdâem burcânî
İy cîn-î cîşan er tu çî bâşed kemîl
Ker dîdâem-î tu şâd şevd âdemîl, s. 307).

- C. A sâki... (Mevlânâ'nın bir rubâîsi; s. 282).

CI. Sahr... (Tabriz Şemâ'nin «Makâsât»ında, iki beyit olarak geçer. Meâlî şudur:

Sahr, aşkı bir sırada olamaz;
Sahr, feriyâda eripmez.

Sahrêdî hoş bir âdîr ama;
Hiç kimsenin buyruğu altına girmez.

(Bedî'üzzaman Furûzan-îr; Mââhîs-i Kanak ve Tomûkât-ı Mesnevî; Tehran — 1330 Şemâî hicri; s. 237).

CIII. Daha beri gel, daha beri... (Şerâfî'nindir. İlk mısra', Divan'da,

Âhar çerâî bîdîr çend esin bed- hüyl

tarındadır; ikinci mısranın sonu da, «çend mealyy e tuyis dir (s. 746). Mevlânâ'nın bir gazeli de,

Bîşter â bîşter çend esin ruh-arnî
Çün tu meâlî men kum çend esin sebrnî

diye başlar (648. b).

İnsanı benî sendir iki eden... (LXX mektupta da geçti; Hadîka'dan iki beyittir; s. 444, 114).

Gönül, aşktan... (Mevlânâ'nın bir rubâîsi, s. 93).

İnsanlarla konuşmayı... (Mevlânâ'nın, XCI. mek. geçti).

CIV. İnsanların... (Mevlânâ'nın, XCI. mektupta geçti).

CXV. Sanıyışın ki seni az görüyorum... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin birinci beyti; s. 222).

CXVIII. Boyuna başın yavaşın... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin birinci beyti; s. 166).

Sana güç gelen... (Şerâfî'nindir; Divan, s. 177).

CXX. Kültük esbâhı... (Mevlânâ'nın olma gerek).

CXXII. Kulu Feridîn... (Şeyh-Nâme; Feridîn bölümünde; Tehran — 1322 h. Cûd-ı Evvâl; s. 12; beyit 76 - 77; satır. 26).

CXXIV. Dünyâda bir tek güzel var... (Şerâfî'nindir; Divan'da, buradaki ikinci beyit, birinci beyittir; buradaki son beyitten önce bir beyit daha vardır (s. 182 - 183).

CXXX. Bir eskân geldi ki... (Mevlânâ'nın bir rubâîsinin birinci beyti; s. 223).

CXXXII. Akîl bağında kişiler... (Hadîka; s. 461).

CXXXV. Hadîka konuşmayı... (Mevlânâ'nın, XCI. mektupta geçti).

CXXXVI. Ne renkler var ki... (Şerâfî'nin bir gazelinin maddî beyüfisi aynı gazelin altıncı beyti. Yalnız, Divan'da altıncı beyit «Haber ne-dâred esm» diye başıyor. s. 425).

CXXXVII. Erişer, kuyserî dolaylarında... (Mevlânâ'nın bir tercî'nin ilk bendinin sekizinci beyti, 62. b).

Cennetin de senâledir... (Şerâfî'nin bir kasidesinden bir beyit. Divan; s. 579).

Durma-dığın olan saltanat... (Mevlânâ'nın bir gazelinin ikinci beyti, 3. b).

CXL. Ey yürüten atri... (Mevlânâ'nın bir rubâîsi; s. 99).

Benî hasta edenin... (Rubâîyyât'ta yoksa da, Mevlânâ'nın olduğu muhakkaktır).

Ey canlarımız rihâta... (Mevlânâ'nındır; Divan; 122. s).

ميم لا اراك كانت شدي * وشير لا اراك كانت عام XXIX . XXX

سلام على اهل ناديك * ومن حق يوماً نواديك CV . CCXXXI . CCXXXIV

وإذا حسبه اذ عرف واحد * جاءت بحاسنه بالغ شفيح CLII

فمن يره في مرق فكانما * وأى كل انسان وكل مكان CLX
16 Boßum, s. 641
93 Boßum, s. 164

ومن طول التذكر كل يوم * وأينك كل يوم في المدام CLXV

والشرب العذبة كثير الرعام CLXXII . CLXXIII

لماريت الهلال اسامره * ابنت ان سيبور بدرا كاملا CLXX

سألت الناس من هل صدوق * وقالوا مالي هذا سبيل CLXXI
تسلك ان ظفرت مذبح حق * فاة الحرفي الزيا قليل CLXXII

اذا استنكت العايم ولدا * فابنيس بقول السواويلا CLXXIII

اذا لم تم عشق ولم تدر ما الهوى * فخرج وامتعف شادنت حاد CLXXIV

هوى ما تمه حاني وقد ادى الهوى * واتى واياها المختلفام CLXXV

عودوا الى الوصل عودا * فالهجر صعب شديد CLXXVI

وان ترى حيا قد خلا * فخذ من لا حيب فيه وعلا CLXXVII

نراحت في حبي واسرك في فحش * ودر كرك في قلمي الى اين كنت CLXXVIII
16 Boßum, s. 641
93 Boßum, s. 164

VIII

Kunstre und oldgermane
Lustenspiele

وما نطقت وقاب الاستحق * بانفسا قولت ما عاها XX . XXI

لوان الريح يجانف اليك * نشبت باذيال الرياح
نكدت الخبير من شوق اليك * وكيف يطير مقصود الجناح

أما كل من قناد الجيا وسوسيا * ولا كل من اجري يقال له مجرى XXII

او وددت ان اخطي الخلق فاطير * من شوق اليزع مع المام الطائر XXIII

انقرق من صوت السحاب اجمع * واجدى على اهل البلاد وانبع
فحشوا لاسمي ولتأثر والعلد * ان احماها با بقيق XXIV

ذروني من عدك مزوج ومقل * فكل ما روضة تؤذيك يؤذي XXV . XXVI

ان كنت لست معي فاذكرنيك من * قاصي برائك وان غيبت من بصري
العين تغفد ان تهنون وتبصر * وتناظر القيد لا يملوس الحكر XXVII

ولا تحقرت قدم وان حسيبا * لكل امرئ يصوراني من يمانس XXVIII

يقدم الكدر تكتب المعالي * ومن طب الدار سيرة اللالط
تروم العزيم تمام لسلا * يفرس البهر من طب اللالط XXIX

انام اهل الهوى من الكرم * رامة العشق اضعف الام XXX . XXXI

سوف ترى اذا احماها اللد * افرس تحتك ام حمار XXXII . XXXIII

انام اهل الهوى من الكرم * رامة العشق اضعف الام XXXIV . XXXV

سفرى اذا حرت بيوت * وتعلم ان ابق نصوص EXVII
 ات الابر وانم تؤن سنورا * فالامر دونك انم تؤن شورا EXX
 وان زكوة الماء واعلم بانها * كحق زكوة المال ثم ضاها EXXI
 ذكرنا القناع اذ انسيا * ونكت حين بظلم الكرام
 وان الاتم لم تصع غلاما * على الوصاف مذسك العلام EXXII
 سلام لاج كالدر الشى * سلام فاح كالورد الطرف
 سلام رفق شورا كالمراعى * سلام طمان كالقسط المحم EXXIII
 رصيا بعض العيس ان طركت * ومن لم يجد ما لهورا EXXIV
 اليك انوب بارضى تما * مبيت منذ تكارت المدوب
 والاعن حوى ليلين وصي * زيا دنيا فاق لا اتوب EXXV
 لاذات في دولة عمت محاسبا * بين الامام وفي دين ملا حلال EXXVI
 مدركه مدوم نكت لسان * وان كان من اعدائك الغرمان EXXVII
 ات الذي بالمعاني مغر لا يم * في العدل والظن والاحسان والكرم EXXVIII
 المان الصبا بلما ذكره * واحسن من يسر لقاها محم EXXIX
 قلبك لا يقان له قائل EXL

EXI قالها قصدة في بشرها طول

ولس الرادون قرب المكان * على الزاور مقرب الحان EXXVII
 سلام على الغائب الحاصر EXXVIII
 فقلت وما عسى يغرب دياب * اذ لم يكن بين القلوب حروب EXXIX
 اواوكم العناء من ثلثة * يدى وساقى والصبر المحم EXL
 ولكن رأيت السيف من صدغته * على الرجز مباحا وان كان ماحيا EXLII
 وبلغ القصاص على الرسول EXLIII
 ولكن بكت قدر مبيع في البكا * نكاحها فقلت العضل للقدم EXLIV
 وادى نعيم لا يكذره الدهر EXLV
 اذ اطرب من حمله المحق مقدم * ندى وشيكا باخلال مزاجه EXLVI
 واحد صفار الشوق قبل كباره * اذ الكبار يدسون صفار
 ولو كان في كل منبت شعرة * لسانا يسكونك كان مقصرا EXLVII
 فلا تحسبن ان اعان الدهر ضيع * ولقد هرس بعد الضار نوح EXLXI
 اطل الله عرشك في سوره * وعاد عليك عبيدك الفخام
 ولا يزال نفوسا من اناس * تقبل عنك محذور الخيام EXLXIV

IX

Kimlere âid olduğumu balamadığımız
farsça şifreler

II. دستارده عشقت بر افغانی بری او هو و زبان نال گوید چون کنی

Seyid Burhānoddīn-i
Mubāshshir: "Nemāz" in "Ma'ārif-i 'inde, bu
rubā'ī, tam olarak geçiyor (Bedi' ussamān
Fāruzan-fer basım, Tehran 1339 Şems-
kicri) s. 46. XXIX mekâmlarında da geçer.

III. بجا می آید که در این سخن گوید
عبد راحم کتاب آن گفته طریق وصال
I. ac III mek 20

VII. ب خود راحم که از عشق باقی نماند
لیکن دل عاشقان در این سخن بود
da geçen

V. آزادی را عطف خود ندانگی
ز انکس بر اینده آزاد کنی
XXIII. ac II mek

دربند که در این دست عشقند
یادان قیود را فراموش کنی
20

نایبی قوم بی ارجمند پاک
بانو خفاک و برقرار احوالت
XXIX

در صورت اگر چه در می آید
معیشت کبریا تعلیق است

گرمش پای در سر برکت تو ای نیست
مهر تو در آن طبیب می نه ای بگریز

چون در سخن از رحمت کنی
چون سپرد از آفت بگریزی
Mesnevi; s. IX, v. 413

کمی که در جود و طبع سستی
نخواهد هیچ کس را درستی

ز آن پیش که در راه اول بنامند
هر دو که در دینت می پایندند
XXIX. ac I. IV. ac XXXIV.

XXI. ملک عالم بر سر خود در بر نماند
دی سبک سر در بر چنین در از آن کرد
آغاس و راه آن را نمی کنی از رفتی
سر خوشی بر نمی آویز که خیر آید

XXII. کوه بر که که در زخمی بنامند
با ناز سیه در مکن بنامند

عکس خویش در درج بود
کود با کوز باز با باز

XXIV. تو ختم در در اعجاز
به راه خود دردی هم خار

XXIX. است از آن که نظر پاکند
خوار در آن که از پاکند

XXIX. همه را چشم باطن بنامند
کی دایم که آن سخن پاک است

XLV. می آید پیش تو ولی بهایی
این جنس بود زیادت روحانی

XLIX. در آمدن زود در سخن کار گفت
در آمدن زود در سخن کار گفت

Sultān - al - Millatā 'an sanā
meclisinda thammāthar. Fihī
mā - fihī
42. Bā'izā: s. 311

بیشتر بنامند در در از است
هر چه در آن باشد کوزه در ز است

III. VII. XL

چنانچه که حاضر پنج گوید که گزری در کالی پنج میرد

ای درجهای پاک درین تودیهان ^{یک} کالی چوس این سوسه مستوی کند LXXI
دورت تا که با گزشت ای آهسته ای زنده زانگان سوزانی پاک ترکیه

چنانچه که در بجزرت جوران بگنیزد ^ق قی که گزشت گواران کلمه LXXII
عسرت جان پاک و فریب ^ب بکار فریاد برسی برانگنم ما
ناله فرم می زنده اینطاس درنگار برسیه زحماتی بیای چه یادم

قم ایچاریه و سرینک LXXIX mek

قم ایچاریه و سرینک ^{رق} رخ ایچاریه و سرینک
"Fih. mû-fih" de 23 Bala.
- 95.

اندوب راه نو کاهوی کجارت عکس LXXVI

کرکاتب بجه رایه ^{اور} اور ایکنی LXXVII پایه

در پردگان گزشت صورت گرفته ^{بر} برده ز کفر و وی ^و و در گرفته LXXIX
زان چشمه سیرت که در کالی است ^{نادر} نادر هر ملک است که گرفته

کالی خسته سانی و زنده کالی نادر ^{که} کالی آب روانست LXXI و کالی LXXI

اکتوز که رفت جان چندی بود ^{میر} میرین اموات / دارکورد LII
ان در کمره شایگی دانستی ^ک کاکشت نهی کالی خواهدی

نیکو بپر چنان گران نشان کرد LIII

مقصود تمام آدم آمد ^{مقصود} مقصود و آدم ^{ان} ان آدم آمد LXXXV
LXXXV me LXXXV

تا خورد پست شودی بار و بر پاشت

صحن کمان در کمره نشسته ^{نشسته} نشسته زانگفتی ^د داسه LXXI
مرفی که خفته در آفت زولی ^{مفتا} مفتا ^{در} در کمره ^و و در ^{پرس} پرس
Seyid Burhâneddîn
Mânîf. index. s 97

بجزای که فیض جغت ^{در} درم آسمان کی گنجد LXXV
گره بچران و آندوسوی ^{سهم} سهم در جهان کی گنجد

نزدایی که کلکی از لطف ^{در} درم آسمان کی گنجد LXXV
که انصاف آندوسوی ^{در} در بیان بنان کی گنجد LXXV

باز آنکه در انج نوی افزون ^{در} در تا مکنون سودی ^{مکون} مکون باشی

گر محمد جوی درین آنگه ^{در} در روزه ^{خود} خود مانی ^و و اگر ^{گو} گو زبانی LXXVII

این حال چه بسا ^{میان} میان ^و و ^{مکن} مکن ^{از} از هر ^{صده} صده است ^{مکن} مکن LXXIX

بر باد کفنه نای هر عمر CXXIX

سوی در همدی گرم جوی بر بوی CXXIX

هر که ما کند سگی با CXXII
بازش اندر عهدن بیگی با Fikri, m. 2. 674, v. 54, - Bala, c. 124.

همگی نام جوت مشاه CXXIII

اگر توئی داری چه نام در دست CXXIX
عاقبت بر یک آب و یک فنق درین سبب همه نه میرهائی فنق خط است

لفظ تو ناک سگ و قهرنگ CXXIV
و درم چشم گدازت ایست و در گزین این دل فرست با چستی

سوی نه با کلمه کردی باز تو نیست CXXV
گفته وفا پیکر چه لذت دارد چفت غم کلمه که ترافق تو نیست

تو ز من در دست نیست خوش CXXVI

تخم که کاشی روی CXXVII

خرای بند کاه و خرای بگنید CXXVIII

سهامت کم ز آنکه در خاطر CXX
بیاغاث و در چشم و خاطر صلوات علی الخائب الخضر

کز تو ای صبا بگره زنی بر کوی CXXI
و در راهی ایجا گوشت باد گل در گزینایی بر از من بیای سوی او

گر باقیم زنده بر دوزیم CXXII
و در عالمی حراما بسیز ای بی آنکه خاک لذت

نویسد من امید می داری دل CXXIII
مدرای با هیچ زنده که بی از تو در عجب می بیست بسیار ای دل

گویند که دوزخ است از دل سوی CXXIV

ای که بودی گشت با در دست CXXV

بمن یاد کرد و معذرت CXXVI
صد هزاران صبح با ده زانو زنت مکن حقرا وقت مگر از ده کج

تا چه چیزی دست کار عالم CXXVII

CXX
CXXI
CXXII
CXXIII
CXXIV
CXXV
CXXVI
CXXVII
CXXVIII
CXXIX

I N D E K S

(Roman rakımları, Önsözde geçen adları gösterir; Açıklama dâhildir.)

- A -

Abaka (Han): 244, 246, 261.
 Abdülâh (Abu-l Hasan): 275.
 Abdülfah (Buhârî): XX.
 Abdülâh Hâkî: XXI.
 Abu Bakr (-i Rebâbî): 266.
 Abu Bakr (Şeyh. Buhârî): 259.
 Abu Bakr Çelebi, I: IV.
 Abu Bakr-ı Cavakıyy-ı Nikozî: 254.
 Abu-l Âlî'ül Mâarrî: XIII, 263.
 Abû - Tâlib: 71.
 Abû - Yûsuf (Bâkîyü'd-İ Ertamî. Ba-yusuf'de de b.): 25, 46, 47, 125.
 Âdem (Feyzâmbet): 28, 50, 51, 64, 223, 158, 269.
 Âdî (Emir. Çelebi): XVIII, XXII.
 Afshâddîn: 121, 128, 224, 225.
 Ahmed (Abî): XVIIII.
 Ahmed Aleq (Prof.): XXIII.
 Ahmed İsmâ Alıyy İsmâ Ahmed: XIV.
 Ahmed Bismâ (Şeyh): XVIII.
 Akserâfî (Keremeddîn Mahmud): 252.
 Âlîeddîn Çelebi: VI, 50, 97, 220, 221, 224, 228, 268, 269.
 Âlîeddîn Koykubad I.: 226, 228, 226, 264.
 Âlîeddîn Koykubad II.: 222, 240.
 Âlîeddîn Koykubad III.: 243.
 Âlîeddîn-i Kereşehî: 263.
 Âlmededdîn Kayser: VI, XV, 35, 166, 221, 222.
 Âlîzenk (Noyan): 122.
 Âlî (Hâk): 62.
 Âlî (IV. Hâk): V, 14, 71, 221.
 Âlî (Navvâh. Ağlayıcı): 222.
 Âlî Cem: 226.

- B -

Bahâeddîn: III, 25, 63, 100, 224, 243.
 Bahâeddîn (Emir. Melîk - al Şevkânî): VI, XIV, 168, 220, 225, 224.
 Bahâeddîn (Sultân Velod. Bu mad. ye de b.): 68, 87.

Âhî Dâvûd (Dâvûd Soyuna b.)
 Âlîm (Emir Seyfeddîn Hama): 27.
 Âlîm (Musafterreddîn. Emir. Çelebi): VII, 49, 63, 143, 169, 170, 182, 184, 222, 223, 228, 229, 232, 245, 251.
 Âlgeristan: 272.
 Âlpekân: 270.
 Ârnayya Kadân: 253.
 Anâk: 160.
 Arap, Araplar: XIII, 270.
 Arıyan Han: 229.
 Ârîsto: 267.
 Ârîf (-i Kâbir. Ulu Ârif Çelebi): XVIII, XXII, 226, 226, 226, 229, 243, 243, 247, 252, 253, 258, 258, 262.
 Ârîfe-i Hoc - İskaa - 7: Konarı: 227.
 Ârslandıçmış (Atabek Fahreddîn'de b.): 202, 224, 227.
 Âsâf (Şüeyman Feyzâmbet'in vâzî. Yüzerine verilen lâkap): XV, 51, 65, 71, 116, 187, 186, 181, 162, 208, 244, 263, 267.
 Âsran Fâtıman, devrânın Hadîca, zâ-manın Meryem: XVI, 229, 226.
 Âsıye: 272.
 Âtabek (Mededdîn. Bu mad. ye de b.): 199.
 Âtîkâr (Ferîdeddîn. Şeyh): IV, VIII, XI, XII, XIII, XXIII, 58, 224.
 Ayn - al Davla: 226.
 Âstâf: 159.
 Âsrâf: 246.

Bahâeddîn (Tebrîz): 225.
 Bahâeddîn Bahrî (Kâhîb - al asrâr): 222, 229.
 Bâlnâhan (Sic arasında geçen temsilî bur ad): 77.

Bala Mervendî (Şeyh. Sızza'ya da b.): 248.
 Baybars (Al - Melîk - al Zâhir): 228, 246, 247.
 Bayez: 232, 229, 246, 246, 253.
 Bâkîyü'd (Abû Yûsuf'de b.): 51, 117, 121, 160, 143, 182, 182, 220, 267.
 Bedreddîn (Emir): 53, 210, 234.
 Bedreddîn (Mîmar): 221.
 Bedreddîn Yahyâ: 249.
 Bedreddîn Yarıg: 228.

- C - Ç -

Calinos: XV, 283, 265, 267.
 Cebkâl: 125, 196, 274.
 Cemâleddîn (Bügünlerden): 262.
 Cemâleddîn (Muhâmmad. Müstevî): VI, XV, 39, 124, 225, 226, 254.
 Cemâleddîn Hâremşâh: 261.
 Cemâleddîn Karakâyı: 226, 222, 246.
 Cemâleddîn Yûsuf (Turhâlî): XXII.
 Cemâleddîn (Husameddîn İskender): 262.
 Cemâleddîn (-i Süzendi): 227.
 Cemâleddîn (Müderris. Şeyh): 6, 68, 157, 158.
 Cemâleddîn (Şeyh): 227.
 Cemâleddîn (Müstevî): 227.
 Cemâleddîn (Şeyh): 163, 164, 165.
 Cemâleddîn (Şeyh. Hacı Hâmid): 227.
 Cemâleddîn Emir Ahmed: 26, 229.
 Cemâleddîn Emir-i Şâkir: 227.
 Cemâleddîn Ferrâh (Kadı): 227, 226.
 Cemâleddîn Kâmerî: VI, 227, 228, 228, 228, 222, 228, 224.
 Cîmerî: 221, 228, 229, 221, 267.
 Cîneyîd (Şeyh - al Tafta. Kavîrîr. Zecok. Bu lîd mad. ye de b.): 26, 43, 47, 53, 60, 90, 105, 117, 120, 121, 123, 125, 149, 142, 152, 168, 223, 212, 223, 267.
 Çağrı Bîk (Abû - Süleyman): 241.

- D -

Dâvûd (Çağrı. Abû - Süleyman. Çağrı mad. a de b.): 241.
 Dâvûd (Feyzâmbet): 58, 166.
 Dâvûd Soyı (Belçük padişahları): 56, 58, 124, 126, 151, 153, 241, 265.
 Deccâl: 271.
 Doğan (Mahmûd - i Gaznevî'nin baba-sı): 271.

- E -

Efîatın: XV, 183, 265.
 Ehlî Beyt: 17.
 Ehlî Sünnet: 271.
 Ekmâleddîn (Müeyyed - al Nâsevânî. tahtı): VI, XIV, XV, 26, 137, 163, 225, 224, 225, 229.
 Emîr Dede: 226.
 Emîrneddîn MOKİLL (Mâkîb): VI, 91, 226, 267.
 Emîr (Hacı - Ahî): 73, 229.
 Emîr - al İskâc (Cemâleddîn Müstevî'nin baba-sı): 225.
 Emîre Bîk: 229.
 Evededdîn Mutekelîm: 265.
 Erûbân: 226.
 Eyyûb (Feyzâmbet): 1, 178, 266.

-- F --

Fahreddin (Kâhib - al sarîr. Sivaslı): 166, 112, 229.
 Fahreddin Ali (Sâhib - Ata): XVIII, 53, 141, 122, 128, 164, 201, 206, 226, 230, 231, 232, 233, 235, 235, 240, 244, 246, 254, 263.
 Fahreddin Arısanlıoğlu (Bîk. Arısanlıoğlu'nun da b.): 137, 224.
 Fahreddin-î İskayî (Şeyh): 251.
 Fahreddin-î Kasvîni: 231.
 Fahreddin Lâle: 239.
 Fahreddin Yûsuf (Hâcî): 166.
 Fahr-î Âlî Davûd (Davûd Soyuna da

b.): XV.
 Farklılık: 274.
 Fâzıla (Sîrî Mûsâmmad S. M.): 271.
 Fâzıla Hâsân (Şeyh Salâhaddin'ın kızı, Sultan Velâd'in zevce): V, 13, 14, 227, 228, 232, 252, 263.
 Ferîmver (El İsmâdîn Keykâvus'un oğlu): 243.
 Ferîdun: 194, 206.
 Ferîdun Nâfir Usluk (Dr.): XVIII, XIX, 262.
 Fir'ava (Firavun): 35, 272, 273.
 Fuzayl (İlyasoğlu - Şeyh): 90, 225, 268.

-- G --

Gasâlî: XIV, 275.
 Gazanferî (Tabîb): 228.
 Gazan Han: 242.
 Gerber Hâtan: 232.
 Gıyâseddîn Keykâsrev II.: 226, 227, 246, 253.

Gıyâseddîn Keykâsrev III.: 221, 224, 225, 229, 232, 240, 246, 260.
 Gümüş Hâtan: 237, 253.
 Gürezi Hâtan: 237, 238, 253.
 Gûhârtağ (Gevhertaş Bedreddin. Ahl): VI, 164, 220, 232, 234, 235, 246.

-- H --

Hâcîci (-î Gelmâreger): V, 275.
 Hacı -î Cihân: XVI, 115, 225, 233.
 Hacı Beba: 200.
 Hâdî Edhem: 241.
 Husameddîn (Şeyh): VI, 100, 228, 227, 232.
 Haneîl, Haneîller: 224, 227.
 Hasan Sultan: 175.
 Hâsân: V, 112, 150, 268.
 Hasan (İsmâm): 271.
 Hasan Hakkî (Şerîf Mûstafa Paşanın): XXI.
 Hasan İbnî Abdül - Mür'min - al Holyy - al Mûsaffarî: XIV.
 Hâsân (-î Teyy): 163, 206.
 Hâsroğûza, Hâsroğûzları: 225, 230, 233, 244, 246, 259, 261.
 Hâtan (?): 68, 70.
 Havlıtyyân: 43, 269.
 Hâtanların Gûnçek: 237.
 Haykân: 263.

Hediyye Hâtan: 254, 262.
 Hazar: 47.
 Herdâd: 268.
 Hoş - İlikan (- yî Konevî. Âzîfe'ya de b.): 253.
 Hristyan, Hristiyanlık: 249, 289, 278.
 Hülgü: 220, 249, 246.
 Hudâvendîgar (İberikânâ): III, 23, 244.
 Husameddîn (Çelebi): IV, VI, VIII, XVIII, XXI, 2, 27, 28, 43, 51, 60, 67, 93, 105, 106, 117, 120, 121, 123, 127, 128, 130, 140, 146, 159, 168, 178, 177, 182, 160, 194, 195, 197, 200, 209, 212, 223, 226, 228, 229, 235, 237, 238, 246, 241, 242, 245, 249, 251, 252, 253, 264, 255, 256, 258, 260, 261, 262, 263, 264.
 Husameddîn Begî (Kâhib - al sarîr): 242, 253.
 Husameddîn Debbâğ: 242, 252.

Husameddîn Saân (Çelebi Husameddîn'in torunu): 232, 262.
 Husameddîn İbnî Âyine - öks - i Sîvâsî (Âyineoğlu Husameddîn): 242, 253.

Husameddîn İskender: 242.
 Husayn (İsmâm): 271.
 Husayn - al Rûmî: 230.
 Husayn Dîrî: XVIII.

-- I --

İbn - al Felek: 227.
 İbn - i Arabî: 232.
 İbn - i Barvâb: VI.
 İbn - i Çârûş (Nesmeddîn İbnî Hürrem'e de b.): 254.
 İbn - i Mûkîl: VI.
 İbn - i Sûnâ: 228.
 İbrâhîm (Hac): XVIII.
 İbrâhîm (Peğamber): 115, 155.
 İbrâhîm İbnî Âlîyy - al Şîrkî (Abû - İshak): 275.
 İdrîs (Peğamber): 5, 259.
 İğdîlerbeyî (Hvar'ba): 158.
 İhtiyâreddîn (İsmâm): 96, 228, 239, 232, 262, 279.
 İhvan - i Sâfî: 23, 269.
 İmâdeddîn (İsmâm): 81, 98, 229, 242,

243, 252.
 İmâdeddîn (Zincanlı): 239.
 İsmâiyye: 271.
 İsmân: 158.
 İstikân Noyan: 227.
 İsk (Peğamber): XII, 45, 60, 61, 249, 274.
 İskâtu Tayfûr (Abû Mevîd ve Eyyezîde de b.): 287.
 İskender: 121, 270.
 İsrâiloğulları: 25.
 İzzeddîn (Kadı): VI, 195, 111, 229.
 İzzeddîn Keykâvus I.: 227, 264.
 İzzeddîn Keykâvus II.: VI, VIII, 224, 226, 227, 229, 230, 232, 235, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 245, 253, 241, 263.

-- K --

Kadı - i Kâh (Kemâleddîn Kadî. Bu mad'ye de b.): 242.
 Karamanbeyî: 266.
 Karamanlılar: 225, 228, 229, 236.
 Karatay (Celâleddîn Karakıyî mad' e de b.): 127, 132, 224.
 Karun: I.
 Kavşerîlî (Cineyd. Bu mad'ye de b.): 267.
 Kemâleddîn - VIII, 29, 246.
 Kemâleddîn (Emîr - i mahfil): 259.
 Kemâleddîn (Kadı): 61, 242, 243, 244.

Kerkmeddîn (Hâcî Bektemuroğlu Şeyh): 261, 262, 262.
 Kerîmeddîn Mahmud: 78, 251.
 Keyyûtu: 231.
 Kırkmeddîn: 262.
 Kırkmeddîn Eşher (İbn - al Hamîd. Mâşîrî - al Mûkîl): 223.
 Kilya Hâtan: 222.
 Kırım Ana: 252.
 Konysalılar: XVII, 246.
 Kürûş - i Kâbir (Keykâsrev): 270.
 Kutbeddîn - i Şîrkî: 221, 251.

-- L --

Lâle (Tekke kurmuş bir kad): 264.
 Leylâ: V, 96, 265.

Leylâddîn: 134.

Mahmud (Ahî): XVIII.
 Mahmud (Sultan, Gaznelî): 34, 279, 271
 Mahmûde Hâtan : 233.
 Manî : 272.
 Mansûr (Husayn İbnî Hallâc, Abu-l
 Mûğayy Gıyâseddîn-el Beyk-
 vî) : 230.
 Mârûf : V, 112, 189, 208.
 Matyas : 288, 274.
 Medceddîn (İsmâ. Hâce) : 81, 71, 102,
 181, 221, 242, 243, 244, 253.
 Medceddîn (Beyh Emîre Bîk'in karde-
 şî) : 239.
 Medceddîn Atabek (Alıyy - İbnî Mu-
 hammed Husayn) : 25, 33, 29,
 82, 100, 222, 243, 244, 245.
 Medceddîn Atabek (Kadıry-î Karahî-
 şîrî Hâta) : III, 71, 242.
 Medceddîn Fâniyh : 243, 238.
 Medceddîn Martıry (Hâce) : 238, 229.
 Mecnun : V, 88, 205.
 Mehdî : 1, 271.
 Melekâ Hâtan (Mevlânâ'nın kızı) : 280.
 Melekâh : 273.
 Meryem : 98, 274.
 Mesih (İsk. Peygamber. Bu mad. ye de
 b.) : 47.
 Mevlânâ (Celâeddîn Muhammed. Bel-
 hî) : Birçok yerde.
 Mevlâvî, Mevlâvîlik : VIII, 237, 235,
 228, 226.
 Mısır Aslı : 189, 176.
 Mısrîhâr : 231, 247.
 Mısır Pâdişâhı : 86.
 Moğol, Moğollar : VII, VIII, 224, 225,
 230, 231, 238, 239, 248, 243, 244,
 246, 247, 251, 252, 261.
 Momiâ-yı Rûm (Mevlânâ) : XXXI.
 Mordâd : 269.
 Muhâzîrler : 180.

Muhammed (Ahî) : 245, 146, 262.
 Muhammed (H. Peygamber. Mustafâ
 ve Peygamber mad. lerine de
 b.) : VIII, 13, 21, 28, 33, 69, 71,
 81, 85, 111, 122, 124, 125, 135,
 132, 144, 156, 167, 171, 178, 181,
 183, 201, 204, 206, 209, 210, 244,
 247, 275.
 Muhammed (Husaynî'nin Muhamme-
 doğlu. Belhî. Mevlânâ) : 122,
 222, 223.
 Muhammed-î Dîvâne (Ahî) : 262.
 Muhammed İbnî Alıyy -el Zahırrıyy-ül
 Samarkandî : X.
 Muhammed İbnî Hîndîfâh (Sams -el
 Müngşıyy -el Nâbcuvânî) : XVI.
 Muhammed İbnî Keşbüddîn (Şeyh) :
 XIV.
 Muhyiddîn Tâhir (Kaadi-î Kudât) : 261.
 Müineddîn Süleyman (Pervâne Bu
 mad. ye de b.) : VI, XV, XVII,
 28, 44, 77, 110, 123, 127, 148,
 159, 171, 173, 239, 281, 230, 235,
 239, 240, 244, 246, 247, 248, 249,
 250, 251, 252, 253, 254, 255, 260,
 261.
 Müsâ (Peygamber) : 12, 20, 38, 36, 106,
 272.
 Müsâ'nın uranı : 272.
 Mustafâ (Muhammed ve Peygamber
 mad. lerine de b.) : 17, 26, 59,
 72, 73, 89, 143, 159, 261, 267.
 Mu'tasile : 74, 278.
 Muzafereddîn (İsm. Emîr. Çelebi. Â-
 İm. mad. e de b.) : 174.
 Mülcüeddîn : 231.
 Mühezzeddîn (Ail. Emîr. Muham-
 medoğlu) : VI, 179, 243, 253.
 Mükenabbî : XIII, 282.

Nâib Bîk (Emîneddîn Mülkûl. Bu mad
 ye de b.) : 30, 27.
 Nâikler pâdişâhı (Emîneddîn?) : 80

Nâsıy Abdülhâkık (Dede) : XX.
 Necîb : 235.
 Necîbeddîn Mîstevfî : 235.

Necmeddîn (İbnî Hurrem Çavuş. İbn-1
 Hurrem) : IV, XVIII, 1, 3, 22,
 23, 246, 253, 254.
 Necmeddîn-î Nâbcuvânî : 254.
 Neftâseddîn-î Şevket (Şeyh) : VI.
 Nezameddîn (Çelebi Husameddîn'in dâ-
 mâdî) : 38, 42, 43, 63, 90, 142,
 187, 188, 233, 234, 258, 259, 261.
 Nizameddîn (Husameddîn, yabak Sâik-
 hâddîn'in damadı) : 32, 39, 86,
 89, 91, 174, 225, 251, 234.
 Nizameddîn (-) Hattâî : Tağrıyî, Ke-
 yunus Sâlihâddîn'in dâmâdî) :
 VI, XVIII, 22, 88, 248, 254, 263,
 262.

Onikinci İsmâ (Mâhdî. Bu mad. ye de
 b.) : 271.

Paraklet : 274
 Pervâne (Müineddîn Süleyman. Bu
 mad. ye de b.) : 4, 43, 45, 48,
 84, 84, 85, 102, 119, 123, 127, 128,
 143, 159, 182, 173, 192, 183, 234,
 237, 239, 238, 237, 246, 247, 246,
 248, 250, 251, 252, 254, 261.
 Peygamber (Muhammed. Bu mad. ye
 ve Mustafâ mad. sine de b.) :
 2, 7, 14, 22, 23, 82, 88, 72, 73.

Rûhnâmâ (İsk. Peygamber. Bu mad. ye
 de b.) : 45, 80.
 Rûhul - Kudûs : 45, 24, 78, 142, 195, 207,
 274.
 Rûkneddîn : 163.

Sa'd -al Davâ : 252.
 Sa'deddîn : 111, 172, 252.
 Sa'deddîn (Emîr) : 299.

Sâim Hâtan : 253.
 Nâimî Mülk (Hâce Kevkeddîn Abû-
 Ali Hasan İbnî Aî. Vezîrere
 verilen lakap. Mülkûn Nâmâsı)
 XV, 23, 71, 127, 157, 162, 164,
 180, 181, 182, 200, 209, 213, 262,
 273.
 Nuh (Peygamber) : 31, 106, 112, 135,
 192, 273.
 Nûreddîn : 47, 59, 241.
 Nûreddîn (Çaç. Emîr) : VI, 40, 42, 80,
 254, 255, 256.
 Nusreddîn (Emîr. Vezîr) : XIV, 288.
 Nusreddîn (Şeyh) : VI, 238, 252.
 Nusry Ali (Seyyid - Dede) : XX.

Omer (El. Halife) : IV, 58, 189, 227, 273.

77, 87, 89, 90, 103, 104, 108, 111,
 112, 134, 142, 178, 202, 206, 240,
 252, 259, 272, 274.
 Peygamber (Ya'rub. Bu mad. ye de b.) :
 20
 Peygamberoğlu (Yûsuf. Bu mad. ye de
 b.) : 20.
 Fir Muhammed İbnî Hacı Ya'kub İbnî
 Müsâ-l Nigîdî : XVIII.

Rûkneddîn Kılıcıyan IV. : 224, 225,
 230, 232, 233, 236, 257, 240, 244,
 248, 247, 248, 249, 251.
 Rum, Rumlar : 83, 226, 228, 241.

Sa'deddîn (Bıvasî. Hattâî) : 243
 Sa'deddîn Mîstevfî : 233.
 Sa'deddîn Sıvci : 252

Sa'deddin Yunus: 333.
 Sadreddin: 4.
 Sadreddin (T): 130, 131.
 Sadreddin (Çelebi Husameddin'in çağ-
 la): 106, 123, 127, 140, 182, 203,
 212, 222, 223, 229, 242, 251, 253,
 252.
 Sadreddin (-i Konevi, Şeyh): 228, 236,
 238, 248, 249, 250, 257, 258, 264.
 Sadreddin (Kadi): 242.
 Sadreddin (Şeyh): VI, 117, 223, 263,
 264.
 Sahâbe: 2.
 Sahib-Ata (Fahreddin Ali, Bu mad.
 ye de b.): 228, 230, 231, 232,
 234, 240.
 Sahib-i A'zam (Mecdeddin Atabek):
 21, 22, 23, 116.
 Sahib İbri Akhd: XIII, 282.
 Salâhaddin (-i), 296.
 Salâhaddin (-i) Zer-küb-i Konevi, Ku-
 yuncu): IV, V, VII, VIII, XVII,
 13, 46, 68, 96, 128, 238, 239, 239,
 253, 254, 225, 237, 238, 245, 248,
 254, 260.
 Salâhaddin (Malatyalı): 248, 256.
 Samanoğulları: 270.
 Sarıgirs: XIV.
 Sebûkekin: 270.
 Semâ (-i) Gazneli, Nakim): IV, VIII,
 IX, XII, XXIII, 283, 285, 286,
 287.

Serres (Şeyh): V, 281.
 Seyinç (Yaruközü): 234.
 Seyfeddin (Emir): 41, 75, 167, 231, 234,
 251, 256.
 Seyfeddin Hama (Emir Âlim): XVIII,
 27, 28, 223.
 Seyidaddin Ferruh: 221.
 Seyfeddin'in oğulları: XVIII.
 Şakeddin (-i) Memevî-hân): 257.
 Şakeddin (Şeyh): 175, 176, 257.
 Şakeddin (Kadi): 9, 95, 227, 246, 266.
 Sivas İğdirbaşarı: VIII, 138, 242.
 Sîbereşh: 254.
 Sıryanos (Alâeddin): V.
 Sokrak: 267.
 Sufta Ehlî: 88.
 Sultân-al Ulemâ (Bahâeddin Muham-
 med, Ulu Mevlânâ ve Şeyb
 mad. lerine de b.): V, XVIII,
 XIX, XXII, 238, 239, 272.
 Sultân Velâd (Bahâeddin Muhammed,
 III, V, VI, VIII, XII, XVII,
 XIX, 13, 20, 83, 227, 228, 230,
 231, 292, 233, 234, 235, 237, 238,
 244, 245, 247, 251, 252, 256, 262,
 263.
 Sungur (Temsilî bir ad): 77.
 Süleyman (Müveddin, Fervâne, Bu
 mad. lere de b.): 16.
 Süleyman (Peygamber): 18, 20, 55, 207,
 218, 221, 267, 268, 274.
 Süleyman (Şeyhülâkardan): 241.

- Ş -

Şâfilî, Şâfililer: 227, 238.
 Şamkar: 247, 259.
 Şemseddin (Emir): 89, 178.
 Şemseddin (Emir, Tâceddin Mu'ezz'in
 nakim): 152, 164, 185.
 Şemseddin (Huzendî, Hâlib): 151, 262.
 Şemseddin (Muhammed-i) Teftelî,
 Şeyh): IV, VI, XIII, XXI,
 XXII, 218, 217, 238, 229, 235,
 237, 257, 266.
 Şemseddin (Mîdderri): 137, 138.
 Şemseddin (Tâcir, Atâr): VIII, 136,
 150, 178, 242, 253.

Şemseddin Âbid (Emir, Çelebi): 247,
 252, 269.
 Şemseddin-i Genozî: 236.
 Şemseddin-i Marîfî: 224.
 Şemseddin Muhammed (Cemâleddinoğ-
 lu): 20, 229.
 Şemseddin Muhammed İbri Muham-
 med -al Cuvaymî: XIV.
 Şemseddin Yarıtaş: 144, 199 - 200, 232,
 233, 249.
 Şemseddin Velâd-i Müferri: XVII.
 Şerefeddin (Lâik-ye) Samarkandî: VI,
 97, 263.

Şerefeddin (Şeyh): 63, 111, 252, 259,
 263.
 Şerefeddin (Şeyhîd, Mevlânâ'nın mü-
 rîd): 259.
 Şerif Hâtim: 237.
 Şerefeddin Yalıtıkaya (M. Prof.): XIX.
 Şeyh (Sultân - al Ulema, Bu mad. ye
 de b.): 31, 22, 273.
 Şeyhlerin Pâdişâhı (Salâhaddin-i) Zer-
 küb): 85.

Şihâbeddin (Tâcir): VIII, 44, 250.
 Şihâbeddin-i Sührverdi: 265.
 Şihâbeddin-i Sührverdi-i Makûlî:
 XIII, 252.
 Şukâeddin: 53, 46, 260.
 Şukâeddin Abdurrahman (Kavrinioğ-
 lu): 26.
 Şukâeddin Ajnâf: 260.
 Şukâeddin Huspid (Lor hükümetini
 kuran): 266.

- T -

Tâceddin (T): 92, 234, 229, 234.
 Tâceddin (Kadi): 81, 173, 292.
 Tâceddin (Nakıyoğlu): 229, 230.
 Tâceddin (Tâcir): 185.
 Tâceddin (Sahib Fahreddin'in karde-
 ş): 236.
 Tâceddin Harîrî: 228, 230.
 Tâceddin-i Erdebilî: 251.
 Tâceddin Mu'ezz: VI, 95, 88, 89, 115,
 120, 143, 147, 182, 184, 204, 225,
 245, 256, 261, 264.

Tâcişâde: XIV.
 Tâhîsin Yaman: XXIII.
 Tarafa: XIII, 242.
 Tatarlar: 247.
 Tâvîs (Hâkim): 234.
 Tâyy (Boya): 273.
 Temürtaş Noyan (Çobanoğlu): 252, 263.
 Torunşay: 246.
 Türk, Türkler (Moğol, Moğollar, Bu
 mad. ye de b.): 8, 54, 161, 270.
 Türkmen: 161.

- U - Ü -

Üçbeyler: 224, 226.
 Üç halk: 226.
 Ulu Mevlânâ (Sultân - al Ulema): V,
 275.

275.
 Uzunçerçül (İsmail Hakkî): 251.
 Uçlar: 266.

- V -

Vah Bîk: 167, 168.
 Vâhidî: 275.
 Vakıncılar (Paiz-perest) Moğollar, Mo-
 gol mad. ne de b.): VII.
 Vakub (Peygamber): 156, 178.
 Vakim (M. Muhammed, Bu mad. ye ve
 Mustafaî mad. ne de b.): 99, 273.
 Vakim Boyu: 273.
 Vakıncıların İbri Alpyürük İbri Emir
 Çoben (Abru-i Haman): XIV.
 Vedîler: 266

Velâd (Sultân Velâd'ın b.).
 Velâd Çelebi İzbudak: XVII.

- Y -

Yakıncılar (Paiz-perest) Moğollar, Mo-
 gol mad. ne de b.): VII.
 Yakub (Peygamber): 156, 178.
 Vakim (M. Muhammed, Bu mad. ye ve
 Mustafaî mad. ne de b.): 99, 273.
 Vakim Boyu: 273.
 Vakıncıların İbri Alpyürük İbri Emir
 Çoben (Abru-i Haman): XIV.
 Vedîler: 266

Yakıncılar pâdişâhı (Şeyh Salâhaddin-i)
 Zer-küb): 15.
 Yâkub: 162.
 Yâzda: 269.
 Yâzânkâ: 174.
 Yûsuf-ı Süddîk (Peygamber): 22, 32,
 56, 57, 114, 156, 186, 179, 207,
 241, 273.

Yüsf Cemâdi Pür-i Golanı: Hasarı
Amel: XIX, 236, 251, 255, 260,
262.

Zahreddin (Emr): 12, 262.
Zahreddin III Ferrâse: 263.
Zahreddin Mîtevec: 263.
Zecce (Ciney ve Kavârlî mad. lerine de b.): 267.
Zekeriyyâ (Peğamber): 14.
Zekî (Hâse - Kavm): 102, 225.
Zelîhâ: 236.

Yazuf İsmet: XX.
Yüzüf'un kardeşleri (Y. Peğamberin kardeşleri): 278.

— Z —

Zertîşt dîni: 272.
Zeus: 270.
Ziyâ (Ziyâeddin Vestr): V, VIII, 106,
115, 168, 189, 226, 234, 242, 261,
262, 263, 264.
Ziyâeddin Karaman (Ziyâeddin Vestr ?): 264.
Zülf - Karneyn: 270.

COĞRAFI ADLAR

— A —

Abbâdin (Köyü): 69, 281.
Âbulâtan: 92.
Afganistan: 271.
Albistan: 221.
Aksaray: 231, 239, 252.
Akşehir: 251, 256.

Amasya: 285.
Anadolu: XVIII, 229, 230, 232, 233, 239,
240, 249, 246, 261.
Ankara: 261.
Antalya: 227, 240, 241.
Avrupa: XIX.

— B —

Bâb - el Türk: 278.
Bâbü: 199, 266, 269, 279.
Bağdad: 240, 267.
Bama: 41, 281.
Bergama: 297.

Bastân: 267.
Bircik: 246.
Bisans: 239, 240.
Bulğistan: 271.

— D —

Dânişmendîyye (eyklet): 240.
Derhend Ocğıdı: 279.

Değim: 246.
Dicle: 261.

— E —

Esrne: XVIII.
Engürîyye (Ankara. Bu mad. ye de b.):
199.

Ermen (İlkel Diyarbakır): 217.
Erincin: 253, 264, 246.
Erurem: 266.

— F —

Fıvâ: 61.

— G —

Garne: 271.

— H —

Halep: 254.
Hârem: 261, 271.
Hutâ: 269.
Hind: 94.

Hocacihan Köyü: 225.
Horasan: 36, 145, 147, 162, 264, 261, 266,
279, 271.
Hulen: 269.

— İ - I —

İğn: 228.
İrak: 36, 146, 147, 162, 261.

İran: XIII, XIX, XXIII, 272, 273.
İstanbul: IV, XVI, XX, XXII, 222, 229.

— K —

Kafdağ: 229.
Kafkodağlar: 279.
Karaman Köyü: 225.
Karabığdan: XIV.
Karahisar (Afyon): 266.
Karaman: 229, 262.
Kasımone: 261.
Kayseri: XIV, 221, 225, 226, 230, 231,
236, 240, 246, 249, 251, 262.
Ken'an (III): 94.
Kıpçak (III): 269.
Kırşehir: 255, 266.

Kırım: 246.
Kirman: 82, 261.
Konra: IV, V, VI, VII, VIII, XIV,
XVII, XXI, 1, 94, 221, 224, 225,
229, 230, 231, 236, 236, 237,
239, 249, 241, 242, 243, 244, 251,
267, 269, 269.
Küedağ: 224, 226, 246, 252.
Küfe: 266.
Külâhya: 226.

— L —

Lâdik: 220.

Lârende (Karaman. Bu mad. ye de b.):
223.

— M —

Mekke: 199.
Mentepe: 266.

Merv: 269.
Mısr: 36, 207, 246, 251, 267, 270, 275.

— N —

Nâdir Köyü: 221.
Nijde: XVIII.

Niğ: 272.

— O —

Osmancık: 228, 246.

— 308 —

— R —

Râdân : 273.

| Rûm (Ülkesi) : 217, 230.

— S —

Samsun : 249.

Sivas : 44, 231, 240, 244, 262.

| Sinop : 240, 244.

— Ş —

Şam : 215, 217, 237, 251.

— T —

Tebriş : XVI.

Tin : 14.

Tokat : 222, 241, 251, 253.

| Tür-ü Sinâ : 14.
Tis : 273.
Türkiye : XIX.

— U —

Urumsa : 256.

— Y —

Yunan : 207, 208, 272.

| Yunanistan : 207.

— Z —

Zeytin : 14.

B İ B L İ Y O Ğ R A F Y A

- Abdülbâki Gölpınarlı : Divân-ı Kebir Tercemesi C. I - V. (İst. Remzi Kitabevi, 1937 — 1960).
- • : Mevlânâ Celâleddin. (III. basım. İst. İnkılâp Kitabevi, 1959).
- • : Kur'ân-ı Kerim ve Meâl. (İst. Remzi Kitabevi, 1955).
- • : Fihri mâ - Fih Tercemesi. (İst. Remzi Kitabevi, 1959).
- • : Mevlânâ'nın Sema Mevlevîlik. (İst. Remzi Kitabevi, 1953).
- Ahmad İsmâ Ahiyy - İsmâ : Kame - al Balâğ (İst. Süleymaniye Kutüphanesi, Esad Efendi Kitapları, 3268).
- Ahmad : ?
- Ahtâr (Ferideddin) : Dâvan. (Said Nafisi basımı, Tebriz, 1319 Şemsi hîrî).
- : Baybars Tâihibi (Prof. M. Şerefeddin Yalika-ya Tercemesi; T. T. K. Yayın. İst. Maarif Mat. 1941).
- Badi'uzzaman Firûzan - fer : Makâli - i Kazas u Tamsûli - i Mânavi. (Tehran Univ. Yayın. 1334 Şemsi hîrî).
- • : Ahlis - i Mânavi. (Tehran Univ. Yayın. 1334 Şemsi hîrî).
- Burhâneddin Muhakkik - i Tirmizî (Sayyid) : Makâli ve ağılamları; Tehran Univ. Yayın. 1339 Şemsi hîrî).
- Efâki Ahmad Dede : Makâli - al Ârifin. (Tahsin Yazıcı basımı. Nüsha farkları, not ve ağılamları. II cilt. T. T. K. Yayın. Türk T. K. Basım - evi; Ankara 1959 — 1961).
- Emin Dede : Kaganib - al Makâli (İst. Univ. K. Türkçe yaz. 4111).
- Firdavsi - i Tusi : Şeh - Nâme (Tehran — 1332).
- Hallî Edhem : Dâvel - i İnkıyâbiye (Maarif Vekleti Yayın. İst. MEB Matbaa, 1345 — 1927).
- Hasan İsmâ Abdül - Mu' min - al Holyy - al Muzaffari : Kavâid - al Rasûl ve Farûd - al Fadâil. (İst. Süleymaniye K. Esad Efendi Kitap. 3269)
- : Gıyâs - al Kâlib ve Mânyat - al Tâsi. (İst. Süleymaniye K. Fâih Kitapları, 2406).

- Hübetüddin-i Şehristânî (Seyyid) : Kâb - namâ - yı Yahûd u Nasûrî yâ Saybülhâ (Kutubmen-i Tahliqat-ı İslâmî Yayın. Tehran, 1323 Şemal hicri).
- Musa'yn İbni Ahmed - al Zavcanî (Abû - Abduldah) : Kitâbu Şerh - al Muallakat - al Sab' (Mısır 1292).
- Musa'yn İbni Half - al Tabrizî : Burhân - e Kaatî'. (Dr. Muhammed Mâ'in İb - ve ve notları; Tehran, 1331 Şemal hicri).
- İbn - i Abi Usayba İbn - al Asir : Tabakaat (Mısır, Mat. Vahbiyya, 1300).
- İbn - i Bibî (Nasireddin Yahya - bn - i Muhammed) : Târîh. (O. J. Torberg basımı, E. J. Brill, 1898).
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı : İbn - i Bibî (Nasireddin Yahya - bn - i Muhammed) : Tawârih - i Âl - i Salçuk. (M. Th. Houtama basımı; Histoire des Selджуcides d'Asie mineure; Leide, E. J. Brill, 1902).
- " " " : Osmanlı Devletinin Kuruluşuna Meddah. (İst. Mâkrif Mat. 1941).
- " " " : Kıtâbeler (Mâkrif Vekâleti Yayın. İst. MİB Matbaası, 1345 — 1927).
- Kitâb Çelebi (Hacı Halife) : Keş - al Zerkân an Asmâ - i Kütübî va - l Fih - rân. (İst. Mâkrif Mat. 1989 — 1992, 1941 — 1943).
- Kerimeddin Mahmûd İbni Muhammed - i Aksarıyî : Mülâsarât - al Ahbâr va Musayarat - al Ah - şâr. (Dr. Osman Turan basımı, T. T. K. III. Seri - No. 1. Ankara, 1944).
- Lâmî : Nafahât Tercesmedî (İst. Matbaa - i Âmirâ, 1279).
- Mevlânâ (Celâleddin Muhammed) : Mâsnavi (Keşf - al Abyâr'ın. İran, 1296).
- " : Divân - ı Kahir (İst. Univ. K. Farsça Yaz. 394).
- " : Mektûbât. (İst. Süleymaniye, Nâfıs Paşa Kit - aptarı, No. 1055).
- " : Mektûbât (Konya, Mevlânâ Müzesi, Mecmûa, No. 78).
- " : Mektûbât. (İst. Univ. K. Farsça yaz. 28. Nâfıs Paşa nüshasından istinâk edilmiş nü - sha).
- " : Mektûbât. (İst. Univ. K. Farsça yaz. 42. XVI - XVII. yüzyıldan istinâk edilmiş nüsha).
- " : Mektûbât. (İst. Univ. K. Farsça yaz. 70). Bu - hârât Abdullâh tarafından 1304 te istin - sak edilmiş nüsha).
- " : Mektûbât. (İst. Univ. K. Farsça yaz. 1386. Yazma nüshalar, «Suzup» yayınında tev - sif edilmiştir; XIX — XXII).

- Mevlânâ (Celâleddin Muhammed) : Mektûbât. Mevlânâ'nın Mektûpları. (Dr. Fer - idün Nâfıs Unluk basımı; Sebât Naşme - vi, 1356 — 1937).
- " : Mektûbât - i Mevlânâ Celâleddin - i Râmî es - râr - ı nüsha - ı Çâp - ı İstanbul. (Yusuf Cemalî Fâr - ı Gâzî'n - i Husayn Amîn basımı; Ortaok. not ve açıklamaya. Tehran — Bağdâd - i Mevlânâ - ı İstâkî, Tehran - 1335 — 1959).
- " : Rahşâyân - ı Hazret - i Mevlânâ (Veled Çelebi basımı; İst. Akber Matbaası, 1312).
- Mîdhat Baharî Husâmî : Tercesme - i Risâle - i Sipehsâir be Marûk - ı Hüdâresedgâr (İst. Selânik Mat. 1331).
- Muhammed - al Madâni : Al İshâkî - al San'iyya fi - l Ahkâm - al Kud - siyya. (Haydarâbâd, 1323).
- Muhammed - al Münşiyî - al Câfârî : Kitâb - al Arâmir - al Akıyya fi - l Umûr - al Akıyya. (Tıpkıbasım; T. T. K. Basımevi; Ankara, 1958).
- Muhammed İbni Alıyy - al Zahîriyy - al Samarkandî : Şedhâd - e Nâse. (Prof. Ahmet Ateş basımı. İst. Univ. Şarkiyat Enst. Yayın. Mâkrif Mat. 1948).
- Muhammed İbni Hindû - şâh (Şams - al Münşiyî - al Nahcuvânî) : Destûr - al Kitâb fi ta'yin - al Marâif (İst. Koprulu K. 1243).
- Munâvî (İsmâ - Abdür - râûf) : Kenz - al Hakayık (Câmî' - al Sagyir hâri - şinde; Mısır - Hayriyya Mat. 1331).
- Nâsîf - al Yâmî : Kitâb - al Tyb fi Şerh - i Dîvân - ı Abb - i Tayyib (Beyrut, 1288).
- Osmân Turan : İsmâ'îl Keyhâvus II. Meâ. (İstâk Anstik - pedisi, cilt. 63. İst. Mâkrif Mat. 1945).
- " " : Türkîye Selçukîları (T. T. K. Yayın. T. T. K. Basımevi, Ankara, 1951).
- Râgıb - i İsfahânî : Al - Mufradât fi Garb - al Kur'ân. (Mısır — Maymanlıyya Mat. 1324).
- Senâî (Hakîm, Gaznevî) : Divân. (Mîderris Radavî basımı; Ortaok. ve açıklamaya. Tehran — 1329 Şemal hicri).
- " " " : Hadîkât - ı Hakayika fi Şerâit - al Farayka. (Mîderris Radavî basımı; Ortaok. ve nüsha farkılarına. Tehran - 1329 Şemal hicri).
- Sultan Veled (Bahâded - din Muhammed) : Dîvân. (Dr. Feridün Nâfıs Unluk basımı; İst. 1941).

Sultan Veleđ (Bahâeddin Muhammed)	:	İbtidâ - Nâme (Veleđ - Nâme, Mânavî-i Veleđi. (Cedid Hımsiyet basını, Cezire ve zâhira f. Teheran — 1315 Şemal hıfzı — 1355).
Suyûtî (Abdurrahmân İmâm)	:	Al - Câm' - al Sağyre li Ahâid - al Başir - al Nazir (Mısır; Matbaat - al Hayriyya, 1321).
Semseddin Sâmî	:	Kaamûs - al A'âm (Şâhib İbnî Abbâd imâm).
Semseddin Muhammed-i Tebrîzî	:	Makassât (Konya, Mevlânâ Müesses, 1345, 1st. Süleymaniye, Fâkih, 2785).
Serif-i Cürcânî (Sayyid)	:	Ta'rîhü. (Mat. Matbaat - i Âmir; Taşbaşı; 1266).
?	:	Yârûh - i Âl - i Saççak. (Anadolim. Dr. Feridun Nâfiz Unluk basını; Ankara — 1952. Tıp - kî - basını ve Terceme).
Tahsin Yazın	:	Âriflerin Menkübeleri. «Manâkib - al Ârifin Tercemesi, II. cilt. T. T. K. Yayın. Ankara; 1953 — 1954).
Yâkût - i Hamavî	:	Me'cam - al Baidân (Mısır; 1324 — 1366).
Yûsuf İbnî Tâhîr - al Nahviyy (Abû - Ya'krub Zabîdî (Husayn İbn - al Mubârak İmâm)	:	Sarh - al Tasvir sâli Sâli - al Za'ed. (Mısır — Bulak; 1365). Kitâb - al Taisir - al Sarh li Ahâid - al Câm' - al Sahih (Mısır; Al - Matbaat - al Hayriyya; 1322).

Kur'an-ı Kerim, ah'd-i Ahk ve Ah'd-i Cedid, Kaamûs, v.s.

Bütün dikkatimize rağmen bazı tertip hatâları olmuştur. Lütfen düzeltilmesini özür dileyerek rica ederiz.

Sabife	Satır	Yanlış	Doğru
VIII	13	XCV	XCV
89	21	LX	LIX
115	1	LXXXIV	LXXIV
222	18	Meleke	Melike
233	4	M. T. h.	(M. Th.
237	24	«Manâkib	(Manâkib
243	Aşağıdan 9	Necmeddin'e	Necmeddin'e
254	" 12	Nuzmedin'e	Nuzmeddin'e
261	" 6	Horasan'lı	Horasan'la
265	" 9	müstafizim	Müstafizim
266	13	Câmi	Câmi'